

Då denna tidskrift nu börjar sitt lopp, så må vi med några förord förklara dess titel.

I början av Mathei 3 kapitel finne vi, att Johannes döparen blifver kallad **ens ropandes röst i öknen**, hvarom redan Esaias profeterat (Es.40.3). Hos Esaias heter det väl: **ens predikares röst är i öknene**, men detta kommer på ett ut, enär predika betyder ropa eller utropa. Att Esaias profetia syftar på Johannes döparen, såsom Messias förelöpare, det blifver klart äfven om man blott flyktigt genomläser de första 11 verserna af Esaias 40 Kap. Ty då profeten i början uppmanar sig och andra predikare att trösta Guds folk och tala ljuvliga om syndernas förlåtelse, så inses lätt, att detta syftar på gryningen af nya förbundets nåderikare tid, då Evangelium skulle klarare och rikare förkunnas för dem, som suckade efter andelig förlossning och "väntade på Israels tröst." Och då profeten förkunnar, att all menskelig **godhet skulle torkas bort och förvissna, såsom hö och blomster**, då till Sion skulle bringas denna Evangeliska tidning: **Si! der är edar Gud**, och den gode Herden skulle framträda med de mest härliga bevis på öfversvinnerlig herdahuldhet, så är detta en af de klaraste och hugnerikaste fingervisningar på vår dyrbara Frälsares uppträdande till att utföra det stora återlösningsverket.

Och då profeten härvid talar om en predikares röst, som i öknene skulle uppmana folket, att **bereda Herranom väg** eller förbereda folket, att emottaga denna stora Herde och salighetshöfding, så kan denna röst i öknene ej vara någon annan, än Johannes döparen och hans bättrings predikningar. Detta öfverensstämmer ock med den profetia, som framställes af den sista profeten Malachias, genom hvilken Herren talar: "Si! Jag skall sända eder den profeten Elia, förr än den store och förskräckelige Herrans dag kommer." Att denna Elias betydde Johannes döparen, hvilken skulle uppträda såsom en ny Elias eller med Elias anda och kraft vid nådadagens uppgång, det förklarar Frälsaren sjelf med uttryckeliga ord i Math. 11 Kap. 14 vers. Att Herrans dag eller den genom Kristum uppgångna nådadagen af Malachias kallas förskräckelig, låter förklara sig genom det Evangeliska ljusets fördömande af mörker, obotfärdighet, otro och egenrättfärdighet.

Vid denna nådadagens början skulle Johannes döparen uppträda, såsom ens predikares röst, som skulle ropa: Bereder Herranom väg, och hvars **ropande** här skulle tillika vara **beredande**. Evangelisten Matheus skrifer tydeligen, att Johannes döparen var den, om hvilken Esaias på anförda ställe profeterat,

Johannes skulle uppträda i öknen. Därmed antydes ej blott det yttre ställe vid döda havet, der Johannes döpte och predikade, utan tillika den andeliga öknen, det andeliga mörker, död och förderf, som rådde i Judiska landet och än mer uti hednalanden vid Frälsarens framträdande med sitt himlaljus.

Hufvudinhållet af Johannis predikan var detta: **Gör bättring: himmelriket är kommet hardt när! Bereder Herrans väg!** Denna bättring eller sinnesförändring, syndakänsla jemte ånger och afsky för allt syndaväsande och fruktan för den fördömelse de genom synden dragit öfver sig, borde hos Johannis åhörare väckas om de skulle kunna välkomna och emottaga Kristum, som kom med så härliga nådeanstalter och krafter till fallne syndares benådning, helgelse och salighet. Att ej detta himmelrike och dess store konung och herde Kristus skulle af dem försakas och sålunda gå dem förbi, skulle Johannes gå såsom en härold och bebåda Frälsarens ankomst och uppmana folket att låta den förberedande nåden väcka deras samveten och öppna deras hjertan att med lefvande tro emottaga Frälsaren och sålunda främja himmelrikets framgång.

Men det var ej blott på den tiden, som en väckande Johannis röst var nödig, om något djupt och sannt Gudaktighetslif skulle väckas och Evangelii nåd och Frälsaren i förberedda hjertan anammas. En sådan väckeröst var nödig i alla tider. Den har och alltid skullat, der vakna väktare ropat i öknen för alt bereda Herrans väg att af öknar, skulle varda örtagårdar. I dessa örtagårdar har och alltid lagens friska Nordanväder varit behöfveligt och välsignadt.

Skulle det icke ännu så vara? Skulle icke bättringens väckande Johannis röster behöfvas måhända mer än någonsin i vara vekliga, sjelfsvåldiga, ljumma och sofvande tider, om ej himmelriket skall gå oss förbi, Evangelium blifva bland oss förtäckt, missbrukat och förloradt och ett finare hedendoms mörker alltmer förödande rufva öfver den såkallade kristenheten?

Med skäl hyses denna rysliga farhåga af många lärare och åhörare, som med vakna och upplyfta förståndsögon betrakta tidens tecken.

Vi erkänner oss dela denna farhåga. Vi tro, att om himmelriket skall komma till samhällen och enskilda, så måste de väckas ur syndadvalan och ifrån Egyptiskt träldomsmörker föras till Sinai, för att af dess dunder och blixtn höra och se den hotande fördömmelsen och deraf drifvas att på alfvar söka sin eviga frälsning. Vi tro att äfven hos enskilda, som skola frälsas, en gamlatestamentisk tid skall föregå den nytestamentska, en Lagens predikan före Evangelii, en Johannisröst före Guds Lamb. Vi tro på sanningen af Apostelens märkeliga ord, att lagen skall vara vår **tuktomästare till Kristum** eller som det

står i våra symboliska böcker, att **tron aflas och födes i ett samvete som är förskräckt öfver synden**. I denna öfvertygelse och för att i vår ringa mon befordra väckelser till sann bättring och kristendom, hafve vi företagit oss utgifvande af denna tidskrift. Måtte det påsyftade ändamålet genom Herrans välsignelse i någon mon vinnas både när och fjerran!

Gack ut du ropandes röst och blif i Herrans hand ett medel (om och det ringaste) till själars väckelse, bättring och frälsning. Öfvertyga många falska kristna om **syndasömnens fara**, om **verldens falska frid**. Säg dem, att nu är tid att uppstå af sömnen, om ej himmelriket skall tagas ifrån oss och **mörker begripa oss**. Tala kärlekens alfvar och ömhet i en lättsinnig och bister tid. O! måtte du, der du framgår, bli en predikares röst, som bereder Herrans väg till många själars uppväckelse, bättring och salighet.

D.

OM FÖRSTA ANLEDNINGEN TILL VÄCKELSERNA I TORNEÅ LAPPMARK

En fattig enfaldig kvinna ingick vid 40 års ålder äktenskap med en 50 års gammal enkling, som visserligen hade någon bildning, men var uti fatliga omständigheter och måste, för att på något sätt söka sitt lifsuppehälle, anlägga ett nybygge under fjellen uti ett alldeles ödeland hvarest endast ulfvar, fjellrackor, harar och fjellripor hade sitt tillhåll. Qvinnan hade ett melancholiskt temperament, men mannen hade ett hetsigt temperament och utmärkte sig för glädtighet, quicka upptåger och infall, men var derjemte då han smakade spirituosa, utmärkt för elakt Ölsinne, hvilket den ängsliga, för stilla ensamhet böjda qvinnan, fick betala med bittra tårar; men alldrig hördes hon klaga öfver sitt oblida Öde, ty hon bar sitt kors med tålmod.

Uti sitt hafvande tillstånd drömde hon att en liten gosse med namnet Levi springer efter hennes man, och detta namn lade hon på minnet. När barnet skulle födas, drömde hon åter mellan värkarne, att någon ropade Lars. Barnet blef lyckligen fränfödt till verlden uti en kall och usel stuga, och, när modren tillfrisknat, måste hon sjelf bara barnet på sina armar till Presten, som var 7 mil från hennes hemvist, hvarest det barn, hvars namn för henne blifvit uppenbaradt i drömmen, fick namnet Lars Levi i dopet.

Om denne Lars Levis ungdoms öden är omtaladt något uti Petri Laestadii Journal. Hvad som der nämnes om de båda brödernas första kärlek, är sanningsenligt. Den var visserligare ren, dock icke så ren, att icke någon sinlighet låg förborgad

derunder. Annars var Lars Levi under pojkåren en stor skälm; han gjorde många spratt och skälmstycken åt Lappkärningar; han var äfven oförvägen, och det var ett stort Guds under, att han icke bröt af sig armar och ben uti rännbacken eller uti de nästan otillgängliga klippor, dit han klättrade o.s.v.

Huruledes Temperamentslyten fortplantas ifrån föräldrar till barn har Lars Levi uti de sednare åren fått erfara, när en jämförelse blifvit gjord emellan hans och föräldrarnes Temperament vid samma ålder. Han har nemligen ärft Fadrens hetsiga Temperament, och modrens melancholiska. Första början till det melancholiska Temperamentet fick han känna vid 16 års ålder. Ungdomen i byn hade anställt en dans i granngården, om jag minns rätt, på Laurentiidag. Lars Levi var annars icke sen att infinna sig på sådana ställen hvarest nöjen stodo till buds, men den dagen var han icke på dansen. Hans då varande käresta saknade honom, hon kunde icke heller vara road af dansen och började söka efter honom i granngårdarne samt i Prestgården hvarest han bodde; hon frågade alla, men ingen viste hvarest Lars Levi tagit vägen.

Slutligen fann hon honom sittande bakom ett apartement uti ett småg. Och naturligtvis blef hon högeligen förvånad öfver denna skilsmessa från verlden på en så glad dag; hon sökte utforska anledningen till hans enslighet och kallsinnighet; men förgäfves. Han viste ju icke sjelf hvad som fattades; ty han var melancholisk. Hon försökte förmå honom att komma på dansen; men den gången verkade hennes böner och tårar icke någon förändring uti hans melancholi.

Hvad hade då händt? Ack! Han visste det icke sjelf; men 27 år derefter har han fått veta det.

Det gifves väl knappt någon menniska, som icke någongång i sin levnad varit ängslig utan att veta hvarföre; men det är så få menniskor, som gifva akt på den hemliga rösten inifrån. När det skrivna ordet icke verkar någon besinning, så måste Guds ande omedelbarligen genom en inre röst, väcka den säkra syndaren till eftertanke. Men äfven denna inre kallelse föraktas oftast af okunnighet om Guds andas nådeverkningar. Det har ofta händt att personer, som blifvit manade af den inre hemlighetsfulla rösten, ansett den för en aning om en stor olycka som vore nära att inträffa, antingen att döden vore dem sjefva nära, eller ock hafva de tänkt att någon nära släktinge vore nära för döden.

Men icke har det kunnat falla dem in att tänka på att denna hemliga och oförklarliga ängslan hvartill ingen yttre anledning finnes, måste vara en påminnelse af Guds anda att tänka på sin själs angelägenheter.

Den hemliga oro, som första gången påkom Lars Levi, glömdes snart, och äfven den första kärleken glömdes; ty ehuru väl föremålet för denna kärlek återsågs någon gång om sommaren

1817, 1820, 1821, var likväl den första kärleken utslocknad, förnämligast derföre, att den jämnåriga flickan icke var trogen i sin kärlek. Och ehuru böjelsen för könet var både tidigt och starkt utvecklad hos den nu omtalade mannen, kom det likväl aldrig längre än till ras och så kalladt sänglag, men utan någon oanständig handling. Måhända hade heders djefvulen mera att säga i detta fall än samvetet, ty många bland de väckta hafva samma erfarenhet, att ambitionen eller skammen hindrat dem från utöfningen af sjelfva gerningen. Och detta var väl äfven orsaken hvarföre Lars Levi alltid undvek umgänge med glädjeflickor i städerna, men så snart han kom ut bland bondflickorna var han en mästare att tjusa dem, igenom lekar och ras samt allehanda putslustiga upptåg.

Moral filosoferna tala om den aktning, som menniskan bör hysa för sig sjelf Men denna aktning är ingenting annat än egenkärlek blandad med ambition. Lars Levi gick så långt i denna aktning för sig sjelf och qvinnans oskuld, att bygdens tärnor emottogo honom med öppna armar hvarhällst han kom, emedan de hade fått den fördelaktiga opinionen om honom, att hvilken som häldst kunde ligga tryggt vid hans sida, utan fruktan för anfall på deras mödom. Han blef till och med af somliga flickor bjuden att komma till dem. Ehuru nu detta låter otroligt för Stockholms horbockar, som anse det för omöjligt, att tvenne unga personer af båda könen kunna ligga beskedligt tillsammans, så anser jag det för ganska naturligt att heders djefvulen eller skammen kan hos somliga vara starkare utbildad än könsdriften, och sålunda kan man förklara, hvarföre så få oäkta barn födas på landet, ehuru sven och möqvällar just der höra till ordningen för natten. Sålänge det i orten anses för en skam att vara en hora, så måste hordoms djefvulen hålla sig i skinnet; men så snart horväsendet upphör att vara en skam och vanära, då faller qvinnan ganska lätt, och utan strid ger hon sig övervunnen. Detta skulle nu vara följderna deraf, att hon då upphört att hysa aktning för sig sjelf, att hon icke fast håller sitt människovärde i medvetandet uti frestelsens ögonblick. Men just detta mennisko värde och denna aktning för egen person är ingenting annat än egenkärlek blandad med ambition, då endast fruktan för skammen kan hindra henne från en nedrig handling. Ambitionen blir dermed tillfridsställd, och den andra djefvulen får vänta tills vidare på sin tillfridsställelse.

Lars Levi kunde vara stolt deröfver, att bygdens tärnor ansågo honom för ett dygdemönster i sitt slägte, emedan allmogens döttrar vanligen frukta för gymnasister och studenter, hvilkas dygd i detta afseende icke är fördelaktigt vitsordad af landsbygdens dygdesamma jungfrur.

Men huru vände sig nu hans aktning för egen person, då han på sitt tjugonde år började utöfva lasten på ett vida nedrigare och skamligare sätt, och dertill sökte döfva samvetets ogillande

med bibelspråk. Der ser man, att egenrättfärdighets djefvulen är en mästarte att förklara bibeln till sin egen fördel. Likasom fyllhunden söker att med bibelspråk styrka sin redan förut innehafda övertygelse om brännvinets nytta för hälsan, så söker äfven horbockar att skyla äfven sin egen skam med bibelspråk, och då blir synden loflig. Se det är just det, som djefvulen åsyftar med sin bibelläsning, att han med bibelspråk kan bevisa, att den hemsynd, som han mest älskar, är icke allenast loflig, utan till och med nödvändig för helsans bibehållande. Så talar fyllhunden för sin sjuka mor, när han läser Syrack och andra ställen ur den heliga skrift, för att dermed göra det troligt för sig sjelf och andra, att brännvin är nödvändigt till hälsans bibehållande.

Nog kan äfven horbockar finna något försvar i bibeln, till ex. det är bättre att utgjuta sina säd uti ena sköko, än på marken. Här af slutar den ena, att det icke är någon synd att utgjuta sin säd i ena sköko, och den andra gör den slutsatsen af nämnde språk, att det äfven då varit brukligt, att utgjuta sina säd på marken.

Annars hysa nutidens äkta Lutheraner den oförgrifliga tanken om Gud, att Han icke håller någon räkning med sina gäldenärer; och om Han har någon Bokhållare, så kan denna skriva tu för sju uti räkenskaperna eller också skrifer han betalt, som qvitteras. Derföre blir alldrig någon fråga om skulderna, utan snarare om fordringarne; ty Gud kan icke lemna dygden obelönt. Den otrogna gårdsfogden frågade åtminstone af sin Herres gäldenärer: huru mycket äst du min Herra skyldig? Det vill säga: har du någon synd på ditt samvete? Men nu för tiden har den stora Grosshandlaren fått sådane Gårdsfogdar, som aldrig fråga gäldenärerna: huru mycket äst du min Herra skyldig? Utan nu heter det: hafver du någonting att fordra af vår Herre? Jo! Jag har lefvat dygdigt och ärligt, jag hoppas att Gud icke är så orättvis, att han lemna dygden obelönt. När nu förhållandet är sådant, så kan det icke blifva frågan om någon syndabekännelse inför verlden, utan oftast uppräknas den aflednes dygder och förtjenster, men hans laster och brott begravas i evig glömska.

Men om Gud har så dåligt minne, att han icke minns det onda, huru kan han då minnas det goda, som menniskan uträttat. Ja, Gud lär hafva ett dåligt minne, när han icke kan komma ihåg, huru mycket godt våra skalder och filosofer uträttat i verlden. Han kan icke komma ihåg huru många själar våra Biskopar och Prester dragit in i himmelriket. Men jag tror att djefvulen har bättre reda på huru många goda gärningar våra Filosofer och Prester uträttat i verlden. Åtminstone vet han genom sina Bokhållare berätta, att den afledne hade så stor lärdom, så stort snille, så stora talanger, så mycken dygd, så många förtjenster, så många ordnar, så många meriter, att han förtjenat ett utmärkt rum i historien, och har lämnat efter

sig ett odödligt namn. Monne icke ett sådant dygde mönster vara närmast Gud i helighet och rättfärdighet? Om en gammal hora, en gammal tjuf eller en gammal fyllhund lemnar världen med ära, så får han genast en grann likpredikan och om hans salighet tviflar ingen. En gammal krögare, en girigbuk, en Tyrann, en upprorsmakare, en pigoskändare får samma hederliga försäkran om en salig hädanfärd. Hvartil tjenar då en upriktig syndabekännelse? Det tjenar till ingenting annat än skam och vanära på den aflednes döda mull.

Kanske har redan mången dygdig hora rådnat öfver den syndabekännelse, som här blifvit aflagd? Men denna last är allmän i våra dagar, och på det att Läsaren må veta allt den, som skrifver sin egen syndabekännelse för världen, icke har brist på synder, vilje vi nämna, att kreaturen, som sucka öfver människans djupa förnedring och längta efter Guds barnas uppenbarelse, skulle uppträda som anklagare på den stora dagen, om icke skulden vore afplånad genom Försonings blodet.

Den som tvättar sina händer i bockablod och kalfvablod får hvitare händer än den som, som tvättar sig med såpa och tvål; men den som tvättar sina händer i lammets blod han får de snöhvitaste händer. Delta är ett erfarenhets rön, som går an att försöka; i synnerhet borde alla dygdiga horor, som så gerna vilja hafva hvita händer, försöka detta reningsmedel. Vi försäkra dem på förhand, att hvar och en som tvättar sig i Lammets blod, får de hvitaste händer.

Ehuru nu mannen, som här omtalas, i hemlighet utöfvade de slemmaste laster, blef han likväl ansedd för ett dygdemönster af alla som kände honom närmare. Han blef ansedd som ett under af sparsamhet och hushållsaktighet; ingen af hans kamrater kunde täfla med honom i denna del af dygdens utöfning.

Det var visserligen en nödvändighet för honom att vara hushållsaktig, då ingens synnerlig hjälp kunde fås hemifrån. För sin ihärdighet blef han af mången beundrad. Han gick till fots eller på skidor med renseln på ryggen. Väl blef han ofta mönstrad från topp till tå af sådana förnämna personer, som anse det för en skam och vanära att vara fattig, att vara dåligt klädd, att vandra till fots och bära sin rensel på ryggen; men Lars Levi kunde bemöta denna stolthet med förakt. Åtminstone blygdes han alldrig för sin fattigdom. Men alldrig vågade han uppenbara sin rikedom. Många af hans rikare kamrater, som genom sina utsväfningar blefvo utsatte för björnar, ville låna pengar af honom, men så dum var icke Lars Levi, att han lånte pengar åt sådana fina herrar, som hade råd att gå på källare och spisqvarter. Om denna försiktighet var en dygd eller odygd må Läsaren bedöma.

Så vidt vi nu kunna erinra oss det framfarna måste det hafva

varit ambitionen eller den falska äran, som sporrade honom; men då han med 50 Rdr företog att vandra från Hernösand till Jemtland och vidare till Trondhem, samt derifrån norrut till Piteå Lappmark endast för att botanisera, var detta svåra och för en fattig yngling högst vådliga företagande egentligen icke ett tillfridställande blott af kunskapsbegäret, icke heller en föresats att göra det rätta för det rättas skull, utan afseende på några förmåner; utan det var en plan att genom botaniken blifva känd i Upsala, det var en uträkning att genom botaniken blifva anammad af botanisterna uti evinnerliga hyddor.

Botaniken anses vanligen för ett oskyldigt studerande; men vid närmare besinnande har jag funnit, att ingenting af allt hvad den naturliga människan företager sig är utan synd. Botaniken, så oskyldig den än synes, uppväcker dock hos sina gynnare äregiriga passioner. Första gången ynglingen finner en ny vext hoppar äregirighets djefvulen af glädje. Hvarför? Emedan han derföre hoppas blifva känd bland botanisterna såsom den der upptäcker en ny art. Denna satan sporrade nu modet och kraften hos den fattige ynglingen att företaga en så äfventyrlig resa uti ett främmande land. Många gånger kom han likväl i beknip, då reskassan var så knapp, att han måste sjelf bära den tunga packningen. Likväl var det mången, som berömde denna ihärdighet och denna förmåga att underkasta sig så många besvärligheter och försakelser; och berömmet gjorde naturligtvis godt i kräfvan.

Ehuru nu Lars Levi, som sagt är, var ett dygdemönster i ett afseende, och ett mönster af odygd uti ett annat afseende, var det likväl hans yttersta mål redan ifrån det 17:e året, att finna en varaktig vän, som han kunde innerligt älska och omfamna, och han gjorde sig fördenskull ett ideal, som han icke fann i den bildade klassen, emedan denna saknade en sådan Religion, som han dunkelt föreställde sig bära finnas hos en kvinna, med hvilken han kunde dela ljuft och ledt. Modrens oändeliga tålmod, hennes stilla undergifvenhet under Guds vilja, dennes qväfda suckar och tårar, när hon blef misshandlad, och hennes tysta böner på nattlägret hade gjort outplånliga intryck på sonens hjärta. Alltid stodo dessa tårar liksom förebrående, när någon synd begicks, och rösten af dessa tårar tycktes innehålla dessa fördömande ord: din moder har gråtit förgäfves för en vanslägtad son. Derföre infann sig äfven en slags ånger på gerningen, ett samvetets fördömande och ogillande, men den döda tron hindrade en rätt väckelse och synda ånger. Djefvulen var alltid färdig att trösta med en slags nådekänsla, som dock icke annat var än ett falskt förlitande på Guds nåd, emedan en sådan ånger, som icke medförde någon afsky för synden, och en sådan tro, som icke medförde någon kraft att bättra sitt lefverne, måste vara bara inbillning, gäckeri.

Likväl låg det beständigt uti mannens föreställning om det

Ideal, som skulle blifva maka, att hon borde vara en Christen, en verkligt mild, undergifven och benådad qvinna. Ett sådant Ideal kunde han aldrig finna i den bildade klassen, hvars uppfostran var konstlad och tillgjord, full med flärd och verlds fåfänglighet; de bildade damernas sätt att vara föreföll honom äckligt, med ett ord: hos dem fanns ingen Religion, utan snarare Religions förakt.

Men säga nu de äkta Lutheranerna: huru kunde en man som sjelf, enligt den aflagda syndabekännelsen, utöfvade slemma laster, göra sig ett Ideal af dygd och Gudsfruktan; huru kunde han önska sig en maka, som, i moraliskt hänseende, både var ren och obefläckad, samt i andligt hänseende utmärkt för ett mildt svärmeri? Det är just detta, som ännu utgör en gåta. Vanligen väljer mannen sådana föremål för sin kärlek, som tillfridsställa hans herrskande Passioner. Den ena gör afseende på rikedom, den andra på börd, den tredje gör afseende på uppfostran och bildning, den fjerde gör afseende på skönhet, men ganska få bildade män göra afseende på den blifvande makans Religion. Det var därför någonting eget, att en man, som sjelf icke var någon svärmare eller pietist, önskade sig en maka, som skulle vara utmärkt för ett mildt svärmeri i Religionen. Att finna ett sådant föremål ibland de bildade var den tiden icke möjligt och därför måste föremålet sökas bland allmogens döttrar.

Den man, som här beskrifves, kom en vacker dag till afl. Commercerådet Casström i Stockholm, hvilken var en maecenat för unga Botanister. Han framställde helt hastigt den frågan: hvad tänker herrn bli? Nybyggare i Lappmarken blef svaret. Ah, fy! sade Commercerådet. Ni bör blifva Prest. Jag är god vän med Biskop Almqvist i Hernösand; jag vill rekommendera Er till snar befordrande och ni bör skynda Er att taga Prest examen.

Detta var likasom en uppmaning att snart bestämma vitae genus. Några dagar efter aflagd Prestexamen lät Biskop Almqvist kalla L. L. Laestadius till sig och frågade honom om han (Laest.) ville göra honom till lögnare. Biskopen hade, Laestadius ovetande, gifvit in en ansökning till Consistorium, men anhållan att blifva befordrad till Pastor i Karesuando Lappmarks Pastorat. Utnämningen hade redan skett i Consistorio, och nu kunde naturligtvis den utnämnde Pastorn icke göra sin Biskop till lögnare. Vi återfinna således L. L. Laestadius såsom Pastor i Karesuando ifrån år 1826 till år 1849.

Den utnämnde pastorn fick åtskilliga både hemliga och uppenbara vinkar från åtskilliga håll om en följeslagarska till Lappmarken, men en oförklarlig motvilja mot allt hvad fröknar och mamseller hette gjorde hans hjerta kallsinnigt och motsträfvigt, ja till och med förhärdadt mot alla kärlekens pilar, som kommo från det hållet. Ingen motsvarade det Ideal, som

länge sväfvat för hans inbillning. Den blifvande makan skulle icke vara af hög börd, emedan en sådan hade allt för stora pretentioner; hon fick icke vara rik, emedan rikedom kunde ställa mannen i beroende af hustrun; hon fick icke vara lärd, emedan lärdomen kunde draga henne från hushållet; hon fick icke vara fin och belevad, emedan en sådan kunde fordra allt för mycken upppassning; hon fick icke vara pjunkig, emedan en sådan var alldeles odräglig.

Alla dessa egenskaper tillsammantagna kunde väl icke finnas hos de vinkande Sirenerna; men blott en af dessa egenskaper var redan tillräcklig att väcka fruktan och misstroende hos en man, som hade gjort sig ett helt annat Ideal om den blifvande makan. Hon borde nemligen vara fattig, för att känna sig rätt lycklig genom föreningen med en man, som hade utsigter om dagligt bröd för framtiden; hon borde vara obildad, för att kunna bildas efter mannens smak; hon borde vara en Christen har man hört på maken till pretentioner! Hon borde vara intagen af ett mildt svärmeri.

Under denna tid gjordes bekantskap med en ung flicka från landet, som icke hade någon särdeles bildning, men såg bra ut. Åtskilliga försök gjordes att vinna hennes hjerta men kärleken tycktes icke bita på henne: hon var skygg och förbehållsam, det kom också alldrig till någon afgörande förklaring å hennes sida; och som man fick erfara att hennes föräldrar voro emot en sådan förbindelse, så fick saken dervid bero.

Det är annars en nedrighet och ett bedrägeri af den mest afskyvärda beskaffenhet att bryta ett gifvet äktenskaps löfte, det må vara munteligt eller skrifteligt; ty derigenom kan den bedragne blifva olycklig för tid och evighet. Kärleken är icke att narras med; det är en sak, som angår hjertat. Den som kan vara så nedrig att han eller hon bedrager sin nästa uti en så ömtålig punkt, en sådan menniska är och förblifver en bedragare af första rangen. Och det var derföre med stor ledsnad, som den föreslagna handeln blev afbruten, all den stund af flickan sjelf intet bestämt svar kunde erhållas.

Correspondensen gick endast genom flickans broder, som försäkrade, att flickan icke var obenägen; men något tecken till kärlek lär icke hafva funnits hos henne, alldenstund friarens bref alldrig besvarades.

Dessa och flere andre tilldragelser borde alls icke blifva omtalade såsom hörande till det enskilda lifvet; men hvar och en, som vill upprigtigt göra räkning med sitt samvete, bör icke vara okunnig om den naturliga kärlekens verkningar; dess kraft, att bestämma en människas timliga öde är allmänt bekant och, såsom passion betraktad, åstadkommer den en stor förändring i människans moraliska karaktär; kärleken skrufvar om tankarne och gifver viljan en ny riktning. Den är på sätt

och vis en ädel passion; i förening med en moralisk passion, kan den verka mycket godt, men i förening med nedriga passioner kan den åstadkomma en människas timliga och eviga ofärd.

Den äkta rena kärleken är i sig sjelf hvarken god eller ond; man kan icke säga, att människan genom den naturliga kärleken blifver i moraliskt afseende bättre, ehuru densamma undertrycker vissa nedriga passioner. Man kan icke heller påstå, att människan genom den naturliga kärleken blifver sämre. Det är en neutral passion, som hör till indifferentismens område. Det kommer endast derpå an, hvilka passioner jämte kärleken göra sig gällande; kommer kärleken uti elaka sällskap, så är han lätt förledd till det onda; det blir då en olycklig kärlek och en oren kärlek, men får kärleken Christendomen till äkta då är den ren och oklanderlig. Utur denna synpunkt betraktad, är kärleken "en Eld" hvarmed barn icke böra leka; och den som kan handtera kärleken lättsinnigt kan lätteligen bränna sig om fingrarne.

Hvarje människa omfattar gerna den tron att det är Gud, som styr och bestämmer hennes öden; denna tro är i sjelfva verket Christelig, såvida den troende sjelf är en Christen. Han står då verkligen under Guds andas ledning. Men om man vill tillämpa denna sats på en ogudaktig människa, som i all sin tid stått under den onde andens ledning, så blir satsen falsk. De flesta fattiga hafva den tron, att det är Gud, som rå för deras fattigdom; de kunna omöjligen föreställa sig, att det är djefvulen, som gjort dem fattiga. Men man behöfver icke gå längre än till den dagliga erfarenheten, för att bevisa att de flesta människor blifvit fattige genom sitt ogudaktiga lefverne; de hafva icke använt sina kropps och själs krafter rätt: de flesta hafva blifvit fattiga genom dryckenskap, otukt, lättja, högfärd, äregirighet, dumdrighet, o.s.v. Den orene andan har fått regera i deras hjertan; han har förblindat deras förstånd, så att de icke kunnat inrätta sitt lefverne så, att de skulle kunna förvärfva sig sitt dagliga bröd.

Om dessa fattiga hade ifrån ungdomen låtit leda sig af Guds anda, om de blifvit omvända ifrån sitt onda väsende, så skulle de hafva lefvat helt annorlunda. Drinkaren skulle hafva blifvit nykter; den unga flickan skulle icke hafva låtit förleda sig till hordoms synden; tjenaren skulle icke hafva lagt ut sin förtjenst på grannlåt; den arbetsföre skulle hafva tjenat för måttlig lön; hordoms lustar skulle icke hafva drifvit de medellösa att gifta sig på ingenting; o.s.v. Detta förhållande är så klart, att hvar och en med sunt förnuft försedd, kan begripa, att det är synden eller djefvulen, d.v.s. de passioner af hvilka den naturliga människan är beherrskad, som förorsakar fattigdom och elände. Skulle hvarje människa redan ifrån ungdomen söka efter Guds rike och dess rättfärdighet, så skulle allt detta jordiska, d.v.s. den timliga bergningen falla henne till.

Emellertid hafva de fattiga fått den tron att det är Gud, som råår för deras fattigdom. De säga vanligen: " Gud har icke gjort alla menskor rika". Genom dessa ord uppenbara de sin inre öfvertygelse; deras tro är: att Gud styr alla människors öden så, att den ena människan måste blifva rik och den andra människan fattig. De kunna omöjligen föreställa sig, att det är djefvulen, som styr de ogudaktigas Öden så, att den girige blir rik och drinkaren blir fattig.

Genom detta Exempel borde det påståendet, att djefvulen, uti andeligt afseende, regerar verlden, blifva rimligt; men det låter så otroligt uti den naturliga människans öron, att mången endast genom denna, det naturliga förnuftet, stötande sats blir rasande; ty den naturliga människan vill så gerna tillägna sig den nåden, att vara ställd under Guds försyn. Hon vill så gerna hafva kvar den tron, att det är Gud, som styr hennes öden, och genom denna "döda tro" undandrager hon sig det moraliska ansvaret; hon vill icke taga på sig skulden till sin olycka, Om hon till följe av djefvulens ingifvelser eller eggad af sina nedriga passioner super, horar, latas, förstör sin helsa, sin egendom o.s.v. så måste Skaparen taga på sig ansvaret; det är Han som råår för alltsammans. Och den som icke kan skylla på Skaparen, som t.ex. rationalisterna, så skyller han på regeringen: den dåliga regeringen råår för fattigdomen i landet; men djefvulen, synden, lasten, som alstrar fattigdomen, han gar fri. Ingen vill skylla på djefvulen eller på sin egen förderfvade natur, eller på sina egna inneboende nedriga passioner. Och likväl vältrade Eva åtminstone två tredjedelar af sin skuld på ormen. Men Gud Han råår för fattigdomen; ty han styr ju alla ogudaktiga människors öden; han har gjort somliga fattiga och somliga rika.

Det är ju förträffligt att få vältra all skuld på Skaparen. Han råår för allt det elände, som finnes i verlden.

Låtom oss nu eftersinna huru Gud styr den oomvända människans öden, när hon går att välja sig en maka. Hon tager då ett viktigt steg på det naturliga lifvets väg. Ett olyckligt äktenskap, ett helvete på jorden kan blifva följdén af ett förhastadt val. Huru väljer hon då sin maka? Undersöker hon den blifvande makans moraliska karaktär? Frågar hon efter den blifvande makans Christendom? Gör den naturliga människan något afseende på den blifvande makans Tro och Religion? Vanligen är det rikedomén, bördén, skönheten, talangen, arbetsfliten eller någonting ännu sämre, som bestämmer valet. Ibland finnes icke en dömt af kärlek till personen, men väl till rikedomén; och därför föraktas äktenskapet i den civiliserade verlden emedan hjertat är fullt af andra djeflar, som utesluta den naturliga kärleken. Och även der, hvarest kärleken fanns i början af äktenskapet insmyger sig egennyttan, som är den förnämsta anledningen till kallsinnighet i äktenskapet. Dryckenskapen, å mannens sida,

är den största äktenskaps djefvulen, (mera sällan insmyger sig svartsjukan hos endera), och slutligen hatet, som fullkomligen dräper kärleken. Man kan då säga, att det som var gifvet menniskan till lifs, det blef henne till döds. Genom äktenskapet skulle menniskan känna sig säll och lycklig i förening med en maka, som är full af kärlek och uppoffring; men många makar hafva just genom äktenskapet blifvit olyckliga.

Den person, som här omtalas hade, som förut är nämndt, gjort sig ett Ideal efter egen smak; och den qvinna, som närmast svarade mot detta Ideal, har förljufvat hans vandring genom livet, så att, i den delen, återstår ingenting övrigt att önska. En tid av 25 år, uti detta lyckliga äktenskap, förefaller nu som det enda verkliga i livets dröm. Allt det öfriga af detta lifvets fröjder har försvunnit, endast en dunkel erindring af de framfarna återstår.

Alla dessa kärlekshistorier skulle egentligen icke höra till det egentliga ämnet för denna afhandling om första anledningen till väckelserna i Torneå Lappmark, om icke Författaren, som redan ådragit sig de äkta Lutheranernas hat, såsom varande, i deras tanka, en äkta skrymtare och Jesuit, funnit sig nödsakad att söka de hemliga motiverna till den sinnestämning, som uppenbarat sig i handlingar, hvilka verlden icke kan gilla. Det är egentligen icke den nu omtalade kärleks handeln, som verlden ogillar, ehuru de deruti inbegripne personerna varit brottsliga och törtjena derutinnan alla rättsinniga Christnas fördömande; men hvad verlden egentligen icke tycker om, det är den brottsliga kärlekens ogillande och fördömande i allmänhet. Så mycket kan nu Författaren erinra sig af det förflutna och af det närvarande, att hjertat blifvit känsligt (sensibelt) eller känslömt i anledning af den äkta kärlekens intryck hjertat har blifvit liksom mökadt af kärleken, d.v.s. det har blifvit känslofullare, det har blifvit mera öppet eller ömtåligt för olika intryck af moraliska och omoraliska känslor; och ifrån denna hjertats ömtålighet, (irritabilitas) hafva Författarens predikningar upprunnit, som äro utförda i mångahanda liknelser, som haft en besynnerlig verkan på åhörarens hjertan.

Monne icke den Höga Religions stiftaren Jesus hade det ömmaste hjerta? Hvarföre gret Han på Lazari graf? Filosofen, som har ett hjerta af jern och stål, är så högt uppsatt öfver känslorna, att han måste nästan anse dylika anthropopathiska lidelser som ett bevis på svaghet; allraminst kan det anstå en Gud att gråta af medlidsamhet och sympathy. Man har också aldrig hört omtalas att djefvulen gråter. Kanske tillra krokodils tårar utöfver hans bleka kinder. Men annars anses det för en skam att gråta. Det är en svaghet, som ingen tyrann vill kännas vid. Men Guds Son gret. Han var icke känslolos.

Så vidt nu den äkta kärleken kan göra hjertat ömt, så vida

kan den vara ett medel att oppväcka Ömmare känslor. Hjertat kan derigenom blifva tillgängligt för ädlare känslor; det kan sluteligen emottaga religiösa känslor och så till vida kan äktenskapet oppfylla sin moraliska bestämmelse, om kärlekens anda kan bereda hjertat att emottaga den Helige Anda. En flicka, som friade sjelf, började sitt kärleksbref med dessa ord: "Hvad är lifvet utan kärlek?" Utan tvivel tomt. Men det kan nu vara tid att sluta kärlekshistorierna och söka andra hemliga orsaker till väckelsen.

Förf. har ännu en liflig erinring af en åskådning, som han haft i barndomen; han såg liksom i en dröm, att en qvinna svettades blod för Christendomen. Denna qvinna oppväckte hos åskådaren en liflig sympati, en förunderligt hög känsla af vördnad och beundran. Det var en majestätisk syn; men åskådaren kände sig icke vara värdig att få deltaga i hennes martyrskap. Qvinnan var liksom i sittande ställning; hon uthärdade sitt lidande med ett mod och tålmod, som väckte åskådarens förundran. Denna åskådning har alldrig gått ur minnet; men hvad det var för en qvinna, som svettades blod för Christendomen, det har ännu icke blifvit klart för åskådaren.

Likaledes kände Förf. tidigt i barndomen en förunderlig liklukt i skogen; och denna liklukt förekom ofta. Att det verkligen var en andelig liklukt kan förf. sluta deraf, att han i drömmen ofta hade göra med de döda, och dessa döda ansatte honom hårdt; men Förf. fick en sådan förunderlig kraft att flyga högt öfver jorden, så att de döda icke kunde göra honom någon skada. Dessa åskådningar i drömmen, som tidt och ofta återkommo under oppväxten, häntyda på ett inre dödt tillstånd. Så väl den ofta förekommande liklukten, som fäktandet med de döda var utan tvivel en påminnelse, en aning om den andeliga och eviga döden; men flygandet, som befriade från döds ångesten var en hemlig aning om en högre kraft. Ehuru dessa drömbilder uppenbarade sig som klara åskådningar och verkade en viss oro äfven i det vakna tillståndet, så varade intrycken deraf icke länge. Förf. sökte stundom att sammanbinda dessa aningar om en högre verld med sitt inre tillstånd, men någon klar insigt uti det inre lifvet kunde icke ernås.

Författaren förnam någon gång en hemlig böjelse till Läsarena; och denna böjelse yttrade sig äfven, ehuru sällan, uti handligar, som måste förefalla de äkta Lutheranerna misstänkta.

Så till ex. hade Förf. under Gymnasii tiden condition uti ett Herrskapshus i Hernösand. Uti detta hus vistades en mamsell, som, till och med vid middags bordet, måste hafva mycket besvär med Förf. vårdslösade hår; det var icke så väl kammadt, med sådan smak, som mamseln fordrade: luggen låg i ögonen, och mamseln måste vid sjelfva middags bordet fästa opp den i ögonen hängande luggen. En gång måste Förf. flytta sin stol

ifrån solen; dervid yttrade mamseln: den ena solen tål icke den andra. Frun i huset log åt infallet, och som hon, bättre än den oborstade ynglingen, förstod mamselns förblommerade talesätt, så sökte hon i all välmening befrämja bekantskapen. Men den kallsinniga fisken ville icke nappa på kroken.

En dag föll det Förf. in att känna mamseln på pulsen. Det var en söndag. Vi hade nyligen kommit från kyrkan. Förf. frågade mamseln, hvad hon tyckte om predikan; och med anledning deraf börjades ett samtal angående Religionen; men mamseln blef snart ledsen och sade: "Herrn behöfver icke examinera mig."

Vid ett annat tillfälle föreföll ett samtal mellan Förf. och en annan mamsell, som vistades uti en socken, hvarest Läsare funnos; men äfven denna mamsell blef snart otålig och sade: "Herrn kan gå till Läsarena." Härigenom kom väl Förf. underfund med, att Läsarena voro hatade, men rätta anledningen till detta "andeliga hat" kunde Förf. icke begripa. Emellertid kunde icke Förf. den tiden sämjas med Läsarena. Egenrättfärdigheten kunde icke tåla Läsarens beryktade, andeliga högfärd. Emellertid hade Författaren sjelf en smula af andelig högfärd. Förf. hade nämligen under Scholtiden varit i fattiga omständigheter: han har icke haft råd att vara så grann klädd, som kamraterna: ofta blef han för denna dåliga klädsel föraktad och begabbad af sina höga herrar Gymnasister och Studenter. När Förf. reste genom södra Sverige, i sällskap med afl. Professor Wahlenberg, blef han mönstrad af de fina verdshusjungfrurna från topp till tå, och många gånger fick han höra den frågan: "ska den herrn spisa med?"

De fina Damerna tyckte att den herrn var för simpelt klädd. Förf. måste tillstå att detta förakt från verdens sida bemöttes med förakt från Författarens sida. Då verlden är så dumm, att den bedömer människan efter kläderna, så måste äfven Förf. vara så dum, att han bedömer verlden efter kläderna. Förf. har ifrån spädaste barndomen varit i stor fattigdom; han har varit tvungen att gå sämre klädd än andra höga herrar. Och därför har han blifvit bemött med hån och det djupaste förakt. Sålunda har Förf. under hela sin Scholtid blifvit utstött ifrån verdens sällskaper och nöjen; kanske var det en Guds Försyn, att så skulle ske; ty derifrån härleder sig Författarens "andeliga hat" till verlden. Förf. har aldrig kunnat förnedra sig derhän, att blifva en slaf af verdens dumma moder och seder. Detta är en "andelig högfärd", som verlden aldrig kan förlåta. Verlden kan icke förlåta verldsföraktet; och som Förf. uti sin ungdom blifvit bemött med förakt och hån för sin fattigdom, så blir han nu bemött med andeligt hat af verlden för sitt välmenta bemödande, att befria sina åhörare från krögarens trældom. Det är nu detta hat, som ligger och gror i krögarens tigerhjerta.

Då Förf. tillträdde Pastoratet i Karesuando hade den öfverdådige Bondpredikanten, Districts Prosten Z. Grape kommit i stort rop för sina goda gåfvor; och sanningen att säga, om någon predikant, utan väckelse af lagen, skulle kunna uträtta något godt i andeligt afseende, så var det visserligen denne på sitt vis nitiske Lärare, hvilken Förf. bör omtala med tacksamt minne. Han försökte visserligen att röra åhörarens hjertan genom evangelium; han fick bondgummornas hjertan att smälta i tårar; han mjölkade ibland extempore hela stäfvan full med tårar; men det såg nästan så ut som skulle han hafva kramat deras mjuka bröst, men icke deras hårda hjertan.

Förgäfves spilldes dessa tårar i Herrans Tempel; ty de torkades bort, så snart åhörarna kommo ut i fria luften. I deras lefverne syntes ingen förändring; man prisade Prosten Grapes predikningar, men inte ett enda ord af dessa predikningar följde dem hem. Ingen väckelse ingen oro, intet andeligt bekymmer följde därpå. Man söp och lefde lika ogudaktigt liksom till förene.

Förf. som var prosten Grapes efterträdare i Karesuando, försökte visserligen att härma hans method för att icke stå alldeles i skuggan, men det ville icke lyckas; också voro Författarens predikningar redan ifrån början mera lagiska än Grapes; men de voro icke tillräckligt lagiska, för att i dem uppväcka all begärelse. Emellertid sökte Författaren att uppfylla allan rättfärdighet i afseende på Presta Embetets utöfning. Husförhör höllos i Lappmarkens kåtor; detta var ett besvär, som ingen Pastor i Lappmarken uti sednare tider velat taga på sig; äfven Communionförhör höllos; de som icke kunde läsa efter sattes; Skriftskola hölls merändels i fyra veckor; de som icke kunde läsa admitterades icke; men allt detta verkade ingen förändring i lefvernet. Krögeriet och fylleriet tilltog årligen och fattig personalen ökades.

År 1832 insjuknade Förf. i nervfeber; det såg så ut, som skulle sjukdomen taga en elak utgång. Förf. hade redan på 5:e veckan uppgifvit allt hopp om räddning; sjukdomen höll sig mest i bröstet; men hufvudet var redigt. Här föresväfvade åtskilliga tankar både på det framfarna och det tillkommande; men ingen fruktan för döden infann sig. Förf. tycktes för egen del vara beredd att fara hädan; endast bekymret om de efterlemnade plågade honom mest. Hvad kunde detta betyda? Förf. har alltid trott Gud om godt; han har alltid haft den öfvertygelsen, att Gud drager omsorg om detta lifvets uppehälle; men nu skulle denna tro på Guds försyn svigta, när den som mest behöfdes; men den andeliga tron tycktes icke svigta. Hvad kunde det betyda? Så vida en Christen får hafva något bekymmer om sina barn och anhöriga på sin dödssäng, enligt Frälsarens eget exempel: qvinna se din Son! så borde likväl detta bekymmer hafva varit mera andligt än lekamligt. Försummad barna uppfostran förekom endast som ett kraf, att tukta en odygdig pojke, som hoppade i rummet och var odygdig; försummad

själavård föresväfvade äfven såsom en dunkel aning om ansvar. Förf. tyckte sig ingalunda hafva kunnat uppfylla det ansvarsfulla kallet; men ingen samvetsförebråelse eljest för de många ungdomssynder, som blifvit begångna; hvart hade de tagit vägen och när hade de blifvit förlåtna?

Men tiden var icke kommen för den eviga skillsmässan från jorden: det var ännu en liten tid övrig; och denna dyrbara tid hade nu bordt bättre användas till egen och andras förbättring. Visserligen skärptes predikningarne något efter tillfrisknandet, men det var icke tillräckligt skarpt för att åstadkomma någon hälsosam verkan på åhörarena. Brennvins floden tilltog; krögarena blefvo mer och mer tilltagsna; fattig personalen ökades; målen vid Tingen ökades äfven, men Förf. hade ingen kraft att motverka förderfvvet så länge som brennvins förbud ännu icke kommit; och dessutom, huru kunde Förf. verka för den allmänna förbättringen, då Förf. ännu icke afsagt sig allt bruk af spirituösa och måste dessutom hafva brennvin i huset för att traktera tiondegifvarena?

År 1839 inträffade en händelse, som bidrog, ehvad den kunde, att möka det hårda hjertat och nedstämna kärleken till det jordiska. Min hustru hade framfödt tvillingar 1836; det var en son och en dotter. Dessa svärmade omkring föräldrarne, när de började springa. Många ljuftva drömmar om tvilling parets framtida lycka och sällhet svävade i Föräldrarnes inbillning, när dessa små ledde hvarandra genom rummen, eller dansade på golfvet eller jollrade med hvarandra under sina oskyldiga lekar. Men den ljuftva inbillningen om tvilling parets framtida sällhet sträckte sig icke utom tidens gräns; derföre skulle också sorgen blifva kännbar, när den lilla telningen dog i messlingen. Det var den lilla tvilling brodern, som lemnade föräldrarne och sina syskon sörjande på jorden.

Han var sin tvilling syster vida öfverlägsen uti kroppsstorlek, skönhet och förstånd; men döden sparar ofta det svaga och tar det starka. Min hustru låg sjuk, när Lilla Levi dog; men dödsbudet tycktes icke gå henne så djupt till hjertat, ty hon skattade sig lycklig, då hon blifvit ansedd värdig, att bära frukt för himmelriket. Men på mitt hjerta gjorde detta dödsfall ett djupt och långvarigt intryck. Lilla Levi och hans tvilling syster Elisabeth hade ofta kommit springande emot Pappa när han kom hem från skogen; om det fanns någon vacker fågel i skjutväskan, så fingo de bära in den till mamma; men nu fanns ingen Levi mer, som bar in den vackra fågeln. Den tanken var dock den ljuftvaste, att lilla Levi är den första, som kommer springande mot Pappa och Mamma på evighetens gröna strand.

Menniskan behöfver verkligen några påminnelser om sin dödlighet; annars glömmet hon alldeles bort ändamålet med sin tillvaro på jorden. En sådan påminnelse var Levis död. Men en ännu starkare påminnelse fick jag 1842, då en bröst

åkomma ingaf mig den föreställningen, att jag hade fått lungshot, och att döden ovillkorligen skulle blifva slutet på denna sjukdom. Här blef nu den fixa Iden uppväckt: beställ om ditt hus, ty du måste dö. Och nu först infann sig en allvarlig och djup fruktan för döden. Huru kom det till, att jag kunde vara beredd att dö 1832, och 10 år derefter kunde jag icke vara beredd? och likväl var det vid de båda tillfällena gifvet, att jag skulle dö. Förra gången var jag verkligen nära döden, och tog för gifvet, att döden var nära; men kände dock ingen fruktan för döden: jag tyckte mig för egen del vara beredd att dö, men sednare gången kände jag, att jag icke var beredd, ehuru döden icke var så nära, som förra gången; ty jag var icke sängliggande, utan gick oppe, och vandrade; men fruktan för döden var nu ganska stor och bekymret om själens frälsning var nu större, än bekymret om de efterlemnades bergning. Huru vill nu Filosofen förklara detta förhållande? Han påstår, att fruktan för döden är en svaghet: och den är feg, som icke kan möta döden med kallsinnighet.

Men det är ännu osäkert, hvilken ande det är, som stärker Filosofens mod i döds stunden. Om det är stolthetens ande eller egenrättfärdighetens svartande, som ingifver Filosofen mod att trotsa döden, så vill jag be Gud bevara hvarje Christen själ för ett sådant lugn, som utmärker den högsta graden af stolthet och förakt för det heliga. Man har visserligen hört mången egenrättfärdig svartande utropa i döds stunden: jag dör med lugn i medvetandet af min oskuld; jag känner ingen förebråelse för begångna felsteg: jag har uppfyllt mina pligter och tror mig kunna bestå med ära inför Gud och människor. En sådan trosbekännelse i dödsstunden låter ungefärligen som den raglande Prestens, när han stöp i fyllan: "jag skall visa Gud midt för näsan, att jag kan stå burken och lefva dygdigt". I själfva verket är en sådan trosbekännelse en hädelse; men någon bättre trosbekännelse har den stolte egenrättfärdigheten icke att afgiva. Det är hans verkliga öfvertygelse.

Jag har hört berättas, att en viss Bruks Patron, som lefvat sin verld hederligt och ärligt igenom, samt utan klander af verlden, lät kalla Prosten i församlingen till sig, när den förstnämnde kände att döden nalkades. Bruks Patronen, som kände sig vara på en dålig väg, förebrådde Prosten hans kallsinnighet, och sade ibland annat: "Ni har varit Lärare i Församlingen en lång tid, men ni har alldrig sagt mig ett enda ord om det enda nödvändiga." Men Prosten upptog förebråelsen med kallsinnighet och sade: "nå min Bror, hvad är detta för grubbleri? Det är också allmänt bekant, att Prosten hatar allt grubbel. Men om Bruks Patronens förebråelse förnyas i evigheten, då skulle det vara märkvärdigt att höra, huru Prosten då kan befria sig från allt ansvar. Här i verlden går det vanligen så till, att Prostar och Bruks Patroner dricka brors skål i punsch glaset; men sällan skulle man höra, att Prostens samvete är ömtåligt

för det sedeförderf och det religions förakt, som BruksPatronen uppväcker i Församlingen genom sitt brennvins sjuderi; skulle det finnas någon Prost, som vågade säga Brukspatronen sanningen, så skulle det snart blifva slut med grannsämjan.

Som sagt är, hade fruktan för döden infunnit sig hos denna BruksPatron, men den kom för sent. Filosofen påstår, att fruktan för döden är en svaghet; och den Prosten, som ansåg den döendes fruktan för "onödigt grubbel", är säkert icke ensam i sitt slag. Men Läkaren påstår, att fruktan för döden åtföljer vissa sjukdomar. Sålunda påstås det allmänt af Läkare, att lungsigtiga personer icke hysa någon fruktan för döden, emedan de lefva ända till sista stunden uti den behagliga illusionen, att det blir bättre. Och sällan har någon Läkare så godt uti sig, att han i tid underrättar patienten om den nära förestående skilsmässan från jorden. Det synes åtminstone för patienten sjelf vara nyttigt att veta, om sjukdomen är till lifs eller till döds. Men sanningen är i våra dagar sällsynt. Mången Läkare tyckes hysa den öfvertygelsen, att fruktan för döden påskyndar döden och att man derföre bör lifva patienten med ett bedrägligt hopp till det yttersta. Men om Läkaren har något samvete, så borde han tala rena sanningen, och icke låta lögnenes ande vara herrskande. För alla patienter är det högst nödvändigt, att veta om döden är nära; det är nödvändigt både i lekamligt och andeligt afseende; ty menniskan kan aldrig förtidigt bereda sig till döden; och om han har något att beställa om sitt hus, så är det ingen skada, om detta sker i tid.

Må Filosofen säga, att fruktan för döden är bevis på svaghet; må våra äkta Lutheraner säga, att det är ett onödigt grubbel; och må slutligen Läkaren påstå att fruktan för döden medföljer vissa sjukdomar; jag påstår, att fruktan för döden kan aldrig komma för tidigt, men väl kan denna fruktan komma för sent, och då hjälper intet grubblande mera.

För mig var fruktan för döden en ögnasalva; ögonen öppnades både för det framfarna och det tillkommande. Jag såg följderna af min ogudaktiga lefnad framstå i evigheten; ty i det hela hade min lefnad varit mera ogudaktig än gudfruktig, ehuru jag i verdens ögon kunde anses för ett dygdemönster. Alla ungdoms synder kommo nu fram för min åskådning. Det har efteråt förundrat mig huruledes alla dessa mandater voro liksom glömda, ända till dess förenämnde fruktan för döden infann sig; det kunde icke vara annat än den döda tron, som ända dittills bortskymt dem. Och hvad kunde det väl vara annat än samma döda tro, som 10 år förut, då jag låg nära döden, hindrade all fruktan för döden att infinna sig? Jag tyckte mig då vara beredd att dö; men 10 år sednare, då den förutnämnde bröstsjukdomen plågade mig, var jag alldeles icke beredd att dö.

Var nu denna sjukdomens art, att den skulle hafva med sig

fruktan för döden, eller var det sorgen öfver Levis död, som hade gjort hjertat ömtåligare för passionernas intryck, eller var det en påminnelse ifrån den hittills okände Guden, som uppväckte denna fruktan, hvilken sedermera blef så fruktansvärd för alla krögare och fyllhundar? Jag kan icke erinra mig annat än att jag från denna tid blef dragen liksom med våld af en högre magt till att känna, tänka och handla tvärt emot min egen vilja, så att min egen och andras väckelse icke är ett verk af egen vilja. Om än verlden ville säga, att det är ett verk af djefvulen, såsom Judarne och Hedningarne trodde om Christendomen så vet jag dock på mitt samvete, att det icke är mitt eget verk; min egen vilja och min egen onda natur har varit lika motsträvig som Moses, när Gud befallte honom föra Israels barn ur Egypten; han förebar allehanda ursäkter och till slut sade han rent ut: "skicka hvilken du vill Herre." Men det halp intet; han måste resa; det blef en inre nödvändighet.

Det förstås, att fruktan för döden uppväckte först en alfvarlig längtan efter egen själs frälsning i samma mon, som den Öppnade Ögonen för den afgrund, som låg framför mig. Jag såg väl icke afgrunden så klart, som många bland de väckta har sett den, men jag såg den likväl i andanom, jag såg äfven, att det stod illa till med Församlingen; men de medel, som skulle verka en sinnes förändring hos den, voro ännu för mig förborgade. Jag hade alltid hyst en stor afsky för öfvelastade personer, och denna afsky stegrades, ju mera fylleri lasten tilltog. Ehuru sjelf hushållsaktig och sparsam, kunde jag dock aldrig förlika mig med krögarena, hvilkas nedriga egennytta utarmade Församlingen. Jag ville således aldrig taga emot någon så kallad skänk af personer, som icke voro rediga, och i allmänhet var det motbjudande, att taga emot Lapparnes så kallade skänker, emedan de skulle trakteras med brennvין för dessa skänker. Allt detta gjorde, att jag hyste ett andeligt hat till alla krögare och fyllhundar, och tror, att hvarje annan prestman borde bära hat till de Nikolaiters lärdom, som gör människan både blind och döf för alla förnuftiga föreställningar.

Så borde väl äfven hvarje förnuftig människa inse, att ju mera fattig personalen ökas, desto flere tiggare får Presten föda; desto mera besvär måste han vidkännas för att skaffa dem hjälp. Jag försökte flera gånger att få hjälp af Församlingen åt sådane fattige, som saknade anhörige, men Församlingen var ogen och Landshöfdinge Embetet oefterrättligt. De fattige fingo således ingen hjälp, och detta väckte hos mig både bekymmer och harm. Det väckte bekymmer, emedan jag ännu den tiden hyste ett slags naturligt medlidande med de fattige; men detta medlidande har nu alldeles försvunnit, sedan jag blifvit fullkomligen öfvertygad derom, att det icke är Gud, utan djefvulen, som gjort dem fattiga. Det väckte harm, emedan det syntes obilligt att Presten skulle föda de trashankar, som

krögarena gjort utfattiga.

Just vid denna tiden ungefärligen kom det absoluta Brennvins förbudet till Lappmarken; det hade väl redan någon tid förut varit förbud mot brennvins införsel till Lappmarken, men detta verkade intet, så länge som Rom och Gognac var loflig. De handlande förde färgadt brennvin under namn af Gognac till Lappmarkerna; och hvilken kunde controllera det? Om det hade funnits någon bland kronobetjeningen, som vågat med allvar angripa krögarena, så hade han måst akta lifvet När nu allt spirituöst blef förbudet till införsel i Lappmarkerna, då fick jag en önskad anledning att ifra mot krögare och fyllhundar. Vid större högtider, då Lappallmogen var mera allmänt samlad höllos skarpa tal och predikningar mot krögare och fyllhundar, och efter predikan upplästes det kongl. förbudet mot införandet af starka drycker vid 50 Rdr:s vite; men äfven detta verkade intet; det uppväckte till en början endast förbittring. Man söp i harmen, så snart man kommit ut från kyrkan. Och sjelfva församlingens klockare, som sjelf var den största krögaren i Församlingen, ställde sig ofta midt för kyrkodörren, och tog sig en klunk ur sin barmflaska, midt för Församlingens åsyn; och detta gjorde han när Presten kom ut ur kyrkan. Det skedde för att visa, att han icke aktade hvarken det kongl. förbudet eller den predikan han nyss hört.

Ännu om vintern 1842 fanns ingen nykterhetsvän i hela församlingen, utom en lapp, som gaf nykterhets löfte, hvilket jag för bättre minnes skull och ett godt exempel kungjorde i kyrkan. Denna kungörelse väckte ett stort alarm i de allierade krögarens och fyllhundarnas läger. Klockaren i Församlingen anade oråd. Han fruktade, att andra kunde följa exemplet. Och då tänkte han, om Lapparne upphöra att suppa, då är jag ruinerad. Denna storkrögare är en slags Herreman och potentat i Församlingen. När Lapparne flyttade om våren, lemnade han på credit ett halft stop ellet ett stop åt somliga af det rinnande slaget; och när Lapparne kommo tillbaks om hösten, for han till deras kåta och tog då en slag rehn för det halfva och en större slag rehn för det hela stopet. En mindre slag rehn kunde då gälla 5 rdr och en större slag rehn 8 a' 9 rdr rgs. Man kan säga, att en sådan handel kan bära sig.

Om någon Lapp var så dum att han ville pruta, så hotade krögaren dels att stämma Lappen för fylla, dels ock att sparka ut honom, ifall han nästa gång ville sätta sin fot inom tröskeln. Allt detta verkade väl en hemlig fruktan och ett hemligt hat till krögaren, men allmogen underkastade sig beskedligt krögarens tyranni; ty krögaren var tillika en slags handelsman, och kunde anklaga hvilken som häldst, då ingen i hela församlingen var fri från lagbrott. Då storkrögaren hade fått så stor magt öfver allmogen, var det icke underligt att han anade oråd, när jag kungjorde i kyrkan, att en af Församlingens medlemmar, Pehr Jonson Pilto, hade ingått i nykterhets förening och afsagt sig

alla spirituösa dryckers bruk.

Storkrögaren kom därför söndagen därpå och ville att kungörelsen skulle återtagas, emedan Pehr Jonsson Pilto brutit sitt nykterhets löfte samma dag, som kungörelsen afkunnades. Det gjorde den stackars krögaren så ondt i hågen, att han icke kunde få någon samvets frid, innan denna nykterhets förening blifve tillintet gjord. Men jag gjorde mig icke så brått om med kungörelsens återtagande, innan jag fått veta rätta sammanhanget. Pehr Johansson Pilto hade icke brutit sitt nykterhetslöfte, ehuru han druckit ett glas rödt vin på sin broders bröllopp. Men krögaren påstod, att det var det samma, om han druckit vin eller brennvín. Och detta påstå alla krögare och fyllhundar ännu, att den icke är någon nykterhets vän, som dricker vin.

En viss häradshöfding har velat öfvertyga mig, att den som vill vara en rätt nykterhets vän, bör icke dricka annat än vatten; ty om man dricker svag dricka så är man icke nykter. Detta må tjäna nykterhets vännerna till efter rättelse, att de icke må besvära de nyktra fyllhundarnes samveten. Jag för min del har först upphört att smaka finkel, sedan har jag upphört att smaka destilleradt brennvín; derpå har jag upphört att smaka punsch och toddy, och till slut har jag måst upphöra att smaka vin, undantagandes vid Nattvarden, och vid vissa sjukdoms tillfällen, efter Läkarens ordination, och slutligen, om nykterhets motståndare finna sitt samvete besväradt deraf, att jag dricker ett glas öl, som dock icke finnes i mitt hus, så skall jag upphöra därmed; och om de ännu anse det för synd, att jag dricker ett glas svagdricka, så skall jag äfven upphöra dermed, på det att alla nykterhets fiender må få samvetsfrid.

Sedan jag blifvit någorlunda återställd till hälsan, efter den omtalade bröstsjukdomen, reste jag till Hernösand för att undergå Pastoral Examen. Jag var ännu vid min ankomst till Hernösand ansedd för äkta Lutheran; och ingen kunde misstänka mig för secterism eller pietism. Jag hörde att den största rumlaren i domcapitlet svor åt Pastor Bylund, som då var högmässa Predikant i Hernösand. Hvad, tänkte jag, kan den predikanten hafva gjort för illa, när han blir hatad af äkta Lutheraner?

Har han måhända träffat gammal adam på det öma? Jag för min del åhörde hans predikningar med nöje. Han gick på djupet af mennisko hjertat; just der träffar man och de största fiskarna. Den som vill lära menniskan rätt känna sin förnedring, han måste mana opp alla djeflar ifrån afgrunden; de ligga väl och kura gömma i hjertgropen, men måste ut, som björn ur idet, när predikanten sticker uti dem. Detta kallar verlden för skrymteri, secterism och pietism, när någon vill gräfv uti mennisko hjertats nedriga och ogudaktiga hemligheter; men Bylund sårade icke, skar och raspade icke det Ömtåliga

mennisko hjertat, utan vidrörde det endast med sanningens udd, och ändå fick han namn af Läsarpredikant.

Jag var som sagt är ansedd för äkta Lutheran i Hernösand, ända till dess den Latinska afhandlingen "Crapula Mundi" kom ut af trycket; då fick jag höra af samma Prost, som hade sagt till den döende BruksPatronen: "hvad är det för grubbleri!" att vederbörande borde hafva tummen på ögat. Den samma grobianten, som svor åt Pastor Bylund, sade om Crapula Mundi, att det var "verldens spyfluga". Så när hade jag sagt, att liknelsen ar träffande, emedan spyflugan är lefvande, men det han spyr på är ett ruttit as.

Hvad Christendomen beträffar, fick jag icke lära något vidare i Hernösand. En afton sång predikade jag, innan afresan, men den afton sången behagade icke mången, ty den smakade af pietism. Dock måste jag nämna, att Biskop Franzén gillade min predikan.

Om vintern 1844 kom jag till Åsele Lappmark, i egenskap af visitator. Här träffade jag några Läsare, som voro af det mildare slaget; ibland dem var en Lappflicka vid namn Maria, som öppnade hela sitt hjerta för mig, sedan hon hört altartalet. Denna enfaldiga flicka hade erfarenheter i nådens ordning, som jag alldrig hade hört förut. Hon hade vandrat långa vägar, för att söka ljus i mörkret. Under sina vandringar hade hon slutligen kommit till Pastor Brandell i Nora, och när hon för honom öppnade sitt hjerta, så löste han tviflet: hon kom genom honom till den lefvande tron.

Och tänkte jag: här är nu en Maria, som sitter vid Jesu fötter. Och nu först tänkte jag, nu ser jag vägen, som leder till lifvet, den har varit fördold till dess jag fick tala med Maria. Hennes enfaldiga berättelse om sina vandringar och erfarenheter gjorde så djupt intryck på mitt hjerta, att det ljusnade äfven för mig; jag fick denna afton, som jag tillbragte i sällskap med Maria, känna en försmak af himmelens glädje. Men Presterna i Åsele kände icke Marias hjerta, och Maria kände äfven, att de icke voro af detta fårahuset. Jag skall komma ihåg den fattiga Maria, så länge jag lefver; och hoppas, att jag träffar henne i en ljusare verld på andra sidan om grafven.

När jag återkom till min Församling i Karesuando fingo mina predikningar en högre färg. Frälsarens liknelser i Evangelierna utfördes i liknelser; deraf uppkom en ovanlig mysticism, som hade en förunderlig verkan på åhörarens hjertan. De begrepo i början nästan ingenting af hela predikan; men det ljusnade småningom. Vissa förblommerade ord och talesätt fastnade i minnet. I början gjorde de gäck af liknelserna; men emedan orden läto besynnerliga, kunde de icke så snart glömmas. Den ena berättade den liknelsen, och en annan berättade en annan liknelse för de hemmavarande: man skrattade och funderade hvad allt det der skulle hafva att betyda. Slutligen

blef en och annan orolig, utan att veta hvarföre: hemliga rysningar genomisade hela organismen. Man började att känna hjertat ömt, hårdt eller uppblåst, och en och annan kom till Prestgården, efter Gudstjensten, för att begära råd och upplysning i andeliga ämnen. Detta hade aldrig hänt förut, att någon andelig bekymrad själ hade kommit till Presten för att begära upplysning och tröst.

Jag måste i början gå mycket varsamt till väga med dessa borttappade får af Israels hus. Nästan skygg och ovan vid den rätta fårskötseln, förklarade jag för de bekymrade ett och annat ställe ur Bibeln, som afmålade deras själatillstånd; försäkrande att den Helige Ande börjat sitt verk i deras hjertan: att de borde flitigt pröfva sitt hjerta efter Guds ord och bedja Gud om nåd och hjälp i deras andeliga nöd, samt tillade slutligen: att den, som ett godt verk i dem begynt hade, kunde ock väl fullbordat o.s.v. Någon försäkran om Guds nåd och syndernas förlåtelse vågade jag icke meddela dem, ty jag blygdes vid mig sjelf, och vågade icke blanda mig i den Hel. andes verk, af fruktan att jag kunde skämma bort alltsammans, om jag befordrade en allt för tidig förlossning.

Dessa förkänningar af väckelsen visade sig först om vintern 1845. I början hade nemligen krögarena tagit sin maths ur skolan; och deras exempel följdes af fyllhundarne. De vågade icke komma till kyrkan, när det hördes så förskräckligt. Lagpredikningarne dånade från Sinai berg så förfärligt, att gammel Adam blef förskräckt. Somliga sade: "han predikar i vredes mode", andre sade: "ni ser ju att han är vriden." Icke desto mindre måste både krögare och fyllhundar småningom krypa in i kyrkan igen. Ty när några väckta började uppenbara sig i Församlingen, så fann jag snart, huru litet en ensamman Prest kan uträtta i en vidsträckt Församling, som är nära 20 mil lång. Jag uppmuntrade derföre de väckta, som redan funnos, att verka på sina grannar och förklarade för dem liknelsen om tjenarena, som hade fått olika pund att handla med, huruledes denna liknelse borde andeligen förstås och utföras i Christelig verksamhet för sina vilsefarande bröders upplysning och förmaning till bättring. Derigenom börjades nu disputer emellan väckta och sorglösa i andeliga ämnen. Och ehuru de få väckta, som funnos, blefvo illa tilltygade af den sorglösa hopen, dels med smädelser och skällsord, dels ock stundom handgripligen tillrättavisade med knytnäfvar; så måste dock den sorglösa hopen harmsen och förbittrad komma igen till kyrkan och afhöra predikan.

Der dånade den skarpa lagen från Sinai berg; der utmålades den ogudaktige syndarens tillstånd så, att hvar och en kunde känna igen sig. Der voro somliga röda som paltar i synen, somliga nästan mörka eller kolsvarta; men några egentliga rop eller högljudda snyftningar hördes ännu icke i kyrkan (ty den Helige ande var ännu icke då på färde) och något rätt

förkrossat hjerta fanns ännu icke i hela församlingen. Men nykterhets saken började gå framåt, då den stackars Pehr Jonsson Pilto, som varit ensam i sina nykterhets funderingar i 2 år, och under tiden blifvit både hädad och försmädd af krögare och fyllhundar. Om vintern 1844 fick han några personer på sin sida, då det äfven blef drägligare för honom att bära sitt kors i tålmod.

Som sagdt är, glesnade åhörarena på kyrkans bänkar i början, då det började låta allt för strängt, men till slut om vintern 1846 började folk från alla kanter att strömma till kyrkan. Vid större högtider blef kyrkan så full, att den förr omtalade klockaren och storkrögaren herr Jonas Grape, genvördig i åminnelse, icke slapp ut ur kyrkan under predikan, såsom hans sedvänjo var; ty han hade ingen frid att afhöra predikan, utan satt merändels utan för kyrkan och rökte sin pipa under Gudstjensten. Stundom tog han sig en klunk ur flaskan uti sin harm deröfver att hans stinkande getabockar nu började bära ull i stället för getaragg. Han måste nu, när alla gånger i kyrkan och hela Choret full proppades med folk, sitta stilla i klockar bänken och höra på predikan, hvarest äfven hans andeliga och mörka skuggfigur utmålades så pass tydligt, att hela Församlingen vände sina blickar till honom.

Två gånger hade några Församlingens medlemmar sett de svarta fåglarne sittande på klockarens axlar, och stoppande sina långa näbbar i hans öron plockade de hvarje korn af den heliga säden, som såddes förgäfves förgäfves på lastens, girighetens och snålhetens förtrampade väg.

Vi komma nu till det underbara i historien om väckelserna i Torneå Lappmark. Men innan vi gå att berätta de skedda undren, måste vi förutskicka några Psychiska iakttagelser, som äro ett resultat af 10 åriga Psykologiska studier. Naturligtvis kunna vi icke förklara de sedda synerna och uppenbarelserna på annat sätt, än med tillhjälp af Fysiologien, hvilken är en del af Läkare konsten. Det kan icke vara meningen att anställa en vidlyftig Fysiologisk och Psykologisk undersökning, ehuru nyttig en sådan undersökning kunde vara för bebringande af upplysning i saken. Vi måste åtnöja oss med framställandet af vissa förut bekanta facta.

Om det ännu finnas många hemligheter i naturen, som det mensklige förståndet icke kunnat begripa, så torde det äfven finnas många hemligheter i människohjertat, som förnuftet icke kan fatta, ehuru detta förblindade förnuft upphäfver sig till domare öfver Skriften och vill utgallra alla mysterier utur uppenbarelsen. Vår tids rationalister hämta stöd ur Bibeln för att göra sina förut fattade Idéer om religionen trovärdige; de följa deruti listige frestarens exempel, som framdrog bibelspråk för att dermed bevisa, att det icke var någon synd att hoppa ner från tinnarne af Templet. Vi tilltro oss icke den förmågan,

att kunna med förståndet eller förnuftet fatta hjertats hemligheter, ty den store Apostelen säger: icke, att jag det alla redan fattat hafver, men jag far fast derefter, att jag det begripa må.

Om de Christnas hänryckningar är mycket skrifvit, men litet begripit. De visaste bland hedningarne föreställde sig, att de Christne voro besatta af onda andar, och så har man hört en prest säga om en piga, som våndades i samvetsqual: "det är djefvulen, som plågar henne; ingalunda plågar Gud sina barn på detta viset." Så talade den blinda Presten, när han första gången fick se en menniska i samvetsqual. Man har äfven hört många Prester vara af den tanken, att ingen menniska kan nu mera vara besatt af djefvulen, ehuru sådant kunde vara möjligt i Frälsarens och Apostlarnes tid, då den nya läran skulle befastas genom underverk. I våra upplysta tider behöfver man icke vara så fördoms full, som Judarne voro hvilka inbillade sig, att naturliga sjukdomar voro en verkan af onda andar. Så till ex. omtalas i den Evangeliska historien, att Lärjungarne voro så intagne af skrock och fördomar, att de ansågo för verkligt, hvad Fadren till ynglingen, som hade fallande sot, försäkrade, att "anden kastade honom än i elden och än i vattnet." Sådant härrörde ju af en naturlig sjukdom; så påstå nu tidens rationalister, och deruti hafva de medhåll af Presterna, som påstå, att ingen kan nu mera vara besatt af djefvulen.

Ehuru desse, af förnufts visdom uppblåste herrar rationalister och Prester, icke kunna begripa, mycket mindre förklara eller bota den förmenta naturliga sjukdomen, äro de likväl nog förmätne att vilja förkasta tänkande läkares och fysiologers omdömen om själens eller andens förhållande till kroppen. Det är för sådana herrar beqvämligare att hugga i vädret med det blinda förnuftets rostade svärd, än att undersöka läkarens på vetenskapliga grunder byggda psykologi; De flesta theologer hafva uti läran om själen följt de hedniske filosofernas tomma speculationer, hvilka till och med uti läran om människans fria vilja omstörta det Lutherska lärobegreppet.

Det är således icke underligt, att Presterna, som nu mera få en mera rationalistisk än Christlig bildning vid Universitetet, måste anse den lefvande christendomens uppenbarelser som svärmeri, men inkquisitionen eller Prest fanatismen anse de som ett verk af den Helige Ande. Den orthodoxa gallans intryck på hjernan förblindar deras förnuft, deras ondska gör dem blinde, (Salomo) och det andeliga hatet förvandlas till en helig pligt att utrota kättare.

Vi föreställa oss, att de flesta Prester skulle anse samvets qual för ett verk af djefvulen, emedan de icke sjelfve erfarit det ringaste af den Helige Andes verkningar. Huru kan en sådan menniska få samvetsqual, som har ett sofvande samvete och icke känner till det ringaste af det, som Luther fått erfara i

nådens ordning. För sådane Prester måste samvetsqual förefalla som ett verk af djefvulen; ty samvetsqual kan passa för grofva brottslingar, men icke för hederligt folk.

Vi vilja nu till en början anföra ett exempel på samvetsqual, som skall visa, huruvida det är ett verk af djefvulen eller icke. Ar 1845 fanns uti Karesuando Församling en hederlig krögare, som lefde i oenighet med sin hustru. Denne man var sjelf en måttlig supare; det ville säga, han tog sig ofta ett måttligt rus, men var dock alldrig öfverlastadt; men när hustrun fick tag i mannens flaska hade hon ingen måtta, hon tog sig ofta så till bästa, att hon icke kunde stå på benen. Denna osed tålde icke mannen ty han sade, som en viss Doctor, som också hade en fru, som gerna tog sig en snaps, när hon kunde komma öfver mannens kantin: "Jag har icke råd, att hålla mer än en fyllhund i mitt hus, och en sådan vill jag vara sjelf."

Så mente äfven den hederliga krögaren att det kunde anstå honom såsom man att ta sig en sup, men qvinnan höfdes det icke att vara som ett svin; men hustrun, som ofta klagade öfver mannens hårdhet, kunde icke hålla sig; när hon blef illa till mods, eller annars hade ledsamt, måste hon söka sin tröst ur flaskan, och när mannen ville tukta henne för denna osed, öppnade hon sin förfärliga käft, och utöste en ström af ovelt och förbannelser; deraf blef mannen ännu mera uppretad, och följdén deraf blef "hand i hår och kniv i strupe". Husagan blef ofta så hård, att skriket hördes till grangårdarne. Men ingendera klagade för Presten öfver oenigheten; och grannarne brydde sig icke heller om att uppenbara förhållandet. Det var endast ett osäkert rykte, som någon gång kom till Prestgården, att dessa makar lefde i oenighet, och detta rykte kom den vanliga vägen genom köket. Bör Presten höra efter sqvaller? Om Presten frågade på husförhör, huru äkta makar lefva i Christelig endragt, om krögare funnos o.s.v. så öppnade ingen sin mun; allt var tyst och stilla. Det är ock mången, som påstår, att Presten har ingen rättighet, att blanda sig i det enskilda lifvets angelägenheter; han får således icke höra efter sqvaller eller på grund af lösa rykten göra föreställningar emot det ogudaktiga lefvernet.

Nu hände det, att den hederliga krögaren jämte hustrun bevistade höstsöndagen i Karesuando 1845. Det var just i början af väckelsen. Hustrun tittade ut genom fönstret om Böndags morgonen, och förnam, att några Lappar sutto i en ring på gården. Detta var just icke någonting ovanligt i Lappmarken, att Lapparne sutto i ring omkring brännvins kaggen, men hvad som nu var ovanligt, väckte hennes uppmärksamhet; det var nemligen icke brännvins kosan, som nu gick ringen omkring; utan det var en bok, hvaruti en läste, och de andra hörde på. Nu sade den hederliga krögare madamen, som sjelf lefde i oenighet med sin man: "Se der! Mätte visst vara de falska Profeter, som nyligen uppenbarat sig här i Socknen!"

Uti kyrkan predikades om den "okände Guden" om det ogudaktiga lefvernet, samt om krögare och fyllhundar; ibland annat yttrades, att hela Församlingen hade sjunkit öfver örönen i förderfvet så att endast fingerspetsarne syntes oppe. Detta var visserligen ett "hårt tal" men i sjelfva verket var det en verkelig sanning, att församlingen var djupt sjunken i förderfvet, genom krögare och fyllhundar, rentjufvar och bedragare; så att målningen var sann och öfverensstämmande med Församlingens då varande tillstånd. Emedlertid tyckte den nyss omtalade krögaren, att denna predikan var för besk, och mången annan jämte honom, ansåg det vara alldeles oerhördt, att predika så förfärligt strängt; men den ofta i Fogden Hackzells rapporter omtalade Johan Raattamaa gillade predikan, och bevisade med bibelspråk, att förhållandet var sådant som i predikan utmålades. Men hvarken krögaren eller hans hustru, kunde den gången öfvertygas derom, att denna predikan innehöll ett enda Guds ord. De återvände således missnöjda från kyrkplatsen, sedan de tagit sig "En", (2, 3, 4) på saken.

Emellertid hände sig, att en annan storkrögare i samma by hade tagit in för mycket af den rabarber, som ingafs åt sådane patienter i kyrkan, och följdén deraf blef den, att han upphörde med sitt hederliga krögaryrke, och blef en Läsare. Nu fick den andra storkrögaren ingen samvetsfrid för denna Läsare, som beständigt gick och skrapade på både krögare och fyllhundar i byn. I början blef han som vanligt narrgjord; men slutligen började man att frukta för honom, emedan han, ehuru saktmodig, likväl var envis, och beviste sina påståenden med någon bok, som han bar med sig. Den förutnämnde krögaren, som slog sin hustru, blef till slut så rädd för sin granne, att han undvek honom på långt håll, eller gömde sig undan, när han såg honom komma. Men hustrun var mera djerf och närgången; hon kom för nära den heliga Elden, och brände sig om fingrarne. Hon föll i ett hårdt samvetsqual, och måste flera dagar hålla sig till sängen. Medan hon så vändades och grubblade, fick hon den upplysningen, att det var hon, som var förnämsta skulden till oenigheten med mannen, ehuru hon förut hade kastat all skuld på mannen. Nu hoppade hon hastigt opp ur sängen, och föll sin man om halsen; med tårar och böner bad hon sin man om förlåtelse för all den orättvisa, som hon tillfogat honom. Deraf blef mannen så förbluffad och slagen, att han icke kunde få fram ett ord. Och ifrån den dagen började äfven mannen att läsa och grubbla; och ju mera han läste desto mera fann han sig vara en evig fördömelse värd.

Han måste då skaffa bort allt brännvin från sitt hus, och ifrån den tiden blef det tyst och stilla i huset. En försoning tillväga bragtes emellan makarne, och efter någon tid kommo de till den förskräckliga Presten, bedjande om förlåtelse, för det de talt så illa om honom och hans predikningar och tackade honom

för den undervisning de fått. Hustrun i synnerhet tycktes vara så föryngrad, att man måste förundra sig öfver den stora förändring, som denna qvinna hade undergått.

Nu kan man fråga: Var samvets qvalet en verkan af djefvulen? eller var det en verkan af den Heliga Anda? Denna fråga skole vi ännu tills vidare lemna obesvarad.

Alldenstund våra nuvarande äkta Lutheraner tro sig blifva saliga, utan ånger, utan bättring, utan andeligt bekymmer, utan samvets oro, utan den sorg, som er efter Guds sinne; så måste en sådan bättring som här omtalas, förefalla dem misstänkt och mystisk, ja, skadlig och svärmisk; Och därför måste den heliga inquisitionen af alla krafter motarbeta och qväfva det "ohyggliga svärmeriet" med den verldsliga lagens makt, innan det får utbreda sig. Det blifver för dem en helig pligt att utrota kättare. Om de icke hade fått den oförgripliga öfvertygelsen, att detta "svärmeri" är ett verk af djefvulen, skulle de utan tvifvel tänka som Gamaliel: är detta råd eller verk af menniskor, så varder det väl om intet, men är det af Gudi, så kunnen I icke slå det neder, så framt I viljen icke finnas strida emot Gud. Apostla Gern.5: 38-39.

Men detta Gamaliels visa råd, följdes icke länge af Consistorii gubbarne i Jerusalem; de måste gripa sig an med inquisitionens, af ormaetter, förgiftade svärd; det Nazareniska kätteriet skulle utrotas med eld och svärd; de kunde icke få någon samvetsfrid innan de fått släcka sitt andeliga hat i de Christnas blod. Och så har det gått till i alla tider och allestädes hvarest den lefvande Christendomen har uppenbarat sin kraft; att omskapa menniskohjertat; der har djefvulen genom sina trogna drabanter, upprest bålet åt de Christna.

Ungefärligen vid denna tiden sedan lagen, som är en tuktomästare till Christum, blifvit predikad nära ett år, började de första "nådemärkena" visa sig. En Lapp qvinna, som länge stått under lagen, blef försonad eller benådad den 5:e december 1845. Och just i samma ögonblick kändes en jordbäfning som varade några sekunder. Jag satt hemma i mitt hus, jemte vaccinatören Knoblock, som ännu torde minnas jordskalfvet som sträckte sig vid pass 10 mil i omkrets; och emedan jag den tiden förde Journal öfver väderleken; så har jag upptecknat jordskalfvet; men först efteråt blef jag underrättad derom att Lappqvinnan blifvit benådad i samma ögonblick, som jordskalfvet kändes.

Hvad kunde jordskalfvet hafva för sammanhang med det första Nådemärket? och hvad vill nådemärke säga? Så ropa alla med en mun, som med förbundna ögon gå till döden. Men vi skole denna gång insvepa nådemärket i den Guds Rikes hemlighet som endast Jesu rätta Lärjungar, är gifvet att känna.

Hvad åter jordskalfvets sammanhang med nådemärket beträffar; så har den Evangeliska historien visat, att de

märkeligaste tilldragelser i nådens rike varit utmärkte af jordskalf, som till exempel vid Frälsarens död och vid hans uppståndelse, äfven som huset der Apostlarne höllo bön, rördes. Apostl. Gern. 4:31. Hvad hade denna rörelse för sammanhang med Apostlarnas bön?

Utan tvifvel måste de underjordiska magterna bäfva för en sådan händelse, som till ex. Frälsarens död, hvilken var så följdrik hvarigenom millioner själar försattes i frihet. Den mäktige afgrunds fursten måste darra för Christi uppståndelse, som var ett förebud till de dödas uppståndelse, hvarigenom millioner menniskor blifva frälste ifrån dödens och djefvulens våld. Dessa jordbäfningar, ehuru icke förorsakade af de underjordiska magterne, hvilkas magt i den döda naturen, är blott på några få ställen omtalad i den Heliga Skrift, beteckna likväl allegoriskt eller liknelsevis de underjordiska d.v.s. de onda magternas bäfvande, skälfvande och darrning, emedan dessa magter måste försättas i förskräckelse och raseri öfver en sådan händelse, som går dessa mörksens andar så nära på lifvet. Lärjungarnes bön var en händelse, som försatte Christendomens första bekännare i den upphöjda sinnes stämning att de kunde besegla den himmelska sanningen med sitt blod. Kyrkohistorien visar, att de Christnas sinnesstämning i dödsstunden, verkade mera på hedningarnes öfvertygelse, än sjelfva läran. Och således må ingen anse det för skrock eller vidskepelse, om vi sätta "det första nådemärket" i sammanhang med jordskalfvet; ty af berättelsen om detta under, som först tilldrog sig med den omnämnda Lappqvinnan, blefvo alla, som då voro i väckelsen, uppmuntrade och styrkta i den tron, att hvar och en, som arbetar och sträfvar i den hårda bättrings kampen, kan genom Guds nåd blifva försatt i samma lycksaliga tillstånd, genom "ett nådemärke", hvilket är så förborgadt och otroligt för världen; men för den tviflande är ett nådemärke en röst ifrån himmelen, som säger: "Dina synder förlåtas dig" Eller: Idag skall du vara med mig i paradiset. Detta nådemärke, som den tviflande qvinnan först fick erfara, blef nu ett heligt mål för alla väckta, men ännu icke benådade själar ett oändeligt stort och högt mål dit alla borde sträfva, som en bedröfvad anda hafva.

Den nyss nämnda Lappqvinnan hoppade af glädje högt öfver jorden, och kunde knappt beskrifva den himmelska glädje, som hon kände. Männe icke alla underjordiska magter hafva skäl, att darra öfver en sådan händelse, som redan gjort dem så mycken förargelse, och kan ännu göra dem större förargelse, om detta första nådemärke, efterföljdes af flere tusende, som följa exemplet. Ett jordskalf har ofta åstadkommit en stor förödelse på jorden, och äfven under jorden. Det hände år 1821, att en gammal man måste falla på knä och hålla bön efter det jordskalf, som då kändes i hela nordens. Mannen höll på att gräla och svärja och träta på sitt husfolk, när

jordbäfningen kom, men i samma ögonblick, som jordbäfningen flyttade ett mäskkar ifrån sitt rum, måste han falla på knä och hålla bön.

Om denna jordbäfning kunde verka på den ogudaktiga mannen, huru mycket mera kan icke en jordbäfning verka på en förtviflande själ, som ser afgrunden framför sig, och blir hastigt väckt utur sin förtviflan genom ett jordskalf, som hotar att störta henne i afgrunden. Till och med Frälsarens mördare blefvo förskräckta öfver jordbäfningen, som allegoriskt föreställde de underjordiska magternas bäfvan och skäfvande. Frälsarens mördare måste slå sig för sitt bröst och säga: Sannerligen var denne en rättfärdig man och Guds Son.

Ett nådemärke är ett stort under i nådens rike. Den kännbara försoningen med Gud hörer till den stora hemligheten hvilken alla rätta Christna fått erfara och känna; Och äfven Luther har fått erfara dessa nådemärken, då den lefvande tron tändes, hvarigenom dörren till himmelriket öppnades för honom, och just i detta ögonblick kände han sig vara frälst ifrån döden och djefvulens våld. Men nuvarande äkta Lutheraner antaga icke dessa "sensationes internae", hvilka de anse för svärmeri. De måste således förkasta den kännbara syndasorgen, och den kännbara nåden.

Våra rationalistiska Theologer hafva för syns skull, låtit införa läran om ångern, bättringen och nya födelsen i våra Christeliga läroböcker, men denna nådens ordning är så ofullständig och felaktig, att ingen kan deraf få någon rätt upplysning om de stycken, som till en rätt omvändelse och pånyttfödelse höra. Dessutom är det endast grofva brottslingar, som behöfva ångra sina synder. De fina och förnäma brottslingarne, behöfva icke bigta sig för någon. De säga vanligen: det angår ingen, huru jag lefver, jag skall svara för mina gerningar. Dessutom har människan efter Luthers död, fått en fri vilja i andeliga ting; hon behöfver icke numera frukta för ansvar och redogörelse i en annan verld, bara hon lefver någorlunda dygdigt och anständigt i utvärtes måtto. Ty människans onda vilja är icke människans egen vilja (Martensen), människan har en vilja, som icke är hennes egen (Petrellis Psychologi för Prest och Pastoral Examina). Den onda viljan är icke människans väsendtliga vilja (Martensen), människan är positive god (Petrelli). Hvad är det då för nöd, att blifva salig!

Ehuru dessa rationalistiska satser upphäfva läran om försoningen, antagas de likväl af nu varande Theologer, emedan ingen lagt något hinder i vägen för sådane läroböckers begagnande uti hvilka sådane satser finnas. Det kan icke undgå den enfalldigaste läsarens uppmärksamhet, att en människa, som icke tillegnar sig den onda viljan, såsom sin egen väsendtliga vilja, men deremot tillegnar sig den goda viljan, såsom sin egen väsendtliga vilja, en sådan människa kan icke

vara brottslig, så vida hon icke låtit den onda viljan utbryta till handling. Den onda viljan sjelf är icke något brott emot Guds lag, emedan hon icke är människans egen vilja. Människan kan således icke vara ansvarig för sin onda vilja, emedan denna vilja är en annans vilja!

Martensen anses nu förtiden vara en god Theolog, och till och med renlärig. Men han kullkastar Lutherska läran immerfort, och gör hela läran om försoningen öfverflödig, då han antager viljans activa och positiva, ja till och med absoluta (?) frihet. Han påstår uti moral filosofins System, att Människans väsendtliga vilja vill alltid det goda och förnuftiga; och tillägger Ingenting är godt utom den goda viljan". Huru kan en sådan människa vara brottslig, som alltid vill det goda och förnuftiga? Och emedan ingenting är godt utom den goda viljan; så måste hvarje människa, som har den goda viljan, verkligen vara god; ty Gud ser till den goda viljan, som filosofen tillegnar sig, men den onda viljan angår honom icke. Och sålunda är filosofen, rationalisten eller fritänkaren, genom den goda viljan positive god (Petrelli). Människan är således icke positive ond, såsom reformatörerna hafva påstått (uti 2. artikeln af Augsburgiska bekännelsen).

Men skillnaden emellan Luther och filosofen består deruti, att den förre betraktade den onda viljan såsom sin egen vilja, och den sednare betraktar den goda viljan såsom sin egen vilja. Det kommer således an på tillegnandet blott. Om människan tillegnar sig den goda viljan, så är hon god; om hon tillegnar sig den onda viljan, så är hon ond. Så vida nu filosofen tillegnar sig den goda viljan såsom sin egen väsendtliga vilja, hvilken alltid vill det goda och förnuftiga, så är han verkligen positive god, och behöfver icke vara brottslig, emedan han icke vill vara brottslig. En sådan behöfver således icke hafva ett oroligt samvete, icke behöfver han hafva någon kännbar ånger; och ännu mindre behöfver en sådan hafva samvetsqual, eller hjerte ångest. Således kunna icke våra rationalistiska Theologer antaga den kännbara syndaångern och ännu mindre kunna de antaga den kännbara försoningen, eller rättfärdiggörelsen, såsom en *actus gratiae sensibilis*, det vill säga en verkelig kännbar nådeverkan. Bruhn påstår uttryckligen, att sådant är bara svärmeri "*In effectis vero fidei Criteriis numerandae sunt sensationes internae*" (Bruhns Theologi). Det vill säga: De inre eller invärtes känslorna, äro att räkna ibland inbillade kännemärken på tron. Alltså får icke den ångerfulla känna någon syndasorg, och den benådade får icke känna någon glädje.

Så vida våra rationalistiska Theologer anse all lifaktighet i religionen för svärmeri; så måste de äfven bedöma Luthers erfarenheter från den rationalistiska synpunkten. De måste anse allt sådant för öfverdrift, som uti den första Christna församlingen uppenbarade sig som ett bevis på Guds synnerliga

nådeverkningar. Luthers grubblande är ett onödigt grubbel; hans lefvande tro, var en synvilla: sensationes internaе hos Luther måste nu anses som svärmeri. Det högsta bevis på Guds andas nådeverkningar, eller andans drifter, betraktas nu som kyrkoförargelse. Ännu otroligare måste de Christnas syner och uppenbarelser förefalla, då de höga känslor, som utgöra den lefvande Christendomens väsende, anses som svärmeri.

De första Christnas syner ansågos af hedningarne som ett verk af onda andar: de visaste hedningar påstodo att de Christna voro besatta af onda andar. Och detsamma måste äfven nu tidens döpta hedningar påstå, om de skulle komma i beröring med den lefvande Christendomens yttringar.

Våra Theologer antaga vanligen filosofernas lära om själen, såsom vore denna lära grundad på Guds ord och de symboliska böckerna. De kunna således icke gilla läkarens åsigter i läran om själen; deraf följer, att de fördolda krafter, som finnas i mennisko hjertat, betraktas som galenskap, när dessa krafter händelsevis uppväckas till verksamhet, såsom historien om den animala magnetismen utvisar. Den känslolösa filosofen kan icke föreställa sig, att människan bär inom sig en osynlig värld, som den åt sinnligheten hängifna världsträlen, icke kan förnimma. Der fordras en stor själskrafternas stegring, innan hennes ögon kunna öppnas för åskådningen af denna inre värld.

Vår Frälsare säger: Himmelriket är invertes i Eder. Om nu hennes ögon öppnas till en åskådning af detta himmelrike, så har hon verkligen kommit till åtnjutande af den salighet som åskådningen medför. Och så vida filosofen icke kan bevisa, att himmelriket är på något rum utom människan; så måste de vara invertes i människan; det är en salig förnimmelse af en osynlig värld, som människan bär inom sig, ehuru denna inre värld andens värld eller de osynliga krafter, som blifvit nedlagda i mennisko naturen, icke kunna blifva föremål för hennes åskådning, innan de slumrande själs krafterna blifvit uppväckta till verksamhet.

Men om himmelriket är invärtes i människan; så lärer helvetet och afgrunden vara lika nära, så vida helvetet icke kan sägas vara på något rum utom henne. Det är en allmän erfarenhet att människans lycka och olycka beror helt och hållet af den sinnestämning, eller det själs tillstånd, hvaruti människan befinner sig. Är människan uti ett olycksaligt tillstånd, så är hon i helvetet. Men är hon uti ett lycksaligt tillstånd, så är hon i himmelriket. Men såvida äfven de största tänkare och filosofer antaga att det finns en ond vilja, som dock icke är filosofens egen vilja; så hafva de dermed medgifvit, att det onda finnes i mennisko naturen, och detta onda som Luther och alla christna måste tillegna sig såsom någon ting eget, ehuru det goda dermed icke helt och hållet förnekas: detta onda kan också uppväckas till verksamhet genom budorden som i Paulus

Uppväckte all begärelse, emedan synden fick lif genom lagen. När alltså de onda krafterna uppväckas till verksamhet jämte de goda; så kunna äfven dessa passioner, och dessa djeflar blifva föremål för en åskådning, och sålunda kan en menniska hvilkens själskrafter blifvit stegrade till en högre grad af verksamhet, se både himmelriket och helvetet inom sig, emedan hon har dem båda i sitt eget hjerta.

Emedan en oförsonad menniska bär helvetet i sin egen barm; kan han icke slippa från det på annat sätt, än genom försoningen. Luther kunde icke få samvetsfrid på annat sätt än genom den lefvande tron. Den som är i samvetsqual han har helvetet inom sig: han är med kropp och själ i afgrunden, och om det inre ögat öppnas för åskådningen af hjertats tillstånd; så måste han se sig sjelf i afgrunden.

När man betraktar en menniska, som har en syn; så tycker man att hon är liflös. Hon vet icke af den yttre verden. Emellertid ser man att hon under föremålsens omväxling skiftar färg. Detta ingår djupare i fysiologien, än någon rationalist kan föreställa sig. Häftiga passioner utöfva sin verkan på hjertat och hela organismen. Passionerna förändra blodomloppet, och blodets beståndsdelar. Sorg, fruktan, glädje, kärlek, kunna förorsaka stora förändringar i det organiska lifvet. Ett häftigt utbrott af dessa passioner kunna förorsaka svimningar och döden. Detta är en bekant sak ibland läkare, som studera fysiologien. De olika passionerna hafva dock en olika verkan på hjertat. Fruktan och sorg hämma blodomloppet; och dåningar, som följa på dessa passioners häftigare våldsamhet, förorsakas af hämmadt blodflöde till hjernan. Derföre ser man hastigt påkommande förskräckelse och sorg förorsaka blekhet.

Vrede, glädje, kärlek, mod och ambition påskynda blodomloppet; dåningar som följa på dessa passioners våldsamhet utbrott förorsakas af allt för ymnigt blodtillflöde till hjernan.

Hvad angår de moraliska passionerna som kunna uppväckas genom de religiösa känslornas lifvande, så kunna äfven dessa förändra hastigheten i blodomloppet, och sålunda försätta vissa känslofulla personer i extas, under hvilket det yttre medvetandet försättes i overksamhet och endast det subjektiva medvetandet försättes uti en högre grad af verksamhet, så att de omväxlande känslorna i hjertat uppenbara sig uti det subjektiva medvetandet, såsom åskådliga föremål, liksom i en dröm. Att dessa moraliska passioner skulle vara skadliga för hälsan, har jag icke kunnat förmärka.

Vi kunna icke anse egenrätfärdigheten för en moralisk passion; emedan den är den nedrigaste af alla passioner, som vi känna; de väckta plågas visserligen ofta af denna svart ande, som dref Judas att hänga sig, och då vår Frälsare icke kunde hindra denna djefvul att drifva Judas till sjelfmord, så kan man icke

fordra, att någon annan andelig lärare skulle kunna förekomma alla djeflar att störta den eller annan i förderfet. Man har sett af tidningarne, att många menniskor i sednare tider af religions grubbel avhändt sig lifvet; och måhända skulle sådana olyckshändelser icke hafva inträffat om de grubblande hade haft någon i nådens ordning erfaren andelig man att rådfråga; men i brist af förnuftig ledning hafva de blifvit rubbade till sina sinnen och sålunda blifvit offer för egenrättfärdighetens grufliga plågende, hvilken slutligen störtat dem i förderfvet. Lyckligtvis hafva icke många sådana olycksfall inträffat bland de väckta i nordn. En mycket hysterisk Lappqvinna i Jukkasjärvi har varit skendöd i tre dygn, såsom man förmodar af religions grubbel, men utan men för hälsan; hon var lika frisk och sund som förut när hon kom till lifs. Hos denna qvinna hade intet tecken till lif funnits under hennes skendöd. Likväl hade lifvet icke flytt ifrån henne.

Vi nämna detta såsom ett bevis på de moraliska passionernas verkan på hjertat. Då vi äfven nämnt passionernas förmåga att hämma och påskynda blodomloppet, så hafva vi allt hvad vi behöfva för vårt ändamål i fysiologiskt hänseende.

Det underbara uti dessa hänryckningar består deruti, att så många omväxlande känslor kunna följa ordentligt på hvarandra, och uppenbara sig i människans subjectiva medvetande såsom någonting objectivt, det som är och sker invärtes, visar sig för åskådaren såsom någonting utvärtes. Så har det händt, ehuru mera sällan, att man känt en vidrig svafvellukt, när någon vändats i hårt samvetsqual; man har till och med sett en ånga uppstiga från deras mun, som utvecklade svafvellukten. Någon gång har man sett ljusa strimmor sväfvande öfver dem som varit i stark rörelse eller glädje. Dessa ljusa strimmor, blixtar eller ljungeldar har jag sjelf sett flera gånger, utan att med säkerhet kunna afgöra, om det har varit utom eller inom mig; dock synes det troligast, att blixterne eller ljungeldarne, som jag sett, hafva varit i mitt eget hjerta.

Om julafton 1847, under mitt gående till kyrkan, då jag såg kyrkovägen vara full med folk, träffades mitt hjerta af en inre blix eller ljungeld, hvilken jag känt flere gånger vid dylika tillfällen; det var liksom en ljusare fläkt från en högre verld. Åskådningen af den till kyrkan strömmande folkmassan uppväckte nemligen en flyktig känsla, hvilken flög som en blix genom hjertat och åtföljdes af den lika hastigt påflygande tanken: "skall jag usling vara dessa blindes ledare till evigheten?" några sekunder derefter såg jag en stor ljus låga utströmma från kyrkotaket i Karesuando uti sydlig riktning; samma afton hade några af församlingens medlemmar sett små svarta vålnader flaxande omkring de upptända ljusen i ljuskronan. Det föreföll siarena som skulle dessa små svarta vålnader hafva mycken lust att släcka ut ljusen; men förgäfves.

Att dessa ljungeldar, som jag såg förmodligen i mitt eget hjerta, komma ifrån Sinai berg, och voro en åskådning af mitt eget inre tillstånd, kan slutas deraf, att då jag någon gång sednare varit uti en hård kamp och strid med djefvulen (Luther, Paulus) eller lagen som bor i mina lemmar (Paulus), hvilken strid Luther kallar: "djefvulens anfäktningar", så uppenbarade sig det onda, det vill säga, den djefvul, som bor inom människan sjelf, såsom en person, som ville draga mig ut genom fönstret. Vid ett annat tillfälle uppenbarade sig detta onda såsom en björn, som låg under sängen och försökte lyfta opp sängen, ehuru det icke lyckades. En annan gång såg jag den store draken visa sina tänder åt mig; och det är nu redan bekant för denna Tidnings Läsare huru den gamle ormen visat tänderna åt mig. Sådana åskådningar komma från människans inre eller ifrån den andeverld, som finnas inom människan sjelf. Det öfverensstämmer med Lärjungarnes föreställning om andarnas verkan på människan; och ehuru skratten (en allmän föreställning om skratten eller skrattdjefvulen finnes i den allmänna folktron; likasom och talesättet: Dåren skrattar förekommer hos Salomo) redan kittlat mångens hjerta till ett infernaliskt löje vid läsningen häraf; skall dock detta löje vara ett talande bevis på den skrattandes egen dårskap och dumhet; ty merändels skrattar den mest, som minst tänkt öfver andarnes verkan på människonaturen. Historien om Legio, som kröp in i Svinahjorden, höres som galenskap för den, som sjelf är galen; och när Evangelisten berättar, att anden kastade ynglingen, än i elden och än i vattnet; så låter det så tokigt i rationalisternas öron, att han är färdig att ge upp ett gapskratt.

Men hvad skrattar han åt? Kanske är han sjelf ett andeligt svin, uti hvars hjerta Legio har krupit in, och nu skrattar han åt sin egen ofärd. Vår tids rationalistiska Theologer anse de Christnas syner och uppenbarelser för skrock, vidskepelse och svärmeri; detta kommer dels af deras totala brist på egen erfarenhet i andeliga ämnen, dels ock af deras hemliga och uppenbara rationalism eller förnufts visdom, som förleder dem att betrakta läran om själen och andarne ifrån den hedniskt filosofiska synpunkten; hvadan och Gud uti nuvarande Theologers skrifter har endast vilja och förstånd, men intet förnuft, intet samvete, intet hjerta. Djefvulen, med hvilken Luther hade så mycket att beställa, finns nu mera icke till. Han har helt och hållet försvunnit utur Theologernas medvetande. De säga vanligen: vi hafva ingenting att beställa med djefvulen. Djefvulens namn har försvunnit utur hela döpelse acten.

Hvad som nu är sagdt om synerna, kan vara tillräckligt då här icke är fråga om en ny uppenbarelse. För den troende äro dessa uppenbarelser att betrakta som en ny bekräftelse på den gamla uppenbarelsen, som den verldsligt sinnade människan icke bryr sig om. Huruledes det Gudomliga ordet kan

blifva lefvande i människans hjerta, och der realisera sig eller förverkligas till någonting förnimbart, bevisas ibland annat deraf, att de flesta bland mina väckta åhörare hafva sett Frälsaren, antingen på korset eller i örtagården eller uppstånden ifrån de döda. Och ehuru sådana syner kunna af den kalla förnufts människan betraktas såsom följder af en uppjagad inbillning, så måste likväl den troende betrakta dem som verkliga; emedan det verkliga i religionen består just deruti, att läran om försoningen blir för den tviflande lefvande och klar; liksom ock lärjungarne måste få denna synbara och förnimbara förvissning om det lefvande ordets förverkligande.

Guds ord måste just på detta sätt förverkligas och åskådliggöras för den fallna människan; annars kunde lärjungarne icke tro, att de sågo den korsfäste och törnekrönte Konungen lifs lefvande framför sig. De trodde i början, att det var en ande, en gengångare eller ett spöke. Just denna tro på spöken måste nu betagas dem, när Försonaren lifs lefvande stod framför dem. Och när den med otro och förtviflan kämpande själen ser Försonaren lifs lefvande framför sig; så är detta ingalunda en tro på spöken eller en tom inbillning, såsom den döda trons anhängare vilja föreställa sig; utan det är för den tviflande en förvissning, en verklighet: "att ordet vart kött"; det blef realiseradt, förverkligadt, och således kännbart, förnimbart.

En del hafva sett Frälsaren gråtande öfver människoslägtets, det andeliga Jerusalems olycksaliga tillstånd; en del har sett honom badande i blod, en bild af hans moraliska lidande i örtagården; en del har sett Frälsaren på korset, en bild af hans fysiska lidande; ty på annat sätt kunde icke den sorg, som Herren kände i sitt hjerta (I.Mos.6) öfver människoslägtets förnedring, åskådliggöras för den fallna människan. Så vida läran om försoningen kan blifva lefvande i mennisko hjertat, och uppfattas i det subjectiva medvetande, som en åskådning af försonings offret; så kan äfven synden eller det onda i menniskonaturen, genom budordet blifva lefvande (Rom.7) och uppenbara sig som en åskådlig bild, hvilken icke är ett spöke, såsom den säkra verlds hopen inbillar sig, utan verklighet; såvida synden verkligen, icke blott i inbillningen, finnes till.

Sålunda kunde frestaren uppenbara sig för Guds Son såsom en utom honom varande sjelfständig och af honom oberoende magt, hvilken han med sin allmagt icke kunde tillintetgöra till sin varelse; ej heller kunde han med sin allmagt förändra den onda andens natur eller omskapa honom till en ljusens Engel såsom han var af begynnelsen. Men Guds son var icke af honom beroende, såsom den fallna människan, som, till följe af den fria sjelfbestämningen, bestämt sig till det onda.

Visserligen påstå våra moderna Theologer, till ex. Martensen, att det icke finns någon personlig djefvul utom människans

egen vilja, hvilken genom den fria sjelfbestämningen till det onda, blef ond; är det nu så, att människan sjelf är det ondas princip; så har han verkligen gjort sig sjelf till djefvul; och då torde han icke lika lätt, som rationalisten, kunna göra sig till en Engel genom en sofism eller genom ett tjufknep i tankarna. Rationalistens eller fritänkarens tjufknep består nemligen deruti, att han icke tillegnar sig den onda viljan; han påstår, att den onda egenviljan icke är hans egen vilja; och dermed har han slingrat sig undan det moraliska ansvaret för den onda egenviljan.

Emedlertid kommer det icke endast derpå an; om rationalisten vill anse sin onda egenvilja såsom sitt eller icke; utan han bör bevisa, att egenviljan icke är hans egen vilja. Vi veta, att Luther måste tillegna sig det onda eller synden såsom någonting eget; han kunde icke säga: egenviljan är icke min vilja.

Emedlertid har rationalisten också erkänt, att det finns en egenvilja, som icke är människans egen; och manne denna egenvilja vara overksam? Har rationalisten så kufvat egenviljan med den förnuftiga viljan, att han kan säga: jag har ingenting att beställa med egenviljan, då kan han också säga, som andra i säkerhet varande: jag har ingenting att beställa med djefvulen.

Guds Son hade mycket att beställa med djefvulen; Job var grufveligen plågad af djefvulen; den Cananeiska qvinnans dotter plågades af djefvulens anfäktningar och frestelser; men den säkra hopen säger; jag har ingenting att beställa med djefvulen; Och den egenrättfärdige rationalisten, som icke rent af förnekar den onda egenviljan, befriar sig sjelf utur djefvulens våld genom en Sofism, då han påstår, att människans egenvilja icke är människans egen vilja. Genom detta haraskutt i Logiken hoppar han öfver afgrunden och inbillar sig vara i Himmelriket, då han tillegnar sig den goda viljan och säger: Ingenting är godt, utom den goda viljan. Sjelf säger han sig hafva en god vilja och påstår, att Gud ser till den goda viljan; Och genom detta sjelfbedrägeri i tankarna, kan rationalisten säga: Jag har ingenting att beställa med djefvulen.

Men genom detta sjelfbedrägeri i tankarne hoppar rationalisten bums i afgrunden, just i det ögonblick, då han tror sig hoppa öfver afgrunden. Ty då han icke tillegnar sig egenviljan, utan påstår, att människan har en vilja, som icke är hennes egen (Petrelli) så har han dermed tillslutit nådens dörr för sig sjelf och för alla, som tror hans falska lära om människans vilja.

Annorlunda hade Paulus erfarit, då han skrifver: Utan lag var synden död; men när budordet kom, fick synden lif och uppväckte i mig all begärelse.

Paulus hade således den erfarenheten, att budordet gjorde synden lefvande och uppväckte i honom all begärelse; "Lagen kom vrede åstad"; derigenom blef också budordet, som var

gifvit honom till lifs, det blef honom till döds. Lagen verkade hos honom förtviflan om frälsning genom egenrättfärdigheten. Ty genom egenrättfärdighet vill menniskan blifva frälst ifrån Guds dom och straff. Detta går an för den i syndasäkerhet insöfda, som har den falska dygden i peruken och djefvulen i hjertat; men den väckte syndaren kan icke få samvetsfrid genom egenrättfärdighet, emedan egenrättfärdigheten sjelf går så långt i sina fordringar på helighet, att hon fordrar ett rent hjerta och en god vilja, innan han tillåter syndaren tro sig vara Gudi behaglig. Detta kan icke ske på annat sätt än att antingen söfva ner alla djeflar, som kura gömma i hjertgropen genom allehanda verldsliga nöjen och syndiga lustars tillfridsställelse, hvarigenom syndarn får frid med djefvulen genom ett falskt konstgrepp i tankarna och säga: Jag har ingenting att beställa med djefvulen. Egenviljan är icke min vilja (Martensen).

Ja! Se på detta sätt kan rationalisten på ett behändigt sätt göra sig af med djefvulen. Men bevisa, min herre, att den onda egenviljan icke är egen vilja, då skola vi tro, att ni kan bedraga djefvulen derigenom, att ni i tankarna, uti er egen inbillning blott och genom ett falskt hopp öfver afgrunden, kunnen skaka ifrån er person synden utan ånger, utan bättring, utan försoning, utan inre kamp och strid; men jag är nästan rädd, att ni, genom detta falska konstgrepp i tankarna, plumsa i afgrunden, just i det ögonblick då ni tror er hoppa öfver afgrunden. Den väckte Luther kunde icke lika lätt som rationalisten hoppa öfver afgrunden. Han kunde icke genom en sofism i Logiken slita sig lös ifrån sin egen onda natur; han kunde icke genom speculation befria sig sjelf ifrån djefvulens våld.

Om nu synden genom budordet får lif, och samlar sig till en åskådlig bild, hvilken genom detta budord förverkligades till någonting synligt; huru skulle synden då se ut? Uti en bok, som kallas: Menniskohjertat, Guds Tempel och en Satans boning, äro några af människans rådande passioner afbildade, grannlåten; verldsflärden och fåfängan får der utseende af en påfågel, som breder ut sin granna stjert; drinkaren ser ut som ett andeligt svin; okyskheten ser ut som en bock under brunsten; lättjan får utseende af en padda; ormen föreställer listen osv.

Så vida synden i sina mångfaldiga yttringar verkligen finnes i menniskonaturen, emedan synden till sitt väsende icke är någon tom inbillning; så kan man icke säga, att det onda, när det afmålar sig som en afskyvärd bild i menniskohjertat; sedan synden genom budordet blifvit lefvande, man kan icke säga, att denna bild är en tom inbillning, utan en subjektiv verklighet; och sålunda kan man förklara de underliga syner, som blifvit sedda af de väckta; till ex. uti liknelsen om fyrahanda sädesåker, framställas de fåfängliga tankarne under bild af

himmelens fåglar, som åto opp en del af det himmelska utsädet.

Hos en väckt menniska befinnas dessa fåfängliga tankar vara skadliga, emedan de i sjelfva Templet insmyga sig och afleda uppmärksamheten från det enda nödvändiga. De äta opp de korn, som kunde gro i hjertat; och hvilken kunde väl bättre än storkrögaren behöfva begrunda liknelsen om dessa fåglar som äta opp de himmelska kornen? men hvilken har sina tankar mindre samlade och fästade på ordet än just han, som icke har lust att sitta i kyrkan under predikan, utan går ut och röker sin pipa, och tar sig dessemellan en klunk ur sin barmflaska? När hans svarta skuggfigur utmålas i liknelsen om sädeskornen och fåglarne, blir bilden lefvande hos de känslfullaste, afmålar sig i deras hjertan och uppenbarar sig som en åskådning. Dessa sågo således de svarta foglarne på storkrögarens axlar stickande sina långa näbbar i hans öron, och plockande bort hvartendaste korn af det himmelska sädet.

Liknelsen om ljustet på ljusa stakan, om ljustet i ett mörkt rum, om den rykande veken, som Herren icke vill utsläcka, måste hos en väckt menniska uppväcka föreställningen om de mörksens andar, som hata ljustet, emedan deras gerningar äro onda. Dessa mörksens andar afmålade sig i deras hjertan som en för dem åskådlig bild; de sågo således små svartandar eller svarta vålnader flaxa omkring de upptända julljuset; och dessa svartandar, som verkligen hata ljustet, försöka med all magt att släcka ut det andeliga ljustet.

Utur denna synpunkt betraktade äro de Christnas syner och uppenbarelser ingen tom inbillning; de äro icke en verkan af onda andar, såsom hedningarne inbillade sig, utan de äro en realiserad Idé, en subjectiv sanning. När en menniska ser sig sjelf i afgrunden; så är detta en verklighet; hon ser då helvetet i sitt eget hjerta. När hon ser sig i himmelriket; så är den seende uti ett lycksaligt tillstånd. När den seende ser uti hvilket tillstånd hvar och en af hennes bekanta är; så sker detta till följe af den inre känslan, som uppfattas objectivt uti den seendes medvetande. Känslan ligger här till grund för omdömet.

Märkvärdigast har den omständigheten förefallit mig, att föremålen uppenbara sig så redigt och klart, i en viss ordning och tidsföljd. Barn, som alldrig läst Bibeln, kunna utmärka vissa ställen ur Bibeln på Capitel och vers, under sina syner. Några få hafva uti sitt extatiska tillstånd lärt sig ett främmande språk, som ingen förstår; således en förmåga, att tala med tungomål; kanske var det urspråket, som under själskrafternas stegring, sjelfmant utvecklar sig ur människohjertat.

Vi hafva flere uppenbarelser tryckta, dels på svenska, dels på norska. Af dem vi kunnat öfverkomma, synes Jonas Håkansons uppenbarelse vara den märkligaste.

Jonas Håkanson har haft sin uppenbarelse 1801; han var bonde

i Småland af Högsbo församling, och synes hafva levat förr än den så kallade predikosjukan i Småland blef gängse. Så vida de syner och uppenbarelser, som förekommit bland de väckta i Torneå Lappmark, till form och innehåll, komma närmast Jonas Håkansons Uppenbarelse; så kan det vara tillräckligt, att anföra ett prof, som skall utvisa, huru det subjectiva kan uppfattas objectivt eller, huru hjertats känslor kunna förvandla sig till åskådliga bilder i människans subjectiva medvetande. Och såvida det icke kan bevisas, att himmelriket och helvetet är på något rum utom människan sjelf; så innehålla uppenbarelserna ingenting annat än en åskådning af det verkliga själa tillståndet, inom åskådarens eget och andras hjertan.

Pigan Sofia Pehrs dotter Niva, vid pass 22 år gammal, af phlegmatiskt temperament och inbunden karakter, hade någon gång, före väckelsen visat sitt elaka lynne, genom hotelser att lemna tjensten, när någonting gick henne emot; ty hon var mycket grantyckt; men några uppenbara laster hade hon icke öfvat Under väckelsen hade egenrättfärdigheten öfvervigten; äfven som ambitionen eller heders djefvulen plågade henne mycket, så att hon icke kunde vara så uppriktig och samvetsgran, som sakens natur fordrade, när hon skulle göra redo för sitt själatillstånd. Någon kärlekshandel hade hon icke mig veterligen ingått, när uppenbarelsen skedde. Annars var hon sluten inom sig sjelf och fåordig, men senfärdig i sina rörelser.

Om Michaelidagen 1848 hade hon afhört predikan med spänd uppmärksamhet. Predikans innehåll var om den störste i himmelriket, och innehöll 2ne antitheser; eller hvarannan motsatta liknelser: 1:mo Den störste är den minste; och 2:o den minste är den störste. Hos alla väckta plägar egenrättfärdigheten uppväcka den frågan: hvilken är den störste i himmelriket? Hvilken är Frälsaren närmast? Petrus eller Johannes? och ibland kvinnorna, Magdalena eller Maria, Jesu moder? De kunna icke genast begripa, att nåden gör alla benådade lika inför Gud och att ibland Jesu Lärjungar, icke finnes någon rangordning. Sofia Pehrs Dotter Niva, som ofta arbetade med egenrättfärdigheten, kunde icke hysa den föreställningen om sig sjelf, att hon vore den största, emedan egenrättfärdigheten ofta uppväckte tvifvel; Men hon ville icke heller vara den minsta i himmelriket, emedan samma egenrättfärdighet ville upphöja henne.

När nu predikan gick derpå ut, att den störste var den minste, och den minste var den störste, så kom hon i bryderi; ty hennes lilla förnuft kunde icke sammanfoga dessa antitheser: Den störste är den minste, och den minste är den störste. När Sofia Pehrs dotter kom hem från kyrkan, föll hon i extas, förlorade sansningen och låg liksom afsvimmad, en par timmar; men var under tiden röd som en blomma i ansigtet. Man kunde

icke förmärka, att hon andades; endast då och då skiftade hon färg. Och sedan hon åter kommit till sansning, berättade hon för de omkringstående följande:

“Då jag var i kyrkan (Michaeli söndagen), blef mitt hjerta brinnande af Frälsarens öfversvinnerliga kärlek, som den svaga lerhyddan icke kunde bära. Då den himmelska elden upptändes i mitt hjerta, blef jag krank af kärlek; jag blef drucken, och mina kropps krafter försvunno; men mitt hjerta blef starkt i andanom, att bedja för alla återlösta (själar). När jag kände, att mitt hjerta blef så fullt, att jag icke kunde andas, bad jag, att jag skulle få bedja en stund för min moder, som varit länge liggande i den mörka hålan; (Hennes moder hade en långan tid varit i förtviflan) för hvilken ingen nådens stjerna tindrat ännu, och det blef mig äfven förunnadt.

Men under det jag bad, kom Frälsaren och tog mig i handen och bad mig följa med sig för att se det rätta fäderneslandet; Och han ledsagade mig efter en smal väg, på hvilken vandringmän voro, bland hvilka somliga hade tröttnat, och orkade icke gå längre; men andra ledde dem vid handen. Tolfman Pehr (En af de väckta med stort förstånd och lefvande insigt begåfvad man, hvilkens rätta namn är Pehr Johansson Raattamaa) hade en hel skara att leda. När jag såg framför mig, såg jag en, som gick hastigt förbi, och jag ropade efter honom, och böd honom vänta; men han svarade: jag har icke tid; jag har brodtom att ledsaga dem, som tröttnat på vägen. Men jag visste icke, hvilken det var; ty han var långt ifrån mig.

När jag kom längre fram, såg jag der vår lärare: han ledsagade de tröttnande till den skinande porten; men jag fördes honom förbi, inom denna port, som var så trång, att jag knappt slapp derigenom. Vid denna port lemnades alla kläder, som jag hade på mig. Men så snart jag kom in genom denna port vardt jag klädd i skinande kläder, och en krona sattes på mitt hufvud, hvilket allt var outsägligen skönt. Min ledsagare förde mig till ett rum, hvarest en stor skara af utvalda voro, hvilka sjöngo tack och lovsånger för Lammet. Der kom en stor skara af Englar emot mig; de ledsagade mig längre fram, hvarest en annan skara af utvalda befann sig, hvilka voro mycket herrligare än de förstnämnde. Der satte Englarne mig på en stol, hissade mig opp, och dansade omkring mig; de dansade i ring, men ena ändan af ringen var öppen. Och när de hade släppt ner mig, kommo de med en bok, som var klarare än solen, och uti denna Bok sjöngo vi till samman. När vi hade sjungit, kommo till oss några, som jag här (i verlden) hade känt. Min syster kom och helsade på mig; henne har jag visst icke sett här (i verlden) likväl kände hon mig, och sade sig vara min syster. (Denna Sofias äldsta syster var död, då Sofia var ett spädt barn). Men jag ledsagades ännulängre fram, hvarest voro bara späda barn; och dessa voro uti vida större herrlighet, än

de förra. (Utvalda, som hon hade sett förut). Barnen höllo hvarandra omkring halsen, och dansade parvis, sjungande, tackande och lofvande Gud och Frälsaren allestädes.

När jag hade sett allt detta, fick jag en innerlig lust att förblifva der för evigt. Men Frälsaren sade: din tid är icke ännu kommen; du måste ännu gå bort och arbeta i min vingård; säg äfven de andre, (Christne) att de icke skola skona sitt lif för mitt namns skull; utan de skola förkunna sanningen och vara trogne intill änden; då skall jag gifva alla trogna Lifsens krona, och jag skall ikläda dem samma kläder som alla dessa hafva.

Jag sade beklagande, att der äro många bedröfvade, tröttnande och tviflande, ibland hvilka jag äfven kom ihåg min moder; men Han svarade: Jag har hört din bön, och jag skall gifva henne hjälp, när hon behöfver. Du behöfver icke vara bekymrad om andra bedröfvade och tröttnande; jag har der en trogen tjenare, som leder dem; och han prisade den (tjenaren). Äfven jag fick lust att tacka, (den tjenaren) då jag kom ihåg, att samma tjenare hade äfven varit min ledare (på lifsens väg); men jag kunde icke tacka. Han (Frälsaren) talte äfven någonting annat med mig, men jag mins det icke. Men det bad han mig säga alla bedröfvade och tröttnande vandringsmän, att tiden för deras strid är ganska kort; ty han (Frälsaren) kommer snarligen för att hämta dem. Dock bad han dem vaka och bedja; ty salig är den tjenaren, som Herren finner vakande. Han förklarade äfven för mig, hvarföre icke alla äro lika herrliga i himmelen; och orsaken var, att icke alla utstått lika mycken möda; de, som varit uti större vedermöda, voro uti större herrlighet.

Nu ledsagades jag tillbaka, och fördes till afgrundens brädd. Hvilken stor förändring! Att man kan så hastigt flyttas emellan dessa tvenne rum. Ack! huru förskräckt blef jag icke, då jag såg, huru förskräckligt de fördömda pinades der, och (hörde) huru ömkeligt de ropade och gnisslade med tänderna. Jag såg afledne Nivan Heikki (En Gudlös man, som nyligen hade aflidit), huru förskräckligt han vändades och jag hörde, huru han rysligt förbannade sina barn, som hade störtat honom dit (i afgrunden). Mannen hade lefvat i oenighet med sin hustru och sina barn; nu trodde han, att barnen voro skulden till hans olycka; en alldeles förvänd föreställning, som hängde vid honom redan här i lifvet, och följde honom in i andra verlden.

Jag kände äfven några andra (som voro i plågorummet). Ibland dem alla måste afledne Mämmis Greta utstå förfärliga plågor. Jag såg, att de orena andarna stekte henne på hennes silfverpenningar, och allehanda skatter, som hon i lifstiden hade älskat och förnöjt sina ögon med deras åskådande; men det var en brännande eld, som brände henne. Hon blef som falaska på glödande kol, och sammansatt igen (till mensklig figur). Här

afmålas de otill— fridsställda passionernas brånad. Mämmis Greta hade i lifs tiden varit en krögar madam, och hade genom denna hederliga närings gren förvärfvat sig en betydlig förmögenhet. När hon låg på sin döds bädd, sade hon till sina närmaste anhörige, som församlade sig omkring hennes döds-säng, liksom för att taga ett evigt farväl af den döende: "Hafven I kommit hit för att ärfva?"

När jag såg detta, blef jag högeligen förskräckt och fruktade att jag skulle falla dit ner. Men min ledsagare sade: du faller icke dit ner; men du skall betrakta allt som der är. Och när jag hade besett det outsägeliga elände, som drabbar de fördömda i helvetet, uti allan evighet; ledsagades jag derifrån tillbaka (och kom) till det rum hvarifrån vägen till himmelen skiljer sig ifrån förtappeisens väg. Der var en stor skara af menniskor, som den orene anden hade satt i brinnande halsjern, och med brinnande kedjor drog han dem till helvetet. Der var (på skiljovägen) en annan skara af menniskor, som stego med ena foten på lifsens väg, och med den andra foten på förtappeisens väg, och voro tvehogse hvarthän de skulle fara. Somliga hade redan tagit några steg på lifsens väg; men de hade en tung börda på ryggen, hvarföre de icke kunde komma långt innan de tröttnade. Men det var icke syndabördan utan det var girigheten och verldskärleken, som de icke ville skilja ifrån sig, och måhända skiljas de icke derifrån på den tid det ännu vore möjligt. I helvetet skulle de visst öfvergifva (girigheten och verldskärleken), men der är det för sent. Der måste de evinnerligen stekas på sina kära skatter.

När den orene anden såg deras tvekan, (nemligen deras, som voro tvehogse hvilken väg de skulle taga) kom han och slog dem med en brinnande piska, och körde dem med stor fart på förtappeisens väg. Der var en, som ville draga mig tillbaks (ifrån lifsens väg); det var Nivas Niko, (en son till den förutnämnde Nivas Heikki; denne ogudaktige yngling hade velat förleda Sofia till hordoms synd); men hvilken kan bortröfva oss ifrån dens hand, som tagit oss i försvar?

Jag ledsagades åter på den smala vägen; der såg jag många menniskor på den vägen och de, som voro före, ropade till dem, som efter voro, att de skulle skynda sig. Men jag fördes förbi dem alla till himmelens port, bakom hvilken många menniskor stodo, som ville med våld tränga sig in genom porten. De sade: Vi tro, att vi slippa in likaväl, som någon annan; men dem gafs till svar: Gån bort ifrån mig I nådetjufvar; sannerligen säger jag Eder: Jag känner Eder icke; ty hvar och en, som icke kommer genom dörren till fårahuset, utan stiger in annorstädes, han är en röfvare och tjuf.

Jag kommer icke ihåg, att jag skulle hafva talt med någon af dem, (som stodo bakom himmelens port) utom Nivas Anna Lisa, som också var i deras sällskap. Jag bad henne vända om

och gå in genom dörren; i annat fall måste hon fara till fördömsen, såsom jag förut har sagt henne; men hon teg och svarade intet. (Denna Nivas Anna Lisa var en grannqvinna, som hade litet bekymmer; men kunde alldrig blifva riktigt angelägen om sin själs frälsning. Och när någon ville gå henne närmare in på lifvet, eller undersöka hennes hjertas tillstånd, blef hon ond. Hon hade således ännu den tron: "det angår ingen huru jag lefver; jag skall sjelf svara för mina gerningar").

Ännu en gång fördes jag in i himmelen, men denna gången kom jag icke längre än till det första rummet, hvarifrån jag åter fördes till afgrundens brädd; och ännu en gång visades mig det ohyggliga rummet, hvarom jag icke kan säga någonting vidare, icke heller dröjde jag der länge; derpå fördes jag tillbaka till verlden. Men deröfver blef jag ängslig, att jag icke fick hafva på mig de hvita kläderna, hvartill jag hade stor lust. Likväl då jag besinnade, att det icke är längre tid än ett ögonblick, som jag måste umbära dem, hvarefter jag får bära dem i allan evighet; då kunde jag af hjertat offra tacksamhetens offer åt Gud och Frälsaren, som har frälst mig ifrån det förskräckliga pinorummet, och gjort mig till en undersåte i sitt rike.

Någon torde fråga, hvad himmelriket är för ett rum? Hafven I icke hört, att det icke är något rum; ty der är hvarken tid eller rum; utan det är en utsägelig klarhet, glädje, fröjd och frid i den Heliga Anda. (Det var den djupsinnigaste tanke, som kunde uppstå i en enfaldig qvinnas hjerta: att himmelriket icke är något rum, utan endast ett tillstånd; således bekräftas Frälsarens ord: Si Himmelriket är invärtes i Eder.)

Jag bad hjerteligen den allra högste, att ingen måtte blifva hädanefter så olycklig, att han kommer att försöka, hvad helvetet är för ett rum; ty derom är sagdt: då först får man veta det, när man kommer dit. Alltså har jag nu sett allt detta, och vet, att det är visst och sannt. Alla nådens barn veta äfven, att all himmelens herrlighet väntar dem, när brudgummen kommer för att hämta dem. Han skall ikläda dem brudskruden, som jag sett hafver. Jag är, tyvärr, icke bättre än andra; men för min stora otros skull, har han visat mig detta. Jag måste mig sjelf till blygd bekänna, att jag har haft större otro än Thomas; ty Thomas trodde när han såg Hans genomborrade händer och fötter; men jag har icke velat tro detta; men nu måste jag tro emot min vilja. Ingen af Eder, käre bröder och systrar, bör tänka, att jag är bättre derföre, att denna syn är mig visad; ty Frälsaren säger: Efter du såg mig Thomas; så trodde du; men salige äro de, som icke se och dock tro.

Den sorglösa hopen tror icke, att detta är sannt, och jag kan icke begära, att de skola tro; ty Frälsaren sjelf säger: "Tro de icke Moses och Profeterna; så tro de icke heller om någon af

de döda uppstodo.”

Detta var Sofias berättelse från en annan värld. Synen räckte ungefärligen i två timmar. Man kan icke nog förundra sig öfver den klarhet i begreppet, den ordning och redighet i tankarne, som här framlyser. Men hvad skola nu våra äkta Lutheraner säga om denna uppenbarelse? Förmodligen skola de säga, att det var en till hög grad stegrad inbillningsfoster. Visserligen kan inbillningen verka mycket; men i allmänhet står vår Psychologi på så svaga fötter, att ingen Filosof kan uppdraga någon bestämd gräns emellan inbillning och verklighet uti människans inre; ty då människan kan dö af inbillning, hvarom våra Läkare veta att berätta många exempel; så blir inbillningen just derigenom en verklighet, att den inbillade döden blir en verkelig död.

Så blir också tron på en högre magt realiserad i människans organiska lif, när en passion uppväckes, som försätter människan i det tillstånd, att hon kan känna, se och förnimma, huru ljuflig Herren är. Tron eller öfvertygelsen i förståndet, blifver, genom de motsvarande känslorna i hjertat, realiserad, förverkligad. Och emedan himmelriket, enligt Frälsarens egna ord, är invärtes i människan och består uti oändelig klarhet, frid och fröjd i den Heliga Ande; så kan icke den döda tron realisera denna idé i sitt hjerta, emedan den döda tron saknar alldeles de motsvarande känslorna: och derföre kan icke heller den döda tron vara saliggörande, emedan dess innehafvare aldrig här känt någon salighet i sitt hjerta. En sådan människa famlar efter någonting, som komma skall efter döden; det är ett ovisst hopp, utan förtröstning, utan förvissning och utan fast öfvertygelse om en försoning med Gud, som dock aldrig varit kännbar, eller förnimbar i hjertat.

Deremot kan otron också realiseras i hjertat, hvarest den förorsakar en odräglig plåga, antingen derigenom, att tviflet i förståndet uppväcker en passion i hjertat, som kallas egenrättfärdighet, hvilken är den svartaste af alla djeflar; emedan den betager människan all utväg till frälsning; emedan den förer den nådesökande själen på allehanda farliga afvägar; eller också är det sjelfva egenrättfärdigheten, som uppväcker tviflet, emedan denna, lika som andra passioner, uppväckes till verksamhet genom Lagen, som upp väcker all begärelse. Vi tale icke här om den lärde tviflaren, som merändels har uppgjort sig ett system i öfverens stämmelse med sina rådande nedriga passioner; utan vi tale om den enfaldige tviflaren, som icke kan af egen kraft i förståndet utstaka vägen till lifvet; en sådan famlar efter ett föremål, som han kan gripa sig fast uti, och detta föremål är: Försonaren.

Men egenrättfärdigheten förer honom först på den egna bättringsvägen, och när den botfärdige själen känner, att han under bättrings kampen blir sämre, värre, syndfullare, argare,

faller han i förtviflan, och säger: "För mig finns ingen nåd; jag är bestämd till förtappelse". Emedan allt, hvad egenrättfärdigheten ingifver i tankarne, går ut på förtjenst; så kan icke den tviflande gifva sig på nåd och onåd i Frälsarens våld, och låta honom handtera sig som ett barn; ungefärligen i detta själattillstånd var Sofia Pehrs dotter Niva, när hon föll i extas och hade den klara synen. Möjligt är, att antitheserna i Predikan gjorde hennes förnuft alldeles kraftlöst, eller redlöst, hvarigenom den fixa idén om hennes ovärdighet skingrades; kanske flög något ord som en blix till hjertat, allden stund hennes hjerta blef brinnande, som är ett vanligt förebud till en snar förlossning ifrån tviflet. De Emautiska Lärjungarne kände sitt hjerta "brinnande" och snart derefter öppnades deras ögon. Vi nämnde, att otron eller tviflet förorsakar en plåga, när en motsvarande passion, egenrättfärdigheten, uppväcktes i hjertat, hvarigenom Frälsarens ord besannas: Den som icke tror han skall blifva fördömd.

Den lärda tviflaren känner icke till fördömsen, emedan han döfvar sitt samvete med filosofi, eller politik, med poesi eller vetenskap och konst, hvarmed han förvärfvar sig ett odödligt namn, och dermed blifva hans förnämsta nedriga passioner tillfridsställda, nemligen egoism och ambition. Sträcka sig hans lärda forskningar utom tidens gräns; så uppgör han sjelf sin räkning med vår Herre sålunda: han bildar sig i tankarne ett theologiskt system; han utgallrar alla trones hemligheter utur uppenbarelsen, och drager ett kors över symboliska Böckerna, och om ingenting annat hjälper, sliter han sig lös ifrån sitt onda väsende genom ett förtviflat språng öfver afgrunden, i det han säger: den onda egenviljan är icke människans egen vilja. Men den goda viljan, som alltid vill det goda och förnuftiga, det är människans väsendtliga vilja. Just jemt till denna finnt i tankarna, kunde egenrättfärdigheten föra honom; och genom den goda viljan tror han sig blifva salig.

Annars finns det nu för tiden icke så många lärda tviflare; ty så vidt och bredt svänga sig nu Tidehvarfets hjeltar, på det Transcendentala fältet, att vetenskapsmannen lefver endast för sin vetenskap, konstnären lefver för sin konst; Presten räknar sina meriter, Borgaren tänker på sina affärer; Bonden tänker på sina hästar, och Bondgumman tänker på sina kor och kalfvar; krögaren tänker på sina supstyfrar; och fyllhunden tänker på sina supar; derföre har också folkmassan sjunkit så lågt i djurisk förnedring, att endast den sinliga njutningen, och den låga egennyttan kan göra sig gällande. Brännvins Guden (Bacchus) är nu den största Guden; hordoms Gudinnan (Venus) den andra, och handels Guden (Mercurius) den tredje. Dessa äro nu de Gudar, som verlden dyrkar.

Somliga stora tänkare hafva gått så långt i otro, att de börjat tvifla på sin egen tillvaro; de hafva förlorat sig sjelfva. Det var således en inbillning, att människan var till. Häraf finner man,

huru långt menniskan kan komma i otro.

Å andra sidan finner man att tron, som enligt Apostelen Pauli definition, är en fast öfvertygelse om det man hoppas, innehåller en positiv sanning, enär dess idé kan realiseras genom den passion som uppväckes i hjertat; så att den som fullt och fast tror, att han skall blifva salig, han blir salig. Idén blir här realiserad, genom den lefvande tron, som alltid åtföljes af en passion. Och likasom inbillningen blir en verklighet hos en människa, som dör af inbillning; så kan också inbillningen blifva en verklighet hos en människa, som inbillningen försätter i himmelriket eller i helvetet. Men då är det icke någon inbillning, utan verklighet; och så vida himmelriket är invertes i menniskan, så bör hon också sträfva att komma in i detta himmelrike, genom en sann ånger, bättring och lefvande tro.

Vi måste nu förflytta våra Läsare till den tidpunkt, på hvilken första striden med Brännvins draken tog sin början. Det var omkring år 1842. Om jag minns rätt, så hade då redan det Kongl. förbudet mot alla spirituösa varors införsel till Lappmarken, ankommit till Karesuando; och förf. måste såsom Prest på stället, dels af egen drift, dels och af fruktan för åtal sopa rent för egen dörr först och sedan angripa Brännvins draken med större kraft.

Nu hände sig, att en Lapp vid namn Henrik Olsson Päiviö, hade kommit i delo med Socknens Länsman som ännu den tiden hade samma tro som Lapparne i brännvins saken, nemligen, att måttligt supande icke var någon synd. Länsman hade stämt Lappen för fylleri, och om jag minns rätt, äfven för brännvins minuteri. Lappen åter ernade stämman Länsman för fylleri och slagsmål om böndag. Att så väl Lappen, som Länsman nu kommit på helt andra tankar rörande brännvins nytta och skada, är någonting, som bör anmärkas på förhand. För att hämnas rätt kännbart på sin vederpart, tänkte Lappen stämman Länsmannens svärfader, den förut nämnde storkrögaren Herr Jonas Grape för brännvins minuteri.

Lappen kom till Förf. och förfrågade sig före huru han borde bete sig. Författaren visade då Lappen, att det var orättvist, att af hämndgirighet stämman blott en krögare; du ser ju, sade Förf. att brännvin rinner som vatten på marknads platsen, och att ingen aktar det Kongl. förbudet; om du stämmer en krögare; så bör du stämman dem alla. När målet med Länsman kom före vid rätten, fick Lappen plikta för fylleri, såsom tillbörligt var. Sedan domen var afkunnad, sade den pliktfälde inför sittande rätt: Det är icke underligt att vi få plikta för fylleri då brännvin finnes i alla Salubodar. "Kan du bevisa sådant, frågade domaren?" Det kan jag bevisa, svarade Lappen.

Nu uppgaf han namnen på alla, som han sett hålla krog, och följden blef, att allesammans fingo för oloflig brännvins införsel plikta sina 50 rdr hvardera. Kronobetjeningen anmodades

genast, af Domaren att taga varan i beslag, men Kronobetjeningen klådde sig bakom öronen så länge, att krögarena hunno skaffa undan sitt brännvin. Kronobetjeningen hade den tiden den öfvertygelsen, att det var en stor synd, att komma sin nästa på fall.

Men surdegen hos krögarena började genast att jäsa öfver. Allas ögon riktades på Prestgården, och Lappen stackare fick skam till tack för sitt besvär; han blef narrgjord af alla Lappar: "se der kommer Fiskalen," ropades från alla håll; af en storkrögare blef han slagen både blodig och blå så att han visst icke rosade marknaden. Men mindre blef det med brännvinet, ifrån den tiden. Krögarena vågade icke, ifrån den stunden handla uppenbarliga med denna vara. Sådan var början till striden med brännvins draken.

Men striden fördes endast på jorden, och först några år efteråt förflyttades striden till himmelen. Der på det andeliga fältet lyckades det bättre, att gifva den stora draken banesåret. Men så mycket har erfarenheten visat under denna strid, att den som skall gifva sig i strid med denna drake, han måste hafva mod, han måste hafva tålamod, och vänta till dess den starkare kommer och delar rofvet med den starke, med harnesk försedde fienden.

Huru kärt och outhärligt brännvinet var för Lapparne kan Läsaren finna af följande. När Anathemata mot brännvinet började hagla från Predikstolen, gjorde det fasligt ondt i gammal Adam. En Lapp vid namn Jon Anderson Nutti, lofvade en blank åt kyrkan, om Presten sjelf skulle blifva en fyllhund. En annan Lapp vid namn Pehr Pehrsson Pilto bad Gud af hjertans grund, att Prosten Laestadius skulle bli en fyllhund. När brännvinet började bli slut i församlingen, måste samma Pilto umbära sin kära sup ett halft år. Men det hände sig, ett år, att Pilto kom att blifva förkörare för domaren ifrån Karesuando till Vittangi. Vid ankomsten till Vittangi begärde Pilto en kopp caffe af värdinnan. Hon svarade: caffe har jag icke för tillfället kokadt, men du kan ju taga dig en sup brännvin, när du är frusen och hungrig. Pilto tvekade, huruvida han kunde våga att taga sig en sup, nu mera, (han hade varit ifrån det ett halft år). "Åh, jo!" sade den välmenande värdinnan: "en sup skadar intet." Detta är den vanliga texten i de måttliga nyckterhetsvännernas predikan: "En sup skadar icke." Men Pilto fick nu erfara, att en sup, kan gå på lifvet, när brännvins organerna kommit i oordning; han tog sig väl en sup, men den började bränna hans inelfvor, som en infernalisk eld; med möda slapp han till baks till Karesuando. Och nu trodde han väl, att brännvinet är skadligt, men fullkomligt öfvertygad var han icke ännu.

Åter ett halft år, gick omkring förr än Pilto vågade smaka den sista supen. Han var då i Norrige. Han kände sig vara illa

mående; och någon af hans välmenande supbröder försäkrade honom, att en "dram", skulle kurera honom. Pilto tvekade, och hans hustru förböd honom, att han icke skulle smaka sådant slag. "Kom ihåg", sade hon, "huru det gick i Vittangi, hvarest du smakade sist."

Nu började Pilto att välsigna sig, och sade: men Herre Jesus välsigne, det är ju af Guds gåfvor kommit; väl har våran Prost fördömt brännvinet, och sagt, att det är förgift och djefvulens piss, men jag tror det icke; och derpå tog Pilto in drammen, med en karlavulenhets, som utvisade att han icke tänkte gå af för hackor. Men nu fick han först känna helvetes pinan, och för att släcka den infernaliska brånaden, skyndade han till en bäck, som rann förbi, ett stycke derifrån; men han hann icke till bäcken, innan han förlorade sansningen, och föll omkull afsvimmad. Då såg han under det sanslösa tillståndet den infernaliska elden, den förskräckliga brånaden, som spritångan hade opptändt, och nu först trodde han, att Prosten Laestadius hade predikat rätt.

Utan tvifvel låg här en fysiologisk sanning till grund. Pilto hade förut i flera Herrans år bränt opp tarmarne med brännvinet, han hade förderfvat sina inelfvor alldeles i grund. Linné har anmärkt, att svin, som gödas med drank, hafva så sköra tarmar, att de icke duga till korfskinn; utan tvivel har brännvinet samma verkan på de andeliga svinens tarmar. När nu en gammal fyllhund varit ifrån brännvinet än längre tid, så blifva hans inelfvor ovana med en sådan dryck som kännbarligen hettar, och derifrån kommer den infernaliska brånaden; men kropp och själ (fysiologice, organiskt lif och nervlif) äro så nära förenade, att hvad som sker i det ena, förnimmes äfven i det andra, och sålunda kunde en brånad i tarmarne, uppfattas i det subjectiva medvetandet, som en infernalisk brånad.

Flere sådane exempel kunde omtalas, som händt äfven i Torneå Lappmark. Vi hafva en tryckt uppenbarelse af en bonde i Helsingland, som också fick se den afgrunds låga som spritångan uppväckte i hans inre, när han, som hade varit en gammal fyllhund, blef narrad af en gammal supbroder, att taga sig en sup, sedan han fastat ett helt år; ovanan gjorde, att han icke tålde den infernaliska ångan; han föll också uti ett sanslöst tillstånd, och såg derunder hela afgrunden med alla dess rysligheter.

Men hvad som i synnerhet bevisar spritångans skadliga inverkan på människans kropp och själ, är den oförgrifliga erfarenheten, att brännvinet dödar den helige ande, eller rättare den orene anden i brännvinet drifver ut den Heliga Anden ifrån människohjertat. Detta låter otroligt för dem, som alldrig erfarit den Hel. Andes verkningar, men hvar och en, som sjelf erfarit om också blott en början af den Hel. Andes verkningar, har också fått erfara, att den orene anden i bränn-

vinet, drifver bort den Hel. Anden; och detta Psychiska fenomen, eller denna andeliga förnimmelse hafva de fleste bland de väckte i Norden fått erfara.

Början till väckelsen, är alltid, ett andeligt bekymmer, en sorg efter Guds sinne, hvilken sorg, enligt Bibelns egen Lära, är ett verk af den Hel. Ande. Men just denna sorg har hos många blifvit borttagen genom en sup brännvin. Somliga hafva af oförstånd tagit sig en sup, enär de icke vetat, hvad som fattats dem; andra hafva gjort det med flit för att döfva det aggende samvetet, enär de haft den oförgrifliga öfvertygelsen, att det varit ett onödigt grubbel. Andra hafva blifvit förledde af goda vänner och gamla supbröder, att smaka tvärt emot sitt samvets ogillande; men de som sålunda blifvit förledde, hafva straxt derpå fått ett förfärligt samvetsqual, och då har det också varit den sista supen, som de tagit i sin mun.

Värst har det varit med dem, som redan hade fått känna de första nådemärkena; när de sedan genom ovaksamhet återfallit ifrån sitt nådastånd, och börjat återtaga sitt förra ogudaktiga lefverne, hafva de nödgats döfva det aggende samvetet med den orene brännvins anden: och sådana tyckas åtminstone för våra ögon vara obotelige. Skulle brännvin icke alls hafva funnits till, så skulle troligen många af de återfallne hafva kunnat upprättas. Men så länge brännvin finns, tyckas de vara obehjelpigt förlorade. Det er därför besynnerligt, huruledes pietisterna i Finland, kunna betrakta den djefvulska drycken såsom oskadlig, då till och med de prester, som gynna Pietismen, icke alltid stanna inom måttlighetens gräns. Är det af brist på insigt? är det af brist på erfarenhet, eller är det af fruktan för Regeringen, som de låta brännvins djefvulens orena anda grassera i församlingen?

Jag har låtit berätta mig, att en af hufvudmännen för Pietisterna i Uleåborg, en garfvare Mustelin, tager sig en (2.3.4.) för att få andans gåfvor uti flytning, när han vill hålla föredrag i sammankomsterna. Det samma berättas om nu mera afledne Bonden Paul Ruotsalainen, som var den nuvarande Pietismens hufvudman i Finland, att han måste anlita flaskan, när han hade brist på inspiration. Och visst blir människan inspirerad af den ande, som flyter ifrån Alkoholen, men på hvad sätt blir hon inspirerad? Och hvarifrån kommer Alkoholens inspiration? kommer den ifrån Gud, eller kommer den ifrån djefvulen? Det berättas om afl. Biskop Tegnér, att han var som mest inspirerad, när han hade punsch bålen framför sig.

Men skulle man just därför tro på en inspirerad kyrka, emedan dess hufvudmän, icke så sällan heller, inspirerade af Alkoholens orena ande? Tegnér's ord i Frithiofs Saga ljuda eller klinga förträffligt i alla nyktra fyllhundars förfinade örhinnor: "Ett rus är dig undt, om du med måtta det bär." Men hvar är måttan?

Jag som skrifver dessa Tegnér's ord, har försökt, att vara

måttlig; jag har försökt att "smutta"; jag har försökt att hålla i andras glas af mitt eget emedan jag hade så mycken heder, att jag omöjligen ville vara ett andeligt svin; men det half intet; jag måste bli ett svin, midt för Consistorii näsa. Vål kunde jag icke grymta, som en viss prest när han stöp i fyllan: "Jag skall visa Gud midt för näsan, att jag kan stå burken, och vara dygdig."

Detta grymtande kunde jag alldrig lära mig, ty mitt samvete sade mig, att människan är ett svin, när hon bär sig åt som ett svin; men jag kunde icke heller genast inse, huru nödvändigt det är för en prest att vara absolut nykter, om han vill med framgång verka något för Christendomens heliga sak. Jag fann detta under striden med brännvins draken i Torneå Lappmark.

År 1844, den 10 Januari, som är min födelse dag, hade södra lappmarkens Presterskap församladt sig i en särskild kammare uti Åsele Prestegård, för att taga sig en farväl's skål efter marknads bullret, jag var väl utesluten ifrån detta slutna sällskap, emedan värden icke visste säkert om jag gillade eller ogillade deras farväl's skål, men jag kom emellertid in i kammaren, för att taga afsked af värden, och kunde då icke undvika att få del af deras farväl's skål. Det var väl icke mera än ett glas punsch, som jag då drack, men det gjorde mig ganska illa, och derföre vet jag af egen erfarenhet, att Alkoholens orena ande, bedröfvar den Hel.Anden, der denna sednare börjat sitt verk i människohjertat.

Jag undrar derföre icke, att många af de väckta fallit i samvets qual för en sup brännvin, som någon välmenande supbroder trugat eller förledt dem att smaka. Och just detta samvets qual uppväcker hos de flesta en afsky för allt spirituöst, det är den bästa brännvins kuren; det är den sista hårda kampen med brännvins draken. Men dertill fordras, att människan skall hafva kommit så långt in i väckelsen, att den Hel.Anden, den bättre känslan, får öfvervigten; i motsatt fall får den orene anden öfvervigten, och allt andeligt bekymmer försvinner för en sup brännvin. Sådan är den allmänna erfarenheten i våra bygder.

Vi skulle nu betrakta brännvinets sednare del, eller den verkan, som brännvinet utöfvade på folkets seder. Denna del af brännvins draken är utförligt beskriven af nykterhets vännerna i deras tidskrifter, så att vi här endast behöfva göra en tillämpning på Lappmarkerna. Lappens hårda klimat och mödosamma lefnads sätt har gjort honom till en fyllhund af naturen. Han har icke blifvit det af öfning och vana, såsom andra drinkare. Det var för Lappen ett naturligt behof, att söka något uppfriskande medel emot "tröttheterna", såsom Lapparne sjelfa uttryckt sig.

Det var således naturligt, att brännvin skulle få afsättning i Lappmarkerna. När Lapparne begåfvo sig till kyrkan, dels till

fots eller på skidor (i Luleå och Piteå Lappmarker) dels körande med renar; så var deras vanliga samtalsämne på vägen, om det i kyrkostaden skulle finnas någon sup emot "tröttheterna", och derom drogo krögarna nog försorg, att der skulle finnas botemedel emot "tröttheterna" hvarje större helg, då Lappar väntades till kyrkan. Vanligen förplägades också Lapparne få hederligt af sina värdar i kyrkostaden, att de största fyllhundarne, fördes som lik ifrån kyrkostaden.

Dessa brännvins skulder voro så hederliga att Lappen måste honorera dem hederligt, när krögaren kom till Lappens kåta, för att köpa slagtrenar. Men icke nog dermed, att krögaren incasserade sina brännvins skulder hederligt, när han kom till Lappbyn; han förde äfven med sig en halfkankare, och förplägade Lappen så, att Lappen blef mycket medgörlig i afseende på renhandeln, i början visste nog Lappen att bestämma priset på sina renar, men ju mera han tog in af eldvattnet, desto medgörligare blef han i afseende på priset, och slutligen skänkte han en slagtrehn på köpet för att vara riktigt hederlig. Dock hände det stundom att Lappens hustru, som var mindre plägsam än mannen, gjorde slut på hela handeln, i det hon hetsade hundarne på renhjorden, eller till och med släppte los de rehnar, som krögaren fått i band.

Denna handel skulle icke hafva varit så skadlig för Lappen om icke vargarne i det samma infunnit sig i renhjorden, hvilken under Lappens rusiga tillstånd saknade all tillsyn. Det såg nästan så ut, som skulle vargen verkligen hafva känt brännvins lukten på långt håll, emedan denna Lapparnes arffiende vanligen infann sig i renhjorden, så snart krögaren infann sig i Lappens koja. Men saken låter dock naturligen förklara sig sålunda att då ingen ropandes röst hördes i öknen, som skrämde bort vargen, så blef han mästare öfver renhjorden; och så förhåller det sig äfven i andeligt afseende.

Vi komma nu till den tidpunkt då hufvudstriden med brännvins draken uppstod. Det var omkring år 1847. Men innan vi omtala denna strid, måste vi först nämna några ord, om kateketen Johan Raattamaa, som varit och är ännu den förnämsta hjälten i striden. Namnet Raattamaa betyder "jordifraren" eller en, som rifver och bökar opp jorden, hvarigenom den blir fruktbarande. Det torde vara mindre bekant, att Lappar och finnar äro oändeliga i sina uppfinningar på öknamn och tillnamn. Förmodligen har någon af Raattamaas förfäder utmärkt sig som jordifrare; kanske har han vid något tillfälle rifvit opp torf på någon tjärdal, eller rifvit opp torf på sin åker, och mera behöfdes icke för hans grannar, innan de gäfvono honom tillnamnet Raattamaa.

Denne Johan Raattamaa är son af en nybyggare i Karesuando församling. Af naturen begåfvad med utmärkta naturs gåfvor, har han i ungdomen varit väckt; men den tiden fanns det

ingen, som förstod sig på att leda ynglingens uppmärksamhet på det andeliga lifvet. Hans närmaste anhörige trodde att han var kollrig, och då ingen brydde sig om honom, så slocknade den andeliga elden hos honom, och deröfver gladde sig hans anhöriga och vänner.

Under den tid, då det så kallade ambulatoriska undervisningsverket i Lappmarken florerade, plögade Pastorerna i Lappmarken på uppdrag af Consistorium i Hernösand, att bilda kateketer, och dertill valdes naturligt vis sådana kateket ämnen, som hade någorlunda god fattningsförmåga och voro föröfrigt oklanderlige i sin vandel. Jag kommer nu icke ihåg af hvad anledning jag kom att välja denna yngling till kateket, men summan var det, att han bildades till kateket af mig, hvilket skedde långt för än väckelsen kom igång. Han visade också en särdeles lust och fallenhet för barnaundervisningen; men när han kom i brännvinet, så var han alldeles odräglig. Elakt ölsinne hade han tillika, så att han i fyllan och villan betedde sig som en galning i sitt hus. Jag måste ofta skrapa på honom för denna last, och äfven grannarne klagade på honom mera af afundsjuka, än af nit om ett nyktert och ärbart lefverne.

Lapparne tyckte, att Raattamaa höll deras barn alltför strängt vid Boken, och derföre kommo klagomål äfven från det hållet öfver Raattamaas uppförande. Men Lapparne tordes icke klaga deröfver, att Raattamaa höll deras barn för strängt vid Boken, utan de togo något annat svepskäl till grund för sina klagomål. Emellertid kunde jag icke förmås, att entlediga Raattamaa ifrån tjensten, emedan ingen fanns i hela församlingen, som kunde bättre undervisa barnen än samma Raattamaa. Om det fördömda brännvinet icke hade funnits till, så hade Raattamaa redan den tiden varit den förnämsta kateket i hela Lappmarken; men del fördömda brännvinet skämde bort hela karlen.

Nu hände det sig en gång om en julhelg, att en krögare från Jukkasjärvi församling hade kommit till Karesuando i någon handels speculation. Denna tappade sin plånbok midt på kyrkavägen, när folket kom ut ifrån kyrkan. Raattamaa gick straxt efter honom, och tog opp plånboken; han ropade väl till dem som gingo förut "hvilken har lappat plånboken". Men antingen var krögaren icke nykter, eller också var han så intagen af sina handels speculationer, att han icke hörde ropet. Nu tittade Raattamaa afsides i plånboken, och fann alt den innehöll myckel penningar. Derpå uppsteg girighets djefvulen hos honom och ingaf honom den föreställningen, att han kunde i en hast göra lycka genom detta fynd. Han reste genast hem, log några förtrogna vänner med sig i en kammare och räknade pengarne: plånboken innehöll närmare sjuhundrade Riksdaler.

Nu hade Raattamaa hört kanske genom det Örat, som är öppet för allehanda väder och vind; han hade hört att Lagen bestämmer en tredjedel i hittarelön. Han kommer nu med

hjärtat i halsen och hoppande af glädje till Prestgården om morgonen annan dag Jul, och ger tillkänna att han hade hittat en plånbok, med anmodan tillika, att del borde lysas opp i kyrkan. Men nyss förut hade också egaren till plånboken varit inne, och beklagat sig, att han förlorat sin plånbok; han begärde efterlysning i kyrkan, och lofvade 5 Riksdaler i hittarelön.

Jag sade då åt Raattamaa, att egaren till plånboken hade nyss varit inne och som han ännu icke hunnit aflägsna sig från Prestgården, så efterskickades han; egaren kände igen sin plånbok, men Raattamaa var icke nöjd med de utlofvade 5 Rdr. i hittarelön, utan påstod, att han hade rättighet, att få tredjedelen af plånbokens innehåll. Då måste jag rätt alfvarligt föreställa Raattamaa hans egennyttiga skamlöshet, och som han väl insåg, att det icke var så godt att stöta sig med sin hittills varande beskyddare, så fällde han modet, så mycket mera, som egaren till plånboken påstod, att den icke innehöll allt hvad den hade bort innehålla när den tappades.

Jag tror icke, att Raattamaa tillegnat sig något af plånbokens innehåll, utan antingen hade egaren till plånboken tappat minnet jemte plånboken, eller också hade någon af Raattamaas vänner, som han tog till vittnen, när pengarne räknades, nappat någon sedel, utan att Raattamaa märkte det.

Egaren till plånboken stämde Raattamaa på ed, den han ock måste aflägga. Men skrapan, som han fick på färska gärningen var den första svåra stöt för honom på den bana, som han då vandrade. Det gick honom djupt till sinnes, att han skulle blifva så illa tilltygad på söndags morgonen. Det var girighets djefvulen, som fick den svåra stöten, och heders djefvulen ännu mer. Emellertid kan man från denna tid räkna första början till Raattamaas sednare väckelse.

Ett bevis på Raattamaas stora förmåga att fatta, kan man inhämta af följande. På skrift skolan i Karesuando infunno sig årligen sådana hedningar, som icke kunde läsa rent innantill, ehuru de voro till mogen ålder komne. Jag måste då anlita Raattamaa, att hjälpa mig under skrift skol tiden. Han fick hålla sig med sin skolungdom nära dörren i kyrkan, under det jag handledde den öfriga ungdomen i choret. Men så spänd var Raattamaas uppmärksamhet, att han uppfattade hvar enda fråga som förekom i choret och hörde tillika, om någon af hans Elever klickade på en bokstaf. Här inhämtade nu Raattamaa methoden att kateketisera. Frälsaren säger, att Lärjungen icke är öfver sin mästare; men nog måste jag tillstå, att Lärjungen är i den vägen öfver sin mästare. Min method har gått derpå ut, att få nattvards ungdomen att begripa, hvad de läst. Men ofta händer det, att man får hålla på i två veckors tid, innan barnen lära sig att läsa Guds ord med eftertanke och uppmärksamhet.

Ibland händer det, att somliga svara på de framställda frågorna

käckt och utan eftertänka. Jag ställer då samma fråga på en annan; han svarar då något annorlunda än den första; samma fråga ställes ännu till den tredje och han svarar något annorlunda än den första och andra. Till slut frågar jag af någon som jag föreställer mig hafva bättre insigt än de öfrige; hvilken af dessa tre har svarat rätt? med flit fördöljer jag för dem alla hvilken mening jag anser för den rätta. Härigenom förekommes den olägenheten, att ingen kan svara Läraren till behag; emedan de icke så snart kunna komma underfund med Lärarens mening; de måste således tänka efter, innan de svara, och, som ingen ännu vet, hvilken af de tre eller fyra har svarat rätt; så måste de öfriga, utan afseende på Lärarens mening, hvilken de icke känna, svara hvar och en, som han tycker likast vara. Härigenom får man snart lära känna barnens egna föreställning om saken. När den som i början svarade utan eftertänka, frimodigt, kommer underfund med sitt misstag; blir han till slut gripen af hedersdjefvulen eller skammen, att han icke svarar ett ord. Men då blir han af Läraren anmanad att resa hem till sina föräldrar, ty hvad gör han i skriftskolan, när han icke vill svara.

Detta är att sätta dem på det hala. Skamligt är det att resa hem; skamligt är det att svara orätt; skamligt är det, att Läraren måste gå förbi honom, när han icke svarar. På detta sätt lyckas det ibland, att få hjertat i rörelse, som annars är förstenadt; och deruti är Raattamaa en mästare att först lifva känslorna, ehuru dessa känslor i början äro dåliga känslor, eller passioner, eller djeflar, som börja röra sig. Men det är just på detta sätt, som människan kommer till en sann syndakännedom, nemligen genom Lagen, som uppväcker all begärelse. Huru skulle annars en längtan efter nåd och försoning uppstå, om icke Lagen, som är en tuktomästare till Christum, predikades först till väckelse, och sedan för de benådade till helgelse.

Oftast äro barnen, vid ankomsten till scholan, uti ett slags oskyldighets tillstånd; de veta icke någon skillnad emellan godt och ondt. De måste således uppväckas till medvetande af sin förderfvade natur; de måste ef egen erfarenhet öfvertygas derom, att alla människor äro af naturen vredenes barn. Det onda, eller djefvulens magt, måste blifva så kännbart och förnimmbart i människans hjerta, att hon af egen erfarenhet, icke blott på en blind och död tro, känner sig vara uti ett olycksaligt tillstånd, uti djefvulens våld, uti den djupaste förnedring, eller som det heter i våra symboliska böcker, utan tro, utan kärlek, utan Gudsfruktan. Detta är en verkelig sanning, att "människan är af naturen ett vredenes barn".

Men just då, när denna sanning ställes syndaren för ögonen genom Lagens predikan, eller, när Lagens anda uppväcker uti åhörarens hjerta all begärelse; så att syndaren kommer till en rätt syndakännedom, till ett klarare medvetande af sin djupa

förnedring, af sitt olycksaliga tillstånd; då kommer den dygdiga förnufts menniskan, den bildade verlds medborgaren, och kallar en sådan Lagens predikan till väckelse, för "hundskall". Och när en sådan hederlig krögare får erfara verkan på allmogens väckelse uti sina brännvins fastager; så blir han uppbragt af ett andeligi hat, och säger: detta är bara svärmeri och fanatism.

Så har det gått till med de aldra hederligaste krögarens omvändelse, när fyllhundarne upphörde att supa; de hederligaste krögarena hafva blifvit fattade af det andeliga hatets ande; den infernaliska brånaden eller spritångan fattade eld i deras hjertan; de kunna icke få någon samvets frid, förr än brännvinsfridens och supfridens störare blir kuggad. Det heter ännu uti en insänd artikel i Norrbottens Posten för 1853: att Fanatismen sprider sig i Gellivare förnämligast genom Prosten Laestadii predikningar. Icke underligt då, att en af de väckta i Karesuando såg djefvulen med vrede och harm bläddra i ett af Prosten Laestadii Conceptor, som Läsaren hade lagt på bordet i sin kammare; förmodligen tänkte afgrunds Fursten: jag kan icke begripa, hvarföre dessa grofva och smutsiga Conceptor skola uppväcka ett sådant oväsande i mitt rike; jag kan icke få någon frid att sofva i mina gamla kunders hjertkammare, för dessa grofva och smutsiga Conceptor.

Om vintern 1845 började äfven Raattamaa att tala om Christendomen, men ännu var han icke riktigt fri från brännvinet; han blef narrad af sina goda vänner och gamla supbröder att smaka för heders skull, och för att göra värden till viljes. Denne heders djefvul var vida värre att öfvervinna än sjelfva begäret efter brännvin; det var mången, som icke ville stöta sig med värden, det vill säga med verlden. Äfven Raattamaa kunde på länge icke begripa, att den som verldens vän vill vara, han blifver Guds ovän.

Länge hade Raattamaa stridt emot brännvins djefvulen och heders djefvulen, innan han genom Guds nåd kunde befrias ifrån deras välde. Han fick hålla på ett helt år, innan han kunde öfvervinna brännvins begäret. Han hade äfven länge hyst den önskan, att han kunde få undervisa barnen på ett ställe några månader, såsom missions kateketerna i södra Lappmarken. Denna Raattamaas andeliga önskan blef och sluteligen uppfylld när missions sällskapet i Stockholm, skickade 2:e kateketer från södra Lappmarken till Tornea Lappmark, för att undersöka lokalen, och efterse, huru vida det vore möjligt att kunna få en missions skola ordnad i denna vrå af verlden. Derigenom kom också jag i correspondens, med missions sällskapets sekreterare.

Och som Consistorium i Hernösand hade gifvit Pastorerna i Torneå Lappmark uppdrag att inaccordera 18 stycken Lappbarn hos nybyggarna, men detta icke lyckades, emedan underhålls kostnaderna, som staten skulle bestå, ansågos vara för ringa;

så anhöll jag hos Consistorium, att dessa barn skulle få inaccorderas i missions skolan på kortare tid, samt, att dessa barn kunde få undervisning af samma kateket, som undervisade andra barn i missions skolan. Med Kongl.Maj:s nådiga tillstånd beviljades detta mitt andragande i Consistorio; och nu först kom Raattamaa in i sitt rätta element.

Första försöket med Missions skolan gjordes i Lainio by af Jukkasjärvi församling i Torneå Lappmark. I december 1847, gjorde jag en förberedande resa till Lainio; om det uppkomna kätteriet eller svärmeriet i Karesuando fingo krögarna och fyllhundarne i Lainio den gången intet säkert besked af mig. Jag frågade endast husbönderna, om de hade lust att emottaga och underhålla några fattiga Lappbarn, och till hvad pris. Som detta var någonting att förtjena på; så narrade dem egennyttan att emottaga ett visst antal barn.

Skriftligt accord upprättades och handpenningar gäfvos. Hade nybyggarna i Lainio kunnat föreställa sig, att detta accord gällde deras krögeri rörelse; så hade de visst icke skrivit under conventionen.

Uti januari månad 1848, ankom Johan Raattamaa till Lainio med en skara af Lappingar, af hvilka en del knappast kände bokstäfverna. En af de bättre försigkomna barnen, satte han till monitor för ABCdarierna, medan han sjelf handledde dem, som kunde läsa i bok, ehuru icke med färdighet, dock likväl hjälpligt. I början måste han gå mycket försiktigt till väga, för att icke skrämja bort sina åhörare. Han förklarade Christinos historia för barnen efter den method, som han inhämtat af mig i Karesuando. Om aftnarna församlade sig äfven byns invånare i skolrummet, som var ett rökporste. Der hölls då bön, och efter bödens slut läste Raattamaa något af mina Concepter, som vanligen hade den verkan, att en del af åhörarna blefvo förbittrade, och paltade ut, men andra åter stannade kvar. Efter Conceptets uppläsande fortsatte Raattamaa samtalen med de kvarvarande, långt inpå natten. Nu uppstod en allmän nyfikenhet bland Lapparne i Jukkasjärvi att besöka den underliga skolan, hvarest barnen sades blifva tokiga.

Och tokigt såg del också ut för profana Ögon, då en del af barnen vändades i samvets qual, andra åter, hoppade af glädje; somliga blefvo kraftlösa och orkade icke stå på benen. Ungefärligen en månads tid hade Raattamaa arbetat på den hårda jordmohnen, hvars upprifvare han var; då äfven några af byns storkrögare började få "ett stygn i sina hjertan". Det blef i början af skolterminen en hård kamp och strid med brännvins draken, som hade sina drabanter och utskickade i skolrummet. De som voro mest skriftlärde, försökte att försvara brännvins nyttan och nödvändighet med Bibelspråk, som togos af Salomo och Syrach; men Raattamaa var så pass hemma i Bibeln, att

han kunde vederlägga dem med andra Bibelspråk. Till slut fattade en och annan krögare det förtviflade beslutet att hälla ut sitt brännvin på marken. Detta offer åt den okända Guden uppväckte i början fasa och afsky bland Lapparne. Det var i deras tankar en grufvelig synd, att hälla ut Guds gåfvor på marken. Somliga sade som Judas: "hvi vardt icke denna smörjeisen såld för trehundra penningar, och gifvit dem fattigom."? Om krögaren icke hade samvete att behålla sitt brännvin så kunde han ju hafva sålt det och gifvit värdet deraf till de fattiga; så hade det kunnat komma någon menniska till nytta; men nu gick det alldeles förloradt, och kom ingen till nytta.

Så resonerade de förståndiga och förnuftiga fyllhundarne; men det half intet att spjerna emot udden. Lapparne sjelfve övertygades så småningom, att brännvinet kom ingen till nytta, men väl till skada och förderf för hela menskligheten. Ja! de blefvo öfvertygade, att brännvinet var förnämsta skulden till Lappallmogens elände och fattigdom; detta insågo de också till en del sjelfva, men brännvins begäret var stort; frestelsen var öofvervinnerlig ända till dess en grundelig väckelse kom dem, att fatta afsky för eldvattnet.

Annars hafva somliga nyktra fyllhundar, eller så kallade måttliga nykterhets vänner, satt i fråga, huru vida det kan vara rätt och tillbörligt, att de absoluta nykterhetsvännerna sätta den ena djefvulen i harnesk mot den andra.

Som till exempel: då nykterhets Talaren visar den skada, som fylleriet åstadkommer i ekonomiskt hänseende; så eggas han girighets djefvulen att slåss med brännvins djefvulen. Och då nykterhets talaren vidare afmålar den skam och vanära, som drabbar drinkare; samt huruledes han förlorar sin aktning bland hederligt folk; så uppeggar han ambitionen eller heders djefvulen att hugga ihjäl brännvins djefvulen. Detta sätt att sätta djeflarna eller passionerna i strid och harnesk mot hvarandra, är, efter de måttliga nykterhets vännernas förmenande ochristligt; det innebär en hemlig jesuitism; det är att begagna dåliga medel för vinnande af ett godt ändamål.

Men vi måste här vid lag erinra de måttliga nykterhetsvännerna, som stå uti ett hemligt förbund med brännvins djefvulen, att det är ett vanligt krigspets, som alla krigande Potentater ansett för både lofligt och hederligt, att reta hvarandras undersåtar till uppror. Om nu nykterhets talaren retar girighetsdjefvulen och hedersdjefvulen att göra uppror emot brännvinsdjefvulen; så kan detta krigspets icke vara mera jesuitiskt eller varihederligt, än att till ex. Ryska Kejsaren retar Turkens undersåtar till uppror emot Sultan.

Här tyckes det vara på sitt rätta ställe, att undersöka i hvilket förhållande Brännvinsdjefvulen står till de andra djeflarna. Att brännvins djefvulen är som en kommandant öfver andra djeflar,

har man funnit deraf, att så många grofva brott blifvit begångna i fyllan, såsom brottmåls statistiken utvisar. Kanske två tredjedelar af dessa grofva brott, skulle hafva uteblifvit, om icke brännvinet varit ett eggelse medel till det onda.

När människan tager sig en sup brännvin på nykter mage, så tycker man, att den hettar i magen; när spritången sprider sig med blodet till hjertat, så tycker man, att den värmer hjertat. En del människor hafva godt ölsinne; sådane fyllhundar blifva mycket blödige och Gudfruktige i fyllan: andra åter, som hafva elakt ölsinne, blifva knarrige, otålige, och bullersamme; de börja då, att svärja och slåss i fyllan. Men det är svårt att säga, hvilketdera må vara större synd, antingen att vara Gudfruktig i fyllan, eller ogudaktig i fyllan. En allmän erfarenhet är det, att ett hemligt hat, som man icke täcks uppenbara i nyktert tillstånd, kommer ut, när brännvinet fått göra sin verkan på gallan. Häraf kan man göra den slutsatsen, att brännvinets orena ande, och hatets svarta ande äro bröder. Brännvinets orena ande gör människan mera modig och djerf; den ger styrka och fart åt de hemliga djeflar, som hafva sitt säte i köttet. En god egenskap tillegnas brännvinet vanligen, att "vinet är ärligt". Detta är en dygd, som gerna må vara vinets förtjänst; men visst och sant är det äfven att människan under det rusiga tillståndet uppenbarar många hemligheter, som hon sedan får bittert ångra.

Hvad har spriten för verkan på förståndet? som den rusige sjelf tycker så klaras och skärpes förståndet: den rusige tycker sig hafva ett ljust hufvud; men för den nyktra åskådaren uppenbarar sig det "ljusa hufvudet" som ett "dumt hufvud". Man tycker alltid, att det är något, som fattas mannen med det ljusa hufvudet. Inbillnings kraften stegras af vinet; Poeten blir inspirerad; En pultron blir i hast hjelte; den fattige blir i hast rik; den svage blir stark, tiggaren blir så dryg, som en stor Herre man; och en dummer jöns blir i fyllan en stor tänkare. Om detta allt vore sannt, så skulle brännvinet kunna uträtta stora ting; men hela herrligheten varar så litet länge.

Hvad har brännvinet för verkan på könsdelarne? Det har man ofta sett, att den blygsamme ynglingen blir kär, när han har fått sig ett par glas i peruken; han börjar kurtisera, och den blygsamma jungfrun låter sig allt detta behaga; dock är det icke så afgjort huruvida hon tror på en kärleksförklaring i fyllan. Man ser heraf, att spritången verkar både på kropp och själ; den verkar på gallan, vredens organ, på lefvern, egoismens organ, på mjelten, ambitionens organ, på könsdelarne hororganerna, på hjertat, som är modets, fruktans, sorgens, kärlekens och glädjens organ. Den verkar på förståndet, förnuftet och inbillnings kraften; men det sämsta af allt, är brännvinets verkan på samvetet, som deraf döfvas, och detta skall brottmåls statistiken utvisa. Det är mången mördare, som icke har mod, att utöfva mordet i redigt tillstånd, utan

måste först styrka sig med den djefvulska drycken.

Huru vida brännvinet utöfvar någon verkan på tjuforganerna, är icke så noga utrönt, men känt är det likväl, att gamla utpiskade tjufvar anse brännvinet såsom skadligt för deras yrke, emedan det betager dem den nödiga försigtigheten.

Hvad som nu är sagdt om brännvinets verkan i allmänhet, gäller också i synnerhet om Lappmarkerna, och ju gröfre och råare seder, desto större blefvo brännvinets verkningar. Det mest upprörande och hjertskakande var dock de oskyldiga barnens lidande för brännvinets skull. När mödrarne lågo hela och halfva dagar i fyllan utan medvetande, fingo de små oskyldiga barnen skrika nafvelbräck på sig; var det icke den oskyldiga Barna vännen Jesus, som hörde de spädas klagan, när han uppväckte en Religiös och Gudfruktig nykterhets vän uti Johan Raattamaa, som ref opp den andeliga jorden, och bröt den andeliga isen omkring de kalla hjertan i norden. Var det icke den oskyldiga barna vännen Jesus, som hörde de spädas klagan på marken, likasom Herren hörde Ismaels röst, när hans moder Hagar hade kastat honom på marken, för att gråta sig till döds? Huru många bland de späda hade icke redan gråtit sig till döds, när mordengelen eller den orena spritanden hade grasserat ibland folket i hundratal af år? Huru många mödrar hade icke redan gråtit sig till döds när den orena anden dref de andeliga svinen att handtera sina makar som kreatur? När de arma människorna klädde sig nakna, för att tillfridsställa sin outsläckliga brännvins törst.

Doctor Thomander säger, i sina predikningar att brännvinets orena ande, är den rätta äktenskaps djefvulen i Sverige; och i Lappmarken är han en barnamördare.

Kraftigt och väldigt predikade Raattamaa, icke allenast om nykterhet utan äfven och förnämligast om en sann och lefvande Christendom. Han arbetade oupphörligt både natt och dag; blott några timmar mot morgonen tog han sig en blund, och det var mer än besynnerligt, att han icke blef alldeles utmattad. Men han har en god constitution, och god hälsa, är vid sina bästa år; han är en kort, något undersättsig man, med hög panna, stora och lifliga ögon, hög och väldig stämma, men tillika klangfull och böjlig. Han känner konsten att moderera sin röst, efter ämnets beskaffenhet. De mindre barnen tar han i famn, smeker dem, talar rörande till deras hjertan, och det dröjer icke länge innan han får dem att gråta. Alldrig har han ännu behöft bruka riset. De mest hårdhjertade barnen låter han föra i mörk arrest.

Men det finnes vissa hårda och obevekliga naturer, hvilkas hjertan han icke fått att smälta. Och de hjertan till hvilka Raattamaa icke funnit vägen, äro också obevekliga och alldeles otillgängliga för andra.

Johan Raattamaas broder Pehr Raattamaa, var en vind beutel

och ett fyllsvin af äkta slaget; före väckelsen var han än i Norrige än i Sverrige än i Finland, och arbetade som en Björn, när han tog sig före, men dessemellan rumlade han alldeles förfärligt, och bar sig åt som ett kreatur. I början af väckelsen gjorde han nan af hela saken, svor och väsnades som en best, men när brodern fick tag uti honom började han småningom blifva öfvertygad derom, att det icke kunde gå an i längden, att lefva som ett svin.

Han kom en gång till kyrkan om Michaeli söndagen 1845; der tyckte han, att presten predikade åt honom ensam. Men det kom icke längre den gången. Han rumlade emellertid som vanligt, men fick alltid ondt samvete efter ruset; den tröst han förut hade fått ifrån flaskan ville icke nu mera förslå till att döfva det aggande samvetet. Nu kom han åter till kyrkan om Jul Helgen 1845 och reste hemifrån i den afsigt att han efter så många Herrans år skulle gå till Herrans nattvard, hvilket nådemedel han under sin rummeltid hade alldeles försummat att begagna. Men nu föll en sådan ovärdighet på honom, att han icke vågade låta anteckna sig. En afton ernade han gå till Presten, men när han kom till dörren, så vände han om.

Återigen försökte han att drifva bort Sauls onda ande med ett rus; men den plågan blef endast värre efter ruset; det blef för honom med hvarje dag mer och mer odrägligt, att lefva. Han måste nu börja läsa i Religions böcker, men ingen uppbyggelse tyckte han sig få. Till slut började han att tvifla om det fanns någon Gud. Dock hade han så pass stort förnuft, att han "via Causalitatis" resonerade sig till en Gud.

Men huru skulle han nu komma till Gud, ifrån hvilken han var så långt afviken, och lik ett borttappadt får vandrade i vild marken. Ändteligen kom han åter i Februari månad 1846 till kyrkplatsen. Der träffade han åter en gammal vän, som trugade honom, att taga sig en snaps eller tankställare. Men denna supen blef den sista, ty det blef nu för honom alldeles odrägligt att lefva. Nu kom han ändteligen till Presten och frågade synbarligen rörd: tror ni, att det kan finnas någon nåd, för en så stor syndare som jag är? Svaret blef ungefärligen så lydande: för Gud är ingenting omöjligt, men ettdera måste du välja af dessa tu: antingen måste du af allt hjerta omvända dig till Herran och söka kraften ofvanefter, eller också måste du fara hufvudstupa till helvetet, såsom du hittills gjort.

Med detta besked gick han ut, och tänkte för sig sjelf: Presten ser nog, att jag måste resa till helvetet. Emellertid fortfor bättringskampen. Han tyckte, att alla ställen, hvarest han i ungdomen utöfvat sina galenskaper, anklagade honom. Berg och dalar ropade ack och ve öfver honom.

Ändteligen kom förlossnings dagen i Mars 1846. Han var ute och vandrade af och an på Elfven ty något egentligt arbete orkade han icke företaga sig. Bäst han vandrade flögo några

nådens ord, som en blyxt till hjertat, och i samma ögonblick kände han en obeskriflig glädje genomströmma hela sitt inre. Denna glädje varade i nära tre dygn. Men han gjorde sig allt för stora begrepp om ett beständigt himmelrike på jorden. Under dessa bröllopsdagar, kände han icke till någon frestelse, ingen syndig tanke uppstod i hans själ, ingen vemodig känsla plågade honom; allt var idel helighet, glädje och fröjd. Då tänkte han för sig sjelf: så här bör en Christens lif vara: intet besmitteligt får komma in i det nya Jerusalem. Och då andra äldre Christna klagade öfver frestelser och satans anfäktningar, så började den fina egenrättfärdigheten att smyga sig in i hans hjerta, utan att han märkte det; han började tänka vid sig sjelf: Ingen af dessa har kommit så högt i nåden som jag, fastän de äro äldre Christna än jag.

Men på tredje dygnet började han känna en och annan ond tanke, då tänkte han: aj! aj! huru hänger detta tillsammans med en benådad Christens själatillstånd? En benådad Christen får icke hafva elaka tankar och syndiga begär. Jag har säkert fallit ur nådaståndet. Och nu är jag evigt förlorad.

Sålunda kastade nu egenrättfärdigheten om bladet, ehuru den nyss upphöjt honom till den högsta i nåden. Detta händer ofta med nyss benådade Christna, att egenrättfärdigheten svänger om med dem på ett förvånande sätt. Än upphöjer han dem på tinnarne af Templet; derifrån förleder han dem, att skåda ner på de små jordmaskarne med förakt. Än åter kastar han ner dem i smutsen; och säger: Du är evigt förlorad, du har fallit ur nåden.

Pehr Johanson Raattamaa arbetade stundom med egenrättfärdigheten så förfärligt, att han måste lägga sig. Jag måste då närmare förklara för honom egenrättfärdighetens fordringar på helighet, och visade honom huruledes Paulus i Romarenas 7. hade samma erfarenheter, samma anfäktningar och samma frestelser, huruledes han klagade öfver en satans engel, som honom kindpustade, men fick det svaret: "dig bör nöjas åt min nåd."

Genom denna handledning blef Pehr Raattamaa något tillfridsställd. Han fann nu, att en Christen icke får vara syndfri, invärtes, men väl utvärtes strida mot all uppsåtelig synd. Handledningen kom honom nu väl till pass, ty han hade redan tänkt på rakknifven.

Man ser här af, huru nödvändigt det är, att hafva någon förnuftig ledare, för hvilken man hyser förtroende. Men en Prest, som hyser ett andeligt hat till all lifaktighet i Religionen, kan icke få förtroende, emedan han ären ulfi fårakläder.

Om hösten 1846, beslöt jag, att skicka Pehr Johansson Raattamaa som nykterhets agent till Jukkasjärvi hvarest brännvins floden hade stigit till en förvånande höjd. Pehr Raattamaa var en fattig arbets karl, och hade inga medel att

resa med. Jag uppmanade derföre nykterhets vännerna i Karesuando, att hjälpa Raattamaa till vägs; och denna uppoffring gjorde de också villigt. Men hela reskassan steg dock icke till mera än 17 å 18 Rdr.

Men nu måste han först lära sig att läsa mina skrifna Concepter, och detta var för honom ett svårt arbete. Ett skrifvet ABCD gafs honom till rättesnöre och med denna anvisning måste han nu arbeta sig fram. En hel vecka var han sysselsatt med läsningen af ett Concept, och stundom uppgaf han allt hopp att kunna lära sig. Men innan veckans slut kunde han läsa hela Conceptet. Med ett sändebref från de väckta i Karesuando, till de svarta hedningarne i Jukkasjärvi, anträdde Pehr Raattamaa sin missions resa till Jukkasjärvi i slutet av December 1846. Men hans sätt att umgås med hedningarne, var något sträft och kärft. Han hade icke den fina takt som brodern Johan Raattamaa. Derföre blef icke Pehr Raattamaa särdeles väl emottagen af krögarena och fyllhundarne i Jukkasjärvi. På de flesta ställen blef han narrgjord och bespottad. Dock var hans resa icke alldeles utan frukt. Pastor i församlingen skref på nykterhets föreningen; och f.d. vice missionären C.J.Grape fick första anledningen af detta besök att tänka på hvad hans frid tillhörde. Pehr Raattamaa kom till baks om vintern 1847.

Om vintern 1848, gjorde Pehr Raattamaa åter en excursion ända till Tärändö; men der blef han illa tilltygad. Några ungsprintare af det äkta slaget, som t.ex. en Neppo hade hårdragit honom, och skurit sönder hans päls med knifvar; det var med möda, att han slapp derifrån med lifvet. På andra ställen hade man lossat skott efter honom; man sköt i luften, för att hedra, men i själfva verket för att göra narr af främlingen. Krögarlifvet var då i Pajala uti sitt högsta flor. När jag kom till Tärändö uti april 1849, hölls krog uti rummet näst intill husförhørs rummet. Ifrån krogrummet kommo utskickade eller deputerade, som knappast kunde stå på benen, för att med bibelspråk bevisa, att deras tro och lära var den rätta Lutherska läran, samt, att den lära som jag dref var en falsk lära. Det såg nästan ut, som här i socknen ingen prest eller Länsman hade varit.

För att vidare befrämja nykterhet och Christendom, och tillstoppa sjelfva källan till fattigdomen, förflyttades missions skolan år 1849 till Kengis By inom Pajala Sockens område. Här fick Johan Raattamaa återigen ett ypperligt tillfälle, att arbeta i Herrans Vingård. Nyfikenheten lockade dit åhörare från de öfre byarne i Pajala Församling, äfven som Lapparne från Jukkasjärvi strömmade dit; och desse voro nu mera benägna än förra året, sedan brännvins draken fått banesåret, att emottagaundervisning i Christendomen. Äfven f.d. vice missionären C.J.Grape började att i Jukkasjärvi hålla nykterhets tal; och att undervisa Lapparnes barn, med större nit och

frimodighet, än det kunnat ske förut.

Lapparne i Jukkasjärvi församling hade nästan ingen Christendoms kunskap. Många personer, öfver 20 år gamla, hade icke lärt sig, att läsa rent innantill. Nu uppstod hos dem en innerlig lust och håg att få lära sig läsa; somliga fattiga tjenare, som icke egde mera än 5 å 6 Rehnar erbjödo sig dock, att gifva en Rehn åt skolan, endast för att få lära sig läsa i skolan. Hvar har man någonsin uti hela Sveriges rike hört talas om en sådan hunger och törst efter Guds ord? och var det icke ett stort Guds under, att Jukkasjärvi Församling, som hade sjunkit djupast i brännvins floden, blef på två år befriad ifrån allt brännvin, så, att der i början af år 1850 icke fanns en tår brännvin; sedan äfven den sista storkrögaren Johan Ylinalo i Öfre Soppero, låtit sina 30 kannor brännvin rinna på marken.

Denna storkrögare, som sist hade hållt ut sitt brännvin på marken hade sparat ihop sina 30 kannor i hopp, att nykterhets ifvern skulle svalna, och att hela väckelsen skulle gå opp i rök; men när han såg, att det icke var godt, att spjerna mot udden; måste han följa med strömmen.

När krögar staten i Pajala och ännu längre ner förnam sådana kraft åtgärder, från de nyväcktas sida, då började surdegen hos dem att jäsa öfver. Först utspriddes allehanda vidunderliga sagor om Prosten Laestadius och hans parti, såsom t.ex. att han var en skrymtare och girigbuk; att han stoppade i egen pung allt det silfver och guld, som de väckta förärade till scholan; att han hade spolierat kyrkocassan i Kengis, att han satte sig på köksgolfvet midt emellan tjenarena, och skrapade grytan, att i Kengis Prestgård fanns så mycket löss och ohyra att ingen främling kunde stiga in der; att han hade en hora i hvar by mm.

Den sistnämnda uppgiften kom deraf, att de väckta qvinnorna, som ville tillskrifva Prosten Laestadius förnämsta orsaken till den saliga förändring, som de nu fingo erfara inom sig, drefvos af en oemotsäglich drift, att fukta hans bröst med tacksamhetens tårar, så snart de fingo träffa honom. Menniskan har den svagheten, att vilja gripa sig fast uti det närmaste synliga föremålet för sin tacksamhet; och ehuruväl jag för min del ofta varit brydd öfver dessa kärleks och tacksamhets betygelser, emedan jag hyst en hemlig fruktan, att det kunde urarta till en slags afgudadyrkan, har jag dock icke kunnat stöta dem ifrån mig, emedan det skulle vara detsamma, som att såra deras ömmaste och heligaste känslor.

Icke är jag den ende som varit utsatt för dessa snyftningar, och kramningar, ja! till och med hårda klappningar; utan alla som troget arbetat i Herrans vingård, såsom t.ex. bröderna Raattamaa, i synnerhet Johan, äfven som C.J.Grape, som äfven arbetat sig både varm och svettig i Herrans vingård, äro utsatta

för de väckta kvinnornas hårda, men innerliga kramningar, hvilket åter för profana ögon ser ut, som ett vederstyggeligt gyckelspel, men de äro i sjelfva verket hjertans innerligaste utgjutelser, och jag ångrar endast, att jag icke har så höga känslor, att jag kan besvara deras kärlek. I anledning af dessa höga känslor, som hos vederbörande väckt så mycken uppmärksamhet och förargelse, måste vi här korteligen beskrifva, på hvad sätt de kommit till.

Genom Raattamaas bråkande, Pehr Raattamaas mörbultande, och det höga bilder språk, som jag varit tvungen att bruka; för att lifva känslorna, och hålla mina åhörare vakna, har det vekare kvinno hjertat i synnerhet blifvit i Bibelns egentligaste mening förkrossadt, så att ett enda nåderikt Evangelii ord, flyger som en blixst derigenom, och uppväcker de höga, och saliga känslor, som utgöra den saliggörande trons subjectiva grund. Som tron allestädes i Bibeln hänföres till hjertat; så säga vi med rätta, att dessa höga och saliga känslor äro den saliggörande trons subjectiva grund.

Theologerna göra och allestädes en skillnad emellan "fides objectiva" och "fides subjectiva" men som de sjelfva åtminstone i sednare tider alldrig erfarit uti hvilket organ "fides subjectiva" har sitt säte, så hafva de på måfå hänfört den till viljan, hvilket är en stor bock i Psychologien, och är alldeles stridande emot Bibelförfattarens åsigter. Denna "fides subjectiva" som också kallas "fiducia" eller en hjertelig förtröstan, bör hos den troende finnas i hjertat, icke blott i förståndet. Ty finnes tron i förståndet blott utan motsvarande saliga känslor; så är det en död tro, en tro utan tillräcklig grund. Dessa höga och saliga känslor, kallas vanligen "Andans drifter." Men som dessa äro den högsta potensen af den lefvande Christendomen; så måste, hvar och en, som icke erfarit det minsta af Andans verkningar falla i förvåning öfver dessa höga känslöyttringar; Och så vida en död tro icke är en lefvande tro, så kan icke heller den döda trons representanter erfara någonting af dessa höga och lefvande känslor, som utgöra den lefvande trons väsende och subjectiva grund.

Vi påstå icke, att dessa höga och lefvande känslor, nödvändigt måste komma till sådana högljudda känslöyttringar, som nu förefinnas hos de väckta i Norden; vi påstå endast, att de äro den högsta potensen eller den högsta kraften af den lefvande Christendomen; de innehålla så mycken nåd, som den svaga lerhyddan kan bära. Om denna kraft stegras till ännu högre grad af verksamhet, så blir det mera än hvad den svaga Lerhyddan kan bära; det blir då en vision, en uppenbarelse eller syn.

Men hvad är det nu för folk, som förargas öfver dessa höga känslöyttringar? Jo; det är krögare och fyllhundar, som mest förargas deröfver; dernäst dygdiga horor och ärliga tjufvar,

således ett högdygdigt slägte hvars andakt blir störd af bättrings ropen, ett slägte, som icke känner någon högre njutning, än den infernaliska dunst, som stiger opp ifrån tarmkanalen till hjernan, när spritången utvecklar sin välluktande gas. Ett slägte, som stimuleras af den nedriga egennyttans lägsta beräkningar, som finna sitt hederliga krögaryrke vara i fara att gå under genom allmogens nykterhet. Dessa råa Naturmänniskor uppreta och uppegga kronobetjeningen att klaga för Landshöfdingen, för Biskop och Consistorium öfver Läsarens afog; och dessa inqvisoriska åtgärder har kronobetjeningen af egen drift mycken lust att utföra, emedan kronobetjeningen icke kan tåla Läsarens bättrings rop.

Men krögarens brännvins minuterung, och fyllhundarnes svordomar, låter kronobetjeningen passera opåtaladt; emedan den anser denna handel och detta lefverne för ett äkta Christligt lif. Redan år 1851 hade kronobetjeningen i Kittilä på Kejsersliga finska sidan låtit stämman några qvinnor för kyrkoförargelse, emedan de under Gudstjensten uppgifvit högljudda rop. När målet förekom till pröfning vid Härads Rätten intygade några vittnen, att dessa rop eller ljud varit ofrivilliga känslöyttringar: andra vittnen, som hörde till den sorglösa hopen, kunde icke taga på sin Ed, att ropen varit sjelfgjorda.

Domaren kunde således icke fälla de anklagade qvinnorna, utan föregaf i ransaknings protocollet att de högljudda ropen kunde hafva härrört af hastigt påkommande sjukdom. Kronobetjeningen besvärade sig öfver Härads Rättens utslag i Vasa hofrätt och besynnerligt; der fälldes de anklagade för kyrkoförargelse, till böter och uppenbar kyrkoplikt. Hofrättens ledamöter gjorde således ingen skillnad emellan frivilliga och ofrivilliga rörelser; och då Härads Rätten såsom skäl för friandet, omförmålt sjukdoms fall; så tyckes Hofrätten hafva bort inhämta en kunnig Läkares omdöme innan den afkunnade domen.

Hofrätten säger i utslaget, som vi haft tillfälle att se: "som det icke var bevist att ropen tillkommit af sjukdoms fall så" e.t.c. Om ett sådant mål hade förekommit på Svenska sidan; så förmodar man, att en kunnig Läkares omdöme hade bort inhämtas, alldenstund tillräcklig anledning till ett sådant inhämtande förevar i Härads Rättens protocoll. När Vasa Hofrätts dom ankom; så åtog sig Domaren, som gifvit det friande utslaget, de betrycktas sak, och besvärade sig, i egenskap af ombud för de sakfällde uti Senaten, öfver Hofrättens Dom; men äfven i Senaten fälldes de sakfällde till ansvar, hvarest äfven betogs dem all utväg, att gå i nådeväg till Kejsaren. Domen måste således fattas i verkställighet. En af de anklagade qvinnorna har varit inställd till undergående af den ådömda uppenbara kyrkoplikten, men hon kunde tvärt emot sitt samvetes vittnesbörd icke erkänna, att hon genom de

öfverklagade ropen åstadkommit någon förargelse i Guds Församling. I sjelfva verket var det också endast krögarenas, fyllhundarnes och herrarnes andakt, som blifvit störd, och kan kvinnan icke anse dessa hedervärda Ledamöter af verlden, som rätta medlemmar af Guds församling.

Emellertid hörs nu ingenting vidare af vederbörandes åtgärder, i afseende på de sakfällde kvinnorna; enligt lag skulle nu den kvinnan, som nekat icke sjelfva ropet, men endast denna frivilliga handligs brottslighet tillhållas genom itererade vattens och bröds straff, fortfatta ända till högsta kropps plikt, att erkänna handlingens brottslighet, men till en sådan bekännelse kan hon icke förmås.

Måhända hafva nu höga vederbörande börjat besinna sig. Måhända hafva de börjat finna, att denna dom var omotiverad. Måhända hafva de funnit, att denna frivilliga handling af den högsta Domare makten kan till slut få ett tvetydigt utseende i den allmänna opinionen. Emellertid är det högst beklagligt, att början till sådane inqvisoriska åtgärder, skall helt och hållet bero af en dum Länsman, som ännu mindre än Senatens ledamöter, lærer känna rätta motivet till sina små handlingar. Beklagligt är det äfven, att kyrkan skall vara så nära bunden med staten att kronans lägsta betjening skall upprätthålla ordningen i kyrkan. Länsman skall nu pröfva andarne om de äro af Gudi. Länsman skall vara inqvisor i kyrkan. Ännu beklagligare synes den omständigheten vara, att en dum Länsman kan så binda Högsta Domstolens samvete med den verldsliga lagens former att dess ledamöter måste tvärt emot sitt samvete döma efter Länsmannens önskan. Sådant var ju förhållandet med den ryktbara vederdöparens landsförvisning. Några af Skånska Hofrättens Ledamöter hade ju uppenbarligen erkänt att de för en orättvis lag måste döma tvärt emot sin öfvertygelse.

De andeliga rörelserna hafva blifvit föremål för andeliga mäns pröfning i synnerhet på finska sidan, hvarest Biskops visitationer blifvit hållne i finska ÖfverTorne, Muonioniska och Kittilä, men äfven der hafva de andeliga känsloyttringarna blifvit ansedda, om icke just för ett verk af den onda andan, dock likväl stötande och förargelse väckande. Biskopen i Kuopio säges hafva blifvit högeligen förvånad öfver de andeliga rörelserna i Alkkula (Finska ÖfverTorne). Han har ansett det vara Presterskapets pligt, att qväfva dessa rörelser, liksom stode det i Prestens förmåga, att hämma hjertats rörelser. Kronobetjeningen säges hafva fått i uppdrag att taga vara på dessa rörelser, och hafva i anledning deraf, några kvinnor blifvit stämde i Alkkula och Muonioniska.

En par kvinnor i Alkkula hafva också verkligen blifvit dömda för kyrkoförargelser; men ännu har icke domen blifvit verkställd. Det ser ut som skulle de höga auctoriteterna blifvit

slagne med blindhet; då lagen bestämmer straff för allmän kyrkoförargelse, så har det tydligen varit Lagstiftarens mening, att sådana personer, som af okynne, förakt för den allmänna Gudstjensten, eller i rusligt tillstånd, åstakdomma förargelse, skulle beläggas med det bestämda straffet. Domaren hade tillfälle att pröfva motivet till handlingen. Men i det nu omtvistade fallet pröfvas icke motivet till handlingen.

Domaren i Kittilä frågade åtminstone af vittnena om de kunde taga på sin ed, huruvida handlingen var frivillig eller icke, ehuru bedömandet af en så mörk sak, icke rimligtvis borde bero af några i Psychologien alldeles okunniga bönder, då här är fråga just om människans fysiska och andeliga organism, hvars bedömande vanligen hänskjutes till Läkarens omdöme, som ex professo studerar Psychologien.

Äfven på svenska sidan hafva dessa andeliga rörelser varit föremål för Biskopens och Consistorii pröfning. I anledning af kronofogden Hackzells rapporter till Landshöfdinge Embetet har saken blifvit hemställd till Consistorii utlåtande, som i anledning deraf infordrat Pastorernas i Karesuando, Jukkasjärvi och Pajala förklaring, rörande de i Rapporterna omförmälta Ijuden i kyrkorna; men då ingen af dessa Pastorer kunnat, om och någon velat, bevisa, att Ijuden härröra af okynne, eller att de äro frivilliga, så läser Consistorium, såsom vi förmoda, låta saken dervid bero. Slutligen hafva några krögare och fyllhundar i Pajala, med kronobetjeningen i spetsen föranledt sista Biskops visitationen i Pajala som skedde den 31 Julii 1853.

En landt handlande vid namn F. V. Forsström, uti vilkens hjerta det andeliga hatet gror, ända sedan den tid, då hans indrägtiga brännvinshandel gick förlorad genom nykterhets ifvern i Torneå Lappmark; Bruksegaren C. J. Sohlberg, som år 1850 yttrade sig i Doctor Wretholms närvaro, att nykterhetsvännerna ingenting annat eftersträfva än ett odödligt namn! (Det var att rätt hafva pröfvat rätta motivet till nykterhets predikanternas handlingar: hvarföre kan icke krögarn lika lätt vinna ett odödligt namn, som nykterhets predikanten, om han genom krögeriet kunde upparbeta sig till oekonomie Directeurs namn, heder och värdighet?) hade med biträde af Krono Länsman Isr. Stenudd hvilken äfven, jag vet icke af hvad anledning, hade skrifvit under sitt namn, ingifvit en klagoskrift till Consistorium rörande åtskilliga missbruk och oordningar, som uppkommit i Pajala genom Läseriet; och hade dessa Herremän af nit för den Evangeliska lärans renhet anfört klagomål dels öfver Prosten Laestadii Lagstridiga uppbörder och anständigheten sårande uttryck på predikstolen, dels ock öfver skriket och ropet i kyrkan, hvilket liknade djurs läten m.m. Till yttermera visso hade de öfvertalat några bönder i Pajala, att biträda klagoskriften med sina namns undertecknande, ibland hvilka Gästgifvaren i Pajala Henrik Pellika vilkens skojhandel lider intrång genom Läseriet; Som

klaganderna uttryckligen hade begärt Biskops visitation; så måste Biskopen resa en så lång väg uppefter Torneå elf på de vådliga och besvärliga forsarne. (Anmärkas bör, att de flesta Biskops visitationer i Norrbotten blifvit föranledda af Läserenas vedersakare).

När målet förekom till pröfning uti den s.k. kyrkostämman frågade Biskopen först af Läsarena eller de väckta, om de funnit sig förargade af de andeliga rörelserna på qvinno sidan? Dessa svarade nej; vi uppmuntras heldre till andakt genom dessa rörelser än att de skulle störa vår andakt. Anmärkas bör, att ganska få på manssidan hafva sådana högljudda rörelser: och detta borde i synnerhet ådraga sig vederbörandes uppmärksamhet, om dessa högljudda rörelser skulle komma att betraktas som kyrkoförargelse, såsom klagandenas rätta mening och syftemål var; så skulle det hårda straffet mest drabba kvinnorna. Borde icke höga vederbörande inse, att detta förhållande är någonting eget, som alldrig inträffat förr inom kyrkans gebit, om icke uti första Christna Församlingen.

Vidare frågade Hr Biskopen af de sorglösa om de funno sig förargade af de högljudda rörelserna på kvinnosidan? Dessa svarade ja: vi finna oss förargade; och dessa rörelser störa vår andakt; (häruti hade de sorglösa rätt, ty de förargas verkligen af de andeliga rörelserna men icke i den mening, som kyrkoförargelse vanligen tages, nemligen såsom uppmärksamhetens afledande från Predikan, utan i den mening, som finnes omtalad på flera ställen i nya Testamentet, att Fariséerna förargades öfver barnens ropande: "Hosianna Davids Son". Fariséerna ville att Jesus Nazarenius skulle nedtyta dessa rop såsom otillbörliga. De förargades äfven öfver den botfärdiga kvinnans (ylande och lipande) som fuktade Frälsarens fötter med sina bättrings tårar.

Sådan kyrkoförargelse kunde redan då barnens rop och kvinnans bättrings tårar åstadkomma ibland de dygdiga Fariséerna och förhållande är precis det samma äfven nu. De dygdiga Fariséerna kunna icke tåla barnens rop till Frälsarens ära, de kunna icke tåla de botfärdiga kvinnornas bättrings tårar; det gör så ondt i gammal adam att han måste ut.

Men var det nu denna kyrkoförargelse, som kyrkolagen kallar för kyrkoförargelse. Det anses som den största kyrkoförargelse när någon kommer drucken till Herrans Nattvard, och dertill kan finnas flera stora anledningar, som det andeliga svinet icke förnimmer; ehuru en sådan egentligen icke stör någons andakt, eller afleder andra Communicanters uppmärksamhet ifrån den heliga förrättningen, om icke fyllsvinet kommer stapplande fram till duken. Men det är någonting inre uti bättrings och glädje ropen, som går djefvulen inpå lifvet, och gör hans tjenare så ondt i hågen. Det är den moraliska passionen, som uppväcker hat och afsky hos de andeliga

svinen. Och det har verkligen händt, att mången bland de sorglösa just genom detta rop, fått ett stygn i hjertat, hvilket just var ändamålet med Petri predikan på Pingestdagen. Mången bland de sorglösa har genom detta rop fått ondt i hjertat, har måst låta knäppa opp den snefva klädningen, när bröstet börjat häfva sig. Det har verkat sympathetiskt. Guds ande har verkat på den sorglöse, genom de botfärdigas rop, och de benådades glädjerop. Det är ett Psychiskt fenomen, som bör handteras med varsamhet. Det är en andelig eld, som bränner den obofärdige, men lyser och värmer den botfärdige och benådade syndaren.

Enär nu de sorglösa försäkrade, att deras andakt blir störd, genom de andeliga rörelserna; så förordnade H.H. Biskopen att en skärskild predikan får hållas för alla dem som finna sig förargade af ropen, och under denna första predikan lofvade alla väckta, som veta sig hafva rörelser, att hålla sig utom kyrkan. Men ehuru förmonen af företrädet i kyrkan genom denna handling gafs de sorglösa, tyckas de icke vara riktigt nöjda dermed, emedan deras uträkning slog felt, att få de väckta på tjufpallen för de andeliga rörelserna. Här ser man ju verkan af det andeliga hatet; här ser man orma ettret, huru det fräser i alla deras ådror; där ser man etterbölderna i hjertat, som Profeten Esaias omtalar.

Hvad angår klagomålen mot Prosten Laestadius I: mo rörande de emottagna gåfvorna för Skolan och de fattiga, så sade sig Herr Biskopen hafva granskat de förda räkenskaperna, och funnit dem i god ordning och 2:do hvad de anständigheten eller blygsamheten sårande uttrycken anbelangar, så kunde de klagande icke uppgifva, hvilken söndag de hade hört dessa uttryck, som klaganderne väl hade lagt på minnet och skulle dessa uttryck hafva varit af följande lydelse: "De dygdiga hororna vilja låta kyrkotaga sig, medan ännu hordomens orenlighet dryper ur ändan på dem på kyrkogofvet." Men det är tyvärr en verkelig sanning att så skett. De hafva icke velat vänta till dess deras renings dagar voro fullkomnade, utan trängt sig in i kyrkan, för att kyrkotagas, för att få vara med på barnsölet, eller grafölet. Denna osed hade prosten Laestadius velat hämma och det var just meningen med det skarpa uttrycket, att deras oanständighet och skamlöshet skulle såras.

Krono Länsman Stenudd anmärkte, att i Prosten Laestadii Lära funnes mycket som vore stridande mot Lutherska läran, till ex."den uppenbara syndabekännelsen. " Den uppenbara syndabekännelsen? frågade Biskopen: är den stridande mot den Lutherska Läran? Men klaganden kunde icke förklara, hvilken syndabekännelse han mente. Derigenom uppstod ett dubbelt missförstånd. Vi hafva två slags uppenbar syndabekännelse i Lutherska kyrkan, men Länsman Stenudd, kom icke ihåg denna omständighet. Den uppenbara syndabekännelse, som han mente, var någonting helt annat,

som kommit i bruk bland de väckta, nämligen I: mo En ångerfull och botfärdig syndare tvingas af de hårda samvetsqualen att aflägga en uppenbar syndabekännelse uti närvaro af några, (flere eller färre) Christna, och denna uppenbara syndabekännelse sker för att lätta sitt betungade samvete. Om en sådan syndabekännelse är stridande mot den Lutherska Läran, då är också mycket af den första Christna Församlingens bruk stridande emot Lutherska Läran. 2: o när en ångerfull syndare, ber sin nästa om förlåtelse, för begångna brott emot honom och detta sker offentligen uti andra Christnas närvaro: så är äfven detta en uppenbar syndabekännelse; men denna bekännelse är så litet stridande emot Lutherska läran, att Luther skolat anse det för ett bevis på en uppriktig ånger, om han varit närvarande vid en sådan act. Sådana bekännelser förekomma ofta ibland de väckta i nordn. 3: tio när de Christna, till följe af det andeliga Presta embetet, som tillhör dem enligt Apostolen Petri Lära: "I ären det andeliga Presterskapet," undersöka en annans själatillstånd, så blir det först fråga om den eller den personens ånger och synda kännedom. Är det så, att en rätt ånger verkligen är för handen, så bekänner den ångerfulla hvilka synder mest betunga hans samvete; och frågorna kunna då framställas till honom efter som man känner hans förra lefnads omständigheter, t. ex. har du horat? har du stulit? har du varit full?

Är han ångerfull, så bekänner han uppriktigt, hvilken synd han begått, och detta i flere Christnas närvaro. Men är han en utaf de äkta Lutheranerna, så svarar han vanligen: det angår er icke huru jag lefver, jag skall sjelf vara för mina gerningar. Eller också svarar han så: Kan du förlåta mig mina synder, om jag bekänner dem, ungefärligen som Fariséerna sade: denna hädar Gud. Men oftast händer det, att den frågande får till svar: Åh! se mig i rn, eller se mig i ändan! Och sådant folk är det, som de klagande Herr Forsster, Herr Sohlberg och Herr Stenudd anse för äkta Lutheraner, och rätta Christna, i synnerhet om de kunna taga sig en sup när Herrarne bjuda. Denna sista karlavulenheter, har länge varit ansedd som ett bevis på äkta Lutheranism.

Vi hafva hört en Anekdot, som just träffar hufvudet på spiken i Lutherska kyrkan. I början när Konventikel plakatet var utkommet, efterlefdes det temmeligen strängt; en afundsman hade angifvit några pietister eller Läsare i Stockholm för olofliga sammankomster; Fiskalen kommer jemte angifvaren till det utpekade rummet, men Läsarena, som anade oråd, gömde ihast böckerna, och satte i stället brännvins flaskan och kortleken på bordet. Fiskalen stiger in, ser sig omkring, och märker ingenting annat, än personerna i rummet, samt brännvins flaskan och kortleken på bordet. Då vänder han sig hastigt om till angifvaren och säger: du din Lymmel, eller sakramenskade rackare, eller hvad det kunde vara för en kött

ed, som han drog till med: "Du har angifvit hederligt folk: ser du icke att här äro äkta Lutheraner?" pekande på brännvins flaskan och kortleken. Och från den stunden har brännvins flaskan och kortleken blifvit det rätta kännemärket på äkta Lutheranism. Se det var just att träffa hufvudet på spiken, men denna spik blef också den första spiken i Lutherska kyrkans likkista; och rätt nu slås den sista spiken i henne.

Visitationen i Kengis kyrka den 31 Julii 1853 slutades sålunda: En af de klagande Henric Pellika ville bevisa att Prosten Laestadius hade läst opp en kungörelse i kyrkan i kraft hvaraf alla, som hade silfver, guld, eller kläder utöfver de nödvändigaste dagliga behofven skulle gifva sådant åt honom. Prosten Laestadius svarade på denna naiva angifvelse, att kungörelsen lydde så: om någon har lust, att gifva skolan och de fattiga, tages det emot af undertecknad, äfven om det vore silfver eller Guld eller kläder, som någon anser sig icke behöfva, och vändes till penningar för skolans och de fattigas räkning. Men Henric Pellika ville ändock stå på sina ord. Då ropade en man från klockar bänken: du ljuger som en skogshund, (som skäller på tomma träd, der ingen fogel finnes, var meningen).

Dermed slöts visitations acten: och kommer det nu an på huruvida klaganderna vilja fortsätta sina påståenden vid en annan rätt, inför Pontius Pilatus eller Festus. Vi glömde nämna att Herr Biskopen under påstående Visitation, frågade om lönkrogare finnes i Socknen? derpå svarade Prosten Laestadius, att som rusiga personer esom oftast äro synliga, så måste också någon krog finnas; och därpå vändande sig till Krono Länsman Stenudd frågade han: kanske Herr Commissarien vet, hvarest dessa krogar finnas? Herr Stenudd böjde härvid sitt hufvud blygsamt neder, och svarade med så låg röst, att Herr Biskopen visst icke hörde det, "nog vet jag väl." I anledning häraf höll Herr Biskopen ett kort men strängt och allvarligt nykterhets Tal, som dock icke kom att öfversättas på finska; och yttrade Herr Biskopen till slut: den som vederbör, tage det åt sig!

Sålunda var nu förloppet af denna visitation, som i många afseenden var rätt intressant. De väckta prisade Gud, som gifvit dem en sådan öfverherde, som kände och visste att värdera deras andeliga behof. Han yttrade sig vid frågan om de andeliga rörelserna, att som detta vore någonting andeligt eller af andelig natur, som vi icke kunna så noga utgrunda: så höfdes det icke heller att med våld qväfva dem: och derföre förordnade Herr Biskopen, att två predikningar borde hållas, hvarmed båda parterna borde finna sig belåtna. Prosten Laestadius måste ansvara derför, yttrade Herr Biskopen, att ingen af dem, som veta sig hafva s.k. rörelser eller högljudda känslöyttringar får komma in i kyrkan under första predikan, men invände Pr.L., om någon under första predikan, får samvets kval, som icke haft sådant förr; huru bör man bete sig med en

sådan? Herr Biskopen svarade: en sådan får föras ut ur kyrkan.

Ack! om svenska kyrkan hade flere sådane öfverherdar som så pass kända och sentera folkets andeliga behof, som Herr Biskop Bergman: så skulle det stå mycket bättre till både med sederna och Religionen. En del af de väckta fattade en sådan kärlek för Biskopen att de omfamnade honom och kramade honom, ehuru han icke förstod deras språk, så förstod han dock deras välmening.

Herr Biskopen hade med sig kyrkoherdarne från Carl Gustaf och ÖfverTorneå hvilka assisterade och biträdde Herr Biskopen under visnationen, och öfversatte hans ord på finska.

Vi hafva hittills beskrifvit väckelsens yttre, för verlden synliga verkningar i hopp, att dessa verkningar skulle verka på den otrogna hopens öfvertygelse: men för verlden har Christendomen all— drig funnit någon nåd, äfven om den dygdige hedningen någon gång gillat Christendomens vackra sedelära, har han dock alltid funnit någonting stötande, vidrigt och motbjudande i Christendomen sjelf, som i sjelfva verket icke kunde vara någon sann Religion, emedan den afsöndrade sig ifrån den rådande stats Religionen, och ansåg sig ensam vara i besittning af den rätta Gudstjensten. Denna afsöndring och denna "andeliga högfärd", kan den egenrättfärdige hedningen icke tåla, ehuru han måste erkänna de Christeliga grunderna, för någonting godt.

Sålunda måste äfven nu den egenrättfärdige hedningen erkänna de väcktas Christeliga dygder; såsom t.ex. folkets nykterhet, återbärandet af orättfånget gods, hvilket satt mången dygdig herreman i förlägenhet; folkets ärlighet och pålitlighet i handel och vandel o.s.v. Allt detta är ingenting att säga om; men den omständigheten att de väckta förakta Guds gåfvor, ja ända till den grund, att de vägra emottaga "rent och obemängdt vin" af krögaren, det menar krögaren vara en trotsighet och en sjelftagen helighet, ehuru samma krögare drifver den läran, att det icke är någon skillnad emellan rent vin och brännvin, emedan det efter krögarens upplysta omdöme, kommer på ett ut, om man dricker ett glas vin eller brännvin; likväl har mången krögare blifvit desperat, när de väckta vägrat emottaga vin af krögarens hand. Och hvarföre har krögaren blifvit harmsen öfver denna sjelftagna helighet? Jo; derföre, att honom blifvit betagen all utväg att genom "spanskt vin" bedraga folket; under namn af spanskt vin har krögaren kunnat hålla i Lappar och Nybyggare, både rumm och cognac, så obemärkt att den nyktra vindrinkaren icke anat sin egen ofärd. Men då icke vin duger till dagtraktamente för de väckta i Norden, så har krögaren blifvit mer än harmsen öfver detta "ohyggliga svärmeri", som hotar handeln med en total ruin. Att de väckta återbära och sjelfmant betala stulit gods är visst godt, väl, men att de förakta Guds gåfvor, det är

en sjelftagen helighet och idel skrymteri: det är en synd, som den barmhertige krögaren alldrig kan förlåta dem.

Också är det mången nykterhetsvän, som tycker att nykterhets ifvern går allt för långt i Torneå Lappmark; men hvad är orsaken dertill, att nykterhets vännerna i Norrbotten icke vinna gehör? Monne icke vinet hafva den verkan hos allmogen, att de Fariséer kunna säga om nykterhets vännerna, som icke förakta Guds gåfvor: se! hvilken frossare och drinkare; de publikaners och syndares vän. Månne icke ett enda glas vin skämja bort hela nykterhets saken? när allmogen ser, att nykterhets vännerna dricka vin, så tänker den nyktra drinkaren: "det kommer på ett ut, om man dricker vin eller brännvin". Man kan blifva full af Portvin och madeira lika så väl som af brännvin; Huru vill nu nykterhets vännen vederlägga detta inkast? om det är en sjelftagen helighet, att icke emottaga ett enda glas vin af krögarens hand, så måste det å andra sidan vara en sjelftagen heder, att bjuda ett glas vin, och en likaså stor heder att emottaga bjudningen.

Förf. har fått emottaga förebråelser af den hederlige värden eller värdinnan, för det han emottagit ett glas vin af den hederliga värden eller värdinnan, och vet således af egen erfarenhet, att nykterhets saken icke kan vinna någon stor seger, förr än nykterhets vännen blir så storbjuden och uppblåst af "egenrättfärdighet och sjelftagen helighet,"(?) att han icke emottager någon slags bjudning af den hederlige krögaren, vare sig, vin, brännvin eller likör, af hvad namn det vara må: då först kan den sanna nykterhets vännen säga till de skriftlärd och Fariséer: Johannes kom och åt intet, och drack intet, och I saden han hafver djefvulen: Menniskones Son kom åt och drack och i sägen: se hvilken frossare och drinkare, de Publikaners och syndares vän.

Ty för verlden duger intet hvarken Johannes stränga lefnadssätt, eller Frälsarens mildare lefnads sätt; Om en Christen låter bli att smaka vin; så säger verlden: "han hafver djefvulen;" han är uppblåst af sjelftagen helighet och andelig högfärd; om en Christen smakar vin, så säger verlden: "se hvilken frossare, och drinkare." Det kommer på ett ut om han smakar vin eller brännvin; en vindrinkare är ingenting bättre än en vanlig fyllhund. Och djefvulen skall sålunda alltid hafva rätt, att vara Guds barnas anklagare natt och dag; det hjälper intet, att en Christen skrapar ifrån sig den smuts och orenlighet, som djefvulens drabanter kasta på honom; är han icke en vindrinkare, så hafver han djefvulen; smakar han icke vin; så är han uppblåst af andelig högfärd och sjelftagen helighet; smakar han vin, så är han en drinkare; och ingen tror hans lära om nykterhet.

Likväl anser jag i nu varande omständigheter, då egenrättfärdigheten i den otrogna hopens hjertan hvälfver sig

och svänger sig, som en stor hvalfisk i hafsens djup, jag anser för vida nyttigare, att bära namnet svärmare, och andeligen högfärdig, än namnet vindrinkare i synnerhet, för allmogens skull, som icke alltid kan se hvaruti den andeliga högfärdigheten och svärmeriet skulle bestå, men har alltid ögonen öppna för det röda vinet, som är ljufligt att se på, och just derföre uppväcker begäret att smaka, hvarigenom den barmhertiga krögaren skulle hafva fritt spel i mörkret, att blanda ihop vin och Cognac, eller till och med färgadt brännvin, om det också vore färgadt med den fattiges blod: det kommer icke på krögarens samvete.

En annan sak, som ännu stöter förnuftet för pannan, är de andeliga rörelserna, eller andans drifter, hvilka verlden stöter sig på; det är en förargelse klippa för både Judar och hedningar. Judarne kunna icke tåla, att deras andakt blir störd genom detta "Barnens ropande i Templet" och hedningarne betrakta dessa andeliga rörelser som ett "ohyggligt svermeri". Ett parti af de Libertiners synagoga hade af nyfikenhet samlat sig i Gellivare kyrka förleden marknad, för att underhålla sin andakt med åskådningen af detta fenomen: men folkträngseln blef så stor, att de måste sitta der till Gudstjenstens slut. Antingen nu folkträngseln eller andans drifter hade gjort intryck på dem, summan var den, att de Libertiner icke tyckte om andans drifter: alldenstund de måste yttra sig om Läsarena som den hedniske Peruvianern om Spaniorerna: "Om sådant folk finns i himmelriket, så vill jag icke komma dit."

Historien berättar, att spaniorerna ville omvända Peruvianerna till Christendomen, men detta skedde på det gamla Påfviska viset neml. genom inquisition och grymhet; en gammal Peruvian låg på sin sotesäng, och när den spanska Presten ville, att han skulle omvända sig till Christendomen, frågade Peruvianern om Spaniorer funnes i Himmelriket; då Presten svarade jakande, sade den gamla Peruvianern: "om det finns Spaniorer i Himmelriket, så vill jag icke komma dit."

Ett sådant lättsinnigt yttrande kunde passa en peruvian, som var uppfostrad i det hedniska mörkret, men när samma lättsinniga yttrande kommer i från en Christens mun, då vet man icke, hvad man skall tänka om hans Christendom och om man icke visste hvad det är för folk, som yttra sig så lättsinnigt om Himmelriket, så kunde man lätteligen falla i något tvivelsmål rörande Andens drifter men när man vet, att det var just samma folk som dukade brännvins bordet för Biskopen, för att dermed visa sin tro med sina gärningar; så känns man icke falla i någon förundran öfver sådana utlåtelse.

Det är icke många år sedan det ohyggliga brännvins svärmeriet florerade i Gellivare då man fick höra den ljufliga Lappsången af fulla menniskor, jemte svordomar och slagsmål; men dessa oartikulerade ljud, som verkligen liknade djurs läten, voro

inga missljud i krögarens öron, ty krögaren hade deraf sin goda förtjenst: den tiden funnos några glesa åhörare på kyrkans bänkar; större delen af församlingen höll sin Gudstjenst i och bakom krögarens boningar: Men ingen klagade då öfver kyrkoförargelse, ingen sade då som nu. "Om sådant folk är i Himmelriket, så ville jag icke komma dit." Det syntes tydligt att krögare och fyllhundar kunde mycket väl sämjas i det jordiska och underjordiska Paradiset. Nu mera kunna de icke sämjas, sedan största delen af Lappska Allmogens blifvit gripnen af Nykterhets ifvern. Och nu förargas krögarena högeligen öfver de andeliga rörelserna, men öfver den ore spritandens rörelser förargas de icke.

Det är helt och hållet Johan Raattamaas förtjenst, att brännvins djefvulen blifvit utdrifven från Gellivare Församling.

Men nu invänder någon beskedlig Nykterhetsvän, som endast afser nykterhet, utan att vidare känna rätta motivet till allmogens absoluta nykterhet i Norden, han invänder, att det religiösa svärmeriet kan vara lika skadligt, som brännvins svärmeriet. Hvarföre skall den ena ytterligheten nödvändigast följa på den andra? kan icke allmogens vara nykter och ordentlig utan att svärma?

Dessa och dylika invändningar kan man visst få höra af sådana nykterhetsvänner, som hafva dygden till salighetsgrund, och hvilkas nykterhets beräkningar icke sträcka sig längre, än till tidens gräns. För dem är det timliga välståndet hufvudsaken, och vore här endast fråga om det timliga välståndet, så vore utan tvivel de religiösa svärmerierna mest att beklaga som kämpa för idé som icke kan realiseras i tiden. Alla andra idéer kunna möjligen realiseras i tiden som till ex. frihetens Idé, nykterhetens Idé, rikedomens idé, ärans Idé. Alla sådana Idéer kunna realiseras och den som kämpar för en eller annan af dessa Idéer, kan på ett eller annat sätt uppnå sitt mål, men Christendomens Idé kan icke fullkomligen realiseras i tiden, och därför säger Apostelen "om vårt hopp vore allenast för denna världen så vore vi de uslaste af alla människor.

Enligt samma Apostels erfarenhet måste en Christen vara uti beständig kamp och strid med djefvulen och världen. Utom den inre kampen som en Christen måste utkämpa mot sina andeliga fiender, måste han äfven bära Christi smälek, hat, förakt och förföljelse af världen. Lika som de Christna i första andra och tredje århundraden, voro föraktade och hatade af världen så äro äfven nu Läsare och pietister föraktade och hatade af världen, för deras "odrägliga andeliga högfärd" som skulle bestå däruti, att fördöma andra människor, och anse sig sjelfva för fullkomliga och felfria. Denna klagan öfver Läsarena får man höra öfverallt hvarest Läsare finnas. Samma klagan föres öfver Läsarena i Norden att de äro andeligen högfärdige, att de anse sig sjelfva för fullkomliga, och fördöma

andra. Och denna andeliga högfärd kan världen icke tåla. Ty världen är sjelf andeligen högfärdig, världen är sjelf uppblåst af andelig högfärd; världen sjelf anser sig fullkomlig och felfri; världen vill icke erkänna sina fel och brister, krögaren försvarar sitt heliga krögaryrke, och påstår, att det är han oförytterliga rättighet, att hålla (krog).

Drinkaren försvarar sin dryckenskap, och påstår, att det är hans oförytterliga rättighet att suppa sig full; tjufven blir desperat, om någon understår sig att kalla honom för ärlig tjuf, och horan blir lika desperat, om någon understår sig att kalla henne dygdig hora. Alla dessa försvara sina skötes synder, och påstå, att det icke angår någon, huru de lefva; de säga vanligen "det angår ingen, huru jag lefver; jag skall sjelf svara för mina gerningar." Är icke detta andelig högfärd? Derom gäller nu den egentliga striden emellan de väckta och den sorglösa hopen. "Är du en Christen?" nej. "Har du kommit till en sann synda ånger?" nej. Dessa frågor, och dessa svar kunna å båda sidor vara uppriktiga, om neml. den frågande har sjelf alfvar med sin Christendom, och den svarande har alfvar med sin förnekelse; men oftast händer det, att den som svarar nej på dessa frågor menar helt annat, än hvad han talar. Han menar nemligen att han är en Christen genom dopet, men icke en sådan Christen, som den frågande, hvilken han anser för en skrymtare, och andeligen högfärdig bängel, som han icke är någon sanning skyldig. Skulle han vara uppriktig, så borde han icke säga nej, utan tillstå, att han anser sig vara en Christen genom dopet, och att han icke behöfver någon bättre Christendom. Men därför aktar han sig nog; ty nådatjufven vet ganska väl, att en dopchristen, icke är någon rätt Christen, om han icke håller sitt döpelseförbund.

En annan del kan också vara öfvertygad derom, att han icke är någon Christen, men vill icke heller erkänna, att någon annan är det. Här uppenbarar sig åter den andeliga högfärden, såsom en förnekelse af all Christendom. Det finns ett parti af Läsare, som påstår, att ingen numera kan vara en rätt Christen; detta parti påstår äfven, att den som kallar sig för en Christen, är en skrymtare och andeligen högfärdig.

Hos detta parti har den Fariséiska egenrättfärdigheten utvecklats sig till en hög grad af Scepticism och klarsynthet, som beräknar Christendomen efter egenrättfärdighetens gradmätare. Och skulle det icke finnas något annat kännemärke på en sann och lefvande Christendom, än den högsta grad af egenrättfärdighet som den menskliga stoltheten kan åstadkomma, så blefve det i sanning omöjligt för de flesta, att upparbeta sig till den grad af helighet, som egenrättfärdigheten kan gilla. Men det ges en annan möjlighet för en ångerfull och botfärdig syndare, att komma till nådastolen, och finna nåd för rätt. Denna väg känner icke den obofärdige syndaren, som lefver i uppsåtliga synder, ej heller den stolta egenrättfärdigheten, som litar på sin dygd

och felfria vandel; ej heller nådatjufven, som utan ånger tillagnar sig Guds nåd och syndernas förlåtelse.

Dessa tre partier äro väckelsens fiender och motståndare. De som höra till första klassen, försvara sin tro med gäckeri, stickord, och knytnäfvar; om någon frågar dem: "är du en Christen?" så svara de: nej, "är du en ångerfull och botfärdig syndare? nej; "är du väckt?" nej; "är du ett Guds barn?" nej; "är du ett djefvulens barn?" nej; är du en världens träl? nej; "är du en dygdig människa?" nej.

Nu är det svårt att veta, hvilken en sådan människa tillhör, och troligen vet han det icke sjelf, och bryr sig icke heller om att veta det. Det är för en sådan människa alldeles likgiltigt hvilken Herre han tjenar. Uti sådant tillstånd är den stora sorglösa hopen, som lefver för dagen och bryr sig icke om hvarken himmel eller helvete.

Till den andra klassen af väckelsens motståndare, kan man räkna egenrättfärdighetens tjenare, som förneka all Christendom, och påstå, att de som kalla sig för Christna, äro skrymtare och andeligen högfärdige; de påstå att nu mera finns ingen människa på jorden, som man kan kalla för en sann och rättskaffens Christen, men att det, gifves ett närmande dit åt och en sträfvan, som kan fortfara ända till dödsstunden: först efter döden får människan veta sitt slutliga öde. Till grund för dessa människors omdöme ligger en dunkel föreställning om dygdens höga Ideal; men de kunna icke uppnå detta Ideal, ehuru de någon gång i sin lefnad arbetat på den egna bättringen och afunden tillåter dem icke, att erkänna, att någon annan kan hafva hunnit längre i sin sträfvan efter fullkomlighet, än de sjelfva. Dessa egenrättfärdiga människors lefverne är i det mesta oklanderligt; de kunna icke förebrås för tvufveri, dryckenskap, otukt eller svordomar; de kunna till och med bestraffa lasten; men frågar man dem: är du en Christen? Nej, men jag sträfvar att blifva det. Känner du någon, som du kan anse för en sann Christen? Nej. Tror du, att du är fördömd? Nej; det tror jag icke. Tror du, att du kan blifva salig? Jag hoppas det.

Här har man nu en bild af Fariseismen och Stoicismen, som ser grandet i broderns öga, men bjelken i eget öga märker han icke. Om någon vill föreställa en sådan egenrättfärdig skrymtare, att han saknar alldeles den Christeliga trons grund: så blir han desperat och säger: jaså! du vill fördöma hederligt folk! har du nu sjelf uppnått fullkomligheten? är du nu beredd, att träda inför Guds domstol? o.s.v. Att kunna förmå en sådan människa, att träda i Publikanens fotspår, det står platt intet till; ty han kan icke öfverbevisas om något brott. Han är närmast djefvulen i egenrättfärdighet och sjelftagen helighet.

Det tredje slaget af Christendomens motståndare, består af nådatjufvar, som antingen krupit för tidigt ur ägget, eller blifvit

i otid födda, eller ock har den gamla människan fått tillfälle att göra sig af med den nya människan, hvilket kan ske i en handvändning, om den gamla människan blir lemnad utan tillsyn. Man kunde visserligen säga tvärt om, att den nya människan behöfver större vård och tillsyn än den gamla; men man bör dock se till, att den gamla människan icke får bli skendöd och lefvande begravnen under nåden hvarigenom icke allenast skuldfrihet, utan äfven syndfrihet kan insmyga sig i medvetandet. Man vill beskylla Ericjansarne för denna villfarelse neml. att de blifvit syndfria genom nåden, och om Koutokeino Lapparne som hörde till den förvillade secten, vet man säkert, att de hade kommit till absolut helighet och syndfrihet. Man vet att egenrättfärdigheten sträfvar efter syndfrihet.

Att vara brottslig och skuldfri, är för egenrättfärdigheten icke tänkbart; därför arbetar egenrättfärdigheten oupphörligt på helgelsen, och fordrar af människan ett rent hjerta innan hon tillåter henne, att nalkas Försonaren; men nu fordrar Guds Lag detsamma, och just deruti består förvillelsen, att den ångerfulle syndaren, icke kan så noga skilja samvets krafvet från egenrättfärdighets krafvet. När Guds Lag fordrar hjertats fullkomliga renhet och lydnad, så fordrar egenrättfärdighetens lag det samma. Men Guds Lag är tillika en tuktomästare till Christum; men egenrättfärdighetens lag är en tuktomästare från Christum; den drifver människan från Christum till den egna bättringen; om egenrättfärdigheten icke kan uppnå syndfrihet genom den egna bättringen, så kan det ske i en handvändning genom nåden sålunda, att människan af några flygtiga nådakänslor, (de första nådamärkena eller den förekommande nåden) tillegnar sig nyafödelsens nåd, ehuru gamla människan ännu ligger som en björn i idet nästan frisk och orörd. När dertill kommer en förväxling i medvetandet mellan begreppen "syndfrihet och skuldfrihet", så faller den gamla människan i dvala, hon blir skendöd och lefvande begravnen under den stulna nåden; ty hon har nu blifvit syndfri genom nåden.

Men som detta är i sjelfva verket ett egenrättfärdighets tillstånd, ehuru den stulna nåden hvilat i medvetandet, och ligger som en hårskinnsfäll på gammel adam: så aktar sig väl en sådan människa från grofva laster och brott, hvilka synas strida, emot hennes skenhelighet, men de finare lasterna och vissa små skötes synder, komma fram i dagen. Egennyttan gör sig gällande i handel och vandel; små stöder förblifva obetalta. Den gamla verldshedern förbjuder en sådan nådatjuf att bekänna synderna för människor; egenrättfärdigheten vill icke underkasta sig någon pröfning af andra; han går förbi de Christna, och säger: jag behöfver icke bigta mig för någon: jag finner sjelf vägen till Christum.

Om den, som har endast egenrättfärdigheten till salighets grund sällan eller alldrig går till Nattvarden, under föregifvande

att han icke är värdig, så går nådatjufven så mycket oftare till Herrans Nattvard, ja stundom hvar fjortonde dag, för att vara riktigt säker på sitt nådastånd.

Men under denna utvärtes Gudstjenst, ligger gammel Adam och kurar gömma i hjertgropen. Nådatjufven är mycket rädd om sitt hjerta: han vill icke öppna sitt hjerta för någon, och om någon förekastar honom hans onda väsende, så blir han otålig, och säger: "dessa villoandar stå sjelfva under Lagen, och hafva alldrig kommit till fullt åtnjutande af nåden: nu vilja de äfven draga andra ifrån nåden, och föra dem under lagen; men vi hålla oss faste vid Christum." Att de i sjelfva verket icke hålla sig faste vid Christum, synes deraf, att de icke kunna tillägna sig Christi förtjenst; ty om någon frågar dem: "År Christi rättfärdighet din rättfärdighet?" så svara de: nej. De skulle gerna säga: Christi rättfärdighet är min rättfärdighet" men de frukta för den sednare frågan: "när har Christi rättfärdighet blifvit din rättfärdighet? och på denna sednare fråga svara de vanligen: Jag behöfver icke bigta mig för någon: i det som rör min själs salighet, har jag endast Gud och mitt samvete att göra med, jag behöfver icke bigta mig för er.

Så vida dessa nådatjufvar blifvit syndfria genom nåden, så hafva de inga frestelser till synd, de känna icke några satans anfäktningar. Egenrättfärdigheten och hedersdjefvulen bevarar dem för gröfre laster och brott, men i handel och vandel äro de samvetslöse; en liten lögn är för dem ingen synd; grannlåt och högfärd äro lofliga, en liten tår på tanden är också loflig; ungdomens sänglag äro för dem lofliga; barnsöl och graföhl likaledes.

Vi komma härvidlag ihåg en händelse, som nyligen passerat i en Lappmarks församling. Pastorn framställde den frågan till ungdomen på ett husförhör, om det vore någon synd, att ungdomen af båda könen håller sänglag? Ungdomen visste icke Pastorns enskilda mening om den saken, men ungdomen hade hört, att Katecheten i missions Scholan hade förklarad dessa sänglag för olagliga, emedan människans kött och blod retas genom den närmare beröringen till hordoms synd. Men Pastorn hade annat begrepp om saken. Han förklarade nemligen, att det vore det högsta bevis på dygd och Guds fruktan, när tvenne unga Personer af olika kön kunde ligga beskedligt tillsammans, utan att skrida till olagligheter. Förf. har också i ungdoms yran haft samma öfvertygelse, att en sådan återhållsamhet var det högsta bevis på dygd och Guds fruktan så mycket mera, som mången horbock anser det för omöjligt, att stå emot sinnlighetens retelser, vid en så nära beröring med könet, men Förf. har sedermera blifvit fullkomligen öfvertygad derom, att egenrättfärdigheten och heders djefvulen har bevarat mången från hordoms synd, hvadan och den förmenta dygden, upplöser sig i egenrättfärdighet och verldsheder. Dessa hederliga djeflar

kunna endast till en tid bevara ungdomen från hordoms synd, men det stoppar icke i längden. Hvidan och Sven och möqvällar strängeligen förbjudas i Äldre visitations Acter, af sådana Biskopar, som hafva haft nit om kyrkan och Församlingens yttre ärbarhet och detta hade väl Pastorn bort besinna, innan han gaf den offentliga dygde förklaringen åt ungdomen, som redan af Naturen är böjd för sinnliga nöjen. Doctor Isak Grape skrifver i sin bok om Läsarena i Skellefteå, att Läsarena den tiden öfvade sänglag, under föregifvande, att de unga personerna kunde uppbygga hvarandra i Christendomen, men kyrkoböckerna skulle utvisa att de äfven uppbyggt hvarandra lekamligen.

Detta må äfven lända till en varnagel för andra, som icke äro Läsare, att ingen bör narras med djefvulen ty den hedersmannen tål intet narri.

En annan strid har uppstått med ett parti som velat söka en lättare väg till Himmelen, än korsets och sjelfförsakelsens väg, den sanna ångerns och bättringens väg. Först uppkom en strid om Nikodemus, hvilken Luther på ett ställe aldeles utestänger ifrån nåden på den grund, att han icke kände till den Nya födelsen, men på ett annat ställe i förklaringen öfver acterna, tillerkänner Luther honom någon delaktighet af den Hel. andes verkningar, såvida Nikodemus hade större frimodighet än lärjungarne att begrava Christi Lekamen. Striden om Nikodemi Christendom, förefaller i början som ett "onödigt grubbel" alldenstund de flesta påstå att det icke angår oss, om Nikodemus blifvit salig eller icke, andra åter säga, att Nikodemi Christendom icke kan lända oss till någon uppbyggelse eller förtappelse. Men vid närmare begrundande har det blifvit uppenbart, att alla egenrättfärdighetens tjenare lägga mycken vikt på Nikodemi Christendom.

En del dygdemönster haka sig fast i Nikodemus, och tänka så: Om jag kunde komma så långt i helighet och rättfärdighet, som Nikodemus, så blifve jag visst salig. Det gör dessa egenrättfärdighets tjenare ondt i hågen, om någon understår sig att tvifla på Nikodemi Christendom. Men vid närmare eftersinnande, finner man, att de som stå på egenrättfärdighetens grund, taga sig sjelfva en falsk tröst af Nikodemus hvilkens Christendom de icke betvifla, ehuru Nikodemi Christendom måste förefalla hvarje Christen ganska tvifvelaktig. Nikodemus trodde icke, att Jesus af Nazareth var Messias eller Christus verdens Frälsare; han trodde endast, att Jesus var en Lärare sänd af Gudi; han hade således samma tro, som nu tidens Rationalister, att Jesus af Nazareth var en utomordentlig man, en filosof af första rangen, som var utrustad med större Förstånd än andra människor; men på denna tro skulle ingen Prest nu för tiden kunna upptaga Nikodemus i den Christna Församlingens gemenskap. Och hvad Nikodemi Christendom för öfrigt beträffar kunna vi icke fälla

annat omdöme om honom än att han var ett dygdemönster för sin tid, och gick i den vägen längre än nu tidens dygdemönster gå, men någon Christen var han icke i detta ords egentliga bemärkelse, ty han grundade sin salighet på lagsens gerningar, han grundade sin salighet på sin dygd och egen förtjenst.

Hade han blifvit en Christen, hade han tagit någon verksam del i Christendomens utbredande eller Christendomens försvar, skulle hans namn icke hafva kunnat förbigås af Apostlagerningarnes författare, men intet av allt detta höres af. Då han var en medlem i Rådet borde han hafva yttrat något ord så pass som Gamaliel yttrade sig till de Christnas försvar. Man kan väl icke begära, att en så hög Herre som Nikodemus, skulle bevista de Christnas sammankomster, men så mycket kan man begära, att han borde hafva tagit de Christna i försvar, när det gällde deras lif. Men intet af allt detta höres af. Verlds hedern och människofruktan var hos honom större än vördnaden för Christi person. När han försökte att taga Christi Person i försvar emot de andra Herrarnes smädelser, blef han genast stum när de frågade, om också han vore en Christi Lärjunge. Han hade således icke mod att försvara sin öfvertygelse.

Att han deltog i Frälsarens begrafning bevisar icke heller att han var någon Christen. Visserligen hyste Nikodemus den öfvertygelsen, att Jesus Nazareus fick lida oskyldigt, att Han blef ett oskyldigt offer för Judarnes hat, och ansåg det vara en pligt, att bevisa den vördade Lärarens minne den sista tjensten, men denna välgerning gick icke utöfver vanliga människors beräkning i afseende på det kommande lifvet hvarest han väntade belöningen för denna tjänst. Han tänkte som andra dygdemönster, att "dygden belönar sig sjelf och varder ytterligare belönad." (Lindbloms Cateches) men denna dygdelära öfverensstämmer icke med Luthers Troslära ty der heter det, att "allt hvad som icke utgår af Tron, det är synd."

Men hvad hade Nikodemus för Tro? Jo, den att Jesus af Nazaret var en Lärare sänd af Gud; han trodde icke att Jesus var Messias, Christus, Guds Son och världens Frälsare. Hvilken Prest i Lutherska kyrkan skulle upptaga Nikodemus i den Christna Församlingens gemenskap på denna Tro?

Men Nikodemi trosförvandter stöta sig högeligen öfver den förmätenhet, som vågar uttala den öfvertygelsen, att Nikodemus icke kan upptagas i den Christna församlingens gemenskap. De taga för gifvit, att Nikodemus måste vara en god Christen, och om den naturliga människans dygd gällde något inför Gud så borde Nikodemus få ett utmärkt rum ibland helgonen; men enligt vår Religions grundsatser finns det ingen naturlig dygd som kan gälla inför Gud: ty allesamman äro syndare, och hafva intet att berömma sig af inför Gud.

Menniskan kan icke af egna krafter älska Gud eller frukta Gud, och sålunda måste äfven Nikodemus med all sin dygd vara utom nådaståndet, så vida det icke kan bevisas, att han kommit till en rätt och saliggörande tro. Och detta grämer egenrättfärdighetens tjenare, att Nikodemus icke kan upptagas i den Christna församlingens gemenskap. Just därför måste Nikodemus utskjutas ifrån Himmelriket, emedan hans trosbröder både ibland Lappar och bönder, haka sig fast i Nikodemus; och kunna aldrig komma till himmelriket, så länge som den tron sitter i peruken, att Nikodemus är i himmelriket. Nikodemi trosförvanter äro neml. hemliga Rationalister, som bygga sin salighets grund på egenrättfärdigheten, och kunna aldrig komma till försoningen eller rättfärdigheten, så länge som Nikodemus är i Himmelriket.

Men faller Nikodemus ifrån Himmelriket, då måste äfven hans trosförvandter falla derifrån, och börja på att tvifla om sin salighet.

En annan strid har uppkommit rörande Lärjungarnes tro före Påskdagen. En del påstå, att Lärjungarne hade en lefvande tro äfven före Påskdagen. Men de som försvara denna lära, hafva också stannat på halfva vägen till Himmelriket. De hafva nemligen hos Lärjungarne funnit sådana svagheter, som de finna hos sig sjelfva; och när de jemföra sitt eget själstillstånd med Lärjungarnes, finna de så mycken likhet deruti, att de omöjligen kunna tvifla på sin salighet, så vida de icke kunna tvifla på Lärjungarnes salighet.

Skulle det nu kunna bevisas, att Lärjungarne hade en rätt och saliggörande tro före Påskdagen, så skulle alla nådetjufvar, som förlita sig på Lärjungarnes tro, slippa in i Himmelriket på halfva vägen. Men skulle åter Lärjungarnes tro före Påskdagen befinnas vara en död tro, så skulle de slags nådetjufvar, som förlita sig på Lärjungarnes tro och Christendom, falla i förtviflan, likasom Lärjungarne föllo i förtviflan efter Frälsarens död.

Nej! Gud bevare oss för en sådan förtviflan, säga nu de nådetjufvar, som hakat sig fast i lärjungarnes tro, och hoppas på saligheten med den tro, som lärjungarne hade före Påskdagen.

Låtom oss nu höra, hvarpå de nådetjufvar, som försvara Läran om Lärjungarnes saliggörande tro före Påskdagen, grunda sin öfvertygelse. Först och främst säga de, hade Lärjungarne en rätt tro. Nikodemus trodde icke att Jesus Nazarenus var Messias, men Lärjungarne trodde, att Jesus var Christus, Guds Son och verldens Frälsare; rätt så! Lärjungarne hade verkligen en sådan tro; men det var en jordisk Messias, som de trodde på; de hade samma föreställning om Christus, som Judarne; och denna föreställning om det messianska riket varade ända till Christi himmelsfärd. Nu frågas, om någon Prest i Christenheten kan upptaga en sådan människa i den Christna

församlingen, som tror på en jordisk Messias? Vi tro icke, att Christendoms kunskapen allena utgör den rätta Christendomen, men en falsk lära om Christi Person leder människan till en falsk Religion; och om Lärjungarne hade fått fortfara i sin galna tro på en jordisk Messias, skulle Christendomen i sjelfva verket hafva blifvit en art af Judendom.

Man skulle då predika för hedningarne ungefärligen sålunda: genom Tron på en jordisk Messias kunnen I förvärfva Er ära och rikedom i verlden; I behöfven icke frukta för slafveri och förtryck af jordens Tyranner; I blifven adlade genom Christendomen uti det Messianska Riket; genom Christendomen kunnen i förvärfva Er stora jordiska förmåner; I behöfven icke frukta för fattigdom och jordisk trångmål, om I antagen Christendomen; uti det Messianska riket finnes idel frihet och jemnlighet.

En sådan Christendom, som lofvar människan idel jordiska förmåner är visst lockande för den stora mängden, men det är Communisternas Christendom; det är en Christendom, som fäster människan vid det jordiska och kommer henne att glömma det himmelska. Människan är af naturen så fast spikad vid det jordiska, som hon anser för sitt högsta goda, att hon gerna skulle omfatta en sådan Christendom, som lofvar henne jordiska förmåner, ehuru det är en verkelig sanning, att fattigdom och jordiskt elände skulle vara bra sällsynt, om mennisko slägtet i massa kunde omvändas till den sanna Christendomen; men det jordiska välbefinnandet är icke Christendomens högsta mål. De som drömma om ett himmelrike på jorden uti förnuftets herradöme, skulle utan tvifvel omfatta tron på en jordisk messias med entusiasm; de skulle göra ett förbund med de Christna Communisterna, och predika en lära, som lofvar så många herrliga förmoner, frihet, jemnlighet, hälsa, allmän välmåga; ingen fattigdom, ingen förföljelse, intet förtryck, ingen rik och ingen fattig, ingen herre och ingen slaf, konungen och tiggaren bröder: Lammet och Leoparden i broderlig förening. Alla dessa herrliga förmåner äro visserligen lofvade i det Messianska riket och skulle blifva en följd af Christendomen, om den blefve allmän öfver allt.

Men att betrakta dessa jordiska förmåner såsom Christendomens högsta mål, det vore i sjelfva verket att tro på en jordisk Messias, som frälsar människosläktet ifrån all jordisk nöd. Med en sådan Tro blir människan icke salig i Evigheten. Ju mera människans hjerta är fästadt vid detta jordiska, desto olyckligare blir hon genom mistningen deraf. Lärjungarne föllo i förtviflan när de förlorade stödet för sina jordiska förhoppningar; och hvar och en, som icke har kommit längre i sin Christendom än Lärjungarne hade kommit före Långfredagen, måste falla i förtviflan så snart han förlorar stödet för sina jordiska förhoppningar. Tron på en jordisk Messias eller den tron, att människan genom Christendomen blir

lycklig i tiden uti lekamligt hänseende, är icke en saliggörande Tro, emedan en sådan Tro gör människan fastare i världen än hon af naturen är. Också har erfarenheten visat, att de, som haka sig fast i Lärjungarnes Tro, äro fasta i världen; de hafva ingen håg eller lust att slita sig lös ifrån världen. De vilja icke försaka något af sitt jordiska goda för Christendomen. De hafva ingen lust att göra sammanskott för att hjälpa nödlidande; de hafva ingen lust att öfvergifva sina gamla hemsynder och syndavanor; den gamla världshedern tvingar dem att för hederns skull hålla bröllop, barnsöl och graföl. De hafva ingen lust, att för den Christendom, som de sjelfva erkänna, göra någon uppoffring. Om gammel adam smyger sig fram i ord eller åthäfvor, så taga de sin gammel adam i försvar, och säga: Lärjungarne hade också gammel adam, men ändock hade de en lefvande tro på Christum.

Här se man hur behändigt gammel adam kan smyga sig bakom Lärjungarnes Tro. Alla svagheter, som Lärjungarne hade, kan gammel adam räkna sig till godo. Lärjungarne visade hämndgirighet, men voro ändå sanna Christna. En sådan lära är visst behaglig för gammel adam, som så gerna vill andas under Lärjungarnes Christendom; men tager man bort detta andhål för gammel adam, då kommer gammel adam i klämman. Frälsarens ord till Lärjungarne: "I veten icke hvars andas barn I ären," visar nogsamt, att Frälsaren icke kunde gilla Lärjungarnes Christendom, när de ville, att Eld skulle falla ifrån himmelen.

Men Frälsaren sade ju, när Petrus bekände sin tro: salig äst du Simon Jonae Son; ty kött och blod hafver dig detta icke uppenbarat Visst måste Petrus då hafva haft en saliggörande tro, alldenstund Frälsaren prisade honom salig. Svar: Petrus kunde i det ögonblicket prisas salig, när han kände en fläckt af Guds anda; men i nästa ögonblick var han ju en Satan, emedan Frälsaren sade till honom: gack bort satan, du är mig till hindern. Kan den vara en sann Christen, som är en frestare till det som ondt är? Men Frälsaren sade en gång till Lärjungarne: I som följt mig i den nya födelsen. Alltså voro Lärjungarne redan den tiden födda på nytt? Svar: dessa Frälsarens ord kunna likaväl hafva anseende på den kommande nya födelsen, som på den framfarne; men den helige ande var ju icke ännu då på färde; huru kan en människa födas på nytt, utan den helige andes medverkan?

Ett annat språk, hvarpå Lärjungarnes tros förvandter rida lyder så: glädjens icke deröfver, att andarne äro Eder underdåniga, men glädjens deröfver, att Edra namn äro skrifna i Himmelen. Svar: detta har också afseende på den Christendom som komma skulle; Lärjungarnes namn äro skrifna i himmelen, förr än världens grund var lagd, men först i tidens fullbordan blef denna skriften uppenbarad. Men Frälsaren förebrådde icke Lärjungarne för deras otro, såsom han förebrådde de otrogna

Judarna; utan han kallar dem endast "klentrogne". Alltså hade Lärjungarne tron på Christum, ehuru denna tro var klen och svag. Svar: det är en stor skillnad emellan en saliggörande tro och en död tro. Lärjungarne trodde att Jesus var Messias, men de trodde på en jordisk Messias, men icke på en himmelsk och andelig Messias.

Och det är just frågan om någon kan blifva salig med en sådan tro ännu i denna dag på en jordisk Messias, men på den andeliga Messias hafva de ingen förtröstan.

Men Lärjungarne voro icke faste i verlden; de hade ju öfvergifvit allting och följt Christum. Svar: för det priset, som Lärjungarne hade i sigte, skulle någon hvar hafva lust att öfvergifva sitt jordiska närings fång och följa Christum. Lärjungarne hade den föreställningen, att de skulle få blifva ministrar i det messianska riket. Oftast är det brist på insigt och kunskap om Lärjungarnes då varande sinnesstämning, som gör, att den enfaldige griper sig fast i det skenbara, och Lärjungarnes Tro blir för mången nådatjuf alldeles outhärlig, emedan hans eget själa tillstånd stämmer någorlunda öfverens med Lärjungarnes själa tillstånd före Långfredagen. Men genom denna tro kommer han icke längre än till Långfredagen; der börjar nu sorg och förtviflan, och så långt vill nådatjufven icke följa med Lärjungarne.

Nådatjufven vill se den korsfäste, men icke vill han komma i en sådan sorg som är efter Guds sinne; han vill icke komma i en sådan sorg, som något nedstämmer kärleken till det jordiska, som betager honom all förtröstan på den jordiska Messias, han vill icke komma uti en sådan sorg, som störtar honom i förtviflan och andelig nöd. Utan andelig sorg, utan ängslan, utan bedröfvelse, utan motgångar i verlden, och utan förtviflan om sin själs frälsning, vill han stiga in i himmelriket, ehuru det är tydligt och genom klart att Lärjungarnes hjertan just genom denna sorg bereddes att emottaga den himmelska glädjen, just derigenom, att sorgen lössliter hjertat ifrån verlden, nedstämmer verldskärleken och gör människan angelägen att söka det oförgängliga och eviga goda.

Si så långt vill nådatjufven icke komma och derföre säger han: det är en stor synd att falla i en sådan förtviflan och otro, som Lärjungarne hade efter Frälsarens död. Ja, just denna förskräckliga otro, som genom Frälsarens död kom i dagen hos Lärjungarne och som dittills hade legat förborgad under den starka döda Tron på en jordisk Messias, just denna otro, som då först uppenbarade sig hos Lärjungarne, borde öfvertyga alla, som vilja försvara Lärjungarnes Tro, att de icke hade någon rätt och saliggörande Tro, utan endast en stark död Tro på den jordiska Messias; och hvem vet om icke samma döda Tro ännu ligger som bomull kring hjertat på alla dem, som försvara Lärjungarnes döda Tro, under hvilken den största otro ligger

förborgad? men denna otro kommer icke i dagen förr än den döda Trons täckelse tages bort; kanske först på dödsbädden då du varder sägande: de behaga mig icke.

Alla sanna Christna hafva den erfarenheten, att den största otro ligger förborgad under den döda Tro, som herrskar i Christendomen. Menniskan kan hafva en död Tro, fastän hennes samvete någon gång blivit litet väckt, och just då är den döda tron fast och orubblig, när man af några den förekommande nådens känningar tillägnar sig nya födelsens nåd, det är att gå Guds ande i förväg. Den som tror sig vara en Christen och är det icke, är i större själavåda, än den som tvivlar om sin salighet; den senare söker med fruktan och bävan, att han må salig varda; den förra tvivlar icke om sin salighet, och der före är han och mindre angelägen om att söka efter Herran.

Mera underligt synes det, att älven en del prester, älven sådana som tro sig ega fullkomlig insigt i nådens ordning, taga Lärjungarnes tro i försvar, och påstå, att Lärjungarne hade en lefvande tro före Påskdagen. Utom Presterna på Torneå Elf, som äro uti en beständig beröring med de väckta (undantagandes Haparanda) hafva vi äfven sett några "ord sagda från Predikstolen i Öster Wåhla kyrka Trettendedag Jul 1853. På redliga Embetsbröders och rättsinniga åhörarens begäran till trycket lemnade" (Tryckt i Gefle 1853.) Orden lyda sålunda.

Till Församlingen har ankommit en Lärare (kringresande predikant) hvars namn skall vara Kalén. Han säger härstamma från Österanda, den beryktade Erik Jansons hembygd, hvilkens både lära, personlighet och lefverne redan äro af Guds dom i dagen ställda." (Om Erik Jansons Lära och lefverne är mycket skrivit i Tidningarna, som inbillningen målat med svarta färger, såsom till ex. att Erik Jansarne offrade barn på sina sammankomster, m.m; men om Erik Janssons verkliga karaktär är ännu ingenting skrivit af opartisk hand. Ännu hvilat en hemlighets full slöja öfver hans lefnad. Red. anm.)

"Derigenom är den nu ankomne främlingen hvarken bättre eller sämre. Frågan är blott, hvad han sjelf och hans sändning till oss är. Om Gud och Jesus skickat honom hit att lära, eller om han kommit, kallad af egna hugskott, och hör till dessa sjelflöpare, hvarom Gud klagat genom Profeten. Gud sände icke Profeterna likväl lupu de. Jerem.23: 21. Man lemna detta oafgjort tills vidare. Gud och tiden skall snart ställa det i dagen. Men oss såsom Lärare i Församlingen, hvilka på Jesu Christi dag skole svara, för vårt Embets förvaltning, vår lära och vårt lefverne, tillhör det att vaka och säga till i tid ehvar förhållandet är tvetydigt, och skäl till misstanka, att oss icke måtte drabba förebråelsen att hafva varit tysta hundar, som icke något skälla. Es.56: 20. (Med all skäl kan man våga antaga att i Öster Wåhla församling finnas andra villebråd och Nådetjufvar att skälla

på, och icke allenast en stackars Läsare, som kan hafva kommit i all andelig välmening.

Oss tyckes, att Pastorn i Församlingen hade bort tala med mannen först innan han efter andras berättelser, började skälla på honom offentligen. Red. anmärkn.)

Fromma och eftertänksammare åhörare af främlingen hvilka funnit många hans ord vackra och uppbyggliga hafva dock känt sig djupt sårade, af några hans utlåtelse, om hvilka de begärt ett omdöme af Pastor i Församlingen, och det är detta, som man nu offentligt inför Gud och församlingen i Herrans namn vill afge.

Om han oqvaldt utan förpliktelse får lära i husen, så måste oss Prester i församlingen, af hvar rättsinnig och förnuftig människa, och honom sjelf, om han detta är tillerkännas rättighet och pligt att lära från Predikstolen i kyrkan och under Gudstjensten". Det är ovisst om Pastorn icke griper till lagens svärd, derest han icke kan behålla sina åhörare, så har det gått till på andra ställen, hvarest Läsare inkommit i Församlingen. Presterna hafva måst anlita Länsman och Fiskalen, att med den verldsliga Lagens svärd, utrota kättarena, då Läsarena icke velat taga skäl och Reson af det upplysta Förnuftet. Få se huru länge historien kan försvara denna falska nitälskan. Red. anm.).

"Vid sammanträde i Åkerberg har han sagt, "att Christi Lärjungar icke voro pånytt födda förr än på pingstdagen". Detta är en i hög grad oförståndig, Guds och Jesu Christi namn förnärmande utlåtelse; "Den som föraktar sändebudet, han föraktar och den, som det sändt hafver", säger Jesus. (Men pastorn i församlingen vet ju icke ännu, hvilken sändt hafver Läser predikanten Kalén och likväl hörs det af tonen att Pastorn tar saken ganska hett. Månne icke Pastorn hafva bordt undersökt mannen, hvad han går för, innan han uppträder offentligen med sådan hetta, som liknar ett blindt nit. R.a.)

"Det är redan oförskämtdt, att inbilla sig förstå så djupt Christi Lärjungars och apostlars inre grund, men ännu mer att så ovist, och utan all nytta uttala en sådan inbillning till egen upphöjelse. Det är oss alla säkert hälsosammare, att högakta Christi Lärjungar, än att ringa akta dem i förment förstånd om så heliga män af det namn, som ingen känner, utan den det får. Upp.Bok.2: 17.

Där har Pastorn eller Doctorn åter förifrat sig. En Christen kan högakta Christi lärjungar, utan att derföre lägga hyende under armarna på nådatjufven genom det påståendet, att Lärjungarne

voro pånyttfödda långt före den tid de voro pånyttfödda. Den som påstår, att Lärjungarne voro pånyttfödde långt före pingstdagen bör åtminstone visa tiden när detta skall hafva

skett och omständigheterna dervid. Ty icke kan nya födelsen ske menniskan ovetande, eller så hemligen, att menniskan sjelf icke vet när det skulle hafva skett. Man kan taga för gifvet att den som icke vet huru och när den stora sinnes förändringen för sig gått, är ännu opånyttfödd och såsom sådan stadd i mörker och okunnighet om Lärjungarnes pånyttfödelse. Det ligger alldeles icke utom en Christens insigt, att bestämma tiden för Lärjungarnas pånyttfödelse, så vida han sjelf är pånyttfödd.

Men det ser ut, som Doctorn i sin hetta skulle anse ett sådant bedömande vara "oförskämdt" ehuru det för hvarje Christen är en pligt, att jämföra sitt eget själa tillstånd med Lärjungarnes för att deraf kunna hämta någon upplysning om sitt eget själa tillstånd, och förnimma om och huruvida han nu har en lefvande eller död Tro, om han nu är en Christen eller icke, om han är i nådaståndet eller icke.

AFTONSÅNGSPREDIKAN PÅ 2. SÖNDAGEN I ADVENT

Hållen i Hernösand 1843.

Hedningarnes Apostel vidrör i dagens Text många ämnen, som kunde förtjena att behjertas af oss Christne; men då vi icke kunna betrakta alla ämnen på en gång; och då Aposteln icke otydligt tillkännagifver, att meningen med hans ord ifrån 9 till och med 12 versen går ut på att visa huruledes Christus var kommen att regera öfver Hedningarna; så kunna vi taga oss deraf anledning att betrakta och eftersinna: Huru Christus regerar öfver Hedningarna genom Christendomen

1: mo sådan den nu är; 2: o sådan den borde vara.

Vår första föresatts var, som sades, att betrakta, huru Christus regerar öfver hedningarna genom Christendomen sådan den nu är. Den första frågan blir alltså denna: Hurudan är Christendomen nu? och häraf följer åter den andra frågan: Har väl Christendomen någonsin varit annorlunda än den nu är? Eller med andra ord: Har det väl någonsin förut funnits bättre Christna än nu? Och då vi våga besvara denna sista fråga med ja! ha vi med detsamma medgifvit att nu tidens Christendom icke är den rätta, eller: den är icke så, som den borde vara.

För att nu bevisa, att Christendomen nu är annorlunda än förr; måste vi draga oss tillbaka till tidens början, och draga oss till minnes, hurudan Christendomen var i sin början.

Om vi nu läsa nya Testamentet, och i synnerhet Apostlagerningarne så finna vi, att de, som först antogo Christendomen, voro fattigt folk, som inte hade några stora förmåner att vänta här i verlden. Apostlarne sjelfva, som predikade den Christna läran, hade varit fiskare och

tullbetjenter. Apostelen Paulus var den enda, som var lärd; men han föraktade lärdomen och sade sig icke vilja vela af annat än Jesum Christum och honom korsfästan.

Betrakte vi nu denna lilla hop, som bekände sig till Christna läran; så finna vi, att de föraktade verlden och de ting, som i verlden äro. Ingen ibland dem var rik, och var det någon, som hade förmögenhet; så delte han mest sin förmögenhet till de fattiga. Deras förnämsta glädje var, att tala och få höra talas om Jesum af Nazaret och honom korsfästan. Deras förnämsta ära var martyrdöden, eller den lyckan att få dö på korset eller på stupstocken för Jesu Christi skull. Och så stor magt hade Frälsaren fått öfver deras hjertan genom Christendomen att ingenting i verlden kunde förmå dem, att öfvergifva eller förneka honom; ingenting i verlden kunde förmå dem att begå ett brott eller tänka, tala eller göra någonting, som var stridande emot hans vilja. Ingenting fruktade de mindre än döden, och så säkra voro de på sin salighet, att de gingo med glädje till afrättsplatsen, och tackade Gud, att de voro värdige att få lida smälek för Jesu Christi skull; och var det någon som af fruktan för döden flydde undan, eller kastade en näfva rökelse på afgudens altare, för att dermed frälsa sitt lif, en sådan fick på lång tid icke komma in bland de Christnas församling. Han blef ansedd med afsky och förakt; han måste stå utan för dörren och gråta och be dem, som gingo in i kyrkan, att de skulle bedja Gud om nåd för honom. Så stor magt hade Frälsaren fått öfver deras hjertan, och vi hafva der ett exempel på, huru Christus regerade öfver hedningarne genom Christendomen sådan den då var.

Vi skulle nu också se till, huru Christus regerar öfver hedningarna genom Christendomen, sådan den nu är. Men om vi jämföra den Christendom, som då var, och den Christendom som nu är; så fruktar jag att vi blifva utan Christendom. Ty säkert måste Christendomen den tiden hafva varit någonting annat än den nu är, efter vi finna så mycken olikhet i deras och vår vandel. Visserligen finns det äfven nu en slags Christendom, en död bokstafstro; det finns en hop af döpta hedningar, som gå i kyrkan, och anamma nattvarden, en eller par gånger om året; och dessa döpta hedningar tyckas verkligen tro, att de der dopet och Nattvardsgåendet och de Öfriga kyrkobruken skola betyda något. Det finns också andra, som ifra för Christendomen sådan den nu är; emedan den kan passa till en bom eller hållhake för de råa massorna, att de icke må bryta löst och rusa åstad i passionernas vilda yra, lik en blodström öfver jorden.

Ty det har verkligen händt och kan hända ännu en gång, att, då några utskickade svartandar ifrån afgrunden, kunnat inbilla människorna, att Bibeln och allt hvad der står är bara fabler och Prestlögner; så har människorna blifvit så vilda, att de slagtat hvarandra som kreatur. Tag bort bommen eller

hållhaken, som håller människorna inom skrankorna af det menskliga; tag bort den allmänna bokstafstron, eller den yttre bekännelsen, (fastän den icke annat är, än ett menande, ett för sannt hållande, en död bokstaf, som somliga stafva förut och andra stafva efter, att det nemligen skall finnas en Gud, och ett lif efter detta, ett ansvar och redogörelse) tag bort den bokstafven, och du skall få se, att människorna rasa löst på hvarandra; Du skall få se huru djefvulen börjar grassera bland människorna midt på ljusa dagen.

Men vi böra ändå tacka Gud för den visserligen oförtjenta nåden, att vi ännu få hafva den döda Bokstafven qvar; ty vore icke den; så skulle väl snart äfven sista skenet af Christendomen försvinna och dö bort. Under den Bokstafven kan möjligen någon gnista af lif finnas här och der. Men det värsta är, att Bokstafven dödar; den dödar lifvet. Ty om det också möjligen låter säga sig, att Christus regerar öfver hedningarne genom Christendomen, sådan den nu är; så är det likväl klart, att Christus icke har någon magt öfver hedningarnas hjertan; så länge som Christendomen är död, d.v.s. utan lif, utan värma, ett skal utan kärna.

Det är skrivvit i Profetens Bok; det är skrivvit om Christus, att konungarne skola vandra i skenet af Hans herrlighet, och så länge som Konungarne äro Christligt sinnade, och söka med sitt exempel att befordra den lefvande Christendomen; så länge kan man säga, att de vandra i skenet af Herrans Herrlighet; ty ingen är bättre undersåte än en sann Christen; ingen ställer varmare förböner för Konungen, än en Christen. Men om de styrande betrakta Christendomen som ett medel att hålla styr på massorna, då bedraga de sig, då börja thronerna att svigta. Då kommer den döda Bokstafven, som en knut på människornas samveten. Den döda bokstafven är liksom ett utanolås, som man vill sätta på fårahuset, för att stänga ut Ulfvarna, som tjuta der utanföre. Om man med den döda bokstafs tron söker omkringgårdade och omkringskansa Christendomen för fritänkeriet, hvar skola då de rätta herdarne slippa in i fårahuset. Finns det någon rättsinnig herde som tycker, att det är synd om fårena, som måste försmärgta i den döda bokstafvens qualmiga liklukt, och skulle han vilja skaffa dem någon andelig föda till förfriskning för deras nådehungrande själar; så måste han, tryckt af de döda bokstafs formerna, endast varna fåren under förtäckta ord; annars blir han snart sjelf insperrad uti samma jernstyfva bokstafs fjettrar, hvaruti man velat spärra sjelfva Christendomen.

Hvarifrån skall då lifvet komma i Christendomen? Det är klart, att der den rätta Christendomen är, der är lif, der är frihet. Den låter icke fjettra sig af döda och stela bokstafs gårdar. Den vill lefva i frihet. Och om det låter säga sig, att Christus regerar öfver Hedningarna genom Christendomen sådan den nu är, så låter det likväl icke säga sig, att Christus har någon

magt öfver hedningarnes hjertan genom en död bokstafstro eller mun tro; ty meningen med Christi regering öfver hedningarna är en lefvande Christendom, icke någon död bokstaf eller utanläxa; icke ett menande eller förmodande, att man efter en flärdfull och lättsinnig, kanske ofta lastbar, men för verldens ögon ärbar eller skenhelig vandel, skall få stiga in i himmelriket.

Meningen med Christi regering öfver hedningarne är, alt Han skall få magt öfver sjelfva hjertat, genom kärleken och den tvingande nåden, och att menniskan genom detta nådens och kärlekens jernris (hvarmed han tuktar hedningarne) skall känna sig lycklig, glad, stark och salig redan här i tiden.

Men huru och på hvad sätt skall det bli mera lif och värme i Christendomen, om man med den döda, stela och jernhårda bokstafstron, vill sätta bommar och lås för fårahuset, och der instänga icke allenast de arma fåren, utan äfven bockar och getter, ja! till och med hundar och svin. Huru måste icke de arma fåren förtrampas och förtryckas i trängseln af så olikartade djur. Om en rättsinnig herde vill komma med sådan föda, som passar för fåren; så blir han nedsmutsad af de andra djuren; ty den föda han bjuder

dem kunna de icke fördraga, de spy opp den genast. Icke heller kunna fåren vara belätne med den föda, som svinaherdar gifva åt hundar och svin. Derföre bort med tvånget! Låt Christendomen bli fri; så får den lif. Låt fåren få sådana herdor, som icke blott klippta dem och mjölka dem, utan äfven bespisar dem med eviga lifsens ord; då får Christendomen lif; då får Christus magt öfver människornas hjertan och icke blott över kropparne genom en tom och död bokstafstro, d.v.s. genom Christendomen sådan den nu är.

Vi hafva nu försökt att beskrifva, huru Christus regerar öfver hedningarna genom Christendomen sådan den nu är; nu skulle vi också försöka att visa huru Han regerar öfver hedningarne genom Christendomen sådan den borde vara. Men som det är svårt att visa huru Christendomen borde vara; så måste vi åtnöja oss med att visa huru människorna borde vara och kunde vara, om Christendomen vore lefvande och klar; ty Christendomen sjelf står inte att beskrifva med ord den måste kännas; den måste smakas; den måste erfaras.

Tänk om nu en sådan tid kunde inträffa; att vi blefve tvungne att afsvärja oss Christendomen, antingen för det vi icke hafva någon Christendom, eller också för det vi hafva den så usel och så andefattig som den är. Om, säger jag, vi blefve tvungne att antingen afsvärja oss Christendomen, eller också att gå till döden och blöda på stupstocken för Christendomen; hvilketdera skulle vi då göra? Antigen afsvärja eller blöda; Ett af de tu, och intet val emellan, intet besinnande vidare; ett af de tu; hvad skulle vi göra? Jag frågar bara för ros skull, utan afseend

på hvad, som kunde hända, eller möjligen kan hända. Hvad skulle vi göra? Jag frågar, huru mången det vore ibland oss, som hade så stark tro på Gud, och så pass lefvande kärlek till Frälsaren, att han skulle hafva lust att gå till döden för sin tro, för Christendomen, och ändå vara glad? Om det vore någon, som hade lust att slita sig lös ifrån gråtande makars och barns armar, och stiga opp på bålet, eller låta sarga sig der i deras åsyn för Jesu Christi skull?

Kanske då först, skulle vi få se, huru det står till med vår Christendom. Kanske då först skulle vi se, huru människan se ut invertes. Kanske då först skulle vi få se, huru många hjertans tankar blefve uppenbarade i afseende på Frälsaren och Christendomen. Men jag tar till baks mina ord jag har redan sagt för mycket det var bara en skymt af den rätta Christendomen, som jag ville visa Eder. Det var kanske för hårdt, eller rättare för mycket begärt af vår tid, som kallar sig den upplysta att fordra en sådan uppoffring för Christendom en. Jag ville inte önska, att någon ibland oss skulle ställas på ett sådant prof och jag tackar min Gud, att han är så nådig, att han inte ställer oss och vår svaga tro på sådana prof; fastän jag för min del vet verkligen icke, hvilketdera, som vore nyttigare för oss och våra barn, antingen att blöda eller icke blöda för Jesu Christi skull.

Men vi gå nu till andra ämnen, och, om I tillåten mig, vill jag framställa en annan fråga: Huru mången är det ibland oss, som har lust att öfvergifva sina gamla syndavanor, till ex. otukten, som har blifvit så rådande ibland människors barn, att det nu mera icke anses för någon skam eller vanära att förföra och förnedra och vara förnedrad; ett brott, hvaraf endast följderna bli synliga för verlden, de olyckliga, vanvårdade, faderlösa barnen; men sjelfva gerningen, den må vara synlig eller icke, står med outplånlig stålskrift skrifven bland blodskulderna i skuldregistret eller förbannelserna, hädelserna och de ohyggliga skränen på gatorna i det andeliga Sodom och det andeliga Gomorrha af ursinniga, medvetlösa krypande eller daggande djur i människogestalt; midt för portarna af helgedomen, under murarne af Templet, står den handskrift skrifven i blod, som anklagar och vittnar, att Christendomen är föraktad och förtrampad i upplysningens tidehvarf.

Är detta Christendom eller hedendom? och om sådana gerningar, som nyss nämndes, höra till upplysningen, då tillstår jag uppriktigt, att i Barbarernas land der ingen sol skiner om dagen der endast månen sprider sitt matta sken, och endast norrskenen visar den ensamme vandraren vägen; der finnes åtminstone, mera dygd och enfald i seder än här i upplysningens land.

Christne! skall jag ännu beskriva för Eder hurudan Christendomen är, och hurudan den borde vara i ett land och

i en stad, som har så mycken anledning till väckelse och besinning? Skall jag, med den ringa erfarenhet jag eger i den saken, tala om för Eder, huruledes Christendomen består, icke i dans och lek, icke i verldsliga nöjen och spel, icke i silke och siden vid sidan af tiggare trasor, icke i skyhöga slott vid sidan af tiggare kojor; icke heller i den så högt beprisade dygden, som annars är så älskvärd och eftersträfvad, om den bara funnes till; utan Christendomen den sanna, äkta, rena Christendomen består i om I viljen veta det den består i förnedring!

Förstån mig rätt! jag sade, att den sanna, äkta och rena Christendomen består i förnedring; ty innan en människa kan blifva upphöjd till en Christen, måste hon först och framför allt vara förnedrad i Guds ögon, i sina egna ögon, i hela verdens ögon. Vår Frälsare var också förnedrad, innan han blef upphöjd fast i annan mening, än vi hör tala. Jag måste alltid krypa innan jag kan gå. Jag måste bli förnedrad, innan jag kan blifva upphöjd. Men att komma till en sådan förnedring, går icke alltid så lätt. Det ligger i människans natur någonting motbjudande, som strider emot en sådan förnedring. Man tror sig vara, man bjuder till att vara, man sträfvar att vara åtminstone någorlunda jemngod med andra, och i synnerhet om man, efter en någorlunda god uppföstran, smickrar sig med den ljufva inbillningen, att man är dygdig, och borde kunna vara dygdig, och att man i och för denna dygd borde stå i någon nåd hos Gud; då är det bra svårt att bli förnedrad. Om nu så skulle hända, att Gud låter en sådan dygderik människa falla ja! falla djupt, som till ex. händelsen var med Petrus, som måste gå ut i förstugan och skämmas för sin dygd, eller med qvinnan i den dygdesamma Phariseern Simons hus, som måste stå bakom Frälsarens fötter och skämmas offentligt för hela velden för sin odygd; då säger jag, om det skulle hända, att en sådan människa blir slagen, antingen af ett djupare fall eller af en svår motgång eller af ett blixtrande nådeord, som faller djupare in i själen; då säger jag är det en möjlighet att bli förnedrad; och endast då är det en möjlighet för Frälsaren att få magt öfver syndarens eller synderskans hjerta, och på det sättet, genom Christendomen regera enväldigt; ty det vill han: Han vill regera alldeles enväldigt öfver hedningarnes hjertan: Han tål inga medregenter.

Nu är det klart af sakens natur, att en människa, som känner sig på en gång slagen och förnedrad, måste se sig om efter hjälp; hon måste vältra sig i stoftet, och vrida sig som en mask. Hon måste under våndan och födsloarbetet gripa efter något stöd. Hon måste skatta sig lycklig, om hon med Petrus kan slippa uti förstugan och gråta ut. Hon måste skatta sig lycklig, om hon, genom folkträngseln, kan tränga sig fram, och komma Frälsaren så nära, att hon får taga på hans klädesfäll. Ja! hon måste skatta sig oändeligen lycklig om hon

kan få den nåden, att stå och skämmas offentligen för hela världen, bakom Frälsarens fötter; och tårarna, som falla på dessa heliga fötter, dem måste hon torka bort med sitt hufvudhår; ty hon vet väl, att det är oanständigt, ja, att det är ovärdigt för henne att stå så nära den heliga mannen.

Men hon kan icke, hon vill icke, hon förmår icke låta bli att gråta, och derföre gråter hon, och torkar bort tårarna med sitt hufvudhår, att icke något märke af hennes syndasmittade tårar må lemnas kvar.

Nu anmärka världens barn, som tycka det vara så oförklarligt och besynnerligt, att Frälsaren kan få en sådan magt öfver människohjertat, att han kan tvinga dem, som blifvit rörde af den förekommande nåden, han kan tvinga dem att gråta när han vill, han kan tvinga dem att blöda för Christendomen när han vill; han kan tvinga dem att gå i elden för sin skull, ja han kan tvinga dem att hoppa af glädje midt under grålandet. Världens barn sade jag, göra den anmärkningen, att det är besynnerligt huru Jesus af Nazaret, som anses för en så stor Lärare och Profet; huru kan han tåla en så otäck och otucktig qvinna handtera sig på det viset. Eller med andra ord: världens barn kunna icke begripa, huru det kommer till, att Frälsaren icke gör någon åtskillnad på dygdiga och odygdiga människor. Det förefaller dem besynnerligt, att han är lika nådig emot äktenskapsbryterskan och emot sjelfva Rövaren på korset, som han är nådig emot den rika och förnäma ynglingen, som frågar honom om råd i afseende på sin salighet, hvaraf nödvändigt måste hända, att den största bof kommer att stå i bredd med den dygdigaste människa på jorden, och att Frälsaren således icke gör något afseende på den så högt beprisade dygden. Ja! så är det inför Christi domstol. Så är hans behagliga vilja, outgrundelig i råd och magt.

Men beware oss Gud från den tanken, att vi skulle deraf taga oss anledning, att lefva som kreatur, i den förmodan att vi med några tillgjorda snyftningar på sotesängen, eller genom att bigta oss, skulle vara färdiga och välberedda att stiga in i himmelriket. Ty fastän mången brottsling går nöjd och glad till döden i sitt fulla medvetande af Frälsarens nåd; och mången, som tyckt sig lefva dygdigt i världen, och har haft den tanken om sig att han borde blifva salig; börjar då först, när det gäller, när han känner, att det icke hjälper mera att spjerna emot döden, då först börjar han tvifla på sin salighet; så böra vi derföre icke taga oss anledning deraf, att tänka så: hvad hjälper nu att vara dygdig. Det gäller ingenting inför honom. Det är ju då så godt att vara brottslig. Nej, min vän! är du dygdig, så är det bra, är du och icke dygdig, så är det icke bra, men hvilketdera fallet som häldst, så är du brottslig; d.v.s det finns ingen dygd; det finns bara nåd; och det är nåden, som skall tvinga dig, att bli dygdig.

Och nu Chr.Åh; Nu har jag sagt min mening om Christi regering genom Christendomen, sådan den är, och sådan den borde vara; Det kommer endast derpå an, om I fattat min mening rätt. Men tron I, att om Frälsaren skulle få sådan magt öfver mennisko hjertat, som han fått öfver de första Christna, eller öfver några få, fast obemärkte och föraktade, i hela Christenheten här och der kringspridde, vänner i Jesu Christo tron I, att, om Christendomen nu här ibland oss vore så, som den borde vara Tron I då, att verlden skulle se ut, som den nu ser ut? Tron I, att man då skulle se gråtande och tiggande barn, som icke veta hvad deras föräldrar heta? Tron I, att man då skulle höra det ohyggliga skrålet af rusiga vanvettingar, som vanka af och an på gatorna, tjutande som ulfvar om nätterna? Eller de rysliga ederna, förbannelserna, hädelserna. Nej! platt intet. Ty besinnen blott hvad verkan religionen d.v.s. Christendomen har, när den får intrång och verka fritt i menniskohjertat. Der är intet menande; intet medgifvande, eller förmodande om och kanske eller kan hända, att, om man är dygdig, så blir man väl salig; hvilket menande slutligen upplöser sig i det grufligaste tviflet och fasa, för döden när det gäller, och när det redan är för sent att arbeta sig igenom tviflet, vändan och födsloarbetet, till ljus och klarhet, till fullkomligt medvetande af nåden; Och hvad kan man väl hysa för tankar om en själ, som sjunker in i evigheten i detta halfmedvetlösas tillstånd, utan visshet, utan lif. Det blir liksom ett öfverlåtande på måfå till en oviss framtid. Det blir som en slump, om man blir salig eller intet.

Det är förskräckligt, att på detta sätt öfverlämna hela sin själ, hela sitt lif och hela sin ande åt en oviss framtid.

DEN NYA HANDBOKEN

Vi hafva nu haft tillfälle att se den nyaste handboken som snart borde blifva antagen till allmänt bruk om icke Presteståndet sätter sig däremot. Men tiden inom hvilken denna profhandbok skolat öfverlämnas till andra Pastorer inom Kontraktet, har varit nog kort, så att vi icke haft tillfälle, att göra några utdrag deraf. Det är således endast ur minnet som vi kunna anföra de väsendteligaste förändringarne som i denna nyaste handboken blifvit föreslagne. Det förefaller oss emellertid besynnerligt, att då en återgång till de gamla böckerna skulle ske, hvarföre dessa icke kunde antagas i sin helhet, då allmogen är mest van med dem, häldst som det icke kunnat bevisas, att de gamla böckerna innehålla någon falsk lära. Icke har svenska allmogen vunnit någon andelig förkofran genom de nya böckerna; tvärtom har sedeslösheten och den andeliga ljumheten tilltagit sedan de nya böckerna utkommit; ja! icke en gång de bildade klasserna hafva fått någon uppbyggelse af de nya böckerna, så vidt man kan märka af detta århundrades historia. Och likväl voro de nya böckerna så inrättade, att de skulle falla ståndspersonerna eller de

bildade bättre i smaken. Men allmogen har alldrig begärt någon ändring i de gamla böckerna, och då nu fyratio års erfarenhet har mer än tillräckligen bevisat, att de nya böckerna icke hafva kunnat åstadkomma någon bättre Christendom eller någon sedeförbättring hvarken ibland stånds personerna eller ibland allmogen, så var intet skäl för handen hvarföre allmogen icke kunde få igen sina gamla böcker, hvarhändst Församlingarne sådant önska.

Men Presteståndet har envist satt sig emot de gamla böckernas återinförande till allmänt bruk i Församlingarne af föreskrifven farhåga för den söndring, som derigenom skulle uppkomma inom kyrkan. Deremot visar 17:de och 18 århundrades kyrkohistoria, att söndringar och schismer kunna uppkomma inom kyrkan, ehuru samma Religions böcker nyttjas i hela riket. Det är icke egenteligen den yttre formen för Gudstjensten, som åstadkommer söndringar och partier inom kyrkan, ehuru visserligen äfven den yttre renlärigheten, eller Religions böckernas öfverensstämmelse med sanna Christnas erfarenhet i nådens ordning gör hvad den kan, att bibehålla enighet inom Församlingen.

Men anledningen till söndringarne och secterna inom kyrkan består deruti, att då en del af Församlingen består af döpta hedningar, och en annan del af alfvarligt menande Christna, antingen vi under namnet Christna, förstå väckta eller benådade själar; så gör Predikanten ingen skillnad mellan Christna och hedningar, utan predikar Evangelium på en höft, och ställer sitt tal till hela församlingen ungefärligen som Apostlarne ställde sitt tal til] sanna Christna. Presten kan icke ens föreställa sig, att större delen af hans åhörare består af krögare, fyllhundar, horor och tjufvar; svärjare och slagskämpar, som lefva i uppsåtliga synder. Och då det till och med är förbjudit genom Conventikel Plakatet, att hålla samman komster för enskilt andakt, så borde först och främst de böcker, som nyttjas i församlingen, vara så inrättade, att uti dem gjordes ett särskilt afseende på den sorglösa hopen, ett särskilt afseende på de väckta, och ett särskilt afseende på de benådade, så att hvar och en finge sin beskärda del af Lag och Evangelium.

Sålunda borde den allmänna Gudstjensten börjas på följande sätt:

I Guds Faders och Sons och den Helige Andes namn Amen! Emedan i detta Herrans hus äro församlade allehanda folk, dels döpta hedningar, som ännu icke kommit till någon sann ånger och bättring, dels ock ångerfulla och bedröfvade själar, som ännu icke kommit till en lefvande och saliggörande tro, och slutligen måhända några få benådade själar, som behöfva tillväxa i nåden och kärleken, så förmanar jag först den ogudaktiga syndaren, att han måtte i denna dag besinna, hvad

hans frid tillhör, ty han vet icke, om han ser morgondagen. I dag, om I hören Herrans röst, så förhärden icke Edra hjertan. Sedan förmanar jag äfven de väckta och af samvets oro betungade själarne att de måtte idag komma med sin syndabörda till nådastolen, och aflägga en uppriktig bekännelse efter som Herren hafver lofvat nåd och förlåtelse åt alla ångerfulla och botfärdiga syndare, som en förkrossad anda hafva: En förkrossad rö skall Herren icke sönderbråka, och en rykande veke skall Herren icke utsläcka. Slutligen förmanar jag äfven de få benådade själar, som här finnas, till vaksamhet och bön, att själafienden icke må få tillfälle, att störta dem i otro, förtviflan eller insöfva dem i syndasäkerhet; ty djefvulen går omkring som ett rytande Lejon sökande hvem han uppsluka må. Och alldenstund allesammans äro syndare, och hafva intet att berömma sig af inför Gud, så böre vi alle med ett ångerfullt och botfärdigt hjerta, med en ödmjuk och förkrossad ande, böja våra knän inför Nådastolen, och aflägga en uppriktig syndabekännelse inför honom, som pröfvar hjertan och ransakar njurar. Jag fattig syndig menniska o.s.v.

Anmärkas bör, att uti den gamla handboken äro orden: uti synd aflad och född qvarstående, men i den nya handboken är den syndiga aflelsen utesluten, ehuru David hade ett klart medvetande af den syndiga aflelsen, som sker i köttens lusta, och är en i högsta grad förnuftsvidrig handling, hvarigenom människans djuriska natur allrämest kommer i dagen.

Våra Epikureiska Rationalister säga: "när människan fått organer att njuta med, visst bör hon njuta!, men denna sinliga njutning, är den naturliga människans högsta goda, så att hon ingenting högre eftersträfvar, än vällusten. Aflelsen är dessutom den mest djuriska handling, som sätter människan i jämbredd med dj uret, derföre måste sjelfva gerningen hållas hemlig: den måste ske mellan fyra ögon, emedan den hör till mörksens gerningar; det är ingen annan än den i grund förderfvade Absalom och hans gelikar, som vågat företaga en sådan handling midt på ljusa dagen och i människors åsyn. Men våra moderna Rationalister äro så förfinade, att de icke ens tåla höra, att den syndiga aflelsen omtalas i syndabekännelsen. För sådana fina herrar och damer borde en alldeles ny syndabekännelse uppläsas, som vare lämpad efter den förfinade tidens smak, och borde orden i den nya syndabekännelsen lyda sålunda: "Jag fattig dygdig menniska, som af dygdiga föräldrar född, jämväl sedan i alla mina lefnadsdagar dygden öfvat hafver, bekänner af allt hjerta m.m. att jag hafver älskat dig öfver allting och min nästa såsom mig sjelf. Emot dig och dina heliga bud hafver jag alldrig brutit, hvarken med tankar ord eller gerningar och vet mig fordenskuld en evig belöning värd vara, om du skulle så belöna mig, som mina gerningar förtjent hafva."

En sådan syndabekännelse skulle bättre passa efter tidens

förfinade smak; och vara öfverensstämmande med Rationalistens verkliga öfvertygelse om sitt höga människovärde. Den, som har dygden till salighets grund, och sådane äro tyvärr många i vår tid, kan icke gerna önska sig någon bättre syndabekännelse än den vi nu föreslagit.

När man besinnar, att den fallna människan slår i samma förhållande till sin skapare, som en tjuf eller hora står till sina föräldrar, så borde man icke uti en handbok tillägna henne större mennisko värde än han verkligen eger. Hvad har en tjuf och hora för människovärde inför Gud? jo! ungefärligen samma människovärde, som Christus hade inför djefvulen och verlden, att Han var ansedd för en spetsbof af första rangen, en Samarit, som hade djefvulen, en Jesuit och bedragare, som under larfven af en sann Christendom ville tillvälla sig magten; en sabbatsbrytare och Guds namns försmädare; och hvad hade Luther för människovärde i Påfvedömet? var han icke ansedd för en erkekättarmästare, som var värd att brännas lefvande? De påfviska trodde ju, att Luther stod i förbund med satan; och att han måtte se ut, som sjelfva hin håle.

Just samma människovärde måste nu sanna Christna hafva inför verlden, nemligen, att de äro kättare, svärmare och villoandar, Jesuiter och bedragare, ja ett satans pack, som är värd att brännas.

Men vänd om bladet och pröfva, hvad människovärde den djefvulska hopen kan hafva inför Gud: tjufvar, skälmar, bedragare, horor, fyllhundar, svärjare, slagskämpar, menedare, pigoskändare, krögare och horkarlar; hvad hafva sådane menniskor för människovärde? utan tvifvel hafva de samma människovärde inför Gud, som Christus hade inför verlden, och Luther i Påfvedömet. Den fallna människan har i moralisk afseende samma värde, som en tjuf och hora har i föräldrarnes ögon, neml. förnedringens värde, som icke allenast är lika med noll, utan äfven ett stort minus i moralen.

Men – säger nu nådatjufven – visst måste menskligheten hafva haft ett stort värde i Skaparens Ögon; annars kunde Han icke hafva sändt sin Son i verlden. Hade människoslägtet icke haft högre värde än djurslägtet, skulle Skaparen icke hafva haft någon större omsorg om människoslägtet än Han har om djurslägtet. Men något värde måste det förnuftiga djurslägtet hafva haft i Skaparens ögon, alldenstund Han sände sin Son i verlden. Jaså! min gunstiga Herre! var det för ditt människovärde, som Gud sände sin Son i verlden? var det för din dygd och Gudsfruktan, som Han måste sända sin Son i verlden, måhända för att complimentera dig, eller för att tacka dig för dina välgerningar, och för dina trogna tjenster, som du bevisat hafver honom och den himmelska staten? var det icke för din uselhet, och djupa förnedring, som han måste skicka sin Son i verlden för att förlossa dig ifrån det nesliga slafveriet,

ifrån den nedriga fångenskapen, som den nedriga bofven lagat på dig, sedan du lät förföra dig, och lät föra dig ifrån Faders huset? var det icke för Honom, som gaf dig lifvet, en moralisk nödvändighet, att lida för sitt förnedrade barn, och detta svåra lidande har det förnedrade barnet, menniskan, tillskyndat honom! först har det förnedrade barnet sårat föräldrahjertat på det ömmaste genom sin olydnad, och för det andra har detta barn tillfogat föräldrahjertat en hjertfrätande sorg, ett moraliskt lidande (I.Mos.6:6); ehuru våra moderna Theologer påstå, att "Gud är så högt uppsatt öfver all smädelse och allt beröm", att han icke kan erfara något moraliskt lidande, hvadan ock "alloiosis" kommit in i försonings läran, det vill säga, att endast den menckliga naturen i Christo har lidit helvetes pinan; men den Gudomliga naturen har ingenting lidit.

Då den obotfärdige syndaren liknar en fräck hora, som hånar föräldrahjertats ömmaste känslor, och gör narr af föräldrahjertats tårar, så borde kyrkans bemödande gå derpå ut, att förmå syndarena till ånger, till ett klart medvetande af deras djupa förnedring, hvarigenom en alfvarlig längtan efter Guds nåd och syndernas förlåtelse kunde uppstå, eller en rätt hunger och törst efter rättfärdigheten och försoningsnåden i Christo. I det stället synes det, som menniskan, efter nya Handboken, vore en Engel, som börjar sin Gudstjenst med lof och tacksägelse, till ex. "vi tacke Dig, vi tillbedje Dig" m,m. ehuru skriften säger, att den "ogudaktiges bön är en styggelse"; huru skulle en Fader upptaga den fräcka och oförskämda horans tacksägelse? skulle han icke tänka så: hvad hjälper dina tacksägelse, när du icke vill ångra ditt brott, icke heller bättra ditt ogudaktiga lefverne. Denna skrymtaktiga tacksägelse har nu i den nyaste handboken blifvit förflyttad till en opassande Complimentering efter syndabekännelsen, hvarest det ibland annat heter: "vi tacke Dig för din stora ära". Hvad vill det säga? är Gud en äregirig monark, som tycker om smicker? vi tacka Gud för Hans nåd och välgärningar; om den ogudaktige kunde tacka Gud för Hans stora långmodighet, att Han icke allaredan störtat dem i afgrunden, att Han ännu väntar på deras bättring; om de botfärdige kunde tacka Gud för den förekommande nåden, att Han icke låtit dem ohejdadt rusa fram i förderfvvet, på förtappelsens breda stråt, utan gifvit dem nåd att besinna och bättra sig; om de benådade kunde tacka Gud för den stora nåd och barmhärtighet, som Han låtit dem vederfaras: då Han gifvit dem hoppet om den eviga saligheten, så blefve Gud rättsligen ärad och prisad.

I afseende på döpelseakten har nya Handboken uteslutit exorcismen och korstecknet och i det stället antagit kärleks budet; men i den nyaste handboken, har endast orden: "afsäger du dig djefvulen och allt hans väsende" blifvit antagne, och slutligen har frågan: "Barn! vill du till denna tro varda döpt?" blifvit framställd till Baptizanden. Enligt vår tanke vore det

rådligast, att vid Barndopet endast använda korstecknet, som för Barnet betyder Jesu kors delaktighet. Här kan icke vara fråga om, att betrakta Dopet, såsom ett opus operatum, d.v.s. såsom i sig sjelft saliggörande utan afseende på människans inre tillstånd; men då barnen, enligt Frälsarens egna ord hafva den saliggörande tron; så borde endast dopformuläret ställas i den form, att de, som barnen frambära, blifva styrkte i den tron, att barnet genom dopet har fått Frälsarens välsignelse; hvilket för de troende vill säga mycket. Ja! äfven för de föräldrar, som ännu sjelfve tvifla om sin själs salighet, vill det säga myckel om de åtminstone kunde få den saliga öfvertygelsen, att deras barn äro frälste ifrån den osaliga sinnestämning, hvaruti de ännu själfva befinna sig. Uti denna akt och mening var det, som mödrarne framburo sina barn till Jesum med den bön, att Han ville välsigna dem. De hade den saliga öfvertygelsen, att om Jesus Guds Son välsignade deras barn; så voro de välsignade.

Barndopet sker mera för Föräldrarnes skull än dör Barnets egen skull: det sker för att styrka föräldrarnes och Faddrarnes, eller församlingens tro, att detta barn är välsignadt och saligt. Baptisterna hafva säkerligen icke fattat rätta betydelsen af barndopet; det skulle visserligen blifva ett opus operatum, om man betraktade dopet såsom en i sig sjelf för barnet saliggörande handling utan afseende på Barnets tro; utan afseende på Församlingens tro: om man t.ex. skulle döpa en fullväxt hedning, och anse dopet saliggörande för honom utan afseende på den döpta hedningens tro, och sinnes tillstånd, då blefve dopet ett opus operatum, eller en handling, hvarmedelst den döpte hedningen förtjenar saligheten.

Men då barnet redan har den saliggörande tron före dopet, hvarom Frälsaren sjelf ger oss en tillförlitelig försäkran, så borde också under eller före dopacten de bibelspråk uppläsas, som handla om barnens tro på Frälsaren; och till församlingens medlemmar borde dessa Frälsarens ord ställas: Sen till, att I icke (genom elaka exempel) förargen någon af dessa små, som tro på mig. Deremot borde löftena, som nu affordras Barnet, uppskjutas till Confirmations acten, och detta så mycket häldre, som inga Faddrar nu för tiden, undantagandes sanna Christna, uppfylla sina förbindelser, att påminna sina Gubarn dessa löften, hvilka presten måste göra i Skriftskolan. Sålunda böra inga frågor framställas till barnet, utan snarare till föräldrarna, eller Faddrarne, (Församlingen) t.ex. tron I, att detta barn har trona? viljen I genom Guds nåd, frambära detta barn till Jesum, med en hjertelig bön, att han värdes taga detta barn i sin famn, och välsigna det? Viljen I bedja Gud om nåd, att I icke genom något ondt exempel förargen någon af dessa små, som tro på Jesum? om Faddrarne svara ja på dessa frågor, så kan dopförrättaren fortfara: Emedan nu detta barn har trona, så bör ingen förmäna detta barn att genom det

heliga dopet upptagas i den Christna församlingens gemenskap. Derpå döpes barnet i Guds Faders och Sons och den Heliga Andas namn.

Till Faddrarne kan sedan följande förmaning ställas: "ehuru detta barn nu är, genom tron på Jesum upptaget i Guds nådesförbund och genom dopet införlifvad i Guds församling: så kan dock ingen, såsom I af egen erfarenhet väl veten, blifva bestående i sitt döpelse förbund, under hela sin lifstid, derest icke Herren efter sitt allvisa råd behagar kalla detta barn till sig i dess spädaste ålder, i hvilket fall vi kunna vara förvissade om detta barns salighet; men om åter den allsmäktige Guden låter detta barn uppväxa i världen, hvarest det icke kan undvika affall ifrån döpelse förbundet: så bören I, såsom detta barns närmaste själasörjare, efter föräldrarnes fränfalle, genom Guds nåd, arbeta på detta barns omvändelse och pånyttfödelse, när det kommer till den ålder, att det kan öfvertygas derom, att det har brutit sitt döpelse förbund, och sålunda fallit ur nåden; Om I detta gören, så varder Gud välsignande Edert förehafvande, och Herren har lofvat i sitt ord genom Profeten Hesekiel i det 3: 19 att den, som varnar den ogudaktige, hafver friat sin själ. Detta är Eder och alla Christnas ovillkorliga pligt. Ty om I icke detta gören, så skall Herren kräfva detta barns blod utur Eder hand. Hesek. 3: 18. Kommer nu ihåg, att I stån uti ett stort ansvar för detta barns eviga väl, om I icke gören, hvad I genom Guds nåd förmån och kunnen, när detta barn bryter sitt döpelseförbund, och börjar vandra på förtappeisens breda stråt. Amen! Gån i Herrans frid.

Uti Skriftermålet hafva den nyaste Handbokens författare, antagit den ovillkorliga aflösningen, måhända med afseende på Läsarens fordringar, som föregifva, att ett tviflande samvete, icke kan lugnas genom den villkorliga aflösningen. Vi måste likväl anmärka, att det icke är någon rätt Christendom, som, för egen fördel, fordrar andra sjäalars förtappelse, hvilket ovillkorligen måste hända, om den ovillkorliga aflösningen antages i den församling, hvarest ganska få aro i tvifvelsmål om sin salighet, men deremot större delen ligger i säkerhet uti en död tro. Den, som är i tvifvel, kan alltid finna någon erfaren Christen, att rådfråga, derest han icke tror, att endast Presten under sin Embets förrättning eger magt, att förlåta synderna, men för den sorglösa hopen är det nyttigt, att Presten brukar binde nyckeln med det samma, som han brukar lösenyckeln för de tviflande. Icke kunna de få själar, som lefva i tvifvel fordra, att Prester skall genom den ovillkorliga aflösningen släppa in både får och svin i fårahuset. Derigenom förstärkes just den döda tron hos den sorglösa hopen, när den finner sig vara formligen försäkrad om syndernas förlåtelse, ehuru den sorglösa hopen inga synder har på sitt samvete, och kan således icke hafva någon ånger öfver sina begångna synder.

Hvad den i nyaste Handboken föreslagna syndabekännelsen angår, så är denna syndabekännelse bara ett narrverk, enär ingen af Communicanterna är ålagd, att bekänna sina uppsåtliga synder, som han verkligen begått, utan endast i allmänhet bekänna sig för en syndare; hvilket också är mycket lätt för nådatjufven att göra, isynnerhet som Presten på denna ytliga och skrymtaktiga bekännelse, meddelar honom sakramentet och syndernas förlåtelse och nu tror den arma uslingen, att han verkligen är en Christen; men just genom en sådan tillställning å kyrkans sida, blir verkligen, den sorglösa hopen insöfd i den ljufliga syndaslummern genom den döda tron, som ligger som bomull kring hjertat. Hvad är det nu för nöd att blifva salig.

Presten förkunnar syndernas förlåtelse hvar söndag för fräcka och obotfärdiga syndare, som fortfara, att älska sina kära skötesynder. Presten fordrar icke, att hvar och en skall göra redo för sitt själstillstånd; när han låter anteckna sig till Nattvarden: Han fordrar icke någon verkelig syndabekännelse utan endast den allmänna skenheliga syndabekännelsen, som dessutom af det högdygdiga släktet icke kommer att bestämt fordras; ty Presten lär icke vara så noggrann, om icke alla Communicanter svara högt och tydligt på den framställda frågan. Vi föreställa oss, att om den nu föreslagna nyaste Handboken blifver antagen, så få några få Communicanter afgifva sin syndabekännelse för hela församlingen.

Detta är i korthet, hvad vi för närvarande kunnat erinra oss utur den allra nyaste handboken, som nu är på förslag, men ingalunda må denna Handboks författare föreställa sig, att deras arbete blir gilladt af något Religionsparti, eller af någon sect inom svenska kyrkan; våra rationalistiska Prester kunna icke gilla ett förslag, som i mer eller mindre mån närmar sig det gamla, och de, som envist hålla sig fast vid de gamla böckerna, kunna icke gilla det nya, uti detta förslag.

Vi kunna icke finna, att de gamla böckernas författare hafva haft någon sjelfegen erfarenhet i nådens ordning; men såsom närmare till det Lutherska tidehvarvet hafva de bättre vårdat den bokstafliga renlärigheten, som uti de nya böckerna blifvit uppblandad med Rationalistiska tillsattser. Och det värsta är, att det icke finnes någon Consequens i systemet i de nya böckerna. De passa icke för äkta Rationalister icke eller för äkta Lutheraner. När t.ex. förnuftet på ena stället upphöjes till en hufvudprincip i mennisko själen, som innehåller både ljus och kraft, att råda öfver böjelserna, och på ett annat ställe blir alldeles vanmäktigt (årgång 2. N:o 10), lika så viljan, som på ena stället eger fullkomlig frihet, att bestämma sig för det goda, men på ett annat ställe tillegnas viljan sådane egenskaper, som förutsätta frihetens förlust: (af vår vilja föds det onda blott) så finna Rationalismens anhängare, uti detta vacklande emellan förnuft och uppenbarelse ingen äkta

rationalism, och Lutheranerna, finna uti samma vacklande emellan förnuft och uppenbarelse, ingen äkta renlärighet. Och detta haltande på båda sidor, kan icke bära sig i längden. Antingen bör man författa en fullkomligt renlärig lärobok för allmogen på landet och en fullkomligt Rationalistisk lärobok för ståndspersoner, som i allmänhet hylla Rationalismens grundsatser, eller också måste man tvärt emot Presterskapets motvilja, ålägga Presterskapet, att nyttja de böcker, som hvar och en bäst tycker om; deraf uppkommer, efter den erfarenhet, som vi hafva, ingen villervalla; ty på Torneå Elf nyttjas olika handböcker på båda sidor om Riksgränsen, och likväl låta svenska undersåtar sina barn döpas af finska sidans prester när så passar sig, och Finska undersåtar låta sina barn döpas af svenska sidans prester efter nya handboken när så passar sig, utan att någondera Rikets undersåtar, råkar i tvifvels mål om sina barns salighet, för de olika dopformulärerna. Också skulle Presterna i Norrland icke råka i samvets qual, för de gamla böckerna, men för Läsarena har det blifvit en samvets sak att få behålla sina gamla böcker. Är det icke synd, att qvälja deras samveten?

HURU STÅR DET TILL MED CHRISTENDOMEN I LUTHERSKA KYRKAN?

Tiden är bister och alfvarsam. Den hotar med revolutioner och blodbad. Den politiska stormen tjuger redan i knutarne, och Samhällsbyggnadens grundvalar darra, för den storm som hotar med allmän förstörelse. Detta ser hvar och en, som akta på tidens tecken, ja äfven den blinde ser, att verlden icke kan hålla ihop som den nu är; men väktarena på Sions murar tyckas icke märka, hvad tiden lider. Att en politisk jordbäfning är nära för handen, det ser hvar och en, som gifver akt på tidens tecken, men hvad det är för en vulkan, som nu brinner och sjuder under jorden det tyckes ingen hafva rätt undersökt.

Några skrikhalsar påstå att Regeringen är alldeles på tok: de påstå, att de mäktige på jorden rå för allt det Elände, som nu drabbar den fattiga: de påstå, att alla Kejsare och Konungar äro Tyranner: de påstå, att de rika och mäktiga äta upp den fattiges svett och möda: dessa verldens skrikhalsar påstå, att det är nöden, som tvingar det fattiga och utarmade folket att göra uppror emot öfverheten. Men vi påstå, att det är djefvulen, som gjort en del fattiga och en del bottenrika; det är djefvulen [1 Under Guds styrelse och tillstånd och rättfärdiga domar förstås.], som drifver det fattiga folket, att göra uppror.

Det är samma ande, nemligen denna verldens Gud, som har gjort många af de mäktige på jorden till blodsugare och tyranner. De djefvulska passioner, hvaraf de mäktiga, rika och fattiga äro beherrskade, måste nu bryta ut i Revolutioner och tyranni. Dessa inferna

liska Passioner utgöra den underjordiska elden, som nu hotar att spruta sin brinnande lavaström öfver hela den christna verlden, åtminstone i Europa. Det är ormaettret, som fräser i alla deras ådror, ifrån den rike till den fattige, ifrån den höge till den låge, ifrån slottet till hyddan, och detta ormaetter sprutas nu ut genom mun och näsa på alla dem, som äro märkta med vilddjurets vedertecken i sina anleten. Det är en andelig sjukdom; som fräser och plågar både kyrkan och staten: hela hufvudet är krankt, hela hjertat är försmägtadt; Es.1.5. Ifrån fotabjellet allt up till hufvudet är der inget helt uppå, utan sår, svullnader och etterbölder the ther intet plåstrade, eller förbundne eller med oljo mökte äro. Es.1:6.

Här målar Profeten hela samhällskroppen; och fastän han i den 5 versen börjar ifrån hufvudet och i den 6. ifrån fötterna, så har han likväl icke påstått, att sjukdomen började antingen ifrån hufvudet eller från fötterna: men hjertat i Israel i christenhetene är sjukt: och detta kan ingen jordisk Doktor hjälpa.

Flere skarpsynta forskare i mennisko släktets historia hafva anmärkt att lyxen och sedeförderfvet hafva föregått staternas undergång; och liksom mörkret föregick jordbäfningen vid Frälsarens död, så har äfven ett andeligt mörker alltid sväfvat öfver staterna före den politiska skakningens utbrott. Judiska folkets historia visar, att Religions föraktet, otron och det deraf följande sedeförderfvet var orsaken till Judiska statens undergång. Men de kunde aldrig öfvertygas derom, att de hade sjunkit så djupt i det andeliga mörkret. Hade Judarne antagit christendomen, så kunde det aldrig hafva fallit dem in, att göra uppror emot den öfverlägsna Romerska magten. Grekerna kunde försvara sin frihet emot den öfverlägsna Persiska magten, men så snart lyxen och sedeförderfvet tog öfverhand, måste de duka under den Macedoniska och Romerska öfvermagten. Många häfdatecknare hafva anmärkt, att Romarens stränga seder, ehuru stränga de än voro i republiken voro likväl den indre kraft, som gaf dem styrka i fält, och gjorde dem oöfvervinnerliga: men med sedernas förfall följde äfven den andeliga och kroppsliga kraftens förslappning, så att de icke kunde försvara sig emot barbarerna. Det vill jag icke hafva sagt derföre, att vi såsom christna böra antaga hedniska bruk och seder, utan derföre, att hedningarne skola anklaga nu tidens christna på domens dag: de skola anklaga och döma dem för otro, Gudlöshet och Religions förakt. Ty lätt skulle det vara att bevisa, att massan af folket uti det gamla Grekland och uti det gamla Rom var på långt nar icke så ogudaktig och så Gudlös, som de döpta hedningarne nu för tiden äro.

Man har äfven anmärkt, att all Tro, och all religion var hardt nära utplånad någon tid före Franska revolutionens utbrott (1789-1793); och derföre gick det äfven så lätt, att reta folk-

massan till uppror; ty ett folk som icke har någon tro på ett bättre lif efter detta, måste söka sin lycksalighet uti sinliga njutningar, emedan det icke vet hvad som förestår i Evigheten; men hvarifrån skall folket förtjena sig en supstyfver, om det icke får röfva af de rika: hvar och en äregirig kanalje, som sjelf vill svinga sig till makten, kan reta ett sådant folk till uppror och plundring bara man lofvar dem duktigt med drickspengar. Sådant är nu tillståndet i Europa, att det icke behöfs mer än en gnista från afgrunden för att tända eld i den politiska långhalmen.

Vårt uppträdande i verlden är såsom en ropandes röst i öknen, hvarest ingen christen menniska hör vår röst¹. [1 Hyperbole för att teckna det dystra tillståndet i Kristenhetens stora hela.] Endast vilda djur, gastar och skogsdjeflar, vargungar och kattugglor, Markattor och huggormarnas afföda skola förargas öfver detta ropande, och säga: till helvete med svärmaren, kättaren och affällingen ifrån den rena Evangeliska läran. Vårt ropande går derpå ut, att hela christenheten är sjuk, att ormaettret fräser i alla deras ådror, att hjertat d.v.s. kyrkan är angripet af etterbölder; alt väktarena på Zions murar äro stumma hundar, de skälla intet och för detta ändamål vilja vi först välja: Några utdrag af Tegnér's kyrkotal, införda i Aftonbladet den 6:e September 1851 nro 206.

Det var en tid, då Aftonbladet öfverföll Tegnér med ett förfärligt hundskall, i anledning af deras olika åsikter i politiken. Tegnér hade en gång uti ett tal strött sanningens bittersalt uppå denna christendomens blodigel, som uti vårt land sugit ut ända till sista droppen af det dyra försonings blodet ur de bildade och halfbildade klassernas hjertan. Tegnér stod den tiden uti verldens högsta gunst, för sitt blixtrande snille och Aftonbladet stod äfven en trappa högre opp uti den allmänna opinionen än nu, då det börjar tyna af uti aftonskymningen af sin äras glans. Tegnér har nu sjunkit ner uti den mörka hålan som kallas graf, afgrund, helvete¹ [1 Detta är förf. fruktan ej bestämda dom, som hörer Herranom till.] men hans skrifter spöka ännu uti Aftonbladets spalter. Emedlertid ser det nästan så ut, som skulle äfven Aftonbladets Goliath hafva börjat tänka på sin osaliga hädanfärd, emedan han här uppträder såsom en med Tegnér länge sedan försonad broder. Af fruktan för verldens smädelse på hans döda mull, måste han sjelf, jag menar Aftonbladet, strö blommor på Tegnér's graf; ty Aftonbladet, som i lifsstiden icke gaf Tegnér någon samvets frid förhans affall från den rena politiska läran, måste nu lemna honom frid i grafven: och Gud gifve, alt han också hade frid i Evigheten.

Vi skulle verkligen unna honom Samvets frid i Evigheten, om hans skrifter, som ännu spöka ibland de lefvande eller ibland de döda icke skulle störa samvetsfriden genom den stora vigt, som Rationalismen och äfven den döda Trons anhängare lägga

på Tegnér's åsikter i Religionen.

Vi kunna väl icke bestämt påstå, att Tegnér var en fritänkare i afseende på den christna läran, men i sitt lefverne var han visst en stor fritänkare; ty han tyckes hysa den föreställningen om Gud, att Han icke är så nogräknad med människans köttsliga svagheter, d.v.s. synda fritt bara du tror. Till detta fritänkeri i lefvernet bidrog väl äfven hans sjelfmedvetande af sitt eget stora snille som förde honom till tinnarne af ärans Tempel; Han visste ganska väl, att verlden icke skulle fördöma honom eller anse honom för en kättare derföre att han var en fritänkare i lefvernet. Det stora snillet, får alltid Gudomliga rättigheter af verlden, ehuru Evangelium visar, att hvar och en, som har sjelfmedvetande af sin Gudomliga natur, är alltid mest utsatt för Djefvulens frestelser. Sträfvandel efter Magt och anseende i verlden är den svåraste frestelse hvarmed Djefvulen anfaller hvar och en, som har medvetande af sin Gudomliga natur. Att Tegnér hade ett "blixtrande snille" det har äfven Aftonbladet erkänt, och om man får tro Ignells påstående, att Christi Gudomliga anseende icke nedsattes derigenom, att han så till vida kan kallas för Guds Son, som Han var utrustad med större förstånd än andra människor; så blir icke heller Tegnér's Gudomliga anseende nedsatt derigenom, att Aftonbladet och andra frihets kämpar ansågo honom ega mindre förstånd än andra människor uti politiken. Hvad vi med säkerhet kunna påstå är, att Tegnér hade medvetande af sitt stora snille, och derföre kunde han icke motstå den hyllning, som verlden har tilldelat honom. Han kunde icke säga till äregirigheten: gack bort Satan!1 [1 Hans inre strider och försök häri känna vi ej.] Den Gudomlighet, som Tegnér mest dyrkade, d.v.s. den Passion hvaraf han beherrskades var äran eller ambitionen, hvilken af verldens stora män värderas öfver alla andra Gudomligheter, emedan denna Passion har fått en viss moralisk anstrykning. Det är en satan, omskapad till en ljusens Engel.

Hela verlden anser äran för någonting stort och Gudomligt, ehuru historien visar, att äregirigheten störtat så många stora män i förderfvet. Om det blixtrande snillet, skulle bestämma människans moraliska karaktär, så skulle Tegnér kunna upphöjas till en stor Gud ibland hedningarne, eller till ett helgon i påfvedömet, likasom han af alla små snillen är upphöjd till Gudomlig rang, heder och värdighet: de hysa större aktning för Tegnér's stora snille, än de hysa för Skaparen, som gaf det stora snillet. Men nu kunna icke ens våra hedniska moralfilosofer antaga, att snillet bestämmer människans moraliska karaktär. Moralfilosoferna påstå, att det är den moraliska viljan, som är nedlagd i Förnuftet, som bestämmer människans moraliska karaktär. Således kan det blixtrande snillet, i förening med en ond vilja, åstadkomma mera ont än godt; och en människa, som är utrustad med större förstånd

än andra människor, kan åstadkomma mera ondt än godt, om ett dåligt hjerta bestämmer det stora Förståndets operationer.

Huruvida Tegnér hade en ond vilja eller moralisk vilja, skola vi denna gången lemna osagdt; men att han icke var någon christen i lifvet, och kanske blef det alldrig i döden, det visa alla hans handlingar. Vi hafva alldrig hört om honom berättas något enda¹ [1 Vi förneka ej derföre, att ädla hednadrag kunnat hos honom funnits.] ädelt drag som kunde jämföras med dygdiga hedningars handlingar; alla anekdoter om Tegnér gå ut på qvickheter och dessa qvickheter hålla sig icke alltid inom anständighetens gränсор. Vi kunna icke ens jemföra Tegnér med de dygdigare hedningarne, som satte sin högsta ära uti en ostraffelig vandel. Den som vill döma utan våld om Tegnér's moraliska karaktär, måste fälla det omdöme, att han i moraliskt afseende står långt efter de dygdigare hedningarne.

En sådan man, som till och med hedningarne måste fördöma på domens dag, anses nu för ett stort ljus i christenheten; och då han med sitt stora anseende i verlden faller ett ofördelaktigt omdöme om Pietismen, så anses det naturligtvis för säkert, att Läseriet och Pietismen är ett "ohyggligt svärmeri." ty Tegnér har fördömt Läsarena, och Tegnér's ord äro lika Gudomliga, som Guds egna ord.

Det elaka ryktet har berättat att Tegnér äfven dyrkade Bacchus och Venus. Vi kunna icke känna huruvida detta rykte eger någon grund. Men af vissa stickord, som af hans politiska motståndare riktades offentligen mot honom på Riksdagarne, kunna vi draga den slutsatts, att icke alla onda rykten om Tegnér varit alldeles ogrundade. Tegnér yttrade sig på en Riksdag: "vi äro ett litet folk, vi böra ställa oss Polens öde till Efterdöme." Detta laconiska yttrande af Tegnér, väckte den billigaste harm uti hans politiska motståndares hjertan. Den köttsliga frihetens kämpar uppträdde mot Tegnér med de bittraste smädelser och ehuru dessa ulfvar i fårakläder alltid föra det vackra ordet på tungan: "att inga Personligheter få angripas på tribunen", kunde likväl Ankarsvärd och Petré icke afhålla sig från otidigheter. När Ankarsvärd besvarade Tegnér's laconiska yttrande med ett långt tal på Riddarhuset, kunde han icke afhålla sig från stickord, riktade mot Tegnér's Personlighet. Ankarsvärd sade ibland annat: Han (Tegnér) hotar oss med Polens Öde, men se Stater ragla icke lika lätt som individer"!!

Var detta hederligt, var det ridderligt eller var det parlamentariskt att utfara i stickord riktade mot Tegnér's personlighet? men man finner af de liberala kämparnes uppförande på Riksdagarne, att de äro lika stora skrymtare, som deras politiska motståndare, ty de kunna icke handla consequent i öfverensstämmande med sina egna antagna grundsatser. Någon tid förut hade Tegnér yttrat uti ett Tal till

Gymnasii ungdomen: "om jag minns rätt, så berättar Plutarchus att Aeolus hade en påse, hvarutur han släppte allehanda vindar." Dessa få ord gjorde så ondt i Aftonbladets hjerta, att gallan var på vägen att spricka. Hans hundskall emot Tegnér uppfyllde hela den liberala skogen i Aftonbladets spalter.

Vi hafva ansett nödigt att förutskicka dessa anmärkningar om Tegnér's moraliska karaktär, innan vi gå på att granska de kyrko Tal, som blifvit lofordade af Aftonbladet. Vårt tidehvarfs smak är så förderfvad, att endast snillet, talangen, konsten och vetenskapen prisas; men dygden och religionen trampas under fötterna: ja vi säga rent ut, att gamla Greker och Romare fastade långt mera afseende på stora och ädla handlingar, än nu tidens christne, som tyckas vara skapade för laster och brott.

I anledning af Tegnér's kyrko tal, kunna vi fråga: huru står det till med christendomen i Sverrige? Denna fråga torde Aftonbladet och andra Rationalismens predikanter kunna besvara. Aftonbladet har alltid varit en presthatare; det har under hela tiden af sin politiska bana beskyllt Presterna för skrymteri och egennyttiga afsikter. Och om Aftonbladet hade himmelrikets nycklar i sina händer, skulle de förse alla prester med Resepass till helvetet. Men huru har nu denna Presthatare kunnat försonas med Tegnér's minne? Jo! Herodes och Pilatus voro fiender i politiskt afseende, men för Jesu Nazareni skull blefvo de vänner. Ingendera ville döma honom, men båda gjorde de gäck af Honom. Man har väl någon gång sett uppsattser i Pietistisk syftning få rum i Aftonbladet, äfvensom Aftonbladet yrkat upphävandet af Conventikel plakatet; men att äfven läsarena fått feta slängar af den förnuftiga piskan, derpå hafva vi sett prof i sommar 1851, när han på ett ställe talar om några Läsaressammankomster, som blifvit hållna i själfva hufvudstaden; och att Aftonbladet nu lofordar Tegnér's kyrkotal, som äro riktade mot Läsare och Jesuiter, det bevisar, att Aftonbladet icke är någon Läsare predikant utan snarare en fiende till Läseriet. Aftonbladets hjerta har varit ondt allt ifrån ungdomen: "det har hatat presterna emedan de alltid hafva lagt hinder i vägen för äregiriga planer; men icke destomindre känner det sig nu forsonadt med Tegnér's minne, emedan han har fördömt läsarena. Ännu i ålderdomen väntar Aftonbladet med otålighet Israels tröst uti förnuftets Herradöme.

Vi gå nu att anföra några utdrag af Tegnér's kyrkotal, såsom de blifvit framställda i Aftonbladet uti N:o 206, för den 6:e September 1851.

"Mer än en gång", säger Aftonbladet, "klagar Tegnér i dessa sina tal öfver det kalla, det beräknande, det kärlekslösa och just derföre ochristliga tidelivarfvvet, i hvilket man egentligen icke älskar någonting annat, än sig sjelf och sin egen lumpna

Personlighet." Om nu Aftonbladet gillar detta Tegnér's omdöme, så hafva både Aftonbladet och Tegnér uppträtt som sitt tidehvarfs anklagare och domare, men detta dömande gillas icke af någöndera, när det kommer från en Läsare predikant, det vill säga: Aftonbladet och Tegnér äga rättighet att döma världen, men icke Läsarena. Men hvarföre skulle Läsarena icke få döma världen, när Aftonbladet och Tegnér döma världen? monne derföre, att Läsarena icke döma en rätt dom?

Om en biskop i Sverriga dömmar världen, och kallar sitt tidehvarf för ochristelig, hvarföre skulle en Läsar predikant icke få uttala samma dom, att vårt tidehvarf är ochristelig? "Ofta", yttrar han (Tegnér) på ett ställe, "när i nattens tystnad, de mörka föreställningarne sväfva omkring mitt sömnlösa läger; när jag tycker mig höra, huru likmasken gnager på mitt folk, på mitt fädernesland, på mina egna hjerterötter, så förefaller det mig, som om förstörelsens Engel ginge genom tidehvarfvat, liksom fordomdags Sanheribs Läger: då tycker jag mig stå icke vid Christi, utan vid christendomens graf, och klagar med Maria: de hafva tagit bort min Herra. (Men hvarföre lyssnade icke Tegnér till dessa mörka föreställningar?)

Hvarföre undersökte han icke sitt hjertas djup, om dessa föreställningar vore en ingifvelse af en mörk ande? Låt vara, att dessa "mörka föreställningar" af Aftonbladet och andra Rabulister betraktas som politiska griller eller mörka drömbilder, uppväckta af en mörk ande, så följer icke deraf, att de verkligen voro ingifne af en mörk ande. Tvärt om tyckas dessa mörka föreställningar om det ochristeliga tidehvarfvat, och om likmasken, som gnager hjert rötterna, samt om christendomens graf, verkligen innehålla bedräfliga och förskräckliga sanningar, som ingen vågar uttala, af fruktan för Folkets hat; men hvarje mörk föreställning, som innehåller en sanning, måste vara ingifven af en ljusare ande. I anledning af likmasken som Tegnér hörde gnaga på folket och hans egna hjertrötter, måste vi äfven framkasta den frågan, hvarföre Tegnér mot slutet af sin lefnad yttrade en viss fruktan för döden. Borde icke han såsom ett verlds beryktadt Snille hafva funnit odödlighetens hopp uti den så vidt beryktade äran, för hvilken så många af Forntidens stora män uppoffrade sit lif? Eller om han möjligen hyste den föreställningen, att äran allena icke kan skänka ett stort Snille samvetsfrid i Evigheten; borde han icke hafva funnit sin lycksalighet uti den så högt beprisade dygden, som var det högsta mål hvartill forntidens vise sträfvade? Eller om äfven detta hopp möjligen kunde svika honom uti lifvets viktigaste ögonblick, så vida det aggande samvetet måhända plågade honom med den hedniska föreställningen, att han icke uppnått dygdens höga ideal, borde han icke såsom christen hafva funnit salighetens hopp uti försoningen med sitt lufs upphof?

Men det ser nästan så ut som skulle hoppet om en evig

lycksalighet hafva svikit honom, ehuru Aftonbladet, som litar på sina vetenskapliga och politiska förtjenster, anser det för en onödig feghet att frukta för döden, emedan det icke fanns något helfvete eller något ansvar och redogörelse i en annan värld.¹ [1 Naturligtvis efter fritänkarens fräcka inbillning.] Vi anse likväl Tegnér's fruktan för döden för en vink från en högre värld, som äfven hans samvete torde hafva bekräftat, att man icke kommer "raglande" in i himmelriket. Men just denna vink lyssnade han² [2 Som det vill synas.] icke till; ty hade han alfvarligen lyssnat till den "gnagande likmasken," så hade han visserligen funnit christendomens graf i sitt eget hjerta, och denna erfarenhet skulle hafva tvungit honom att gråta med Maria på Kristendomens graf, ända till dess den korsfäste och tömekrönte Konungen uppenbarat sig lefvande för hans blick. Nu har Tegnér, med sina mörka föreställningar om christendomens graf, hoppat ner i grafven, som Petrus, och der står han och gräfver i svepningen, undrande hvart Christi Lekamen tagit vägen. — Visserligen hade Tegnér uti nattens mörker och tystnad en aning om christendomens förfall, men denna aning kände han endast uti den andeliga nattens dunkel; endast uti det andliga mörkrets dunkel såg han, att christendomen var försvunnen ifrån den döda trons graf.

Lika så Franzén³ [3Vördad i åminnelse. Derfor lär denna dom synas alltför hård, är den orätt? Red. anm.] som beherskades af samma passion, som Tegnér, nemligen äregirigheten, kände uti den andeliga nattens mörker en dunkel aning om christendomens försvinnande ifrån den döda trons graf; men ingendera hade en klar åskådning af den tomma grafven: ingendera trodde att äfven de sista qvarlevorna af christendomen voro borttagne; ingen dera trodde, att endast svepningen af christendomen återstod; och om än Maria Magdalena ville berätta för dem, att afven christendomens sista qvarlevor voro borttagne ifrån den döda trons graf, så verkade denna underrättelse endast ett löpande till grafven, och ett gräfvande i svepningen; men hvart lekamen eller den döda kroppen tagit vägen, det kunde de icke begripa. Äfven Franzén kände någon gång en dunkel aning om den likmask, som gnagade Tegnér's hjerterötter. Under en sjukdom hade han låtit kalla sin egen Adjunct (en Läsare predikant) för att söka upplysning och tröst uti människans vigtigaste angelägenheter.

Det var fruktan för döden, som gjorde honom angelägen om den rätta upplysningen; men samvets masken — eller — likmasken döfvades åter af harpans toner, liksom Sauls onde ande vek ifrån honom när David spelade på harpan — ett eget sätt att döfva det aggende samvetet. Men del är ovisst, om det finns någon harpa i evigheten, som kan döfva det onda samvetet; ty den mask, som alldrig dör, kan väl döfvas här af sinlighetens siren sång, d.v.s. ära, magt och rikedom. Snille,

konst och talang satta människan i det sinnes tillstånd att hon kan glömma evigheten, så länge som hennes inneboende nedriga passioner kunna tillfreds ställas.

Men likmasken dör icke derföre, att den blir döfvad af snillets harpo toner; ty det kan lätt hända, att det stora snillet får höra kattmusik i evigheten, om icke Davids ratta harpo toner — den lefvande tron får fördrifva Sauls onde ande för evigt.

Våra nuvarande Biskopar och Prester¹ [1 Förf. talar här i allmänhet och nekar ej att upplysta lärare finnas. Red, anm.] kunna icke ana att det står så illa till med Christendomen som här utmålas: de föreställa sig, alt Christendomen är lika lefvande som den har varit i del Apostoliska tidehvarvet; och om någon Maria Magdalena vill uppenbara för våra Biskopar, att äfven den döda kroppen eller de döda formerna äro borttagna från den döda trons graf, och att endast svepningen af Christendomen är qvar i grafven; så säga de: äro ock vi blinde? Menar ni att Christendomen i Stats kyrkan icke är lefvande?

Uti denna andeliga villfarelse famla nu förtiden alla äregiriga och egennyttiga Prester, att det icke står så illa till med Christendomen, som Tegnér, under sina mörkare stunder, anade; de famla, säger jag, uti denna villfarelse, ända till dess hela den Christna verlden falle sönder i grus, emedan inga band af Religionen mägtar sammanhålla den råa massan af ett folk, som längesedan skakat af sig alla Religionens band. Man kan också säga det samma om de Monarker, som söla sina händer uti sina undersåtares blod, att de skakat af sig alla band af Religionen. David förlät alla, som hade tagit del i Absaloms uppror; men nu finnes ingen nåd¹ [1 Ehuru dock ofta mycken otidig flathet.] i Monarkernas hjertan. Och detta hårda förfarande måste naturligtvis reta folkmassans illa dolda passioner. Jag säger icke, att det är orättvist att straffa upproriska undersåter; men det är högst opolitiskt och bevisar, att icke heller de mäktige på jorden känna den förderfvade mennisko naturen. De begripa icke att strängheten retar den köttsliga frihetens okufvade passioner till utbrott. Frukten för straff kan icke dämpa de egoistiska passionerna; och massans sträfvan efter köttslig frihet har sin grund uti egoismen, som vill skaka af sig alla politiska och moraliska band.

En menniska utan Religion har ingen fruktan för Gud, ingen fruktan för djefvulen, ingen fruktan för ansvar och redogörelse i evigheten. Huru skulle väl en sådan menniska frukta för öfverheten, som icke ens fruktar för döden och domen? Man såg nog 1848 huru litet en uppretad folkmassa kan styras med våld. Ju mera blodet flyter, desto desperatare blir den. En ensam varg fruktar för människan, men en stor flock af vargar fruktar icke, emedan den litar på mängden. Så förhåller det sig äfven med den råa massan, när den blir uppretad; så

växer modet och fruktan för döden försvinner, i synnerhet då den tror sig strida för en helig och rättvis sak; och djefvulen — den infernaliska passionen skall nog draga försorg derom, att den tron bibehåller sig ibland massan af folket, att den strider för en helig och rättvis sak, när den strider för den köttsliga friheten. De rabulistiska Tidningarne bidraga och att styrka denna tro; men ännu mer bidraga de att utrota hvarje gnista af den Religiösa känslan hos de bildade klasserna; ty huru länge de predika sin förnufts Religion och skälla på Presterna, så få de verkligen mången att tro, att hela Bibeln är sammansatt af Prest lögner, att Bibelns Gudomliga auctoritet har sin grund uti folkets lätttrogenhet, att människan icke behöfver tro mera än hvad hon med sitt förnuft kan begripa. För att få bort Presterna från Riksdagen, måste sjelfva den lära som Presterna predika, göras misstänkt, och för detta ändamål måste Strausen utgifvas från Aftonblads Tryckeriet. När denna skrift blef förbuden, så väcktes nyfikenhets begäret hos mängden, och derigenom kom den att blifva känd.

Utgifvandet af denna ohyggliga bok hade två ändamål: det var en Bokhandels speculation, som lyckades förträffligt; ty utgifvaren kunde ganska väl förutse att boken skulle komma under åtal; denna åtgärd skulle väcka mängdens nyfikenhet, och boken skulle få afsättning.

Det andra ändamålet med Strausens utgifvande var: att göra den lära misstänkt, som Presterna predika och derigenom bereda sinnena att antaga en Förnufts Religion, hvarigenom Presterna kunde blifva umbärliga eller åtminstone förlora sitt inflytande, och uteslutas ifrån Representationen eller Riksdagen; men detta ändamål kunde icke vinnas, emedan den döda tro, som är herrskande uti Lutherska kyrkan, har fattat för djupa rötter, för att kunna i en hast utplånas. Icke desto mindre fick Strausen många anhängare i Sverige, och det kan icke nekas, att de bildade klassernas verkliga Religion är en omedveten rationalism eller en Förnufts Religion, hvars förnämsta tros artikel är: att man icke behöfver tro hvad man icke kan begripa. Och hvad det allmänna lefvernet angår, så har fritänkeriet verkat en frihet i seder, som de alfvarsammare hedningarne i den Romerska Republiken hafva brännmärkt med nedrighetens stämpel.

Catilinas utsväfningar äro nu för tiden icke sällsynta; men det finns ingen Cicero i rådet, som har mod att bestraffa lasten. Egennyttan och liderligheten har tagit öfverhand, äfven ibland de bildade klasserna, så att det nu för tiden icke anses för någon skam eller vanära att förföra oskulden. Och Presterna, som skulle bestraffa gångbara laster, äro stumma hundar, de skälla intet. Tegnér's mörka föreställningar om Christendomens graf och om den andeliga likmasken, som gnager hjertrötterna, äro, efter vår tanka, öfverensstämmande med det verkliga förhållandet; de äro bedräfliga sanningar, som ingen kan

förneka. Och derföre fråga vi: huru står det till med Christendomen i Lutherska kyrkan?

Men Aftonbladet, hvars hjerta icke gnages af någon likmask, emedan det är döfvad af den köttsliga friheten, som är tillverkad uti förnuftets destillerpanna, kan icke finna sig belåtet med Tegnér's "mörka föreställningar om Christendomens graf;" ty, när tidens förstörande mordengel skådas i Förnuftets Ljus, får den utseende af en ljusens Engel, som är kommen att bereda frihetens väg till Förnuftets Herradöme. När hela verlden står i ljusan låga, då får Förnuftet den rätta upplysningen: när strömmar flyta af människoblod, då får det hjerta, som förut är renadt i drakeblodet, känna en försmak af den infernaliska saligheten. Aftonbladets ömtåliga hjerta kan icke tåla Tegnér's "mörka föreställningar om likmasken och Christendomens graf."

Det var just dessa mörka föreställningar (säger Aftonbladet) hvilka på den sednare tiden stundom bemäktigade sig Tegnér och förbittrade hans lif: det var just de, som gjorde honom till Pessimist och så ofta kommo honom, den _ fördom så lefnads glade sångaren, att se allt i töcknets eller nattens färger. Försjunken i sin inre dystra, sällan hopplösa verldsåskådning, hade han stundom icke öga för det rörliga, det växlande, det ständigt sig föryngrande lifvet utom honom; eller såg han det blott i ett brokigt, oredigt virrvarr m,m. ? Det förstås att Aftonbladet, som se allting i Förnuftets Ljus, har i alla afseenden en klarare verldsåskådning än Tegnér; (ty i Aftonbladets hjerta är detta lifvet ingen dröm, utan verklighet, men det kommande är en dröm, som icke kan realiseras.) Vidare säger Aftonbladet; "dylika Sauls stunder hade han (Tegnér) väl icke så få, häldst på de sednare åren; men i jämförelse med de ljusa, med dem då han med klar blick öfversåg händelsernas gång synnerligast inom det kyrkliga livet, vore de icke många".

Troligen menar Aftonbl. här, att Tegnér hade sina ljusare stunder, då han prisade upplysningen och vetenskapens framsteg, då han prisade Förnuftet, och hade sina utfall emot Läsarena.

Men "Sauls stunder" hade Tegnér då han fick de mörka föreställningarne om likmasken, om den förstörande mord engeln, samt om Christendomens graf. Men om vi betrakta dessa "Sauls stunder" i Christendomens Ljus, så finna vi att dessa stunder voro de ljusaste i hela mannens lefnad, ehuru äfven detta Ljus var mörker. Ty hans föreställning om Christendomens förfall, var så dunkel att man kan med skäl säga derom: om ditt Ljus är mörker, huru stort är icke då mörkret sjelf! men hans mörka föreställningar om Christendomens graf äro så till vida en strimma af Ljus, som de innebära en verkelig sanning.

Tegnér hade nemligen mot slutet af sin lefnad ett oroligt samvete, en nödvändig följd af hans oordentliga lefnad. Under

de få Sauls stunder, då samvetet icke var förmörkadt af den dunst, som stiger opp ifrån passionernas organer, kände Tegnér med sig sjelf, att det icke stod rätt till med hans Christendom: han hade icke lefvat så, som en Christen egnar och anstår. Men dessa samvets förebråelser varade icke länge; ty samvetet döfvades åter af den fåfängliga ärans dunster. Han tröstade sig liksom Nero med Poesi: han tänkte mest på sin ära och sitt anseende i verlden, och huru kan en sådan grubbla på det tillkommande lifvet? Den fåfängliga äran lägger sig på samvetet som en dunst, och samvetet mistar sin fördömande kraft derigenom att menniskan tröstar sig sjelf med Poesi, lik som Nero, eller med politik, eller med ett glas Punsch.

Såsom en följd af det oroliga samvetet inställde sig äfven fruktan för döden hos Tegnér, som "kände likmasken gnaga på hjertrötterna", men denna fruktan var icke heller långvarig; ty den, som kan trösta sig sjelf med Poesi eller politik, glömmen äfven alfvarligen tänka på döden. Vi kunna af dessa Sauls stunder sluta, att äfven stora snillen "ragla" vid grafvens bredd: de kunna icke hålla balancen. Vanligen lunka vår tids stora män till evigheten som skamliga hundar, de draga rumpen mellan benen, som skamliga hundar, när de skola framträda inför Guds domstol. Den fåfängliga äran kan icke skänka dem det mod eller den upphöjda sinnesstämning, som Christendomen gaf sina bekännare i dödsstunden.

Den namnkunnige Lagstiftaren Solon sade till Croesus: "i vårt land anses den för lycklig, som kan dö med lugn." Detta sade en hedning, som alldrig hade hört talas om Guds ord; och det ser verkligen så ut, som skulle forntidens stora män hafva lämnat verlden med större mod uti en upphöjdare sinnesstämning, och med större förhoppning om ett evigt lif än nutidens Christna Biskopar. Och så är det märkvärdigt, att Tegnér's loftalare berätta ingenting om den stora mannens sista stunder.

Aftonbladet och andra Rationalismens predikanter måste naturligtvis betrakta Tegnér's "Sauls stunder" såsom en början till svärmeri, under det att vi betrakta dessa stunder såsom de ljusaste i hela mannens lefnad, emedan de mörka föreställningar, som Tegnér hade under dessa "Sauls stunder", verkligen öfverens stämma med de få Christnas erfarenhet, som se huru uselt det står till med Christendomen i vårt land.

Men då Tegnér beklagade Christendomens förfall under sina mörkare stunder, så fördömde han Läsarena under sina ljusare stunder och deruti liknade han påfven, som ansåg en reformation ifrån hufvudet till fötterna vara behöflig, men fördömde ändå Luther, som började Reformationen. När Tegnér uti det ena talet beklagar Christendomens usla tillstånd, och uti det andra fördömer Läsarena, och uti det tredje lutar till Rationalismen, så kunna vi icke annat än anse honom för

inconsequent eller stridig mot sig sjelf.

Aftonbladet har gjort ett utdrag af ett tal, som Tegnér hållit vid en Prestvigning. Ut i detta tal bestraffar han skrymteriet, men under det han bestraffar skrymteriet kommer äfven den rätta Christendomen i misshugg, såsom till ex. följande mening utvisar:

Tegnér säger: Vi äro kallade till frihet säger Apostelen: det vill säga, till tankens frihet, (alldeles i Rationalismens smak) till lefvernets frihet, (således får en Christen lefva som han vill.) lagbunden endast genom Gud och vårt samvete (detta låter visst godt och väl; men om den Gud, som vi dyrka är Bachus eller Venus, så lägga dessa Gudar inga band på gammal Adam; och om vårt samvete är döfvadt af "boleris vin" så får den Christliga friheten en stor utsträckning. Det hör då till den Christliga friheten att ragla på grafvens brädd; och om någon ville säga, att ingen kommer raglande in i himmelriket, så blifver han ansedd för en skrymtare, som vill lägga band på den Christliga friheten.)

Men den Christendom, som alltjemt måste afsöndra sig _ från andra (till ex. ifrån Påfvedomet) som endast lefver i öknen (dit quinnan flydde, som omtalas i Uppenbarelse Boken.) lik som de vilda djuren, (till ex. David, när han flydde undan Saul, Elias, när han flydde till öknen, Johannes Döparen, som bodde i öknen, Jesus af Nazaret, som fördes till öknen för att frestas af djefvulen. m.fl.) endast suckar i mörkret, liksom nattugglan. (Till ex. David, som suckade på sitt nattläger. Ps. 6: 7, 8, 9. och säger sig vara som en stenuggla uti de förstörda städer. Ps. 102.7) sannerligen, den Christendomen är icke värd sitt namn, (om Davids Christendom icke är värd sitt namn derföre att han suckade i mörkret, som en nattuggla, så måste den raglande Christendomen vara bättre värd sitt namn.) och mästaren kännes ej vid den, när hans räkenkaps dag kommer. (Men den Christendom, som raglar, och finner sin största lust i sinliga njutningar, och sin högsta belöning uti verldens ära, skall mästaren som bor under jorden bättre kännas vid.)

Tagen Eder derföre tillvara för denna falska nitälskan. (Men Prestfanatismen, som alldrig suckar öfver sin egen blindhet, inquisitionen, som alldrig gråter öfver sin egen eviga ofärd; tagen Eder icke till vara för en sådan nitälskan!) "och bemöden Eder så mycket mera om den sanna nitälskan (förmodligen Prestfanatismen) som hvilar på känslan af Lärans värde; (den Lärnan har visserligen ett högt värde, som tillåter individer ragla, och föröfrigt icke lägger några band på gammal Adam, utan säger: synda fritt, bara du tror.) af Edert eget värde, (d.v.s. predikanten bör icke glömma sitt eget höga värde) "af mensklighetens värde," (menniskor, som i moraliskt afseende likna paddor, skorpioner, markattor och skogsdjeflar, hafva utan tvifvel ett högt människovärde), "som genom den läran bör

upplysas, förädlas, helgas och saliggöras." (Det förstås, att en Prest, som super och horar, bör aldrig förlora känslan eller medvetandet af sitt höga människovärde; ty i motsatt fall skulle han blygas och skämmas öfver sin djupa förnedring, och erkänna sig en evig fördömelse värd vara. Så bör han också aldrig nedsätta sina åhörarens höga människovärde, eller låta dem förstå, att de äro dygdiga horor, ärliga tjufvar, nyktra fyllhundar, och hederliga krögare.)

Om en tredjedel af Församlingen består af snikna krögare, en tredjedel af horor och fyllhundar och en tredjedel af utsupna trashankar, som genom högfärd, lättja, otukt och fylleri blifvit utfattige, så skall dock Presten låta dem alla hafva qvar medvetandet af deras höga människovärde: han skall öfvertyga dem, att de aldrig sjunkit så djupt i laster och brott, att de måste blygas och skämmas inför Gud och människor, utan han skall låta dem veta, att de allesammans äro hederlige, ärade och aktningsvärde medlemmar af Guds församling. Han bör predika ungefärligen sålunda: värdaste christne, dyraste vänner! För Edert höga mennisko värde har Himmelens Konung hedrat Eder med sitt nådiga besök. Haden I varit tjufvar, horkonor, krögare och fyllhundar, svärjare och slagskämpar, så hade Guds Son aldrig hedrat Eder med sitt nådiga besök; men emedan I ären så högt aktade af Gud, för Eder dygd och Gudsfruktan, så måste Gud skicka sin Son i verlden för att tacka Eder för Eder trohet och lydnad; och om I lefven så beskedligt, ärligt, dygdigt och Gudfruktigt som hittills, så har han lofvat belöna Eder med den Eviga saligheten.

En sådan predikan skulle utan tvifvel klinga förträffligt i verdens öron. Men skulle Presten vända bladet om, och säga dem sanningen: "I ären af den Fadren djefvulen: I ären huggormars afföda: I horkarlar och horkonor: I stån alltid den helige Ande emot; I hafven korsfäst Herrlighetens Herra; I ären paddor och skorpioner; I ären märkte med vilddjurets vedertecken; I hafven störtat Eder Skapare i afgrunden: I hafven pressat ut blodssvetten af Guds Son. För Edert ogudaktiga lefverne måste Guds egen Son nederstiga till helvetet och utstå helvetets ångest. Men det hjälper eder intet; ty om I icke omvänder Eder ifrån Edert onda väsende, så kan Han icke draga Eder opp ifrån helvetet, ty I trampen Hans blod under Edra fötter."

Genom en sådan predikan skulle väl mensklighetens värde blifva mindre, men närmare Bibelns lära skulle en sådan predikan komma.

Om Tegnér vid Prestvigningen hade tagit Esai: 58. Cap. och I. v. till ingångs språk, och, i anledning deraf, föreställt de nyvigde Presterne, huru nödvändigt det är för en Prest att bestraffa de hedniska laster, som nu gå i svang uti alla församlingar, så hade han gjort något gagn för det Christna namnet. Men nu tog han sig före att varna de nyvigde Presterne för Läseriet,

hvilket han anser för skrymteri. Men en raglande Christendom anser han icke för skrymteri; att en raglande Biskop anser sig för Christen, det är intet skrymteri. Mån tro, om icke den raglande individen har hoppat i galen tunna?

På ett annat ställe (pag.3) yttrar sig den fräjdade talaren Tegnér rörande samma magtpåliggande ämne sålunda: "Den ena ytterligheten föder den andra, och när liknöjdheten somnar på ena sidan, så yrar svärmaren på den andra." (Men hvar finnes då medelvägen? om liknöjdheten somnar, hvilken skall väcka henne? monne den raglande Individen? jag fruktar att den raglande Individen stupar tvärt öfver den sofvande liknöjdheten, och der blifva de liggande; ty den som raglar i fyllan behöfver sjelf en ledare. Om icke svärmaren får väcka opp den sofvande liknöjdheten, så vaknar hon aldrig, om också den raglande stupar öfver honom).

"Han (svärmaren) verkar med en kraft, som öfverspänningen gifver." (Men den raglande Individen verkar med den kraft, som alkoholens orena ande ingifver, och följderna af denna öfverspänning blifver andelig förslappning.) "Med brinnande ögon, (Uppenbarelse Bokens I.Cap. 14.v.) och med tunga af eld (Apostlag.2:3) "talar han om Christendomens förfall." (Besynnerligt att ingen annan än Tegnér får tala om Christendomens förfall. Kommer icke Tegnér ihåg sina egna ord? "jag tycker mig stå vid Christendomens graf.) "om tidens ljumhet, (Öfver denna ljumhet klagas allmänt till och med af Presteståndet på riksdagen; det måste således vara sannt att tiden är ljum i sin Christendom) (Uppenb.3:16) "om Lärarens försumlighet. (Samma klagan finnes hos Esaias och Esekiel; men kanske denna klagan är orättvis, emedan ingen Lärare vill taga på sig skulden till det öfverhand tagande sedeförderfvet. Men om Biskopen måste draga kappan af raglande Prester, så är församlingens klagan öfver dem icke obillig.)

Han (svärmaren) talar om särskilda ingifvelser och uppenbarelser, (Liksom Pastor Hermas och Origenes, som voro Lärare i Christna församlingen: Petrus och Paulus hade också syner och uppenbarelser. Jämför Apostlagerningarnas 2:17. Men hedningarnes Prester och Lärde ansågo de Christnas uppenbarelser för ett verk af djefvulen; icke måtte väl en Christen Biskop hafva samma föreställning om de Christnas uppenbarelser?) "likasom om oredan öfverdriften och den falska nitälskan hade kommit från Gud. (Den måtte således hafva kommit ifrån djefvulen, alldenstund den icke har kommit ifrån Gud.)

Men hvarifrån har då Presternas nitälskan kommit, när de ifrå icke emot krögare, horor och fyllhundar, utan emot Läsarena, som störa den säkra hopens samvets frid? monne en sådan nitälskan vara af Gudi, när Presterna hota Läsarena med böter

och landsflykt för deras omvändelsenit, hvilket alldeles saknas hos Presterna? när Presterna icke kunna omvända Läsarena på öfvertygelsens väg, så måste de liksom Judar, hedningar och Påfvar gripa till den verldsliga lagens svärd, och tvinga dem med våld att antingen vika ur landet eller göra våld på sin öfvertygelse, det är, att förneka sin tro, och handla tvärt emot sitt samvete. Gamaliel rådde sina Embetsbröder att låta framtiden bestämma, om Christendomen var af Gudi; men detta visa råd har ingen hvarken i Judiska, hedniska eller Catholska kyrkan följt; och äfven i Lutherska kyrkan har Prestfanatismen visat sina draketänder emot Pietister och Läsare, ehuru det ännu är obevist, huru vida den ene människan har någon rättighet att förfölja den andra för dess Tro. Om inquisitionen är af Gudi, då skola vi också tro, att alla Läsare och Separatister äro af djefvulen. Men säger man: Separatisterna störa den borgerliga ordningen. På hvad sätt störa de den borgerliga ordningen? Historien om Läseriet visar, att Läsarens motståndare oftare stört den borgerliga ordningen, i det en hop med vilda gästar samlat sig omkring Läsarens samlings rum och gjort oväsande, och för detta våld hafva Läsarena fått plikta. Skulden till oväsandet har man vältrat på Läsarena, icke på den vilda hopen utanföre.

Vidare säger man, att Läsarena sätta sig opp emot öfverheten; så klagade äfven hedningarne öfver de Christnas halstarrighet och uppstudsighet emot landets lagar. De Christna blefvo således straffade för affalf från den rådande Stats Religionen. Ja men säge man: det var Christna, som afföllo från den hedniska Stats Religionen; men nu affalla Separatisterna ifrån den rena Evangeliska läran, och därför skola de tvingas att återvända i kyrkans sköte.

Ja se! det är just det, som skall bevisas, att den rena Evangeliska läran finnes i en förföljande Stats Religion. Kyrkohistorien visar, att den förföljda Religionen har varit den rätta, men den förföljande Stats Religionen (den Judiska, Hedniska, Påfviska) har varit en falsk Religion, och de förföljandes nitälskan har varit en falsk nitälskan, den har icke varit af Gudi. Det enda exempel på en falsk Gudstjenst hos de förföljda har historien kvarlemnadt i Vederdöparens första uppträdande; och fastän Luther uppmanade öfverheten att straffa våldsverkarna, (Johan af Leiden och hans anhang) så blir det likväl en annan fråga, om detta skall tjena till prejudikat för Lutherska kyrkan, att förfölja Rationalister, och Separatister; ty Inquisitionen eller förföljelse mot olika tänkande i Religionen har i alla tider visat en skadlig inflytelse på Statens bestånd, och sjelfva den princip, som ligger till grund för Inquisitionens åtgärder, är falsk. Inquisitionen tror sig göra Gudi en tjenst dermed, men det är en falsk Gudstjenst. Den rena Evangeliska Läran finns icke hos den förföljande parten, han må höra till hvilken Stats Religion som häldst.

Vidare heter det i Tegnér's Tal: "till honom (svärmaren) lyssnar den lätt förledda mängden" (Joh. 7: 4. 8. 49.) Men hvarföre lyssnar icke den lätt förledda mängden till de öfversta Presternas granna predikningar? Det stod för några år sedan i Tidningarne, att Ryska Presterna i Liffland förledde äkta Lutheraner till affall från den rena Evangeliska Läran. När Lutherska Biskoparne klagade hos Kejsaren öfver detta Proselyt makeri, säges Kejsaren hafva svarat: det måtte vara dåliga Prester, som icke kunna behålla sina åhörare. Och männe icke Kejsaren hade rätt?

Om det är sannt, att Katholikerna i Stockholm göra Proselyter af äkta Lutheraner, så kan man säga: det måtte vara dåliga Prester, som icke kunna behålla sina åhörare. Om Läsarena göra proselyter af äkta Lutheraner, så måste man fråga: hvad är det för Prester som icke kunna behålla sina åhörare? Djefvulen har ännu den största hopen af mennisko släktet i sitt våld. Alla krögare och fyllhundar, alla horor och horbockar, alla tjuftar och skällmar, mördare och bedragare, svärjare och slags kämpar hafva ännu samma tro, som djefvulen. Hvarföre kunna icke Presterna göra Proselyter af djefvulens trosförvandter? Hvarföre lyssnar den stora hopen till djefvulska lärdomar, och icke till Presternas? utan tvifvel måste det vara dåliga Prester som icke kunna behålla sina åhörare i den rena Evangeliska Läran.

Nu veta vi att Läsare och Separatister höra till stora fåtalet. Om nu dessa separatister hafva affallit ifrån den rena Evangeliska Läran, och ändock göra Proselyter af den stora hopen, som alldrig fallit ifrån den rena Evangeliska läran, så måtte det vara dåliga Prester, som icke kunna behålla sina åhörare; och vidare: emedan Läsarena ännu äro få, och dessa hafva affallit ifrån den Saliggörande tron, såsom Presterna påstå, så måste då Läsarena predika en djefla lära. Men de äro så få; kanske knapt en af 100:e bekänna sig till Läsaresecten: så måste då den stora hopen, som alldrig fallit af ifrån den saliggörande tron, vara rätta medlemmar af Guds församling, men Läsarena, som äro svärmare, kättare och villoandar, efter Presternas förmenande, måste vara medlemmar af djefvulens Församling, emedan icke deras, utom Presternas Lära, är af Gudi.

Men huru går det då med djefvulen, som nu har fått endast Läsare och svärmare på sin lott? Den stora hopen, som ännu bekänner den rena Evangeliska Läran, lär nu mera icke lyssna till djefvulens lärdomar; han kan nu mera icke göra Proselyter: han har nu mistat alla sina åhörare i Lutherska kyrkan, och endast Läsarena höra till hans parti. Då lär det icke vara sant hvad Tegnér säger, att den lätt förledda mängden lyssnar till svärmarens botpredikningar; ty den stora hopen hör ännu till Stats kyrkan. Denna kyrkas medlemmar hafva således icke lyssnat till den djefla lära som svärmarena predika. Och dermed

kan ju Biskopen trösta sig i evigheten, att han icke kommer att bo tillsammans med svärmare och kättare, utan med äkta Lutheraner, som i lifstiden hafva kommit raglande in i himmelriket. Och om så vore, att den lätt förledda mängden hädanefter började lyssna till svärmarens bot och straffpredikningar; så gäller Ryska Kejsarens svar: det måtte vara dåliga Prester, som icke kunna behålla sina åhörare. Ty om den lätt förledda mängden lyssnar till svärmarens botpredikningar, så borde den ännu mera lyssna till Presternas vackra predikningar, emedan Presterna bättre än svärmaren, böra känna vägen till människohjertat. Icke kan väl Talaren påstå, att mängdens hjerta är så förderfvat, att det icke kan röras af annat än djefla lära, som svärmaren predikar;

Men saken är denna: vår tids Predikanter äro stumma hundar, de skälla intet på djefvulens drabanter; och emedan Presterne låta djefvulen vara i fred och icke fördöma hans undersåtare, eller oroa dem på minsta vis, så kan icke heller djefvulen hafva någon orsak att hata Presterna; men med Läsarena har djefvulen mycket att göra, emellan de fördöma hederligt folk, ja till och med äkta Lutheraner. Läsarena klaga ofta öfver djefvulens anfäktningar, liksom Luther; men vår tids äkta Lutheraner klaga aldrig öfver djefvulens anfäktningar.

Monne icke den lätt förledda mängden skolat lyssna till Presterna, om dessa visade samma nit, som svärmaren att göra Proselyter af djefvulens anhängare? men saken är denna: när mängden icke lyssnar till Presternas vackra predikningar, emedan dessa äro stumnia hundar och skälla intet, så måste mängden (dock icke den stora mängden) lyssna till svärmarens botpredikningar; och då Presterna icke kiinna verka någonting på öfvertygelsens väg, d. v. s. med andans svärd, som har rostet i slidan, så måste de taga sin tillflykt till Inquisitionen, hvilken blifvit så förhatlig, att till och med Aftonbladet måste fördöma den, såsom varande ett ingrepp i tankens frihet.

Vidare säger Tegnér: "Hans ord falla som eldgnistor i den lättfängda och enfalldiga mängdens sinnen." (Hafva då dessa eldgnistor sprakat från den stora brasan i helvetet, eller hafva de kommit från den andeliga eld, som Frälsaren kom att upptända?)

Tegnér säger: "Han blir dagens hjälte, han blir en Profet från Himmelen." Förmodligen en falsk Profet. Men af deras frukt skolen i känna dem. Hvilken var större hjälte för dagen än Tegnér? Han var en Profet för den lärda världen, och alla trodde honom vara inspirerad, om icke just af Gud, åtminstone af sitt stora snille: alla trodde på hans ord lika som på ett orakel. Men hvilken frukt har detta snille burit? Hans fiender ville beskylla honom att han raglade, och hans stundom oanständiga skämt, som alldeles icke höfves en Christen Biskop, bevisar en inneboende oren köttslig anda, som troligen hade någonting

motsvarande i gerningen, ehuru ryktet om hans hri kan i vissa delar vara öfverdrifvit. Så mycket är dock säkert, att hans oanständiga skämt var en följd af en inneboende lättsinnighet, hvilken tyvärr ar herrskande öfver hela den Civiliserade verlden, så att till och med de allfvarsamme Romarena med sina stränga seder, under Republikens tider, kunna anklaga den nu varande Christna generationen för en lättsinnighet och ett sjelfsvåld, som är oerhördt i sjelfva hedendomen. En Christen Biskop hade bort bestraffa sitt tidehvarfs lättsinnighet och sjelfsvåld; men i stället för att bestraffa har han mera uppmuntrat den samma. Och detta är nu frukten af detta vinträd; det har burit sura vindrufvor, som Tegnér's samtid har ätit med begärlighet. Men "barnen skola snart få ömma tänder af de sura drufvor, som fädren ätit."

Det klagas redan deröfver, att Barnhusen icke kunna inrymma alla horungar, som tillverkas i hufvudsstaden; Barnhusdirectionen måste begära understöd af Rikets Ständer. Monne Kongl. Mjsts ärliga och dygdesamma undersåtar vara pliktige att underhålla hufvud stadens horungar? Det finnes icke i Rådet en enda Cicero, som vågar bestraffa de förnämde Catilinariska utsväfningar, det finnes icke en enda Prest, som vågar höja sin röst emot lättsinnigheten och det öfverhand tagande sedeförderfvet. Men den Gudomliga Rättvisans kretsgång är sådan, att synden straffar sig sjelf. När lättsinnigheten och sedeförderfvet får taga öfverhand, så uppkommer fattigdomen: ur fattigdomen uppkommer Socialismen: ur Socialismen uppkommer Revolutionen, och när Revolutionen fått höja sin blodiga fana då skonas icke hvarken Herrar eller Prester uti förnuftets Herradöme. På detta sätt skall den råa massan tacka de bildade och ståndspersonerna för de goda lärdomar den fått, för de goda exempel den sett, för den Gudsfruktan och dygd den funnit ibland sina Lärare.

Om en lättsinnig Biskop kan beherrskas af äregirighet: om han kan förledas af världens fåfängliga ära, att låta sitt "blixtrande snille" lysa för verlden; hvarföre skulle han då beskylla en man af hopen för äregirighet, om denna uppträder såsom en botpredikant för den blinda hopen, som blifvit lemnad i andeligt mörker af sina Lärare? Den högdragne Biskopen kan icke nedlåta sig till att predika för packet; han måste predika för den bildade verlden så vackert, att alla dygdiga horor måste gråta; men med dessa granna predikningar har han icke kunnat förbättra en enda själ. Har han en enda gång bestraffat lättsinnigheten? huru kan han bestraffa lättsinnigheten, då han sjelf roar hofdamerna med lättsinniga infall och oanständiga quickheter?

Hvar och en, som närmare undersöker Läseriets historia, skall finna, att äregirigheten icke varit första anledningen eller motivet till Läseriet. Men om någon Läsarpredikant under tiden icke kunnat skilja äregirighetens Passion från samvetskrafvet,

så är detta icke mera underligt, än att Presterna icke kunna skilja den infernaliska Passionen eller Prestfanatismen ifrån samvetskräftet. Inquisitionens hat emot Christendomen har uti Presternas medvetande uppenbarat sig som ett samvetskräft. Det har blifvit en helig pligt att utrota de förmenta kättarna. De måste tvätta sina själar rena i kättareblodet, emedan de icke voro tillräckligt renade i Drakeblodet. Om Läsarpredikanterne varit beherrskade af äregirighet, så hafva icke Presterna varit mindre beherrskade af samma infernaliska Passion. Men ingen uppträder som Läsarpredikant, utan att dertill vara tvungen af en inre drift; det har varit en moralisk Passion, som hos dem blifvit uppväckt genom en grundlig väckelse ur syndasönnen.

Men en raglande och lättsinnig Biskop har alldrig känt någon väckelse, mycket mindre har han kunnat vara beherrskad af en moralisk Passion, hvars yttringar uppenbara sig för den blinda svina hopen som svärmeri och Fanatism. Derföre hafva de också blifvit hatade och förföljde af verlden och i synnerhet af Presterna, som varit beherrskade af hat och bitterhet. Men detta andeliga hat har hos dem uppenbarat sig som en helig pligt att utrota kättarna. Deras falska nitälskan har icke varit riktad emot krögare och fyllhundar, emot horor och horbockar, emot svärjare och slagskämpar, emot sabbatsbrytare och bedragare: den har icke varit riktad emot lyxen, flården, och lättsinnigheten ibland de förnäma; men emot Läsarna har deras falska nitälskan varit riktad.

Med Conventikel plakatet till vapen hafva de bemödat sig att nedtysta alla andeliga rörelser, all lifaktighet i Religionen, och sedan det på detta sätt lyckats dem att förstöra den Religiösa känslans väckelse bland massan af folket, hafva de nu fått denna massa så försänkt i andelig blindhet, att hvilken äregirig kanalje som häldst kan uppreta denna Folkmassa till uppror och politisk Fanatism. Det var icke så länge sedan pöbelmassan i hufvudstaden höll på att stena Erkebiskopen. Och det blir väl icke länge innan pöbelmassan retad af den politiska Fanatismens svärmare, börjar röra på gatorna: alla man i repet och tjufven i ändan: hängen den sista kungen i den sista Prestens tarmar.

Vidare säger Tegnér: "Christendomens höga läror, som skulle upplysa Förståndet, användas att ännu mera förmörka och förvilla det." Men hvarföre hafva Presterna lemnat massan af Folket uti andeligt mörker? Om Folkets förstånd vore rätt upplyst af Presterna så skulle det upplysta förståndet icke kunna förmörkas eller förvillas, hvarken af Religiösa eller politiska svärmare, men nu har man sett så många prof på det politiska svärmeriet, att man icke en enda dag kan vara säker för Revolution, åtminstone i Frankrike, och slipper mord engeln lös i Frankrike, så kommer den nog äfven till andra Riken.

När massan af Folket kan retas till uppror af politiska svärmare, och Presterna, som hata alla Religiösa svärmare af hjertans grund, torde snart få lägga nacken under Revolutions bilan. Ehuru de föreställa sig, att ingen fara är från den politiska Fanatismen att frukta, så bevisa likväl de politiska uppträden, som förefallit äfven i Sveriges hufvudstad, att massan kan för en sup och en 12:sk. retas till de gröfsta Excesser och stenkastning: hvarföre hafva Presterna icke upplyst massans förstånd? hvarföre hafva dessa upptända ljus lemnat folket i andelig blindhet och i andeligt mörker? men Presterna sjelfva tyckas vara lika blinda i politiskt som i andeligt hänseende. Ingen Läsare har ännu tänkt på uppror, men den råa massan har länge sedan tänkt därpå, och det dröjer icke länge innan den politiska surdegen gäser öfver uti alla Europas hufvudstäder: en gnista från afgrunden är tillräcklig att tända eld i den politiska långhalmen. Monne detta vara ett bevis derpå, att Presterna gjort allt hvad de kunnat för att upplysa folkets förstånd?

Tegnér säger: "Hvad som skulle stifta frid på jorden användes, att göra buller och oordning." Här komma den Christna Biskopens ord att stå i strid med Frälsarens ord: menen icke, att jag är kommen att stifta frid på jorden; nej säger jag Eder, icke frid utan tvedrägt. Hvilken tvedrägt var det, som Frälsaren kom att stifta? var det en politisk tvedräkt, som han kom att stifta? eller var det Religions krig? vi måste uppriktigt tillstå, att icke Frälsaren utan djefvulen har stiftat alla både politiska och Religions krig; han har stiftat alla Revolutioner och inbördes krig; Religions krig, frihets krig, Monarkernas krig, äro alla ett verk af djefvulen. Men den tvedrägt, som Frälsaren kom att stifta, består uti disputationer emellan Christna och ochristna, emellan Läsare och icke läsare. Den består deruti, att den sorglösa hopen blir förargad på Läsarena för deras dömande. Emellan Christna och ochristna uppkommer alltid en strid, hvarvid de ochristna blifva uppretade och förbittrade emot Läsarena, som störa samvets friden, och denna andeliga strid är det nu, som Biskopen tadlar. Han menar att Christendomen icke medför någon andelig strid, utan endast frid med djefvulen och verlden.

Uti en församling hvarest herrskar en andelig död, der finnes ingen andelig strid; ty huru kunna de döda strida? Men allestädes, hvarest en eller annan blifvit väckt till andeligt lif, der uppkommer en andelig strid. Det är en strid emellan mörkret och ljuset, emellan satans magt och Gud. Derföre säger den store Religions stiftaren: Jag är kommen att göra människan skiljaktig emot sin Fader, och dottren mot sin Moder, och sonhustrun mot sin svära. Och människans eget husfolk varda hennes fiender. Huru går det då med friden, som den döda trons predikanter vilja stifta? De vilja stifta frid emellan de Christna och verldens barn. En Christen skulle icke få öppna

sin mun för att befordra Christendomens heliga sak ibland hedningar.

Biskopen föreställer sig att alla döpta hedningar äro Christna, och att ingen behöfver tala om Christendomen i hvardagslifvet. Men den döda trons predikanter ropa frid, der ingen frid är: den andeliga döden kalla de för samvets frid och början till andeligt lif kalla de för svärmeri.

Vidare säger Tegnér: "Hvad som skulle inge fördragsamhet och öfverseende med andra användes till hårda straffdomar och bittert klander."

Talaren har såsom Biskop och Lärare haft fördragsamhet med krögare, och fyllhundar, med horor och horbockar, med skälmar och bedragare, han har aldrig klandrat lyxen, flärden och lättsinnigheten ibland de förnäma: och för denna fördragsamhet skola alla hofdamer tacka honom i Evigheten, när deras ögon öppnas för de samvets förebråelser, som måste följa på en flärdfull och lättsinnig lefnad. De skola der tacka den namnkunniga Biskopen för de lättsinniga och oanständiga qvickheter, hvarmed han kittlat deras sinnlighet, och befrämjat lättsinnigheten i stället för att motverka den.

Biskopen har alldeles glömt Profeternas och Apostlarnes method, att bestraffa laster och brott. Ingen af forntidens andeliga Lärare hafva någon fördragsamhet visat emot obotfärdige och förhårdade syndare: alla Profeter, Johannes Döparen och Christus uppträdde med en förfärlig stränghet emot sina samtida: de uppträdde med en förfärlig stränghet såsom sin tids anklagare för sedeslöshet och Religions förakt; men Biskopen tror icke, att vår tid är lika långt kommen i sedeslöshet och Religions förakt och derföre yrkar han fördragsamhet emot obotfärdiga och förhårdade syndare.

För Profeterna var det en samvets pligt att afkunna Guds hårda straffdomar öfver ett otacksamt folk; men för vår tids Profeter och Lärare är det en pligt att lemna sedeslösheten och Religions föraktet obestraftade, ehuru vår tids sedeslöshet och lättsinnighet är så uppenbar, att alfvarsarnna hedningar måtte fördöma oss, och säga: Eder sedeslöshet, Edert Religions förakt har ådragit Eder Guds rättmätiga straff genom de hotande Revolutionerna. Men det är naturligt att den Lärare, som sjelf icke bestraffar sin tids Gudlöshet och lättsinnighet, han tål icke heller, att någon annan gör det; ty han älskar den fallska samvetsfriden: han låter liknöjdheten somna.

Nu för tiden vill ingen Prest befatta sig med Himmelrikets nycklar¹ [1 Här talas i allmänhet, huru det mångenstädes visar sig uti Kristna kyrkan både när och fjerran. Här ser det ofta ut, såsom vore himmelrikets nycklar borttappade af clerus, ehuru dessa nycklar dock egas och brukas ej blott af alla rättsinniga lärare, utan ock af alla rätta kristna, såsom varande medlemmar af det andeliga presterskapet. Men på det icke all

skuld må kastas på läroståndet, må man besinna kyrkotuktens stora förakt i vår tid, då en redlig prest ej kan utesluta det största svin ifrån den Heliga Nattvarden, utan att äfventyra att få skrapor af Consistorium och chikaner af otrons och syndens anhängare. Red:s anm.]. Dörren till Fårahuset står på vid gafvel. Dit släppas in icke allenast getter och bockar, utan äfven hundar och svin. Men Fåren måste stå utanföre. Vår tids svina herdar göda svinkreaturen liksom till en slagte dag, men Fåren blifva hatade och de kallas för Separatister². [2 Man vet, att en del läsare utgått från kyrkans yttre gemenskap och derföre blifvit kallade separatister. Ännu flera s.k. läsare som också lika klart torde inse "det allmänna sedeförderfvet" hafva den åsigt, att ett andeligt utgående från förderfvet är hufvudsaken och att detta förderf ej blott bor i de rum, som vi kalla kyrkor, hvadan de och anse sig med godt samvete kunna i dessa kyrkor höra ordet och begå Sakramenterna, äfven der de måste höra mycket, som ej är godt och de ej antaga. Författaren anser mellertid, fast han ej vill skrämman folk från kyrkorna, att det ej är kristeligt att gynna (göda) svinen under det man förföljer separatisterna af hvilka väl åtminstone flera af renare motiver separerat sig och äro rätta får under den stora, himmelska fåraherden. Red. anm.] Dermed vilja de antyda att Separatisterna uteslutit sig sjelfva ifrån statskyrkan; men hvad kan det båta dem, att gå in uti ett svinahus? Det allmänna sedeförderfvet, som nu är rådande uti statskyrkan bevisar, att det hus som fordom var ett Fårahus, är nu ett svinahus; ifrån detta svinahus kommer en sådan satans lukt och stank, som förpestar hela luften. Huru vill man att fåren skola trifvas uti ett sådant svinahus som Statskyrkan nu är? Det är vida helsosammare för Fåren att stå utanför svinahuset uti fria luften, att de icke må qväfvas af den satans lukt och stank, som förpestar luften uti svinahuset. Emedan fåren icke kunna smälta det svina draf, som nutidens svinaherdar kasta för hundar och svin, så måste de söka sig mat sjelfva och gå såsom Får, de der ingen herde hafva.

Det öfverhandtagande sedeförderfvet märkes icke af vår tids Biskopar; och om ock Tegnér under sina Sauls stunder märkte det, så lät han likväl sådant passera utan att märka följderna deraf för kyrka och Stat. Lättsinnigheten sprider sig ifrån de högre till de lägre, ifrån Slottet till hyddan; och denna likmask fräter Folkens hjerterötter. Men väktarena på Zions murar märka det icke: de se icke, hvad tiden lider.

De äro dessutom stumma hundar: de bestraffa icke uppenbara laster och brott, som gå i svang ibland hopen; och med de förnäma lasterna vilja de icke alls befatta sig; ty de hafva så mycken verlds heder, att de icke alls vilja stöta sig med djefvulen och verlden. För denna verlds heder våga de icke tala sanningen. Man såg tydligen huru Lutherska kyrkans pelare

gingo som katt till het gröt, när frågan var om det allmänna sedeförderfvet i hufvudstaden. Detta sedeförderf är så uppenbart, att till och med utlänningar märka det. När denna fråga förevar i ståndet på riksdagen 1851, handterades den så knapphändigt, att en Censor uti det hedniska Rom skulle hafva yttrat sig mera bestämt och alfvarligt, än ståndet gjorde. Ty alfvarsamme Romarena insågo ganska väl, att lättsinnighet, Religions förakt och sedernas förfall skulle tillintet göra den moraliska kraften och blifva en orsak till statens undergång. Har icke historien bekräftat denna erfarenhet? men för väktarena på Zions murar äro tidens tekn förborgade: de märka icke, att sedeförderfvet är den förnämsta orsaken till fattigdomen: att denna åter allstrar nya laster och brott, och slutligen samhällets omstörtning. Svea Rikes Erkebiskop, som på en föregående Riksdag var på vägen att stenas af pöbeln, tyckte att denna discussion blef allt för tråkig, och önskade att denna discussion icke måtte upptaga hela förmiddagen. H.H. tyckte förmodligen att folket i hufvudstaden lefver så Gudfruktigt och Christeligt, att det icke behöfver någon bättre själavård.

Jag föreställer mig att om Hedningen Cato varit Erkebiskop, skulle han hafva ådagalagt en större moralisk stränghet emot sedeförderfvet än H.H. Cato höll en strängare uppsikt öfver sederna än våra Christna prelater. Och det ser nästan så ut som skulle hedningarne i den Romerska republiken hafva bättre insett, hvaruti människans verkliga värde består. Uppsikten öfver folkets seder var hos dem en Stats angelägenhet, men våra Christna Biskopar anse uppsigten öfver folkets seder öfverflödig. Om en Läsarpredikant företager sig att bestraffa folkets ogudaktiga lefverne, så får han Biskopen till fiende. För denna fördragsamhet med folkets laster får Biskopen stenar till tack af den upretade mängden.

Vidare heter det i samma Tal: "Hvad som skulle göra lifvets stilla glädje förvrides till ett mjeltsjukt och surmulet missnöje med sig sjelf (Det ser så ut, som skulle Talaren alldrig hafva haft något skäl att vara missnöjd med sig sjelf.) "och andra." (Att Talaren varit missnöjd med andra inhemtas af flere omständigheter: han har till exempel bestraffat Läsarena; han har äfven bittert tadlat sina politiska motståndare; han har varit missnöjd med tidens riktning o.s.v. Han borde således icke tadla Läsarena, för deras missnöje med tidens riktning. Att Läsarena hafva missnöje med sig sjelfva kommer af deras stora fel och brister, som de känna med sig sjelfva. Äfven Profeterna och Apostlarne hade ett klart medvetande af sin syndfullhet; och därför måste de vara missnöjde med sig sjelfve. En af Profeterna säger: på den tid, då Herren utgjuter af sin ande öfver allt kött, skolen I vara missnöjde med Eder sjelfve.

Men en sorglös människa har intet skäl att vara missnöjd med

sig sjelf, emedan samvetet är sofvande. Men om så är, säger den sorglösa hopen; om så är, att Läsarena känna sina fel och brister; hvarföre skola de då fördöma andra? Jo! derföre att Profeterna gjorde på samma sätt. Ehuru de sjelfve kände sina fel och brister, måste de likväl bestraffa obotfärdige syndare och förkunna Guds dom. Men säger den sorglösa hopen: Läsarena hafva icke fått någon befallning af Gud att fördöma andra. Svar: det är en Christens pligt, att varna sina vilsefarande bröder och visa dem följderna af ett ogudaktigt lefverne. Men säger den sorglösa hopen: Läsarena drifvas af ett andeligt högmod att fördöma andra. Svar: detta högmod har följt med alla Christna, som fördömde hedningarne. (Veten I icke, att I skolen döma verlden?) Och just för detta högmod blefvo de hatade och förföljde af hedningarne. Men säger den sorglösa hopen: Vi tro icke att Läsarena äro Christne. Vi göra oss ett helt annat begrepp om en rätt Christen. Svar: det står i cathecesen, att Gud allena känner rätta Christna. Huru kan då den döpta hedningen veta hvilken som är en rätt Christen? Alla Judar och hedningar hafva haft ett galet begrepp om Christendomen. De föreställde sig, att Christendomen var ett ohyggligt svärmeri; men Judendomen var för Judarne en sann religion, en rätt Gudstjenst utvertes, och ett Gudi behagligt sinnestillstånd invärtas. Lika så ansågs hedendomen af hedningarne såsom vore den en sann religion. Och i Påfvedömet anses Catholicismen för den rätta Evangeliska läran under att Lutheranismen anses för kätteri:

Uti Lutherdömet anses det rättslösa och sedeslösa tillståndet för äkta Lutheranism, men Läseriet anses för svärmeri, det vill säga: man låter döpa sina barn, lär barnen läsa innantill och utantill, man går i kyrkan, man hör presten predika, man gråter när Presten mjukar opp de naturliga känslorna, man låter Presten meddela sig nattvarden, och man blir begrafven, när man dör; men för öfrigt lefver man som en hedning: super, horar, svär, håller krog, spelar kort och dansar, bannas och skrattar, ljuger, bedrager, slåss, kläder sig grann, går på kalaser; man firar namns dagar och födelsedagar, man håller barnsöl och graföl, man håller bröllop, man pratar och slamrar om allehanda som verldsligt är, men alldrig talar man om Gud, om Christendomen, om döden och domen eller om människans moraliska eller andeliga och eviga bestämmelse.

Se deruti består nu vår Christendom, och med denna Christendom tro vi oss hafva uppfyllt ändamålet med vår tillvaro. Detta kallar jag för en död tro, ett förlitande på den yttre Gudstjensten, ett förlitande på Guds nåd, utan ånger, utan bättring, utan helgelse, utan försoning.

Hvad angår lifvets stilla glädje, som Tegnér talar om i ofvan anförde mening, så har talaren sjelf mot slutet af sin lefnad haft sina "mörka Sauls stunder", han har känt "likmasken gnaga på sina hjerterötter." Hans fruktan för döden mot slutet af

lefnaden, hans missnöje med tidens falska riktning, och måhända äfven andra husliga bekymmer, låta oss förmoda, att han icke alltid fått åtnjuta den "stilla glädje", som Christendomen skänker. Vi måste likväl anmärka, att en Christen icke har någon glädje i verlden, emedan han är hatad och föraktad af verlden; likväl måste han glädjas och fröjdas, när han blir hatad af verlden, emedan detta är ett af de yttre kännemärkena på en rätt Christendom, att han blir hatad och förföljd af den stora hopen. Men detta kännemärke passar bättre på Läsarena, än på de äkta Lutheranerna, som hata Läsarena för deras svärmeri.

Men Tegnér menar, att Läsarena störa lifvets stilla glädje hos andra; och det är visserligen sannt att Läsarena störa den falska samvetsfriden, hvilken den sorglösa hopen anser för lifvets stilla glädje. Läsarena förbittra lifvets stilla glädje hos sina sorglösa grannar genom sina botpredikningar, hvarigenom den sorglösa hopen förlorar den falska samvets friden. Detta den falska samvetsfridens störande är det som Biskopen ogillar; ty Biskopen har sjelf icke stört den falska samvetsfriden för någon: han har låtit alla menniskor sofva i frid uti syndasömnen; men huru vida hans samtida tacka honom därför uti Evigheten, det blir en annan fråga.

Hörom vidare Tegnér's ord: "med ett ord den högsta, den ädlaste gå/van, som Guds Barmhertighet skänkt åt menskligheten, förvandlades till ett vämjeligt gyckelspel." (Här uppenbara sig den lefvande Christendomens kännetecken uti det stora snillet's föreställning, under bilden af ett vämjeligt gyckelspel. Davids stenuggle lika suckande i mörkret, han missnöje med sig sjelf och andra, hans klagan öfver Christendomens förfall, Profeternas straff predikningar, Apostlarnes hemliga sammankomster, allt detta, som man återfinner hos de väckta, förefaller det stora snillet som ett vämjeligt gyckelspel: det blir en hädelse emot Gud och religionen, alldeles så som Christendomen i början blef ansedd af Judar och hedningar. Här har nu den Christne Biskopen fördömt det samma hos Läsarena, som Judar och hedningar fördömde hos de Christne.

Han målar ut Läsarens Christendom. Och nästan hvarje omständighet, som han lägger Läsarena till last, återfinner man i Bibeln såsom en dygd eller såsom någonting väsentligt i Christendomen. Till Ex. "suckandet" anses som någonting tillgjort, det är skrymteri¹. [1 Visserligen kan ett suckande hos en sömning och obotfärdig menniska betraktas såsom ett skrymteri. Men der det icke är Guds andas verk, så förtjena de knappt kallas suckande, utan heldre ett pustande emot lagens och lifvets besvär likt hästens pustande emot selen och betset. Hvad läsarena angår medger dock fört. här af, att mellan dem ar mycken skillnad, och att somligas suckar kunna vara mindre djupa och redliga. D.] Men då blir också David en

skrymtare, Publiken blir en skrymtare, men den, som alldrig suckar öfver sin förnedring, blifver icke skrymtare.

Jag har hört en Herreman säga att "Läsarena sucka som kreatur". Detta omdöme om Läsarena är i sjelfva verket en hädelse; det är att göra narr af den botfärdige och ångerfulle syndarens djupaste känslor. Kreaturet² [2 Förf. har ej här inlåtit sig att förklara "kreaturens suckan" (Rom. 8. kap) hvarom flera tolkningar kunna läsas i execeternas skrifter, utan förf. här af har blott tagit det enklaste och vanligaste exempel af kreaturens suckan, utan att neka det kreaturen i Rom. 8 har en vidsträcktare betydelse.] som ofta plågas öfver sin förmåga af sin tyrann, menniskan, suckar och längtar efter Guds Barnas härliga uppenbarelse, (säger Paulus) Kreaturet har också känslor: det känner sin tyrans hårdhet, obarmhärthet och misshandel: det suckar således öfver tyrannens obarmhärthet och sitt eget betryck: det längtar efter frihet; men så länge som menniskan handterar kreaturet som en tyrann, kan icke kreaturet få någon nåd, eller någon mildare behandling; Derföre säger Paulus: längtar kreaturet efter Guds Barnas härliga uppenbarelse, det vill säga: om menniskan blefve ett Guds Barn skulle hon icke kunna handtera kreaturen obarmhertigt och öfver deras förmåga. Om nu Läsarens suckande jämföres med kreaturens suckande, så får detta suckande en djupare och ädlare betydelse, än den förnäme Herremannen kan föreställa sig. Det kommer ifrån ett förkrossadt hjerta.

En ångerfull och botfärdig syndare suckar öfver den tyrannens, diefulvens tyranni, öfver sitt eget synda elände, öfver verlds menniskornas olycksaliga tillstånd under den grymma tyrannens förtryck. Detta suckande kommer således dels af en djup syndakänsla, dels ock af medlidande med de olycksaliga varelser, som icke ens ana den förskräckliga olycka, som hänger öfver deras hufvuden; dels ock af en innerlig längtan efter Guds barnas härliga uppenbarelse och fullkomliga befrielse ifrån djefvulvens tyranni.

Men just detta suckande kunna världens herrar och tyranner icke tåla. De hysa för de suckande den djupaste afsky och förakt, och derföre säga de att "Läsarena sucka som kreatur". Om nu en herreman eller en af våra höglärda Biskopar skulle af en händelse inträda uti ett rum hvarest de första Christna höllo sina "hemliga sammankomster", så skulle han blifva alldeles förvånad öfver det "ohyggliga svärmeriet." När "anden manade för dem med utsägliga suckar" så skulle Biskopen säga: "den Christendom, som suckar i mörkret liksom nattugglan, är icke värd sitt namn." En herreman skulle bekräfta Biskopens ord och säga: "dessa svärmare sucka som kreatur." Och detta omdöme, fälldt om de Christna af en "raglande" Biskop, anses af världens blinda markattor för en Gudomlig sanning.

Om nu den Christendom, som suckar, som "afsöndrar" sig ifrån verdens syndiga nöjen, som endast "trifves i öknen", (d.v.s. de Christnas hemliga sammankomster, eller Lärjungarnes vistande inom lyckta dörrar för Judarnes rädsla skull) om, säger jag, denna Christendom icke är värd sitt namn, så måste den "raglande" Christendomen, som roar hofdamerna med oanständiga qvickheter, som skrifver horvisor och supvisor till de dygdiga horornas och de nyktra fyllhundarnes förnöjelse. En Christendom, som deltagar i verdens syndiga nöjen, dansar, spelar kort, dricker punsch och toddy, och kurtiserar verden med lättsinniga infall: en sådan Christendom måste troligen vara värd sitt namn. Och just sådan är den Christendom, som vi nu hafva; den är just sådan, som djefvulen och verden vill hafva den. Och följderna af denna Christendom är: lyx, flärd, lättsinnighet ibland de rika och förnäma; fattigdom, elände och grofva laster ibland massan af folket. Och den slutliga följderna af en sådan Christendom är uppenbar för alla, nemligen politisk fanatism, uppror och tyranni, blodbad och förtryck. De, som drömma om frihetens seger uti förnuftets herradöme, måste slutligen lägga sin nacke under bilan. De revolutioner, som nu äro på vägen att bryta ut, måste sluta med ett grufligt tyranni; och dervid kan det vara likgiltigt om Nero eller Robespierre äro magtegende.

Den som närmare undersöker Christendomen i sitt renare tillstånd under de tre första århundraden, måste komma till den slutsats, att den Christendom, som vi nu hafva i stats kyrkan, är ett "vämjligt gyckelspel". Nu tidens Christna likna andeliga markattor. Krögare och fyllhundar, tjufvar och horor, kallas nu för Christne. Dessa aktningvärda medlemmar af Guds församling dricka i Herrans kalk i kyrkan: de dricka af djeflarnas kalk bakom kyrkan: de gråta i kyrkan och skratta bakom kyrkan: de äro anständiga i kyrkan och hora bakom kyrkan: de sjunga psalmer i kyrkan och horvisor bakom kyrkan: de välsigna i kyrkan och svärja bakom kyrkan: de äro Gudfruktige i kyrkan och ogudaktige på krogen. En sådan Christendom är ett "vämjligt Gyckelspel" och sådana Christna kan man kalla Christna markattor, emedan de härma efter Christendomen i kyrkan, men dess kraft förneka de utom kyrkan. Och nu är den Christna Biskopen så förblindad, att han uti den andeliga döden, uti den ochristliga lättsinnigheten, gudlösheten och Religions föraktet finner en lefvande Christendom, men uti Läsarens andakt finner han svärmeri.

Sannerligen! en sådan Biskop måste vara ett stort ljus uti ett tidevarf, som gått så långt uti sedeslöshet och lättsinnighet, att alfvarsammare hedningarne måste fördöma nu tidens Christna och säga: så ogudaktigt och lättsinnigt folk som detta fanns icke uti vårt land.

Vid en kyrkvisitation i Kalvsvik, der Läseriet börjat innästla sig, yttrade Tegnér bland annat: "Den tid är kommen, hvarom

Apostelen Paulus skrifver i sitt andra bref till Timotheus: de skola icke kunna lida hälsosam lärdom, utan skola efter sina egna lustar samla sig Lärare, efter dem kliar i öronen och de skola vända sina öron ifrån sanningen." Om Biskopen hade riktadt dessa ord emot Läsarens motståndare, så hade det efter allt utseende passat bättre; ty om man jemför samma brefs 3:15, så får man se hvad det var för folk som samlade sig lärare efter egna lustar: det var sjefkära, penninglystne, skrytsamma, högfärdige, hädare, föräldrar olydige, otacksamme, ofromme, kärlekslöse, oförsonlige, tadtare, oåterhållsamme, omilde, hatande det goda, förrädare, framfusige, uppblåste, älskande vällust mer än Gud, hafvande sken af Gudaktighet, men dess kraft förnekande. Emot sådana människor äro orden i brevets 4:34. riktade.

Visserligen vill den otrogna hopen, som likväl lefver i uppenbara laster, vältra på Läsarena all den gudlöshet, som finns ibland Läsarens motståndare; ty om Läsarena afsöndra sig ifrån verdens syndiga nöjen, så äro de "sjelfkära"; om de icke lägga sina penningar på krogdisken, om de icke köpa all den grannlåt, som krämaren utbreder, så äro de "penninglystne"; om de säga sig vara Christne och Guds barn, så äro de "skrytsamme"; om de döma verden för dess ogudaktiga väsende, så äro de "högfärdige"; om de afsöndra sig ifrån den med Förnufts visdom och människostadgar bortskämda stats kyrkan, så äro de "hädare" d.v.s. de förakta den allmänna Gudstjensten; om de icke vilja antaga den tro, som ogudaktiga föräldrar vilja påtruga dem, så äro de "Föräldromen olydige"; om de förmana sina sorglösa anhörige och grannar till bättring och därvid citera Guds hårda straffdomar ur Bibeln, så äro de "otacksamme" (d.v.s. de qvittera åtnjutna välgerningar med ovet, skällsord och fördömande); om de visa alfvar och stränghet i sina botpredikningar, så äro de "ofromme" (d.v.s. de visa ingen fördragsamhet med den förhårdade syndaren, de förmana honom icke med kärlek och saktmod o.s.v.); om de fördöma den förhårdade syndaren och visa honom Guds stränga rättfärdighet och det straff, som måste följa på ett ogudaktigt och lättsinnigt lefverne, om icke en sann ånger, bättring och lefvande tro mellankommer innan döden, så äro de "kärlekslöse" emot verden; om de icke kunna förlåta den fräcke syndaren innan han ångrar sitt brott, så äro de "oförsonlige"; om de tala om den obotfärdige syndarens brott, för att kunna öfvertyga den brottslige, när han träffas, så äro de "förtalare"; om de gifva sina känslor lust genom suckande, gråt, glädje eller andra lifsyttningar, så äro de "oåterhållsamme"; om de bedöma den säkre syndaren efter som han förtjent, så äro de "omilde"; om de icke vilja antaga en falsk lära, som en raglande Prest vill truga på dem, så äro de "hatande det goda"; om de angifva en grof brottsling för länsman, så äro de "förrädare"; om de icke visa den köttsliga och falska ödmjukhet, som en ogudaktig visar för verdens herrar, så äro de

“framfusige”; om de icke krusa för världen, så äro de “upplåste”; om de stundom känna en försmak af den eviga saligheten och dricka den himmelska vällusten, “så älska de mera vällust än Gud”; om de sucka, gråta, sjunga, läsa, tala om Christi nåd och kärlek o.s.v. så äro de skrymtare: “de hafva ett sken af Gudaktighet, men dess kraft försaka de”. Om nu en Läsarpredikant uppträder i en sammankomst med en allvarlig förmaning till ståndaktighet, till vaksamhet, till strid emot satan och världen, eller läser ett stycke ur Luther, eller stämmer opp en vers ur Zions sånger, så vänder den raglande Biskopen Apostelen Pauli ord emot honom och säger: “de samla sig Lärare efter egna lustar” m.m.

Men var så god och märk den omständigheten Herr Biskop, att Apostelen uti brefvets 2: Cap. 15 versen omtalar de hedniska laster, som ännu äro allmänna i stats kyrkan, och märk väl om dessa laster kunna tillämpas på Läsarena eller på deras vedersakare, och vänd sedan Apostelens ord på dem, som öfva dylika lustar; då torde saken få ett helt annat utseende. En Församling som består af krögare, fyllhundar, horor, processmakare, dagdrifvare, svärjare, slagskämpar rn.fl. väljer visst icke en sådan lärare som bestraffar deras ogudaktiga lefverne, utan den väljer häldst en sådan Prest, som låter dem lefva ostraffadt efter sina onda lustar, och predikar evangelium så, att alla obotfärdiga och förhärdade syndare kunna tillegna sig Guds nåd och syndernas förlåtelse.

Man ser nog vid Prestval hvilka egenskaper herrskaperna mest värdera hos en profpredikant och hvilka egenskaper bönderna mest värdera. Herrskaperna välja häldst en sådan prest, som är mest herrskaplik eller belevvad efter världens smak; men bönderna välja häldst en sådan, som har en stor kropp och stark röst, som trakterar bonden med brännvin, när han kommer till Prestgården och pratar om allehanda världsliga saker¹. [1 Detta är taladt exempelvis och på ett lekande sätt och gäller icke alla herrskaper och bönder. R.A.] Om nu Tegnér, Wallin och Luther skulle uppträda som profpredikanter i en hufvudstad, så skulle Tegnér och Wallin få röster, men Luther skulle icke få en enda röst², [2 Äfven här är meningen talad i allmänhet. Såsom stadsherrskaper vanligen äro, skulle de knappt ge någon röst åt Luther om han vore på förslag bredevid våra största grannlåtspredikanter.] det är nästan säkert. Och till sådana församlingar kunde Apostelens ord med allt skäl riktas; de samla sig Lärare efter egna lustar. Men detta begriper icke den Protestantiska Biskopen. Till sådana församlingar, som nu finnas öfver allt i Lutherska kyrkan, kunde man säga: “de skola vända sina öron ifrån sanningen och vända sig till fabler”³. [3 Härmed nekas icke, att i Lutherska kyrkan finnas församlingar, deri och mycket folk finnes, som har en bättre upplysning; ja att några sådana kunna finnas äfven i de mörkaste församlingar. R.A.] det vill säga: den prest som nu ville bestraffa de gångbara lasterna, krögeriet, fyllneriet, lättsinnigheten, flärden, högfärdigheten, vingleriet m.m. skulle icke

väljas af någon. Nu har Tegnér riktat äfven dessa ord emot Läsarena, men farit förbi de ställen, som kunde passa på honom sjelf; till Exempel Cap.2: 1618: men de oheliga torna talen undvik.

Om alla berättelser om Tegnér's oanständiga infall och qvickheter voro samlade, skulle de väl pryda en Christen Biskops lefvernes beskrifning? Att oanständiga quickheter af en Biskop "fräta" sedligheten och Religions känslan, liksom "kräftan", kan man lätt begripa. När en Biskop på ett fint och qvickt maner sårar blygsamheten, hvad gehör kan han då vänta, om han vill bestraffa lättsinnigheten? Tegnér hade bort taga åt sig denna förmaning: 2.Tim. 2: 22, men fly de ungdomliga begärelserna. Dessa ord förklaras af Gerlach sålunda: med de ungdomliga begärelserna förstår Apostelen i detta sammanhang i synnerhet nyhets begär, ärelystnad.

Detta var just den herrskande passionen hos Tegnér. Har väl Tegnér åttlydt dessa ord: En Biskop skall vara nykter, icke drinkare, m.m. ene hustrus man¹ [1 Må Tegnér's dyrkare ursägta, att man är så närgången emot deras afgud! Det sker i välment syftning, att de må vakna i tid.] o.s.v.? Tegnér's loftalare och beundrare skola visserligen korssa sig och himla sig öfver den afund och det förtal hvarmed den stora mannen smädas på sin döda mull; de skola säga: han står nu inför Guds domstol; han står icke under någon Läsarpredikants dom. Men Tegnér's loftalare böra märka, att hvarje historiskt märkvärdig person står icke blott under Guds dom, utan äfven under historiens dom. Historien måste fälla en opartisk dom om den mannens moraliska karakter, som så djupt ingripit uti sitt tidehvarfs andeliga bildning. Om det är historiens pligt att gifva rättvisa åt en stor mans dygder, så får han icke heller förtiga den stora mannens laster. Man bör veta hurudan den mannens lefverne har varit, som uppträder med en förkastelse dom emot Läsarena.

När Tegnér fäller ett omdöme om Läsarena, så tror det lättsinniga tidehvarfvets hjeltar, att detta omdöme är det samma som Guds egen dom. De besinna icke att Celsi och Porfyrii¹ [1 Celsus och Porphyrius voro 2 hedningar, som i den första kristna tiden med bitter quickhet anföllo kristendomen och antastade de kristna med hvarjehanda vrånga anklagelser.] omdöme om de Christna var ett vrångt omdöme; och dessa mäns andeliga hat till de Christna gjorde dem blinda. Deras nedriga karaktär låg till grund för deras vrånga omdöme. Om Tegnér hade haft en ren, obefläckad karaktär, så skulle han bättre blifva trodd, när han fördömer Läsarena; men emedan hans lättsinniga väsende har lemnat lättsinnighetens märken efter sig uti tidehvarfvets hjertfibrer, så förtjenar hans omdöme om Läsarena ingen trovärdighet. Läsarena äro lika föraktade som hatade af det lättsinniga tidehvarfvets döpta hedningar: de äro lika hatade af vårt tidehvarf, som de Christna på sin tid

voro hatade af judar och hedningar. Inquisitionen² [2 För den olärdare må erinras, att Inquisition betyder den undersökning och ofta grymma bestraffning, som Påfviska kyrkan tog på dem som ansågos för kättare, äfven då de ville framdraga Bibelens rena läror. AntiKristi anda är densamma i alla tider, fiendtelig emot Kristi anda. Ormen har i alla tider stungit qvinnones säd. "Den som född var efter köttet förföljde i alla tider den som född var efter andan". Så går det ock nu. Ehuru förföljelserna ej äro allestäds så uppenbart bittra eller grymma och väl ock af kristelig samhällsordning tillbakahållna, så äro dock Pauli ord ännu gällande: alla de som gudeliga vilja lefva i Kristo Jesu (alla väckta och rätta läsare) måste lida förföljelse".] har gjort hvad den kunnat för att qväfva dessa andeliga rörelser i sin början; det fattas endast blodiga offer för att fullborda förföljelser. Nu börja dessa Religions förföljelser att bära olycksbringande frukter både för kyrka och stat. Dessa frukter smaka bäska för konungar och Prester. Den Religiösa känslan är hardt nära utslocknad ibland massan af folket. Sedeförderfvet har stigit till en förvånande höjd. Lätt-sinnigheten har tagit öfver hand. Folkets hjertan äro öppnade för alla sinlighetens, äregirighetens och roflystnadens retelser. Alla samhällsband äro på vägen att upplösas. Massan kan hvilken dag som häldst retas till uppror, blott en gnista från afgrunden är tillräcklig, att tända eld i den Politiska långhalmen.

Se, detta är följden af Religions förföljelserna¹. [1 För att gifva dess mer kraft åt dessa dystra målningar tillåta vi oss blott några exciperade utdrag ur Presteståndets Cirkulär från 1847/1848 års Riksdag: Der heter bland annat: ..."Otron har alltmer söndrat sig från sanningen; affallet har blifvit allmännare och mera öppet." ... "Otron, all synds rot och uphof, är sjelf den djupaste synd och synd är ett folks förderf och vacklande eller störtande throner, uplösta samhällsband, folk i blind förbittring resta emot folk, inbördes krig med alla sina fador, den otro och ängslan för hvad som öfvergå skall, som hvilat tungt öfver menniskornas sinnen, allt vittnar, att stormen af Guds rättfärdiga vrede framgår straffande öfver jorden"... "Fiendens framsteg äro icke så att ringa akta... derom vittnar den allmänna kallsinnigheten för kristendomen såsom lära och därmed följande missaktning för sådana dess bud, som stå i strid med egna lustar... kärlekslöshet, sabbatens vanhelgd, sedernas uplösning och brottens förfärligt växande antal"... Tillståndet är visserligen olika på olika orter, men likväl tillräckligt allmänt att väcka det djupaste bekymmer och mana till brinnande böner, att Herren icke straffar oss i sin vrede, att han hafver fördrag med oss och gifver oss rum till bättring. R.a.] Läsarena äro de enda som icke blanda sig i de Politiska striderna. Männe de magtägande skulle hafva någonting att frukta af en Folkmassa, bestående af Läsare, trots att Läsarena kunde göra uppror emot öfverheten? Nej, platt intet. Om de blott finge fri Religions öfning, skulle de vara de trognaste

undersåter.

Äfven Tegnér hotade Läsarena med Inquisitoriska åtgärder, om de icke bättrade sig; och deruti liknade han andra otrogna Prester. Hans ord i denna syftning äro följande:

“Jag förföljer ingen för hans tro. Jag vördar samvetets frihet, liksom all annan frihet; men friheten måste då vara lagbunden och icke urarta till sjelfsvåld och utsväfningar (Men Tegnér's egna utsväfningar voro ju icke lagbunden). “Det är min Embets pligt, att först varna och förmana och jag uppfyller detta villigt. Men om ingen varning hjälper, då är det äfven min Embets pligt, att vidtaga sådana åtgärder, som lagen bjuder (hör der!) för att återställa ordning inom församlingen och enhet i kyrkan (här talar han som en Påfve; han tål inga separatister; han vill således med den verldsliga Lagens magt återställa ordningen inom församlingen och enhet inom kyrkan. Men det har ju i alla tider varit Inquisitionens valspråk. “Skonen mig för en sådan obehaglighet. “ ‘

Se här kommer den inquisitoriska skrymtaren fram! Det hörer nemligen till hans Embets pligt, att med den verldsliga Lagens magt anställa en förföljelse emot Läsarena, för att återställa enhet i kyrkan; och således, om kyrkan också vore ett svinahus, så skola dock alla tvingas att komma derin; men hvarföre säger han: “skonen mig för en sådan obehaglighet?”

Var det för honom en pligt, att tvinga Läsarenas samveten med våld, så borde ju denna pligtens utöfning vara för honom lika lätt och behaglig, som den föregående varningen: han borde då, genom denna pligtutöfning, freda sitt ömtåliga samvete för alla förebråelser, på samma sätt som den kungliga horan fick samvets frid, när Döparens hufvud bars in på ett fat. Huru kunde det då vara obehagligt för Tegnér, att uppfylla en sådan pligt? måhända pligternas Collision förorsakade denna obehaglighet. Det var en pligt att tvinga Läsarenas samveten, och det var en pligt att icke tvinga dem. Den ena pligten ålade honom hans Embete, nemligen att vara Storinquisitor, men den andra pligten, att icke ådraga Läsarena någon förföljelse, måne den hade sin grund uti hans mensklighets känsla? han tyckte kanske att det var synd om Läsarena på samma sätt som Pilatus kände i sitt samvete att det var orätt att döma en oskyldig man till döden; i ty fall skulle Tegnér lik som Pilatus hafva varit mindre brottslig, än den eller de, som tvungo honom dertill. Men hvilken kunde det vara, som skulle tvinga Tegnér att handla tvärt emot sin egen mensklighets känsla, eller tvärt emot sitt samvete? monne Lagen? men om en orimlig lag bjuder, att tvinga olika tänkande i Religionen att göra våld på sitt samvete, att göra våld på sin öfvertygelse; så måste äfven den, som skall tillämpa en sådan lag äfvendels göra våld på sitt samvete, och handla tvärt emot sin inre öfvertygelse, förutsatt nemligen, att han har en sådan öfvertygelse, att det

är synd, att det är orätt, att tvinga en annans samvete. Då begår en sådan en dubbel synd; först gör han våld på en annans samvete, och sedan gör han våld på sitt eget samvete. Huru kan en sådan freda sitt samvete för förebräelser?

Men efter all moralisk uträkning var det icke stridande emot Tegnér's samvete att tvinga Läsarena; ty då han ansåg dem för kättare och villoandar, som störde samvetsfriden, så uppenbarade sig det andeliga hatet till Läsarena uti hans medvetande såsom en samvetspligt, likasom detta hat hos andra Inquisitorer förvandlat sig till en helig pligt, att utrota kättarena. Ingalunda visste Judarne, att de hyste hat till Frälsaren; icke visste heller Påfven, att han hyste hat till Luther; och kanske ingen Inquisitor har haft medvetande deraf, att hatet har varit motivet till förföljelsen. Utan samvetet, pligten har tvunget dem dertill.

Och deruti består just satans list, att ett dödligt hat har uppenbarat sig som en helig pligt. Det skulle minska icke stå så illa till med menniskan om hon alltid kände rätta motivet till sina handlingar; men just deruti består den moraliska förblindelsen, att äfven de lärdaste män kunna ignorera rätta motivet till sina handlingar.

Alltså måste vi antaga, att det för Tegnér var en pligt, ett samvets åliggande, att, om ej annat hjälpte, med våld återföra de förmenta svärmarena till kyrkans sköte, och deruti liknade han andra Påfvar och stor Inquisitorer, att han trodde sig göra Gudi en tjänst dermed. Att det likväl kändes obehagligt, att vidtaga strängare åtgärder emot Läsarena, kom sig dels af en inneboende mensklighets känsla, som han icke ville sårta, dels af ett skrymtaktigt medlidande, som äfven andra Storinguisitorer låssat visa emot de offer, som skulle å båle brännas.

Se der har I hela historien i korthet utvecklade om Religions förföljelser i allmänhet; men att sjelfva principen, hvarifrån Religions förföljelserna utgått, är falsk och rättsvidrig, ja till och med förnuftsvidrig, det har Aftonbladet mångfaldiga gånger utvecklade, i synnerhet då det varit frågan om

Inquisitoriska åtgärder emot Rationalismens anhängare. Att stor Bjesse, som alltid vill vara Consequent i Rätts läran, vid detta tillfälle låtit Tegnér famla i mörker och okunnighet om hvad som borde vara det rätta, det torde hafva sina lätt begripliga skäl. Lutherska kyrkans pelare hafva ärft förföljelse andan af Inquisitorerna i Påfvedömet; och om det är sannt, hvad som berättas om Catholikerna i Stockholm, så lära de äkta Lutheranerna tänka tillämpa vedergällningsrätten på Påfvedömet, genom det de anställa förföljelser mot Catholikerna: det blir således: "öga för öga", och "tand för tand", eller "betalt som qvitteras". Hvad Lutheranismen vinner dermed, synes ännu stå i vida fältet. Jag tycker att det

kejserliga svaret till Lutherska Biskoparne i Liffland var rätt naivt: det måtte vara dåliga Prester, som icke kunna behålla sina åhörare. Vi hafva nu visat några prof på Tegnér's tankar om Läsarena: de gå alla ut på att ogilla och fördöma Läsarena. De äro allesammans svärmare, kättare, upblåste, andeligen högfärdige och villoandar, som måste näpsas och qväsas med Lagens magt om icke annat hjälper. Ut i dessa Tegnér's kyrkotal finnes icke en gnista af den mildhet, kärlek, försoning, som skulle utmärka en verkligt andelig man.

Enär han utan nåd och barmhärtighet fördömt Läsarena, så kunna också Läsarena på honom tillämpa de Bibelspråk, som alla Läsarenas motståndare använda och rikta emot Läsarena: dömer icke, så varden I icke dömde.

Läsarenas motståndare påstå, att den som uppträder såsom andelig domare bort först sopa rent för sin egen dörr; och detta påstående är alldeles i sin ordning. Om nemligen den, som dömer andra, är sjelf saker till samma brott hvarför han dömer andra, så förlorar det andeliga dömandet all sin kraft. Men Läsarenas motståndare äro lika klarsynta, som Fariséerna: de se ett fel hos Läsarena, som icke är ett fel. Tegnér anklagar Läsarena för deras dömande, och säger på ett ställe "att de icke heller lemna de Döda i fred." Detta är visserligen sannt, att Läsarena fälla sitt omdöme om både lefvande och döda; men dertill hafva de samma rättighet, som historien, hvilken alltid dömer de döda. Historien dömer icke de lefvande, medan dessa kunna möjligen undergå en sinnesförändring; de kunna möjligen bättra sig; men de döda kunna icke bättra sig, utan "dit trädet faller, der blir det liggande". Således torde äfven den opartiska historien uti en aflägsen framtid fälla en mindre fördelaktig dom om Tegnér's moraliska karaktär, att den ingalunda kan jämföras med någon af forntidens stora män. Och när den opartiska historien fäller ett omdöme om en människas moraliska karaktär, så afskiljer hon derifrån allt hvad som egentligen icke hör till den moraliska karaktären. Och ju ädlare en Personlighet varit, desto mera rättvisa vederfares densamma långt efter döden, sedan alla Passioner och intressen lagt sig, som förvilla omdömet.

Tegnér var icke heller fri från Passioner, som förvillade hans omdöme, så väl i andeligt som politiskt hänseende; och hvad Läsarena beträffar, så var han alldeles i okunnighet om de höga känslor och den höga sinnesstämning, hvaruti de tidtals befinna sig. Såsom sjelf andeligen blind, kunde han icke annat än förkasta Läsarenas så kallade svärmeri. Att detta vårt omdöme om Tegnér's andeliga blindhet icke är för mycket vågadt, synes ibland annat deraf, att han icke alls hade några ögon för den stora Solförmörkelsen, som en tid bortåt, genom Rationalismens och fritänkeriets infernaliska dunster, herrskat i Europa. Hvad Tegnér yttrade om "Christendomem graf", var blott en flygtig känsla, hvilken snart glömdes: han kom aldrig

till en rätt sjelfpröfning: alldrig grubblade han öfver människans moraliska bestämmelse eller öfver historiens slutliga utveckling. Hans politiska griller och hans lättsinnighet gåfvo honom ingen tid att tänka på alfvarsammare saker¹. [<fotnot> 1 Så vill det åtminstone synas författaren här af.] Aftonbladet har vid flera tillfällen haft och yttrat det omdöme, att Tegnér var i Politiken andeligen blind, och vi fälla det omdöme, att han äfven i Christeligt afseende var andeligen blind. Han dömde om Läseriet, som den blinde om färgen.

Följande mening visar, att Tegnér var mera Rationalist än Orthodox: "Kristendomen är icke ett människoverk, men väl de Theologiska lärobyggnaderna, och hvad människohänder byggt, kunna människohänder störta". (Dessa ord torde Aftonbladet tyda till sin fördel; men hvarföre kan icke samma ord tydas till Läsarens fördel? Talaren syftar här tydligen på de Symboliska Böckerna, som äro byggda af människohänder, och denna lärobyggnad, menar han, kan också af människohänder störtas. Men om nu denna Lärobyggnad bäst passar för Läsaren, som finna den vara grundad på verklig människokänedom, hvarföre skulle den icke få vara en trosregel för dem, om också förnuftet hos de bildade klasserna tror sig hafva upptäckt åtskilliga fel och brister uti den Lutherska Lärobyggnaden?)

Vidare säger Tegnér: "Det kan ej undfalla någon tänkande man, att Theologien hänger väsendtligen till sammans med många andra vetenskaper, och måste ombyta skick i den mån, som dessa förändras. (Om alltså psykologien eller Läran om mennisko själen förändras, så måste också Theologien förändras: till Ex. om filosoferna lära, att menniskan har en fri vilja i andeliga ting, (liberum arbitrium), så måste hela Lutherska Lärobyggnaden ramla för denna falska lära, och en splitter ny Förnufts Religion stiftas. Den theologiska lärobyggnaden grundar sig likasom andra lärobyggnader på vissa förutsättningar eller allmänna sanningar, som man kallar för axiomer och postulater. En sådan förutsättning eller antagen sanning är Luthers lära om människors vilja; men om nu denna verdens vise, till följe af bristande erfarenhet i andeliga ting, framkomma med den falska läran, att menniskan har en fri vilja (liberum arbitrium) så måste hela Lutherska lärobyggnaden ramla.) "Det kan icke undfalla honom, att den, som ej tror på en inspirerad kyrka, måste just derföre tro på en framåtskridande vetenskap äfven i Gudaläran, och att allt stillastående är och blir omöjligt inom vetenskapens område."

Enär Tegnér icke tror på en inspirerad kyrka¹, [1 Tegnér synes väl hafva antagit, att den första Kristenheten var inspirerad af den Heliga anda. Men han synes antaga, att i sednare tid den Heliga anda blifvit öfverflödigt, sedan människans egen anda blifvit så klok och kunskapsrik. Bättre är då detta profetens råd: Ser eder före för eder egnom anda.—O! att Tr med fl.

bättre följt det!]) så har han dermed förnekat tron på den Heliga andes verkningar: han tror således att kyrkan i början var "inspirerad". Men nu är den icke "inspirerad" af en Helig ande. Deruti har han rätt: kyrkan är icke inspirerad. Derom vittnar också Tegnér's mörka föreställningar om "Christendomens graf; det andeliga mörkret, den andeliga blindheten, det öfverhandtagande sedeförderfvet, lättsinnigheten, den politiska fanatismen, allt detta vittnar ovedersägeligen att kyrkan icke är inspirerad: det finns icke mera någon Helig ande uti Statskyrkan. Men i stället för att nu vända sig till Gud med en hjertelig suck och bön om den Helige andes upplysning i ett så alfvarligt och magtpåliggande hvärf, vänder han sig till vetenskapen, som är byggd af mennisko händer, och kan af människohänder nedrifvas: han tror på vetenskapen, som är ett Förnufts verk och mennisko funder¹. [1 Härmed nekas icke att Gudaläran, (bibeltolkningen rn.m.) gjort stora framsteg jemte öfriga vetenskaper. Här påstås allenast, att framstegen i Gudaläran icke skett genom de otrognas andeligt blinda förnuft (om och mycket lärddt i verldsligt vetande) ej genom människans egen ande, utan genom Guds ande.)] Huru överensstämmer nu denna tro med Luthers tro, som hade den öfvertygelsen, att utan den Hel. andes upplysning kan menniska ingenting uträtta till sin egen förbättring eller frälsning ifrån djefvulens våld? monne icke detta vara detsamma, som att bygga sitt torn afträ, hö och strå. Vetenskapens framskridande i Gudaläran vill förmodligen säga det samma, som ett framskridande uti den sanna kunskapen om Gud, så att ju mera upplysningen stiger, desto större andeligt ljus kan menniskan få; men om detta beror af vetenskapernas framskridande, så behöfva vi icke hvarken uppenbarelse eller någon ny andelig upplysning af den Hel. ande om ett rätt förstånd i Guds ord. Vetenskapen i Gudaläran kan slutligen framskrida så långt, att Christus är en menniska, utrustad med större förstånd än andra menniskor (Ignell). Kunskapen om Gud kan skrida ännu längre; den kan komma så långt, att om det finns en Gud, så har han ingenting att beställa med menniskan; menniskan får hushålla med sig sjelf och andra bäst hon vill och gitter, och Gud fordrar ingen räkenskap af henne: hon behöver icke vara någon annan än sitt eget Gudomliga förnuft ansvarig för sina handlingar. Ja, vetenskapen i Gudaläran kan framskrida så långt, att det icke finns någon Gud, utan endast naturen eller naturens krafter: samma vetenskap kan framskrida så långt, att menniskan sjelf är Gud, och att det icke finns någon annan Gud.

Så stora framsteg i Gudaläran har den Theologiska vetenskapen redan gjort i vissa länder, och om vi icke tro på en inspirerad kyrka utan på en framskridande vetenskap i Theologin, så kunna vi utan fruktan komma "raglande" in i himmelriket. Ty allt efter som den Theologiska vetenskapen gör nya framsteg i Gudaläran, kunna vi komma antingen på två ben stående,

med Jakobiner mössan på hufvudet och ett kejsar hufvud i handen, eller "raglande" med en brännvins flaska i den högra och några horvisor eller sopvisor i den venstra handen, eller krypande på fyra ben, men med "dygdiga bröst", eller masande med lösa — eller lösaktiga bröst inför Guds Thron och säga: här är jag och horungarne, som du mig gifvit hafver.

Så långt kan det Gudomliga Majestätet förnedras, om vi tro på den framskridande vetenskapen i Gudaläran, och icke på en, den Helige andes förnyelse i Christenheten. Huru kan väl Tegnér tro, att en inspirerad kyrka finns, då han fördömer Läsarena för "andans drifter" och kallar dem för bedragare, som hafva syner eller se i andanom d.v.s. se in i sitt eget hjertas djup, se helvetet eller himmelriket derinne. Det är annars besynnerligt, att han immerfort motsäger sig sjelf: det ser ut, som skulle hans tal hafva varit blotta ögonblickets ingifvelser, så att han alldeles glömt den ena gången hvad han sagt förut. Så till exempel heter det uti ett annat tal, som förekommer efter det förra: "Presterskåpets verksamhet får icke vara en död mekanisk kraft, utan en medvetande, en lefvande." "Ingenting" säger han "skadar Embetet, såsom det, ty värrl allt för vanliga: död kraft i stället för levande, bokstaf i stället för anda."

(Här fordrar han åter "Andan", men hvilken anda? jo! det får man strax se:) "Slentrian, i stället för Tanke och Förstånd." Är det nu "tanke och förstånd", som han menar med anda? så ser det ut. Men tanke och förstånd hafva äfven hedningar, och det i stor skala. Deras stora förstånd har man sett prof på uti det gamla Grekland; och om ingenting annat fordras än förstånd, så behöfs det ingen Helig anda, som upplyser det förmörkade Förståndet. Likväl heter det ännu uti vår Handbok; "upplys vårt förstånd i Din kunskap". Hvilket skall väl upplysa detta förstånd, om icke den i de Christtrognes hjertan inneboende Helige anden? men i anledning af den döda bokstafven, säger han vidare: "Derigenom växer död kött i samhällets lemmar och Stats kroppen upplöses inifrån i förruttnelse." Här har han åter sagt ett sannt ord; men han har icke förklarat, om han menar andeligt dödkött eller politiskt dödkött; ty menar han det andeliga dödköttet, så har han haft en dunkel aning om den döda tro, som nu är härskande i den Lutherska kyrkan. Men det ser ut, som skulle Tegnér hafva menat det politiska dödköttet, emedan han talar om Stats kroppen. "Synnerligast gäller detta om kyrkan, som enligt sitt begrepp är något andeligt, ja andens fädernesland".

Men han tror ju icke, att en andelig eller af anden inspirerad kyrka existerar nu mera: hvad är då värddt att tala om anden? han borde nu hafva kommit ihåg hvad han sagt en gång förut: att "den som icke tror på en inspirerad kyrka, måste just derföre tro på en framåt skridande vetenskap i Gudaläran." Nu vet man icke till slut på hvilkendera Talaren sjelf tror. Man vet

icke, om han vill stryka ut tredje artikeln ur tron, eller låta den stå kvar som ett gammalt skräp, som har varit till nytta i kyrkan, men nu kan umbäras eller utbytas emot "Tanken och Förstånd", emot "vetenskap och konst". Rätt anmärkt är den sattsen, att "kyrkan är Statens hjerta; men just därför att detta hjerta sakna alldeles den Heliga andas kraft och är dessutom fullt med etterbölder, måste det vara sannt hvad Tal. tillägger: "Huru många äro icke de, som göra dess kamrar till skräp kamrar, och tionde lador? men hvarföre försökte icke den stora Poeten, med sitt stora anseende i verlden, att rensa bort skräpet ur Presternas hjertkamrar? nog har man dragit försorg om den Theologiska vetenskapens framskridande i Gudaläran; men om skräpets bortrensande ifrån hjertkamrarne har ingen dragit försorg; därför ser också kyrkan ut som ett svinahus eller som en "Röfvar kula."

Vidare heter det i Texten: "I alla tider hafva de lärde kastat boll med flerhanda dogmer sinsemellan, och så långt kyrkohistorien går tillbaka, har Theologien varit en mätare på tidehvarfvets vetenskapliga utveckling. Hvad som i vår tid utmärker denna vetenskap i allmänhet, är ett sträfvande till pröfning emellan vetande och Tro. Den vill afsluta ett Concordat emellan Förnuft och Uppenbarelse, som man fordom ansåg öfverflödigt. Vi stå härigenom på en annan punkt i vetenskapen än våra fäder; och man påstår, att den är högre. " Aj! Aj! men hvad påstår Talaren sjelf? hvarföre uttalade han icke sin mening? hvarföre undertryckte han sitt omdöme? Jo! I anseende till vissa omständigheter ville han vara vän med de Orthodoxa, som påstå, att denna punkt är lägre, men Rationalisterna påstå, att denna punkt är högre, så ville han icke heller påstå, att punkten är lägre; och detta haltande på båda sidor utmärkte Tegnér's både tro och lefverne.

Hvad pröfningen emellan vetande och tro angår, så är denna pröfning, hvarmed Theologerna sysselsätta sig, endast en tankevilla, uppkommen af brist på både vetande och tro. Theologerna veta nemligen ingenting af egen erfarenhet uti nådens ordning. De veta ingenting om väckelsen, ångern eller kännbara försoningen; de veta ingenting om den Helige andes verkningar, ingenting om den nya födelsen, ingenting om den lefvande tron, eller rättfärdiggörelsen. Men emedan allt detta omtalas i Bibeln och de Symboliska Böckerna, så måste de tro eller antaga på god tro, att sådana saker hafva funnits till. Men emedan de sakna all egen erfarenhet i den vägen, så vill icke den döda auctoritets tron riktigt stämma öfverens med deras egen erfarenhet, som är deras verkliga vetande, grundadt på en utvertes kunskap i Förståndet, men utan motsvarande känslor i hjertat. Om till ex en menniska, utan all erfarenhet i kärlekshvärf, tror att kärlek är någonting verkligt, kännbart, ehuru han eller hon sjelf alldrig har känt kärlekens verkningar, så är denna tro en död auctoritets tro, grundlagt på de

älskandes medvetande; men emedan han sjelf ingenting vet om kärleken, så kommer hans tro att stå i strid med hans vetande, som är intet vetande, utom hvad han hört af andra. Just så förhåller det sig med tro och vetande.

Hvad åter angår den "högre punkten" eller "Conkordatet emellan förnuft och uppenbarelse," så är detta Conkordat äfvenledes ett onödigt grubbel, alldenstund ett Conkordat eller ett förbund emellan förnuft och uppenbarelse icke kan avslutas på annat villkor, än att endera måste duka under. Antingen måste förnuftet upphäfva sig till domare öfver uppenbarelsen, såsom Rationalisterna vilja hafva det, eller också måste Förnuftet tagas till fånga under trons lydno, såsom Gud, Paulus, Luther med flere ville hafva det.

I förra fallet måste förnuftet utgallra alla obegripliga saker utur uppenbarelsen, och antaga endast det begripliga; men i öfrigt förklara det öfriga så att det blir begripligt, i sednare fallet måste förnuftet afstå sin pröfningsrätt och antaga allt hvad uppenbarelsen innehåller på god tro, ända till dess uppenbarelsens sanningar i hjertat blifvit lefvande, då all strid emellan förnuft och uppenbarelse upphör, icke genom ett Conkordat, utan genom förnuftets fullkomliga undergifvenhet under känslorna, som fullkomligen öfverensstämman med Bibelförtattarens känslor. Och sådana känslor måste uppväckas i mennisko hjertat genom uppenbarelsen. Men den som är öfverväldigad af sina naturliga Passioner, Egoism, egennyttan, ambition, afund, hat, lättsinnighet, egenkärlek, flärd m. fl. hvilka kallas djefvulens magt, en sådan människas förnuft vill sätta sig till domare öfver uppenbarelsen och stifta en förnufts Religion, som lemna de nedriga passionerna godt spelrum; Den okufvade Egoismen uppenbarar sig då i förnuftet under namn af Frihet; Egennyttan kommer under namn af människans oförryttliga rättighet; ambitionen eller äran uppenbarar sig som odödlighetens mål; Hatet uppenbarar sig som en helig pligt att utrota kättare och upproriska undersåter: lösaktigheten och lättsinnigheten uppenbarar sig som en pligt att befolka landet. Hungern är också en passion, hvilken uppenbarar sig som en rättighet att stjäla, röfva och plundra.

Alla dessa passioner tillsammans tagna uppenbara sig i förnuftet, som en pligt, att slagta folk. Så skall verlden blifva hvad den varit hafver ett stort slagtarhus, ett stort horhus, ett stort tjufband, och djefvulen, som beherrsakar verlden genom passionernas magt, skall hafva sin förnöjelse af allt detta.

Svaret på den frågan: huru står det till med Christendomen? kan icke blifva tvetydigt. Det står uselt till. Vi stå på Christendomens graf. I från denna graf är till och med den döda kroppen borttagen, och endast svepningen återstår. Maria Magdalena hade redan förut en hjertfrätande sorg deröfver, att Kristus (Kristendomen) icke var lefvande, utan död. Men

när hon såg att äfven den sista qvarlefvän, den döda lekamen var borttagen ur den döda Kristendomens graf, då ville hennes hjerta brista. Hon uppenbarade väl detta för Lärjungarne, som höllo sig inom lyckta dörrar för Judarnes rädsla skull. Men denna underrättelse gaf dem ej lif: den förorsakade väl ett löpande till grafven och ett gräfvande i svepningen. Men hvart lekamen tagit vägen kunde de icke förstå. Dock så förtvifladt allt ser ut i det stora hela, så lefver dock Kyrkans hufvud och Anda.

Till dig Maria — du kristna själ och lilla trogna hop — som gråter på Kristendomens graf och upphöjer saknadens ropande röst i öknen, kommer den korsfäste kärleken, den törnekrönta Konungen, den lefvande anden och säger: gråt icke! och aftorkar dina tårar, tröstar dina qual och gifver nytt lif, ljus och hopp, då du genom tårade ögon klarare ser "den din själ kär hafver" och sjunker salig till hans fötter, i hans armar. Midt ibland den tanklösa och känslolösa hop, som ler åt Kristi pina och dansar kring Kristi graf och törstar efter de Kristnas blod, skall du sörjande och hugsvalade Maria här och der möta en Petrus, en Johannes och andra Lärjungar, som hardt när gifvit Kristum förlorad och förtviflat om Israels hopp.

Då, dessa få träffa Kristum uppväckt ifrån de döda, så skola de fatta nytt lif och mod, att glade kunna ibland domstolar och fängelser, hat och förföljelser, eld och svärd vittna om sin uppståndne vän, sin lefvande förlossare, sin eviga saliggörare. Och deras ropande röst skall desto mer, högljudd, frimodig och välsignelserik utgå intill verdens och tidens yttersta gränсор. Och de som i grifterna äro skola höra Herrans röst och de henne höra skola lefva, omvände till Honom som är den gode herden och den rätta själabiskopen, lofsjungande Lambet, som igenlöst dem Gudi med sitt blod Salige de,

som kallade äro till Lamsens bröllop. Salige de, som höra Johanniströst, så att de komma och höra och känna brudgummens (röst). De skola tecknas med detta Guds insegel: Herren känner sina.

Men då alla grafvar öppnas vid den sista dombasunen, så skall den Helige domarens öga ock skåda in i de själar, som här voro syndasömnens, hednaväsendets och den döda trons grafvar och betyga dem och säga: "jag kände eder alldrig. Gån bort ifrån mig I ogerningsmän."

L.L.L.

HURU EMOTTAGES DÖDENS ENGEL AF VERLDEN? ELLER VERLDEN OCH CHOLERAN

Det är icke så länge, sedan choleran kom till Europa. Vi erinra oss sedan den tiden att Läkarena i Europas hufvudstäder, tillstyrkte allmänheten, att besöka baler och andra lustbarheter.

De rådde således den till döden gående allmänheten, att lefva i sus och dus; att emottaga döds Engelen med klingande spel. Det var alltså enligt Läkarens då varande åsigt det bästa sättet, att bereda sig till döden att lefva i sus och dus; att döfva samvetet, med sinnlighetens berusning. Man kan också taga för afgjort, att detta råd åtlyddes icke allenast af äkta Catholiker utan äfven af äkta Lutheraner. Så vidt vi nu kunna erinra oss, fanns det då för tiden ingen själa Doctor, som skulle hafva satt sig emot hälso Docktors goda och Christeliga? råd.

I sednare tider hafve vi icke hört omtalas, att någon hälso Doctor skulle hafva rådt allmänheten, att lefva i sus och dus, när döden är i annalkande; deremot har man nu sett af Tidningarne, att Läkarna gifvit allmänheten det rådet; att man bör vara kallsinnig och lugn; emedan den som mest fruktar för sjukdomen, blir först angripen deraf. Det kommer således an derpå om alla människor kunna emottaga döden med kallsinnighet, och med ett stoiskt eller filosofiskt lugn. Dertill fordras en stor sinnes styrka, och en stor sjelfbeherskning, som man sällan finner hos sednare tiders filosofiska pultroner, hvilka väl underkasta sig den fysiska nödvändigheten, med skenbart lugn, men sakna det mod, den ståndaktighet, den sinnesstyrka, den sjelfbeherskning; och det förakt för döden, som utmärkte forntidens stora män. Ännu mindre kan man vänta af vår tids ochristeliga tidehvarf, den upphöjda sinnesstämning, och den himmelska glädje, som utmärker den Christens sista stunder, "min själ dö de rättfärdigas död," och "min ändalyckt vare såsom deras ändalyckt." 4. Mos. 23:10.

Vi hafva sett af Tidningarne, Läkares råd till allmänheten, att "sopa rent för egen dörr," när man väntar dödsbudet. Detta råd kunde icke vara så oäfvvet om det vore fråga om den andeliga reningen. Men då det endast varit fråga om de "naturliga orenligheterna" som samla sig mest i den fattiges boningar, så böra vi såsom Tidnings skrifvare för en annan publik varna allmänheten för de "andeliga orenligheter", som samla sig mest i den rikets boningar: dessa orenligheter har ännu ingen af de förnämre brottslingarne tänkt på att rensa bort ifrån "hjärtkammaren för det röda blodet", att Engelen med det barthuggande svärdet, må finna åtminstone portarne till Helgedomen, renade från den syndasmitta, som de orena andarne lemnat efter sig i det andeliga Sodom, och det andeliga Gomorrha.

Men ty värr! de flestas hjertkamrar för det röda blodet, ser ut som hjertkammaren för det svarta blodet: de se ut som andeliga svinahus och andeliga röfvare kulor. När döds Engelen kommer, finner han hjertkammaren för det röda blodet icke "rensopad och städad", utan nersmutsad, full af träck och orenlighet, som den orena anden lemnat efter sig.

Vi måste nu påminna allmänheten om nödvändigheten att "rensa bort den gamla surdegen", som nu håller på att gäsa öfver i hela den civiliserade världen. Endast i de enstaka hyddor, hvarest den andeliga reningen för sig gått, kan dödens Engel vara välkommen; endast der, kan det blifva en sanning, att "döden i sig sjelf icke innebär något ondt". Ett godt och hälsosamt råd, hafve vi sett i Tidningarne, nemligen att man bör undvika häftiga sinnes rörelser, och om allmänheten började att följa detta råd, så kunde det blifva ett godt preservativ emot choleran. Man vet, att häftiga passioner äro i allmänhet skadliga för hälsan, och kunna lätt förorsaka döden, utan tillkommande sjukdom. Således kan en människa dö af sorg; hon kan dö af glädje: hon kan dö af vrede: hon kan dö af fruktan; hon kan dö af chagrin (verldsheder); hon kan dö af inbillning. Detta ger oss anledning, att betrakta passionernas brånad, såsom en osynlig orsak till choleras uppkomst och framfart.

Passionernas brånad är det samma som djefvulens magt i människan, hvarifrån Luther trodde sig vara befriad genom Jesu Christi oskyldiga pina och död. Men om denna befrielse ifrån djefvulens våld veta nu varande äkta Lutheraner ingenting. De veta icke ens hvaruti denna befrielse består, eller huru det går till, att blifva befriade ifrån djefvulens våld. Största delen af våra nu varande äkta Lutheraner tro icke, att de äro i djefvulens våld, eller att de någonsin varit det, om icke före dopet. De veta icke, att de uti sitt nuvarande, naturliga oomvända tillstånd, äro beherrskade af en eller flere nedriga passioner, som man kan kalla för djeflar, hvilka regera och grassera i den oomvända människans kött och blod, och gifva der anledning till fallenhet och anlag, eller till och med grundlägga sjukdomar; såsom t.ex. "Egoism", sjelfviskhet, högfärd, stolthet, egenrättfärdighet, egensinnighet, egenvilja, egenkärlek, envishet, köttslig frihet, oberoende, magtbegär, tyranni, förtryck, uppstudsighet, olydnad emot föräldrar och öfverhet, m.fl. odygder, som hafva sin grund i egoismen eller sjelfviskheten: dernäst "ambition" den falska äran, eller verldshedern, som gjort så många olyckliga, som störtat så mången stor man i förderfvet, och åtföljes vanligen af berömsjuka, och tadelsjuka, lögnaktighet, skryt, skrymteri och falskhet, lyx, flärd, grannlåt, pomp och ståt; begär att lysa, begär att utmärka sig framför andra, täfflan, begär efter ett odödligt namn; och vidare "egennyttan" hvars arter äro girighet, snålhet, niskhet, stöld och tjufveri, bedrägeri; deraf kommer verldsbekymmer, buksorg, svalg och dryckenskap, sömnlösa nätter m.m.

Dessa tre hufvudpassioner äro djeflar af första rangen som regera och grassera i den naturliga människans kött och blod; De gifva anledning till sjukdomar, uppväcka anlag till sjukdomar, förnämligast i underlifvet, eller i det organiska lifvets organer,

såsom praktiserande Läkare visat.

“Vrede” och hat äro passioner, som hafva sin närmaste grund i egoismen, och förorsaka en stor förändring i blodets bestånds delar; på häftiga utbrott af vrede, följa ofta gallblandade uppkastningar. Enligt erfarna Läkares påstående, förgiftas blodet af den galla, som utgjutes under eller straxt efter det uppretade tillståndet, hvadan ock mödrar och ammor, förbjudas, att gifva barn di efter ett anfall af vrede, emedan gallan förgiftar moders mjölken. Arter af vrede och hat äro, otålighet, knarrighet, orolighet, missbelåtenhet, elakt humör, dåligt lynne o.s.v. hämndgirighet; elakhet, arghet; förargelse, o.s.v.

Denna passion angriper hjertat, och grundlägger der obotliga sjukdomar, såsom anedriska, pulsåder bräck, Cordialgia, eller qual och hjerteångest; äfvensom mållöshet och darning, convulsioner, svimning och slag eller bråddöd kunna följa på ett häftigt utbrott af vrede. Så vida vreden åtföljes af gallblandade utgjutelser, så grundläggas derigenom sjukdomar i Magen, äfvensom blodet förgiftas af allt för mycken galla i blodet; hvadan talesätten “qväljas af harm” uppkommit, som allt har sin naturliga grund. När det gallblandade blodet vidrör hjertats fibrer, så uppkommer verkligen qual och hjerteångest.

“Kärlek” är en passion, som kan grundlägga mångfalliga sjukdomar när den icke kan tillfridsställas: det blir då en olycklig kärlek, som kan förorsaka svartsjuka, galenskap, sjelfmord, oenighet emellan makar o.s.v. Den naturliga kärleken har sin närmaste grund i aflings driften, hvilken missbrukad, förorsakar den ohyggliga sjukdom, som kallas Veneriska och grundlägger dessutom otaliga sjukdomar, när den missbrukas till okyskhet, horeri och skörlefnad. Den naturliga kärleken innebär i sig sjelf intet ondt eller skadligt, men kärlekens missbruk och oarter, äro nedriga passioner eller djeflar, som plåga och förderfva en stor del af människoslägtet, nemligen den öfverhandtagande lösaktigheten, horeriet och skörlefnaden, som gjort så många människor olyckliga.

“Afunden” är en nedrig passion, som har sin närmaste grund i egoismen, men kan dock betraktas såsom en särskild passion, emedan afunden kan uppväckas af de andra djeflarne; den kan uppväckas af egoism, af ambition, af egennyttan, af vrede och hat, af kärlek, och kallas då svartsjuka. Afunden är en sådan svartande, som plågar sin innehafvare och ger honom ingen frid; och såvida äfven denna passion är temmeligen allmän ibland hög och låg, så kan den betraktas, såsom en af de sju djeflar, som nu plåga människoslägtet. Att äfven denna passion måste grundlägga sjukdomar i underlifvet är temmeligen säkert, ehuru våra praktiserande Läkare icke så noga studerat de sjukdomar, som grundläggas af afunden,

utom den outtröttelige Descuret, som med flit studerat passionerna, och deras verkan på människans kött och blod. Denna Läkare har bevisat sin lära med sådana anatomiska och fysiologiska bevis, som alla Läkare måste antaga för giltiga, nemligen sådana Läkare, som icke äro förblindade af egoistiska passioner och fördomar; ty det finnes Läkare, som sjelfva äro beherrskade af djefvulka passioner och kunna således icke medgifva, att de anatomiska och fysiologiska bevis, som Descuret framdrager äro bindande, grundade på förnuft och erfarenhet. Det finnes många Läkare, som tala för sin sjuka mor, i brännvins saken; och dessa nyktra fyllhundar påstår, att ett måttligt rus är hälsosamt för deras kroppar, och deraf göra de den slutsatsen, att det också är saliggörande för deras i orma ettret, och drakeblodet förorenade själar.

Emellertid måste Descurets Lära om passionerna förefalla de flesta Filosofer och verldsvise, som en "djefla lära" emedan den blottar världens svaghet och visar passionernas, (djeflarnes) magt öfver människan.

Vi hafva här nämnt 6 djeflar, som äro människan medfödde. Fruktan är visserligen människan medfödd, men vi kunna icke betrakta den, som en djefvul; emedan den i andeligt afseende icke är så stygg och afskyvärd, som andra djeflar. Fruktan och mod upphäfvu hvarandra äfvenså kärlek och hat. De äro således stridiga passioner, som icke kunna existera på en och samma gång, emedan de hafva sitt säte i samma organ. Den naturliga sorgen är en medfödd passion, och kan uppkomma, af åtskilliga anledningar. Men äfven denna passion, är icke af det nedriga slaget, kan icke kallas för en djefvul af första rangen, så vida den stundom nedstämmer andra nedriga passioner. Brännvins passion, passion för spel, danssjuka m.fl. äro förvärfvade passioner, och höra till en annan grupp af djeflar, som åtfölja Civilisationen, de äro icke egentligen medfödde, ehuru de anställa förfärliga härjningar ibland menskligheten, och grundlägga mångfaldiga sjukdomar.

Om vi icke alltför mycket bedraga oss i den rätta kunskapen om synden och dess olycksaliga följder; så måste det finnas sju djeflar af första rangen i mennisko naturen, af hvilka den naturliga människan är beherrskad. Madame de Guets kallar dem för 7 dödssynder, och äro utan tvifvel de 7 djeflar, som Frälsaren hade utdrifvit utur Maria Magdalena. De uppenbara sig såsom rådande böjelser och begär i människans vilja, hvilka den naturliga människan på ett eller annat sätt tillfridsställer.

Mot dessa 7 djeflar i mörkrets rike svarar 7 Englar i Nådens rike, hvilkas egenskaper äro motsatsen till de förra. Om man känner de 7 dödssynderna; de sju huvudpassionerna, eller de 7 djeflarne, som grassera i människans kött och blod; så kan man också göra sig en dunkel föreställning om de 7 Englarne, som förekomma i Johannis Uppenbarelse under mångahanda

bilder, de äro 7 stjernor, 7 ljusa stakor, 7 andeliga krafter eller 7 moraliska passioner, som uppväckas genom Christendomen.

Uti Hermas Uppenbarelse förekomma samma andeliga krafter, under bilden af 7 qvinnor, hvilka der benämnas: Tro, återhållsamhet, enfaldighet, oskuld, sedighet, tukt, kärlighet. (Hermas Uppenbarelse, finnes intagen i Nya Testamentets Apokryfiska böcker.)

Dessa andeliga gåfvors motsatser, äro först: otro, hvilken nu är rådande öfver allt i verlden särdeles ibland de bildade klasserna. Denna otro uppenbarar sig som Gudlöshet och Religions förakt. Till och med de yttre formerna för vår Gudstjenst, äro föraktade, och ringa aktade af våra förnäma Herrar, Grefvar, Baroner, Brukspatroner, Borgare, Handverkare, Embets och Tjenstemän. Allmogen på landet låtsar ännu hysa aktning och vördnad för det heliga, till följe af den döda tro, som blifvit inpuddrad i peruken. Man finner ännu i allmogens hus Bibeln och några Religions böcker, hvilka man förgäfves söker i de förnämas Bokhyllor. Man finner i kyrkan en samling af allmoge, som låtsas sitta andäktigt i kyrkan och höra på predikan; men Församlingens Herremän finner man ofta med kortleken i hand midt under Gudstjensten. I städerna träffar man de flesta Handverkare, Gesäller och Lärpojkar i fullt arbete midt under Gudstjensten, och på efter middagen finner man dem församlade på krogar och horhus. Ett sådant lefverne ibland de bildade och halfbildade utmärker ett uppenbart förakt för den allmänna Gudstjensten. Det finns hos dessa markattor och andeliga svin ingen vördnad för det heliga; ingen fruktan för Gud, ingen fruktan för djefvulen, ingen fruktan för döden och domen, utan bara lyx, flärd, högfärd, grannlåt, kalaser, spektakler, baler, det enda tecknet till de bildades Gudstjenst består i Bröllop, barnsöl och graföl, hvarest de få tillfälle, att hafva buken till sin Gud.

Denna otro, detta Religionsförakt, har sin grund i egoismen, som nu mera än förr blifvit herrskande i verlden. Denna svartande uppenbarar sig nu uti den revolutionära Tids andan, uti ett sträfvande efter köttslig frihet, uti begär efter oberoende. Den revolutionära Tids andan vill afskudda sig alla band, den hatar allt tvång, äfven det moraliska och religiösa tvånget. Men denna passion kan nu mera icke ullfridsställas i Europa, emedan lyxen, flärden, fåfängan, är så stor att en Republikansk Stats författning icke kan bära sig. Allt sedan den första stora Revolutionen i Frankrike 1789, har man flera gånger köpt den köttsliga friheten med blod, men skänkt bort den igen, emedan folket ledsnade med friheten, ty den höll icke allt hvad den lofvade. Man kan säga om friheten i Frankrike, som det står i en gammal svensk vaggvisa: "Bromsungarna brumma, katten slår uppå trumma, fyra mösser gå i dans, och hela världen dundrar."

Helt annat var förhållandet i det gamla Grekland och i det gamla Rom: der kunde friheten bära sig, så länge som de hade enkla och afvarsamma seder; men så snart lyxen, flärden, fåfängan tagit öfverhand, måste de duka under träldoms oket, och lägga sin nacke under bilan. Dessutom hade Greker och Romare större vördnad för de heliga än vi nu hafva. De hade större vördnad för sin religion, än vi hafva för vår. De voro på sitt vis andäktige i sin Gudstjenst; men vi, när äro vi andäktige? Jo vid kortleken och punschglaset; på krogen visar sig den största andakten och på horhuset kanske.

Doctor Thomander säger, att de gamle Greker och Romare, hade dock ett sinne för stora handlingar, de satte åtminstone lågheten ganska lågt; de tyckte det vara menniskan ovärdigt all lefva blott för sin djuriska natur; Men vi döpta hedningar, vi äro andäktige vid kortleken, och Gudfruktige på krogen; vi böja våra knän för någon vacker hora, men icke för den lefvande Guden. Vi kunna våga lifvet för äran (äregirigheten), för Guldklimpen, (resa till Kalifornien), men för vår tro och Religion, kunna vi icke våga två styfver.

Emedan nu de egoistiske passionerna i Europa icke kunna tillfridsställas, så måste de förorsaka otålighet, oro, missnöje, harm, ledsnad, hvilket allt, enligt kunniga Läkares omdöme, angriper organerna för det inre lifvet, och grundlägger der sådana sjukdomar, som ingen Docktor kan hjälpa, men denna sanning, uttalad med andra ord, låter som kätteri och fanatism i världens fina örhinnor. När den forskande Läkaren ser passionernas verkningar i människans organism; så gör den hedniske Filosofen narr af hans Fysiologiska rön: när den forskande Läkaren framdrager tusentals facta, och bevisar sina påståenden med anatomen, så har den andelige markattan sina gester och gör grimaser åt hvar och en, som vågar visa, huru djefvulen grasserar i hennes inelfvor; det andeliga svinet grymtar om någon undestår sig att visa huru brännvins djefvulen bränner opp tarmarna, eller huru hordoms djefvulen angriper näsan, och äter opp födslodelarne genom röta.

Emellertid är det en oemotsäglig sanning, att otillfridsställda passioner grundlägga sjukdomar, t.ex. den eller den hofmannen dog af "Chagrin" d.v.s. den otillfrids ställda heders djefvulen drap honom. Som de Egoistiske passionerna hafva sitt säte i lefvern, eller rättare sagt angripa lefvern, och dess etterpåse gallan angripes af harmen deröfver, att den egoistiska passionen icke kunde tillfridsställas; så kan det icke vara otroligt, att dessa passioner grundlägga sjukdomar i lefvern, och dess etterpåse gallan, hvilken enligt kunniga Lärares omdöme förgiftar moders mjölken och förorsakar kräkningar hos dibarn. Cholera, kommer af Grekiska ordet "chole" som betyder galla, dermed antydes, att sjukdomen har sitt ursprung ifrån gallan, som utgjuter sig i magen och förorsakar kräkningar och diarrhe; men qvalet i hjertgropen som också åtföljer

choleraan, förorsakas deraf, att gallan angriper hjertats fibrer.

Man vet nu med säkerhet att gallblandade utgjutelser följa på häftig vrede, hvilken passion efteråt åtföljes af ängslan och samvets kval. Äfven hastigt påkommande svartsjuka har man sett förorsaka Gallblandade uppkastningar. Allt detta i förening med den omständigheten, att Läkarena varna allmänheten för häftiga passioner under choleratiden, gör det mer än sannolikt, att den egoistiske passionen, som satt Europas befolkning, eller rättare dess blod i gäsning alltsedan 1830, hvilken passion dock icke kunnat tillfridsställas, angripit det svarta blodets organ lefvern, och dess etterpåse gallan hos massorna uti hvilkas frihets organer, ännu gäser ett hemligt missnöje, och ur hvilkas galla alltjemt dryper eller sipprar ett hemligt hat till de bättre lottade. Läkarens bemödande borde således gå derpå ut alt hindra gallans utgjutelse, och om detta icke kan ske, använda sådane läkemedel, som absorbera gallan, att den icke må få tillfälle att blanda sig i blodmassan.

Gallan är ett gift, som utbildas i lefvern, den måste med det första skaffas bort, eller utspädas med något som absorberar gallan.

Att choleraan mest angriper den fattigare delen af Folket, kommer tydligen deraf, att den förmögnare delen har alltid bättre utväg att tillfridsställa sina egoistiska passioner. Den fattigas egoistiska passioner kunna icke tillfridsställas. Hos den fattige råder, ett hemligt missnöje, bekymmer, nedslagenhet, hopplöshet, dertill kommer dålig föda, bestående mest af strömning och potatis, denna hopplösa sinnesstämning i förening med den dåliga födan, måste ovillkorligen verka på det organiska lifvets organer; den måste bereda dessa organer till emottagande af en sjukdom, som härstammar från hedningarne i Asien, hvilkas egoistiska passioner kunna ännu mindre tillfridsställas än i Europa.

Det är i alla hänseenden sannolikare, att choleraan har sitt ursprung uti nationernas otillfridsställda egoistiska passioner, än uti de infusions djur, som sväfva i luften, i vattnet eller jorden. Våra klimatiska förhållanden hafva icke heller undergått någon sådan märkbar förändring, som kunde gifva anledning till en sådan sjukdoms uppkomst; men våra politiska förhållanden äro nu helt annorlunda än förr; och dessa åter hafva sin innersta grund uti de egoistiska passioner, som under detta århundrade varit i stark gäsning; utan att kunna tillfridsställas. Men enligt dessa supranaturalistiska åsikter, skulle det vara djefvulen, som dräper människorna som flugor. Delta låter stötande för förnuftet, som vill förklara allting naturligen. Det öfverensstämmer icke heller med den döda tro, som blifvit inpudrad i peruken, ehuru de bildade klasserna icke hafva någon del deruti, emedan dessa äro merändels rationalister eller fritänktare.

Den döda tron har ställt människan under Guds omedelbara försyn och således tror fyllhunden, att Gud rår för "delitrium tremens", som han ådragit sig genom fylleri; den dygdiga horan tror att det är Gud, som rår för hennes stinkande sår, som hon ådragit sig genom sitt horeri; om fyllhunden blir fattig, så är det Gud som rår för hans fattigdom o.s.v. Om de dock skulle hafva den tron, att detta elände är ett rättvist straff för deras ogudaktiga lefverne, så kunde det ändå verka någon besinning hos dem; men de tro icke, att sådant elände är ett syndastraff utan de tro, att det var deras oundvikliga öde. Till och med tjufven har den tron, att Gud bevarar honom ifrån pålen; det finns tjufvar, som lofva en rdr, eller par åt kyrkan, om deras tjufresa lyckas.

Sådant är förhållandet med den döda tron uti aflägsnare skogstrakter, hvarest tron på en högre magt ännu sitter qvar i folkets medvetande. Uti städerna vet jag icke, huru den döda tron reder sig. Jag tror knappt, att det är mången, som tror på en högre magt i städerna. De förnäma tro icke alls, att det finns någon djefvul, och Guds röst i samvetet, hafva de icke hört på länge. Ehuru denna verdens Gud är den högre magt, som de tjena med tankar ord och gerningar; så tro de icke ändå, att det finns någon djefvul. Ja, just den, som är mest besatt af djefvulen, tror allra minst, att det är djefvulen, som regerar honom. De djuriska drifter, som djefvulen uppväcker i den civiliserade mannens kött och blod anser han vara öfverensstämmande med förnuftets fordringar, och deras tillfrids ställande är för honom en moralisk nödvändighet, om det också skulle ske på ett onaturligt, förnuftsvidrigt, och lagstridigt sätt, tvärt emot den bestående Stats Religionens fordringar.

Sådant är förhållandet med den civiliserade mannens ungarls lif; som är ett horkarlslif. Genom detta ungarls lif blifver också egoismen tillfridsställd, ty han hatar allt tvång, äfven det äktenskapliga tvånget; emedan den äkta kärleken icke biter på hans trolösa hjerta: han kan således icke böja sin styfva nacke under det ljufliga äktenskaps oket. Egennyttan eller girighets djefvulen blir tillfridsställd dermed, att ungarls lifvet kostar mindre än det äktenskapliga, och sluteligen blir äfven ambitionen tillfrids ställd genom detta djuriska lefnads sätt, ty han kan nu visa sig för verden, såsom en fin och belevad herreman, som inga björnar har.

Vreden kan blifva tillfridsställd på ett ganska behändigt sätt; ty om han blir ond på sin dulcineja; så kan han helt simpelt köra bort henne med sina horungar.

På detta sätt har den bildade klassen tillfälle att tillfrids ställa sina djuriska drifter, sina egoistiska passioner, och kan sålunda vara mindre predisponerad för choleran, än den fattiga klassen, som är tryckt af bekymmer, och "qväljes af harm" eller

plågas af afund, har en tärande buksorg öfver sin nödställda belägenhet. Måste icke den fattige ofta fukta sitt halnbröd med tårar? Måste han icke ofta lägga sig hungrig på halmen; Måste icke den arma modern, se sina nakna ungar kifvas om brödbitarne? när mannen super opp den sista styfvern, för sin hungriga maka, för sina hungrande barn, och kommer om qvällen eller om midnatten, som ett andeligt svin, grymtande, svärjande, grälände, kältande, utösande på maken det ormaetter, som han insupit på krogen, med rysliga förbannelser och rigtiga kötteder.

Ett sådant tillstånd är, tyvärr, allt för vanligt ibland den fattigare klassen så väl i städerna som på landet. Om sålunda de bildade klassernas djuriska drifter, kunna bättre tillfridsställas, än den fattigare klassens, så måste den eller de otillfrids ställda passionerna hos den sednare klassen, angripa organerna för det inre lifvet; och förorsaka en förlamad verksamhet i dessa organers lifs functioner, en stockning i underlifvets organer, hämmad eller förlamad cirkulation, försvagad lifs verksamhet, förskämda vätskor i lefvern, i gallan, till följe af stockningen, eller den förlamade lifsverksamheten i dessa organer. Dessa fysiologiska orsaker till cholera farsotens uppkomst och härjningar ibland den fattigare befolkningen i städerna skole icke underkännas af den forskande Läkaren ehuru vår kunskap i fysiologien är inskränkt och skral, dock likväl grundad på den omedelbara känslan, hvilken här blifvit reflecterad.

Af det som nu är sagdt om passionernas verkan på organismen, följer att det är djefvulen, eller de egoistiska otillfridsställda passionerna, som predisponerat (förberedt) det fattigare folket i Europa till att emottaga choleran; och likasom den otäcka veneriskan är en verkan af hordoms djefvulen, så är också choleran en verkan af den svarta egoismen, som har sitt säte i det svarta blodets organ. Men nu resa sig de filosofiska hundhåren som svinborst på rationalismens anhängare; förnuftet för ett anfall af den billigaste harm öfver den mysticism och fanatism, som råder i denna uppsats. Den döda trons anhängare spetsa ock sina öron, och ropa med en mun: fanatism! Det är en demonisk magt, som fatalisten tror på; han utsprider demoniska läror; han är värd att brännas!

Men hvarföre finnas dessa fatalismens och demonismens läror i vår nya Cateches? der står skrifvit med uttryckliga ord, att "synden straffar sig sjelf och varder ytterligare straffad." Är icke detta fatalism? det står icke, att Gud straffar synden, utan det står, att "synden straffar sig sjelf." Hvad är nu synden annat än en demonisk magt. Om nu hordoms synden straffar sig sjelf uti den veneriska sjukdomen och fylleri lasten straffar sig sjelf uti delirium tremens (det betyder, att en fyllhund blir så nerfsvag, att han ser kyrkfolk eller smågubbar i väggspringorna): skulle man då kalla den för en djefla lära, som bevisar, att synden egoismen, vreden, harmen, svartsjukan, afunden

straffar sig sjelf uti cholera morbus? Om denna lära är en djefla lära, så måste också Nya Catechesen innehålla en djefla lära, som förkunnar, att synden straffar sig sjelf, och varder ytterligare straffad.

Men saken är denna: Rationalisten erkänner icke någon demonisk magt. Han tror icke, att det finns någon synd, eller djefvul. Han påstår blott, att fatalismen tror på en demonisk magt, (Martensen) men sjelf tror han sig icke hafva någonting med djefvulen att beställa. Han tror icke, att egoismen, egenrättfärdighets djefvulen, har sådan magt öfver rationalistens förnuft, förstånd och vilja, att han kan förvända synen i en handvändning; och ehuru rationalisten sjelf erkänner, att synden straffar sig sjelf, kan han dock icke erkänna denna läras riktighet och sanning uti dess vidsträcktare tillämpning på människosläktet. Den döda tron ställer människan under Guds omedelbara försyn, och påstår, att djefvulen icke har någon magt öfver människan, derest icke Gud tillstädar djefvulen, att anfäkta och plåga henne.

Denna lära är falsk i så måtto, att alla döpta hedningar få tillfälle, att bekräfta sitt falska förlitande på Guds nåd. Läran grundar sig på ett falskt begrepp om Guds heliga egenskaper; ett falskt begrepp om själs förmögenheternas inbördes förhållande, en falsk föreställning om Guds oföränderliga lag och ordning i naturens och nådens riken. Om Ijufven tror att Gud bevarar honom från pålen, om horan tror att Gud bevarar henne för oägta barn, om fyllhunden tror, att Gud bevarar honom för smådjeflarne, så tror han (hon) mera än hvad Gud har lofvat i sitt ord; och en sådan tro kallas för öfvertro, det är en hädelse emot Gud, såsom Evangelisterna hafva förklarat, att den obotfärdige röfvarens bön var en hädelse. Ty Gud kunde icke tvärt emot sin eviga lag i naturens rike, befria den botfärdiga röfvaren ifrån syndens väl förtjenta straff i tiden; och därför kunde icke heller den botfärdiga röfvaren begära en sak, som var stridande emot Guds heliga egenskaper.

Huru kan nu den otrogna hopen begära, att Gud skall bevara världen för cholera morbus? som är syndens det ogudaktiga väsendets väl förtjenta straff. Ja! säger nu den döda tron: vi tro icke, att djefvulen har någon magt att frambringa en sjukdom, utan det är ett straff af Gud, det är en aga, det är Faders riset: ja! så är det Faders riset? hvarföre gören I icke bättring, om I tron att cholera morbus är den faderliga agan, och det milda Faders riset? Hvarföre framhärden I uti Eder obotfärdighet? Det är att göra gäck af föräldra hjertats heligaste känslor, om I tron, att cholera morbus är af Gudi, och ändå framhärden I Edra synder. Men nådatjufven tillegnar sig här en nåd, som han trampar under sina fötter. Han ställer sig omedelbarligen under Guds Faderliga omvårdnad, och tycker det vara en stor tröst i bedröfvelsen att det är Gud, som agar honom, icke djefvulen, som plågar honom; dermed tillegnar

han sig falskeligen Guds Faderliga kärlek, i det han säger: den Han älskar den agar han ock; men fruktar alldeles icke för Guds stränga rättfärdighet, som uti nådens ordning alltid går före kärleken; med ett ord; nådatjufven föraktar rättfärdigheten, och tillägnar sig kärleken; han hatar rättfärdigheten, liksom den väckte Luther, men tillegnar sig nåden.

Huru kom det till, att den väckte Luther hatade Guds stränga rättfärdighet och kunde i detta tillstånd icke tillegna sig nåden? Den döda trons anhängare påstå, att menniskan aldrig kan hata sin skapare. Var det då en falsk känsla hos Luther? var det en inbillning? var det en falsk upplysning eller en falsk kunskap om mennisko hjertats djupa förderf? eller hade satan inbillat honom, att han hatade sin skapare? vi tro snarare, att satan har inbillat Lutherska kyrkan, att hon älskar sin skapare. Om hennes ögon öppnades för en klarare åskådning af Guds stränga rättfärdighet, och sitt eget förderf, skulle hon få känna det samma som Luther, att hon hatar sin skapare, och detta hat till Frälsaren, har han uppenbarat genom sina inquisitoriska åtgärder emot Läsare och Pietister. Ty ehvad än Läsarena må hafva felat emot statskyrkan, deruti hafva de icke felat, att hon är en andelig hora, som icke vet att skyla sin skam i sitt lefverne, i sin klädsel, i sina "dygdiga bröst" som hon visar för hela världen. Der går hon nu och sjunger i Herregården: "men för ett dygdigt bröst, har hvar dag sin tröst." Dessa horvisor äro en falsk Gudstjenst, då hon bjuder till att skyla sin skam med Christi rättfärdighets kjortel, och fläckar, ja befläckar den med de Christnas blod; och sedan låter hon de Egyptiska horkarlarna krama sina bröst liksom den andeliga horan Israel.

Den Läran, att synden straffar sig sjelf, låter nu som en djefla lära i rationalismens och den döda trons öron, när de få höra tillämpningen deraf på hela slägtet. Rationalisten finner i denna lära en demonisk magt, hvilkens tillvaro han icke vill erkänna. Håren resa sig, när han får höra, att den demoniska magten bor i människans kött och blod. Och ännu mer, när denna demoniska magt dräper menniskor, som flugor, då blir rationalisten desperat, och säger: det är fatalism, det är tron på ett blindt öde. Menar ni, att den demoniska magt, som dräper menniskorna genom cholera morbus, är blind?

Nej platt intet: han hade nog ögon förr än rationalisten var född. Djefvulen är ingalunda blind i mörkret, som kallas förnuftets ljus; men i Christendomens ljus der blir han starrblind, och därför hatar han detta ljus. Den döda tron ställer sig under Guds omedelbara omvårdnad och säger: ingalunda är det djefvulen, som plågar menniskorna genom cholera morbus: det är Gud, som agar sina barn, det är Faders riset. Nå väl" hvarföre haten I då Guds stränga rättfärdighet? hvarföre viljen I störta Eder egen Skapare i afgrunden? ack

nej; säga nu den döda trons bekännare; vi äro långt ifrån att hata Guds stränga rättfärdighet; vi hafva högtidligen förbundit oss att älska Gud; (i nya Handboken) och vi tro oss genom döpelse nåden kunna fullgöra eller hålla lagen icke blott bokstafligen, utan äfven andeligen. (Consistorium Hernös.).

Hvarifrån har då Luther fått den upplysningen, att han var ond på Gud, och hatade Guds stränga rättfärdighet? Den döda tron; det har satan inbillat honom. Luther stod den tiden under Lagen, som uppväckte uti honom all begärelse, således äfven egenrättfärdigheten, som uppväckte hos honom den föreställningen, att han hade Guds stränga rättfärdighet, för att utestänga honom ifrån nåden. Fråga: således var det icke sannt, att Luther hatade Guds stränga rättfärdighet? Den döda tron: nej; "menniskan kan icke hata sin egen skapare," (Doctor Nordlander i en Prestmötes act). Fråga: hvarföre hatade Judarne Frälsaren? Hvarföre voro de okunniga om sitt andeliga hat till Honom? när han sade; I faren efter att döda mig; svarade de: ho far efter att döda dig? Den döda tron: Judarne trodde icke att Jesus var Christus. Hade Judarne kunnat föreställa sig, att Jesus var Christus hade de icke hatat honom. Jaa! hade också Statskyrkan kunnat föreställa sig att Pietismen var den rätta Christendomen, så hade hon icke hatat honom; men emedan det andeliga hatet slipade hennes glasögon, såg hon bara svärmeri och fanatism, ja fatalism och demonism i Pietismen.

Så förhåller det sig också med cholera morbus: verlden hatar dödens Engel, emedan hon fruktar den; Och ändå tror hon, att sjukdomen är af Gudi. Verlden hatar Guds stränga rättfärdighet som uppenbarar sig i cholera morbus, men verlden vet icke, känner icke sitt andeliga hat till sin Skapare emedan hon är blind. Och nådatjufven säger: "Den Gud älskar den agar han ock." Men märk väl, att Apostelen Paulus tager dessa ord ur Gamla Testamentet och tillämpar dem på omvända och benådade Christna; det skedde för att trösta dem under förföljelsen; således äro icke dessa ord skrifna för nådatjufvarnas räkning. En benådad Christen kan med större skäl än nådatjufven ställa sig under Guds omedelbara omvårdnad; ty nådetjufven har icke blifvit frälst utur djefvulens våld; han står under den onda andans, passionernas inflytelse, handlar i överensstämmelse med den nedriga passionens ingifvelser, tillfridsställer sina naturliga böjelser, han horar och tror, att Gud bevarar honom från veneriskan; han stjäl och tror, att Gud bevarar honom från pålen; han super och tror, att Gud bevarar honom ifrån smådjeflarne.

Månne icke en sådan tro vara en hädelse emot Gud, som omöjligen kan handla tvärt emot sin egen natur, tvärt emot de lagar han en gång nedlagt i mennisko naturen. Och enligt dessa Lagar måste synden straffa sig sjelf; det är synden, djefvulen, passionen, (som) angriper Guds genom lifskrafter

skapade verk organerna, och skämmer bort alltsammans; ty genom "synden är döden kommen i verlden."

Hvarje menniska har i skapelsen erhållit ett visst mått af lifskraft, hvilken utan tvifvel skulle uppehålla lifvet till den för hvarje menniska bestämda tiden, om icke lifskraftens verksamhet förlamadades af motverkande krafter, som blifvit inplantade i menniskonaturen af en främmande magt. Vi kunna icke gilla den djefla lära som påstår: att synden i sig sjelf icke innebär något ondt; Vi kunna icke heller följa med den djefla lära, som påstår, att det ondas princip ursprungligen fanns uti eller inom sferen af menniskans personlighet; sådant skulle innebära, att skaparen nedlagt fröet till det onda i mennisko naturen. Vi kunna icke heller antaga den djefla lära, som påstår, att synden nödvändigt måste vara med i den moraliska utvecklings cykeln, emedan det goda icke funnits till, om det onda icke funnits till. Allt sådant är bara det gamla förnuftets spetsfundigheter och hårklyverier.

Vi måste alltså i Läran om synden och dess ursprung, följa Bibelns lära, som visar, att det ondas princip ursprungligen icke fanns inom menniskan sjelf, emedan deraf skulle följa, att menniskan gjort sig sjelf till en djefvul; sådant är bara egenrättfärdighetens påfund, som vill taga på sig sjelf ansvaret för alltsammans, för att också kunna tillegna sig förtjensten af allt det goda, som egenrättfärdigheten uträttar. Det är tydligt, att egenrättfärdigheten icke kan erkänna någon högre demonisk magt, ty han vill vara sjelf i allt. Men vi erkänna, att menniskan blifvit förförd af en främmande Person, och just derpå grunda vi läran om Försoningens möjlighet. Hade nemligen menniskan gjort sig sjelf till en djefvul, så hade Försoningen varit omöjlig. Vi antaga således, att menniskan har blifvit förförd; vi antaga, att synden eller det onda har kommit ifrån djefvulen; vi antaga, att menniskans natur blifvit genom syndafallet i grund förderfvad; vi antaga vidare, att genom synden har döden kommit i verlden; vi antaga, att synden förkortar menniskans lif, icke allenast genom den onaturliga lefnad, hvarigenom menniskan förstör sin hälsa, genom frosseri, dryckenskap, otukt, lättja, skryt, otjenlig klädsel o.s.v. utan äfven genom passionernas brånad; egoism, egennyttia, ambition, vrede, afund, svartsjuka, hvilka här nämnas såsom djeflar af första rangen, och kunna icke annat än plåga menniskan både till kropp och själ, i synnerhet då de icke kunna tillfridsställas.

Nu är just förhållandet sådant, att menniskans nedriga passioner icke kunna tillfridsställas, och detta förorsakar en plåga; i synnerhet är det fattiga folket försatt i den ställning, att dess nedriga passioner icke kunna tillfridsställas; till och med de nödvändigaste behofven, såsom hunger, törst, värme, ljus, hvilka kunna icke alltid tillfridsställas af den fattige, deraf uppkommer, först en tärande buksorg, som förorsakar

stockningar i underlifvet, hämmad cirkulation, blekhet, nedslagenhet, betryck, liknöjdhet för detta och det tillkommande lifvet; dertill kommer brist på religion.

Då den fattige icke har någon förvisning om ett bättre lif efter detta, måste han omfatta hvarje tillfälle till njutning, som erbjuder sig, för att ögonblickligen döfva sitt onda samvete, genom den korta njutningen af en sinnlig glädje. Han söker trösten i flaskan; uti det brinnande eldvattnet, tror han sig finna den lifvets nektar som för ett ögonblick kommer honom att glömma lifvets mödor, men derigenom ökas endast det onda, ty synden straffar sig sjelf. Fattigdomen och eländet ökas genom fylleriet. Hordoms lustan söker också den fattige att tillfridsställa så godt han kan; men äfven denna njutning är af kort varaktighet. Egoismen eller begäret efter oberoende och frihet, söker den fattige att tillfridsställa derigenom, att han blir sin egen, antingen torpare under Rättarens piska, bakstugusittare under hungerns herravälde, Inhysing för annor mans fot.

Men ändå kan han icke bli riktigt fri, ty den tyrannen hungern, drifver honom till strängt arbete; och ändå vill det icke förslå till hans egen och barnens nödtorft. Sålunda måste han täras af sorg, qväljas af harm, tryckas af bekymmer, sådant verkar på organismen: åstadkommer stockningar i underlifvet, hämmar cirkulationen, förlamar lifskraftens verksamhet; grundlägger sjukdomar och förorsaka en förtidig död. Detta är en sanning, som nu mera icke betvivlas af någon förnuftig Läkare, att passioner grundlägger sjukdomar och förorsaka en förtidig död. Descuret har på ett klart och redigt språk anatomice och Fysiologice, samt pathologiskt, bevisat, hvilka sjukdoms anlag hvarje passion grundlägger. Han säger t.ex. om afunden: "Dysterhet, tystlåtenhet, ögonbrynens rörlighet, och till vana öfvergångna sammandragning, utgöra i förening med en blyfärgad blekhet, de första symptomerna af dessa påtagligen Concentriska passioner, d.v.s de, hvilka drifva blodet från kroppens yta, till de inre organerna, och hvilka närma musklerna till kroppens medellinea.

Om denna Centrection blifver en vana, med andra ord, om dessa åkommer öfvergå, från det acuta till det chroniska tillståndet, skall blodet oupphörligt drifvet till hjertat, och de större kärlen söka utvidga dessa: här af denna plågsamma tryckning, dessa afbrutna suckar, denna våldsamma hjertklappning, och ofta vådliga pullsåder bräck. A andra sidan skall lefvern öfverflödande af mörkt blod, afsöndra mera galla än normalt, och sluta med att förväxa. Liktidigt förderfvas matsmältningen, krafterna minskas, huden får en blå eller gulaktig färg, magerheten ökas dagligen, under inflytande af en smygfeber, såsom ett symptom af retningen i inelfvorna, hvilka förut tyranniserade, vilja i sin ordning blifva tyranner, och med ränta återgifva den sjukliga utveckling, hvilken de af

dem emottagit." Descuret om passionerna pag. 405. Här äro nu endast afundens verkningar visade.

Vi hafva här anfört endast ett prof på den forskande Läkarens omdöme om passionernas verkan på organismen. Afunden är en af dessa tärande passioner, som sällan kan tillfridsställas. Och just derföre, att den icke kan tillfridsställas, blir den ännu mera tärande. Hvem vet icke att afunden till de rika är allmän ibland det fattigare folket. Missnöjet med de egennyttiga Embetsmännen, och den skinnande handels kåren är allmän ibland folket. Dessa försumma icke heller att gifva näring åt folkets hat, genom den lyx och flärd, som de utveckla. Och Presterna äro icke härifrån undantagne.

Nu ser man hvad djefvulen uträttar i människans inelfvor. Man ser, att synden straffar sig sjelf, och varder ytterligare straffad. Men emot denna lära resa sig de filosofiska hundhåren som svinborst, när den tillämpas på hela slägtet. Är det meningen ropar rationalisten, att hela slägtet är i djefvulens våld? Jo det är meningen att mennisko slägtet plågas af djefvulen, utan att veta det, och endast de få, som i öfverensstämmelse med andra artikeln i Luthers Lilla Cateches blifvit befriade ifrån djefvulens våld, genom en sann ånger, bättring och lefvande tro, kunna ställa sig under Guds omedelbara försyn, och Faderliga omvårdnad; de stå under Guds andas ledning.

Af det som nu är sagdt om passionerna följer, att det är djefvulen, eller de otillfridsställda egoistiska passionerna, som predisponerat, förberedt folket i Europa att emottaga cholera morbus; likasom veneriskan är en verkan af hordoms djefvulen, och delirium tremens är en verkan af Brännvins djefvulen, så är choleran en verkan af afunden, egoismen, buksorgen och det otillfridsställda frihets begäret hos folket. Skulle man tro, att Gud rår för veneriskan? är det Gud, som har skickat en sådan sjukdom på mennisko slägtet? Då menniskan lefver som ett oskäligt kreatur, så blir det en naturlig följd, att synden straffar sig sjelf; det blir ett oundvikligt öde; och denna demoniska magt bor i människans kött och blod.

Så förhåller det sig äfven med choleran; den är följderna af de egoistiska passioner, som icke blifvit tillfridsställda och man behöfver således icke söka dess hemliga orsaker utom människans personlighet. Den är liksom andra sjukdomar ett syndastraff, men ett sådant syndastraff, som, enligt naturens oföränderliga Lag, måste följa på någon viss hufvudsynd, och det hjälper således icke, att den obotfärdige syndaren ställer sig under Guds omedelbara styrelse och tror, att det är Gud, som rår för alltsammans både veneriskan och choleran. Det är mest öfverensstämmande med de oföränderliga lagar, som skaparen nedlaggt i mennisko naturen, att synden straffar sig sjelf, och hvarje synda art medför sitt särskilta straff.

Men att också Gud, genom nåden i Christo, tillbjuder verlden,

ett botemedel mot detta onda, nemligen försoningen med Gud, hvarigenom djefvulens magt i menniskan blifver så tillvida försvagad, att menniskan genom Guds nåd och evangelii ljus, samt genom den lefvande trons kraft kan öfvervinna sina syndiga böjelser, sina nedriga passioner, t.ex. brännvins passionen, och sålunda blifva befriad ifrån djefvulens våld, hvarigenom ock menniskan kunde hoppas att blifva befriad ifrån syndens straff, och olycksaliga följder, t.ex. då en fyllhund blir nykter blir han och befriad ifrån de många krämpor, som han ville bota med brännvinet; men som voro en följd af hans fylleri. Detta är så klart och tydligt, att det icke behöfver bevisas, emedan flere tusen människors egen erfarenhet bekräftar sanningen häraf. Således är det mer än sannolikt, att mennisko slägtet, skulle blifva befriadt ifrån alla de sjukdomar, som brännvinet grundlagt, om brännvinet kunde afskaffas. Efter en par Generationer skulle mennisko slägtet blifva sundare, friskare, och tusenfaldt lyckligare, om endast denna enda djefvul, jag menar brännvinsdjefvulen, kunde utdrivas ifrån kyrkan och församlingen.

Äfven veneriskan, som är ett straff för det onaturliga horeriet, skulle upphöra att plåga människorna, om de kunde förmås att lefva i äktenskap, om de upphörde att lefva som kreatur. Men nu har verlden blifvit så förderfvad, att det ljufliga äktenskapet, förefaller tungt och odrägligt. Uti äktenskapet kan både den sinnliga och naturliga kärleken blifva tillfridsställd, men den egoistiska passionen hos mannen sträfvar efter oberoende; han vill afskudda sig alla band. Derföre har hordoms väsendet kommit i gång, som lämnar efter sig skamliga märken på kroppen och befläcker samvetet.

Om man betraktar de vanligast förekommande sjukdoms orsaker från denna synpunkt, så skall man blifva fullkomligen öfvertygad derom, att det är djefvulen, som rår dör alla sjukdomar, hvaraf ock den slutsats kunde dragas, att en stor del af nuvarande gångbara sjukdomar skulle upphöra om människosläktet i massa kunde förmås att emottaga försoningen, eller nåden i Christo, hvarigenom en verklig befrielse ifrån djefvulens våld kunde ske. Men som verlden nu är ställd är detta icke att hoppas emedan tidsandan hatar allt tvång, äfven det moraliska och religiösa tvånget. Man bör icke inbilla sig, att de egoistiska passionerna nu äro qvästa, eller att de upphöra med den nuvarande generationen.

Den nu uppväxande generationen är aflad uti ett passionerad tillstånd, och måste, enligt de Fysiologiska lagarne, blifva ännu mera passionerad, än den föregående. Vi hafva således å ena sidan att vänta Revolutioner och blodbad, å andra sidan tyranni och förtryck, ända till dess dessa afgrunds lågor stigit opp till himmelen. Då först, så hoppas vi, måste en genomgripande religiös reform ega rum när Herren sänder sin Engel, att bereda Herranom väg, en mächtig och stark ande, sådan

som uppträder med Elie ande och kraft, som återställer Christendomen i sin ursprungliga form. Denna tidpunkt måste blifva en början till ett nytt tidehvarf, uti hvilket Christus börjar regera hedningarne med jern ris; detta nådens och kärlekens jernris hvarmed Christus tuktar hedningarne. Herren har alltid uti nödens tid uppväckt någon mächtig ande som gjort Epok i den Christna historien. En sådan mächtig ande var Luther, dock visar kyrkohistorien, att hvarje kyrkoreformation, som hvilat på ren andelig grund, eger icke länge sin ursprungliga renhet; Den blir snart bortskämd och uppblandad med menniskofunder, så har det gått med den mosaiska bekännelsen, så har det gått med den Catholska, som ursprungligen var byggd på Christendomens rena grund: och så har det äfven gått med den Protestantiska formen, som i sitt nuvarande förderfvade skick bevisar sin egen oduglighet att reformera mennisko släktet. Hvarje Stats Religion, som icke kan frambringa rena seder vittnar om sin egen oduglighet. Sjelfva Rationalismen märker, att det icke står rätt till med Lutherska kyrkan.

Det är sannt att Rationalismen grundar sin Förnufts Religion på egenrättfärdighetens falska grund. Men ögon har den att se, huru illa det står till i Lutherska kyrkan. Och hvilken vågar nu taga Lutherska kyrkans sedeförderf i försvar? Hvilken vågar stiga fram och bevisa att Lutherska kyrkan har rena seder? När den onde anden går ut af menniskan; e. t. c. hvad som här är sagdt om individen, gäller om hela folkslag; likasom menniskan blir 7 gånger argare när hon faller ifrån nådaståndet, så blir äfven hela folkslag 7 gånger värre, när de falla ifrån sin ursprungliga Religions författning. Så synes det äfven hafva gått med Lutherska kyrkan.

Ehuru denna artikel går ut på att visa huruledes de otillfridsställda egoistiska Passionerna banat vägen för cholera morbus, kan väl hvar och en begripa, att vår mening icke varit, att man bör ställa så till, att folkets nedriga passioner böra tillfridsställas, ehuru den lekamliga nöden borde så mycket möjligt är lindras. Vår mening är att de egoistiska passionerna böra qväsas genom moraliska passioner, som kunna tillfridsställas genom en sann och lefvande Christendom. Det är förut nämnt i denna artikel, att i menniskonaturen finnes 7 dödssynder eller 7 djeflar, d. v. s. 7 herrskande passioner, hvilka tillsammanstagna utgöra den naturliga menniskans vilja. Ibland desse äro egoism, ambition och egennytta; djeflar af första rangen, dernäst komma okyskhet, vrede och afund, såsom djeflar af andra rangen. Dessa stå alla till ett visst förhållande till hvarandra. Egoismen (egenrättfärdigheten) är den farligaste, emedan hon har omskapat sig till en ljusens Engel, uti stoicismen, Fariseismen, och rationalismen den naturliga dygden är sammansatt af egoism, egennytta och ambition; men den köttsliga friheten hör helt och hållet till egoismens område.

Ambitionen har också fått en moralisk anstrykning, och kallas därför för ära, heder, anseende, reputation, hvilket allt låter stort, godt och ädelt, så att ingen man af värde, ingen moralist, ingen Filosof, ingen stats man, ingen namnkunnig Fältherre, med ett ord: ingen stor man, har kunnat misstänka, att ambitionen är en djefvul af första rangen, ehuru den störtat så mången stor man i förderfvvet. Egoism och ambition komma sällan i strid, utom vid de tillfällen, då det blir fråga om, att uppoffra sig sjelf för äran.

Egennyttan är en smutsig djefvul, och kan icke omskapa sig till en ljusens Engel utom i stats politiken, hvarest egennyttan får gälla som statsmaxim, eller såsom ett ädelt motiv till statens handlingar. Egennyttan herrskar oinskränkt ibland handels kåren; den går och gäller långt mer än äran. Stundom komma ambition och egennyttan i strid när det blir fråga om att bestå en bål eller bjuda främmande, eller köpa någonting, som lyser i ögonen: men blir det frågan om, att betala heders skulder, då vinner alltid ambitionen.

Afunden, är en svartande, som åtföljes af hatet och skade glädjen: den kan icke omskapa sig till en ljusens Engel, utan måste alltid slingra sig fram som en orm, under namn af orma list. Det var denna orm, som förförde Adam och Eva, emedan han afundades deras lycka; han hyste hat till sin Skapare, emedan Skaparen hade, som han trodde, gjort honom olycklig; och som han nu var full af orma list, så visste han, huru han skulle sära föräldrahjertat på det ömmaste, när han förföljde den Himmelska Fadrens yngsta barn. Skadeglädje fick han deraf, men detta var också den enda lycksalighet, han kunde smaka. Derutinnan blef han dock purrad, att han icke kände föräldrahjertats djup, han kände icke den stora hemligheten, den och Englarne lyster se, att Föräldra hjertat brister af kärlek, uppoffrar sig för sitt olyckliga Barn, och kan då först försonas med sitt ångerfulla barn sedan det brustit. Se detta kunde afunden icke begripa. Ormen har ungar men ingen foster kärlek. Krokodilen lägger sina ägg i sanden.

Vreden är en brusande djefvul; uppenbarar sig som en sanningens tolk, när han blir ond, och förvandlar brodermördarens hy. Han var af begynnelsen en mandråpare, men lemna oftast ånger och ledsnad efter sig, emedan han begår många dumheter i sin hetta. Men såvida han lemna efter sig ånger och samvets qual, så är han icke den värsta af alla djeflar ehuru mycket befläckad af blodviten; vreden blir efteråt bestraffad af ambitionen, egenrättfärdigheten och egennyttan, emedan han narrar så mången, att förgå sig, och detta tycka de andra djeflarne icke om; men just genom denna bestraffning af egenrättfärdigheten och ambitionen, får också Guds Anda tillfälle att verka en sann ånger, hos mången som just derigenom blifvit väckt.

Det lömska hatet, är visserligen en art af vrede, och anses för vida nedrigare än den utbrytande vreden, så dömer åtminstone världen om dessa passioner, under förebärande, att människan "icke rår för sin hetta", men till hatet är han sjelf skulden: vi tro icke, att någondera af dessa djeflar lyda under människans vilja, men det se vi, att hade Kain lydt Guds röst i samvetet, och börjat strida mot synden, så hade intet broder mord skett.

Det andeliga hatet är också en art af vrede, som står i egenrättfärdighetens tjenst, och får deraf sin vackra färg.

Det andeliga hatet, uppenbarar sig i de Öfversta Presternas, de Skriftlärdas och Fariséernas medvetande, såsom ett samvets kraf, såsom en helig pligt, att utrota det Jesu Nazareniska partiet med den andeliga och världsliga Lagens magt. Detta är den tredje djefvulen, som kan omskapa sig till en ljusens Engel NB för världen; man skulle tycka, att det är sjelfva rättvisan, som sitter till doms på inquisitionens domstol; men det är i sjelfva verket ingenting annat än det andeliga hatet till Christendomen; hvilket uti den väckte Luthers medvetande uppenbarade sig som en "fiendskap emot Gud." Denna fiendskap till Gud är för världen alldeles förborgad, men den, som har ett väckt samvete, får ofta nog känna sin fiendskap till Gud, och sitt andeliga hat till de Christna, ehuru den döda tron påstår, att människan icke kan vara så i grund förderfvad, att hon hyser hat till sin egen Skapare; likväl har mången utom Luther fått erfara det samma, och Paulus fick erfara det samma att han uti sitt oomvända tillstånd, hade varit en fiende till Gud; 1. Tim. 1:13.

Så djupt ligger det andeliga hatet inrotadt i mennisko naturen: I huggormars afföda! ho hafver föregifvit Eder, att I skull en undfly den tillkommande vreden?

Okyskhetens orena ande är temmeligen fri och oberoende af andra djeflar: dock finner man af vildrehns tjuren och andra tjuvar, att egoismens organ, lefvern, sväller under brunsten, att sjelfviskheten derigenom får en ny styrka och mod att stångas. Uti stora världen anses nu okyskhetens orena ande, såsom en oskyldig aflings drift, och den djuriska driftens tillfridsställande anses för ett oskyldigt nöje, tjenande till ett fritt och sedligt förnufts lifs utveckling (Petrelli). Det anses icke nu mera för nedrigt och vanhederligt att lefva som kreatur; sjelfva förnuftet, glorvärdigst i åminnelse, ser genom fingren med denna skamliga last. Samvetet är döfvadt och gillar detta sinnliga goda i våra gärningar. Om heders djefvulen bevarar en och annan dygdig hora för hordoms synd; så har å andra sidan hordoms djefvulen afklädt andra horor all skam; och den civiliserade mannen anses icke hafva förlorat sin ära derigenom att han springer efter konor. Så långt har nu världen stigit i upplysning och civilisation, att en odygd, som de upplystare hedningarne ansågo med afsky och förakt, en last, som hedningarne bestraffade, emedan de ansågo det ovärdigt,

oanständigt och förnedrande människans förnuftiga natur att lefva för sin djuriska natur, en sådan nedrig och skamlig last, anses icke för vanhederlig i den Christna verlden. Hordoms väsendet är nu för tiden lika hederligt, som det hederliga krögare yrket.

Lögnens anda är, i de flesta fall, hedersdjefvulens tjenste anda emedan människan måste ljuga för att bevara sin heder; likväl kan äfven girigheten taga lögnen till hjälp, för att befrämja sina ändamål, äfven som hordoms djefvulen icke försmår lögnen, när den kan bruka den för vinnande af sina önskingar. Afunden betjenar sig mest af lögn, för att svärta andra människor. Såvida nu lögnen är de andra djeflarnes tjenste ande, kan den betraktas som den 7:e djefvulen, i sitt slag en "svart lögn", en nedrig satan, som icke kan få någon bättre färg. Men utom dessa 7 djeflar, som äro människan medfödde, finns det minst en Legion djeflar, som nu hafva krupit in i de andeliga svinen, såsom brännvins djefvulen, som bor i magen och småtarmarne och gör människan till ett andeligt svin; vidare lyxen, flärden, fåfängan, danssjuka, spelsjuka, svordomar och slagsmål, lättsinnighet, bedrägeri m.fl. hvilka alla äro de 7 djeflarnes tjensteandar.

När vi nu betrakta människo slägtet uti sin närvarande usla belägenhet, när vi uppskatta människans värde uti andeligt afseende, först såsom skapad varelse, för det andra såsom samfunds medlem, och för det tredje såsom medlem af den Christna församlingen; så finna vi, att människan uppfyller ändamålet med sin tillvaro sämre än de oskäligen djuren. Såsom samfunds medlem uppfyller hon sitt ändamål sämre än getingarne i ett getingbo; och såsom medlem af den Christna Församlingen uppfyller hon sitt ändamål sämre än boskapen, som suckar öfver sitt betryck, när den går till hvila, men den sinnliga människan suckar icke öfver sitt olycksaliga tillstånd.

Det föreföll oss, när cholera så ofta hemsöker Europa, som skulle menskligheten vara öfverlämnad åt sitt öde. Det föreföll oss som skulle den högsta stryresmannen hafva öfverlämnat människosläktet åt mord Engelens framfart, då ingen magt i himmelen eller på jorden kunnat hindra den. Det tyckes vara oförenligt med det Gudomliga Majestätets allt omfattande godhet och kärlek att bortrycka en så stor del af människosläktet uti sin obotfärdighet, utan föregående varningar. En sådan stränghet har den evige rättvisan icke använt emot andra än hedningar i Kanaans land, samt emot Israels Folk, efter föregående varningar. Judiska statens undergång var en följd af Judarnes halsstarrighet, och andeliga blindhet; deras national stolthet förledde dem att sätta sig opp emot Romerska magten. Men Judarne hade blifvit tillräckligen varnade; så att de äro utan ursäkt. Men befolkningen i Europa tyckes icke hafva blifvit tillräckligen varnad emedan det icke finnes någon Johannes i Öknen som ropar: redan är

yxan satt till roten på träen. Det finns icke någon mächtig Ande, som kan åstadkomma en sensation, en besinning hos folket. När den råa massan, såsom nu visadt är, rusar blindt i förderfvet; så finns det ingen reformation, som förmår hejda den blinda massans framrusande på förtappeisens väg. Väcktarena på Zions murar märka icke hvad tiden lider. De hafva icke förmåga att med en mera omfattande blick betrakta människoslägtets historia ifrån den Psychiska, moraliska, och Religiösa synpunkten, med afseende på dess andliga bestämmelse och mensklighetens slutliga öde. De grubbla icke på historiens slutliga utveckling. De vänta icke efter Israels tröst. Förmodligen tycka de, att det står väl till i våra bygder, att Folket icke behöfver någon bättre upplysning, än det har fått.

MordEngeln kan icke väcka dem ur deras dvala. De måste säga, som Simson: min själ dö med de Filisteer. Att folkmassan går i mörker och blindhet, döden till mötes, är icke att undra på, då verdens ljus äro ställda under skäppan. Hvad hjälper nu ära, magt, rikedom emot cholera? Hvad hjälper vetenskap och konst emot döden? Hvad hjälper snille, visdom och talang? Allt är fåfängligt under solen.

Läkaren bjuder åtminstone till att hjälpa i nöden, men själa Doctorn, som kikar efter stjärnor, besinnar icke, att den stora Draken har dragit ner på jorden tredje parten af himmelens stjernor. Det finns icke någon stjerna på himlahvalfvet, som synbarligen rör sig framåt Betlehem. Alla stjernor äro stillastående, osynliga, dunkla, orörliga. Vi hafva icke hört någon väldig stämma höja sig till varning för det stora i ögonen fallande andeliga mörkret, hvaraf sedeförderfvet är en omedelbar följd.

Uti denna artikel hafva vi försökt visa de Psychiska, Fysiska och moraliska och Religiösa anledningarne till cholera farsotens framfart; vi kunna icke hoppas att detta första försök skall kunna verka på öfvertygelsen. Men vi hoppas, att någon kunnig Fysiolog fäster sin uppmärksamhet härpå, och utreder förhållandet med sjukdomarne ifrån den här antydda synpunkten. Det finns några få Läkare, som velat härleda det Fysiska förderfvet ifrån det moraliska; men dessa vinna icke mycket förtroende ibland mängden.

Vi varna ännu en gång allmänheten för den Demoniska magt, som finnes uti människans kött och blod. Vi varna allmänheten för häftiga sinnesrörelser under cholera tiden. Allmänheten skrattar åt denna varning; men vi hafva likväl sett af Tidningarne, att många uti Fysiologien kunniga Läkare hafva gifvit samma varning åt allmänheten. Mätte nu dödens Engel när han kommer nästa gång till vårt Fädernesland, finna huset rensadt från de orenligheter, som förpesta den andeliga luften. Det finns, tyvärr, i våra tider ganska få, som kunna emottaga

dödens Engel med frimodighet. De flesta emottaga döden med fasa och förskräckelse. Det är förfärligt att tänka på, att så många hundrade, tusende, gå döden till mötes alldeles oberedda, utan medvetande af deras slutliga öde. Måtte Herren den evige förbarmaren sända sin Engel, som bereder Herranom väg, innan döden kommer, och borttrycker en så stor del af människosläktet, som icke ännu känner sitt slutliga öde, som går döden till mötes emot sin vilja, och utan att veta hvarthän det bär. Döden är bister och alfvarsam; han gifver ingen nåd, han skonar ingen, hvarken fattig eller rik, gammal eller ung. Det är för människan ett "oundvikligt öde", att hon måste dö; och detta öde är en demonisk magt. Genom synden är döden kommen i verlden; och för syndens skull måste människan dö. Det hjälper icke att spjerna emot udden.

Min själ dö den rättfärdigas död, och min ändalyckt vare såsom deras ändalyckt Herre! skona det ofruktsamma Fikonträdet ännu ett år. Amen!

OM TIDENS TECKEN

Matth. 16: 3 Luc. 12: 54

Om himmelens skepelse kunnen I döma, kunnen I ock icke döma om tidens tecken?

De bibeltolkare, som vi haft tillfälle att rådfråga, tyckas icke hafva fattat rätta meningen af Frälsarens ord om tidens tecken. Doctor Fjellstedt säger i sina bibelförklaringar: "hvarje tid förer med sig sina vissa tecken. Alltså bör man väl först i allmänhet af tecken sluta till tiden, men sedan också af tiden sluta till tecknen. Tecknen visade Christi tid. Christi tid medförde inga tecken på himmelen... (Månne icke ändå stjernan vid Hans födelse vara ett tecken på himmelen, äfven som solförmörkelsen vid Hans lidande på korset, af hvilka den förra förebådade det andeliga ljusets annalkande, och det sednare föreställer det faseliga mörker, som då och i alla tider betäcker verlden; ljuset kom i verlden, och mörkret kunde det icke begripa. Red.anm.) ...utan välgörenhets tecken på jorden. Tecknen från himmelen skola i sinom tid icke uteblifva."

Vi föreställa oss, att Frälsaren ville fästa Fariséernas uppmärksamhet på de andeliga tecken, som nu uppenbarade sig i deras och det Judiska Folkets otro och Religions förakt, hvilket, enligt Judiska folkets föregående historia, måste medföra statens undergång. Fariséerna och Sadduceerna, som ville se tecken från himmelen, innan de kunde tro, att Jesus Nazarenus var ett Guds sändebud, hade bort se tidens tecken uti det öfverhandtagande sedeförderfvet ibland massan af folket, och uti det fritänkeri, som var rådande ibland Sadduceerna. De hade bort finna af föregående tidens historia, att staten gick sin undergång till mötes, ja, att den nu

redan var i sitt upplösnings tillstånd, då inga moraliska och religiösa band, mäktade sammanhålla de tygellösa massorna, som oupphörligt svärmade för de messianska frihets idéerna. Det fanns således ibland dem ingen stats man, som kunde se tidens förebådande tecken af de politiska och Religiösa företeelserna, som nu visade sig på politikens horisont. Judarnes befängda frihets idéer gjorde dem alldeles blinda och döfva för dessa tidens tecken, som visade sig på den politiska horisonten. De Fariséer och Sadduceer fruktade mera för det Religiösa svärmeriet, än för det politiska svärmeriet. Detta kan synas af orden i Joh.II: 48. Låte vi honom så blifva, så tro alla på honom, och de Romare komma och taga bort vårt land och folk.

De fruktade således, att det religiösa svärmeriet, kunde blifva farligt för statens bestånd. Och samma tro hafva de Fariséer och Sadduceer ännu i denna dag. De frukta icke för det politiska svärmeriet, som vållade Judiska statens undergång; men för det religiösa svärmeriet frukta de värre än för pesten, ehuru det visar sig efteråt, att om det religiösa svärmeriet hade fått taga öfver hand ibland Judarne, skulle det icke hafva fallit dem in, att sätta sig opp emot den Romerska öfvermagten; deras stat kunde således hafva bestått ännu i flera hundra år, under det Romerska väldet. Men friheten, friheten, det var de politiska svärmeriens lösen.

Samma rop höres ännu i denna dag från de politiska svärmeriens mun; dessa besinna icke, att sedan menniskan förlorat den himmelska friheten friheten i viljan kan hon icke bära den jordiska friheten; men om Sonen gör eder frie, så ären I rätteligen frie.

Vårt lilla Sverige står nu nästan i samma förhållande till det stora riket i öster, som Grekland till det Macedoniska riket i Philips tid, och det Judiska riket till det Romerska i Christi tid. Christus sjelf och hans Apostlar underkastade sig villigt den Romerska öfvermagten i politiskt eller lekamligt hänseende. Men de Fariséer och Skriftlärda, jemte massan af Judiska folket hade helt andra Idéer om den köttsliga friheten uti det förväntade Messianska riket. Det var skamligt och förnedrande för deras stolthet, att Guds folk skulle betala skatt till en hednisk öfverhet; derföre kommo de fram med den frågan, är det rätt att betala skatt till kejsaren?

Vårt land står nu nästan på samma punkt som det Judiska riket; vi äro väl ännu icke skattskyldiga under Kejsaren, men tidens tecken äro sådane, att vi snart kunna blifva det, om det politiska svärmeriet får fortfara. "Vi äro ett litet folk", säger Tegnér, "och bära noga ställa oss Polens öde till efterdöme." Napoleons spådom om Europa bör icke eller alldeles förgätas. "Inom 50 år blir Europa antingen Republikanskt eller Kosakiskt." Mannen hade en skarp politisk blick; han insåg ganska väl att

den politiska ställningen i Europa, icke kunde bära sig i längden sådan den nu är. Civilisationen i Europa har nemligen öfverlevvat sig sjelf; den har uppväckt sådana passioner, som icke kunna qväsas med bajonetten. Tyranni och skräckvälde kunna väl till en tid qväfva de egoistiska passionerna; de kunna genom fruktan till en tid hindras från utbrott, men den köttsliga friheten är lika spänstig som luften: ju mera den sammanpressas desto större motstånd gör den, och till slut kan ingen tryckning utifrån sammanhålla den; så ungefärligen förhåller det sig nu med den politiska luftmassan, hvilken Tegnér kallade för "tidens förskämda luftmassa", genom tyranni och förtryck måste denna förskämda luftmassa blifva så spänstig, att en politisk explosion icke kan undvikas; genom eftergift å Regeringarnes sida kunde möjligen en sådan politisk storm ännu till en tid förekommas; men elementerne på den politiska horisonten äro icke sådane, att den politiska stormen kan förekommas; luftmassan är lika tung som spänstig på höjderna, som i de lägre regionerna; magtbegäret är lika stort vid hofven, som frihets begäret hos folket. Således är ingen eftergift att vänta från Regeringarnes sida.

Den politiska Barometern, Tryckfriheten i Frankrike står icke särdeles högre än i andra stater och derföre måste den politiska stormen bryta ut.

Vissa fritänkare som föreställa sig, att Gud är en förskräckligt stor Filosof, hafva påstått, att "Gud är så högt uppsatt öfver allt beröm och all hädelse" att han icke kan förolämpas eller såras; hvaraf äfven följer, att menniskan icke kan anklagas för Majestäts brott emot Gud personligen, emedan han sätter sig öfver de usla jordmaskarnens eller fjäll lemlarnes skällande; han bryr sig icke om, att gatpojkarne kasta smuts på honom; men för att göra sin Lag gällande, måste han straffa lagbrytarna; ty han tål icke att hans lag öfyerträdes. Om nu detta vore det rätta personliga förhållandet emellan Gud och menniskan, (ehuru Luther och alla väckta hafva en helt annan föreställning om Guds höga egenskaper, än Filosofen) så borde denna lära först och främst finna sin tillämpning hos alla Regenter, "hvilka borde vara så högt uppsatta öfver all smädelse och allt beröm, att de icke borde bry sig om, att gatpojkarne kasta smuts på dem.

Men vår tids Regenter äro icke så stora Filosofer; att de kunna sätta sig öfver all smädelse och allt beröm; derföre måste de lägga band på Tryckfriheten; och dessa band tåla icke gatpojkarne, derföre måste de göra uppror emot superior.

Detta skämt är fullt alfvar i nuvarande politiska förhållanden. Revolutions andan, frihetsbegäret, Egoismen måste bryta ut i Europa, och dertill behöfves nu i Frankrike en ganska ringa anledning: "blott en gnista från afgrunden kan tända eld i den pålitiska långhalmen. Man hör redan talas om helvetes

machiner i Frankrike; och nu varande Kejsare, lär icke hafva förskaffat sig någon Amulett från Lappmarken, som Ludvig Filip, som kan göra honom skattfri. Kriget med Ryssen kostar slantar, och dessa slantar skola tagas ur folkets fickor; går det icke så fort med ryssens qväsende, som folket fordrar, så måste det långvariga kriget väcka missnöje; i Frankrike går väl äran före egennyttan men kan icke äran tillfridsställas, så måste äfven egennyttan göra sig gällande, och då kan det lätteligen hända, att folket börjar knota; kommer dertill en helvetes machin, som förkortar nu varande Kejsarens dagar, så har man revolutionen färdig; Fransmännen hafva nu fördrifvit Bourbonerna, och huset Orleans; de hafva blifvit kufvade af kosacker för Napoleonernas äregirighet, till hvilken skola de nu vända sig, när en revolution utbryter, som sprider sig, som en löpeld till Italien och Ungern hvarest den politiska surdegen ligger och gaser i hjertgropen; Österrike måste då genast göra fred med Ryssen, för att hålla styr på sitt eget land. Preussen måste vända sig mot Frankrike, för att qväsa revolutionen; alldeles så gick det under den första stora revolutionen 1790.

Turken måste göra fred med Ryssen på samma villkor som förut, eller med Moldau och Walachiet såsom lydprovinser under Ryssland; och till en sådan fred skulle Ryssland masta beqväma sig af fruktan för de Europeiska revolutionerna; men huru skulle det då gå med Sverige om det skulle bryta neutraliteten; icke skulle England kunna bevara Sverige för ett vinterkrig med Ryssen; och om Sverige hade pengar, kunde det möjligen hålla sig emot Ryssen en vinter; men nu har brännvinet icke allenast gjort allmogen i Sverige utfattigt, utan det har äfven förstört den svenska mergen och kraften både till kropp och själ: och ingenting annat än brännvinet kan gifva svenska soldaten mod att gå till döden, ty lika som hvarje fyllhund har ondt samvete efter ruset, så har också nu hela folket ondt samvete efter sitt långvariga rus; det har icke såsom i Gustaf den Andre Adolphi tid, något medvetande af en helig sak, för hvilken det skulle offra lif och blod, med hopp om den eviga saligheten. Alltså skulle Sveriges soldater komma att slåss med ryssen i fyllan; och detta rus skulle väl i ögonblicket gifva dem mod, att förakta farorna och döden; men huru går det med dem, som dö i fyllan: manne också de blifva salige, som dö i fyllan?

Detta är ingalunda skämt utan fullkomligt allfvar; ty allmogen i Sverige har nu kommit så långt uti sin insigt i Läkare konsten, att den tror, att brännvinet kan förekomma och bota alla sjukdomar; har någon mask, så tror han att brännvinet kan döfva masken; har någon ondt i magen, så tror han, att brännvinet kan bota honom; har någon ondt samvete öfver sitt förra rus, så tror han; att brännvinet kan döfva hans onda samvete; och det gör det verkligen för ögonblicket; men huru går det i evigheten, der intet brännvin finnes, hvarmed den ur syndaruset uppvaknade kan döfva sitt onda samvete?

Sådana äro tidens tecken: de förebåda ingenting annat än

krig och örlig, uppror och tvedrägt, pest och hungersnöd; och öfver allt detta är det ingen, som tänker på sin själs frälsning ibland den sorglösa hopen; ingen aktar på tidens tecken; ingen säger till sin broder: detta är ett straff för vårt ogudaktiga lefverne.

Huru var det med folket i staden Messina, hvarest folket röfvade och plundrade, när pesten eller choleran grasserade i staden inom 5 dygn hade 8000 människor dödt i pesten, och man skulle hafva förmodadt, att de qvarlevande skulle hafva beredt sig till döden, genom sann bot och bättring genom fasta och bön; men i det stället beredde de sig till döden genom stöld och tjifveri, genom rövveri och plundring. Detta har skett helt nyligen uti en stad på Cicilien, såsom tidningarne berätta: det är väl sannt, att ett sådant hiskeligt lefverne har skett i Påfvedömet; men folket i Lutherdömet är ingenting viller; om till exempel en sådan pest skulle komma till en större stad i Sverige, skulle större delen af folket gå på krogen, och taga sig ett rus, såsom bot emot sjukdomen: och derpå fråga vi: månne de blifva salige, som dö i fylan?

Annars står det nu bra uselt till med Christendomen i vårt land: Frankrike har icke ännu pliktat tillräckligt för Bartholomi natten; det måste ännu badas och renas i sitt eget blod, emedan det icke är renadt i Christi blod; men huru rent är Sverige för sina religions förföljelser? vi hafva förut visat i denna Tidskrift, att den som hatar och förföljer de Christna, måste förr eller sednare få sitt välförtjenta straff. Sverige är nu beryktadt för sin intolerans; det anklagar och dömer icke allenast dem som gå öfver till Påfvedömet, utan äfven Läsare och pietister, som dock bekänna Lutherska Läran, måste plikta för sitt samvete, och för sin renlärighet. Är det icke förskräckligt, att deras barn, som offrade lif och blod för Lutherska Läran, just deras barn och efterkommande måste nu plikta för den Lutherska Renlärigheten, hvilken alla Läsare i Sverige bekänna och älska. Ty låt vara, att de som för sitt samvetes skull skilja sig ifrån Statskyrkan, kallas för separatister, men hvilken har gifvit den ena människan lof, att tvinga en annans samvete? att förfölja olika tänkande för deras religiösa öfvertygelse? är icke sådant inquisitoriskt förfarande Jesuitism? Eller har nu den svenska kyrkan kommit öfverens med de påfviska i den slags Bibeltolkning, som säger, att orden "tvinga dem att komma härin", betyder detsamma som inquisition, eller kyrkans rättighet, att tvinga andras samveten med den verkliga lagens magt. En sådan tolkning har man i Påfvedömet; men Luther var så långt ifrån en sådan Bibeltolkning, att han häldre ville lida sjelf förföljelse för sin öfvertygelse, än att någon annan skulle få lida för hans skull.

Det är just sjelfva grunden för sådana inquisitoriska åtgärder, som är stridande emot Christendomens anda; ty Christendomen har i alla tider gjort sig gällande på öfvertygelsens

väg, men alldrig genom yttre tvång; hvarifrån har då Lutherska kyrkan fått den öfvertygelsen, att det är rätt att tvinga andra människors samveten; genom den verldsliga lagens magt, har Lutherska kyrkan i synnerhet i Sverige velat tvinga pietister, Läsare och Separatister, att göra våld på sin öfvertygelse, eller också lida förföljelse för sin tro? Detta våld på människans samvete är ett ibland de sämsta tidens tecken, ty inquisitions åtgärderna hafva icke utgått ifrån den råa massan, utan ifrån sjelfva presterskapet ifrån de mest upplysta i landet.

Så har det varit i Påfvedömet; och så har det gått till i Lutherska kyrkan; ända ifrån Speners tid, och likväl kan ingen bevisa, att Spener har drifvit någon falsk lära, och afvikit ifrån den Lutherska renlärigheten, likasom också Ruthström, Tollstadius, Grubb m.fl. blifvit förföljda i Sverige ibland lärarena, utom Läsare och pietister ibland Lekmännen, hvilka historien efteråt måste anse såsom oskyldiga offer för inquisitionen och prest fanatismen; just detta andeliga hat, som uti inquisitorernas och äfven uti de Lutherska Jesuiternas medvetande uppenbarat sig som en helig pligt att utrota kättare, detta den orthodoxa gallans intryck på hjernan, är det klaraste bevis på sannfärdigheten af Christi ord: "de tro sig föra Gudi en tjänst dermed." Det är mången, som påstår, att Jesuiterna ganska väl visste, hvad de gjorde, när de anställde religions förföljelser; men Frälsaren säger ju tydligen på korset: "Fader, förlåt dem det, ty de veta icke hvad de göra." Säkert är, att de lärdaste män den tiden icke visste huru de gjorde när de korsfäste den helige; det var deras fullkomliga öfvertygelse, att det var rätt att så handla. Så hafva också Jesuiterna i påfvedömet haft den oförgrifliga öfvertygelsen, att de gjorde Gudi en tjänst dermed, att de förföljde Valdensarer, Wiklefiter, Hussiter och Protestanter; och troligen hafva äfven Jesuiterna i Lutherdömet haft den oförgrifliga öfvertygelsen, att de inquisitoriska åtgärderna emot Läsare och pietister varit alldeles nödvändiga för kyrkans och statens bestånd; alldenstund dessa liksom Judar ne frukta för det religiösa svärmeriet, ty så har djefvulen kunnat förblinda de lärdaste mäns sinnen, att den sanna Christendomen har uppenbarat sig för dem såsom ett ohyggligt svärmeri; alldeles så som Christendomen uppenbarade sig för hedningarne i Taciti tid, nemligen i slutet af det första århundradet. Ja sannerligen om någon af nutidens Biskopar skulle i en hast förflyttas till samma tid, som Tacitus lefde, och komma i beröring med den tidens Christna, skulle han genast gå till hedningen Tacitus och säga: du har rätt min kära broder Tacitus, i hvad du skrifvit om de Christna, ty denna Christendom är ett ohyggligt svärmeri. Men du skulle komma till vårt land, der skulle du få se den sanna Christendomen i statskyrkan; hvarest en dylik lag, som den Eder Kejsare har utfärdat, är stiftad emot de Christna svärmarerna, enligt denna lag äro de Christna förbjudna, att hålla sina hemliga sammankomster; emedan

de störa samvetsfriden i samhället; de anse sig hafva den rätta Religionen, och fördöma andra.

Ja alldeles riktigt säger Tacitus; de anse sig sjelfva för Guds barn och fördöma andra. En sådan andelig högfärd har man aldrig funnit ibland hedningarne, ja den Christendomen, måste visst vara ett ohyggligt svärmeri. Vi böra endast tillägga, att många Prester nu för tiden läsa den lärda hedningen Taciti skrifter med större uppbyggelse än Luthers skrifter, hvilka i allmänhet icke äro omtyckta af Presterna i Sverige; de finna i allmänhet ingen själaföda i Luthers skrifter, emedan de äro för gammelmådiga. Ingen undrar då, att Läsarena, som finna sin förnämsta själaföda i Luther, blifva hatade och förföljda af Presterna.

Men just genom denna andeliga hat emot Läsarena styrkes den sorglösa hopen uti sin blinda och döda tro, ty nu tror både krögaren och fyllhunden att Läsarena äro kättare, svärmare och villoandar. Och hvilken kan då vara en rätt Christen? Jo; hvilken annan än krögaren och fyllhunden? horan och horbocken hata allt läseri, och när Presten genom sitt hat emot Läsarena, kallar dem för kättare, svärmare och villoandar, så kan väl ingen annan vara en rätt Christen än horan och horbocken. Man har ju icke många andra att välja på, ty i vårt land skall det icke finnas många egenrättfärdighetens tjenare, som verkligen göra något alfvar af dygden, och ett heligt lefverne. Större delen lefver uti uppsåtliga synder; huru mycket har Presterskapet i Sverige gjort alfvar af nykterhets saken? de måste ju i allmänhet tala för sin sjuka mor, här de tala om brännvinets måttliga bruk; detta gillar också förnuftet; men absolut nykterhet kan förnuftet i allmänhet icke gilla, emedan det gör så godt i kroppen att taga sig en sup, eller ett glas punsch, och det som gör godt i kroppen måste också vara nyttigt för själen.

Alldeles riktigt, rätt tänkt min gunstiga Herr Epicure! och således om hordoms lustans tillfridsställande gör godt i kroppen; så måste hordoms väsendet vara nyttigt för själen, äfven om det skulle ske i förbjudna leder och utom äktenskapet. Men den som talar för brännvinets måttliga bruk, han talar visst för sin sjuka mor; det är en syndig vana, och en viss envishet att icke gifva sig under nykterhetsvännernas ok. Nykterheten är ett band på friheten; om också tusende fyllhundar måste dö i förtid för en måttlig drinkare, som genom sitt elaka exempel styrker de omåttliga i sin tro på brännvinets nytta och outhärlighet för människans hälsa; så vill dock icke den måttliga drinkaren veta att han, såsom Prest i församlingen, enligt den eviga Rättvisans lagar; blir ansvarig för allt det onda, som han med sitt måttlighets exempel åstadkommer i församlingen. De som tala för brännvinets måttliga bruk, söka väl att försvara sig med det gamla ordspråket: "abusus non tollit usum." Det är uttydt: "missbruket

upphäfver icke bruket." Men då kunna vi ställa ett annat ordspråk deremot. "Nulla regula sine exceptione", det är: "ingen regel utan undantag," är det en regel att missbruket icke upphäfver bruket, så är ingen regel utan undantag. Det är ett bevis på Lärarens egen andeliga blindhet, om han tror, att hans eget måttliga bruk, icke åstadkommer den största förargelse i församlingen; ty just derigenom att Presten tager sig en sup, blifver satans kalk helgad till allmänt bruk i församlingen.

Exemplet smittar hela församlingen. Om den måttliga suparen vill bestraffa brännvinets missbruk, så säga alla fyllhundar: ni super sjelf den djefvulska drycken, huru kan ni då bestraffa oss. En sådan förebråelse har jag mer än en gång fått höra, medan jag icke hade alldeles afsagt mig allt bruk af starka drycker. Och en sådan förebråelse måste hvarje Prest emottaga af alla fyllhundar, om han icke är absolut nykter och sjelf vill bestraffa denna last. Det håller nog ändå hårdt med krögare och fyllhundar om den absolut nyktra Läraren börjar med alfvar att bestraffa supseden. Han finner då ett svårt motstånd, han måste då förnimma, huru stor djefvulens magt är i menniskan; och huru stort hat den ådrager sig, som verkligen med alfvar vill kämpa för en god idé. Verlden har redan visat sina draketänder emot mig, såsom den förmodade upphofsmannen till nykterhets ifvern i Torneå Lappmark; icke nog dermed, att krögare och fyllhundar, med sina brännvins patroner i spetsen, försökt att genom den verldsliga lagens missbruk hämnas, utan äfven Prester som hade bordt befrämja samma sak, som jag genom Guds nåd, söker befrämja, hafva utspridt lögner och smädelser genom Tidningarne; ty en prest är det, som skrifvit bihanget i Norrbottens Posten för år 1852; hvarpå en annan Prest har svaradt till mitt rättfärdigande, och en tredje, genom sitt insända beriktigande, hvilket vi intagit i denna tidskrift, emedan Norrbottens Tidning, som hade intagit smädelserna i bihanget, icke har gifvit rum i sin Tidning för det insända beriktigandet.

Från Norrska sidan hafva åtskilliga klagomål ingått till Regeringen, rigtade emot min person, och har Biskopen på Tromsö varit mest angelägen att komma åt skinnet, när han icke kunde komma åt själen, ehuru han i sina klagomål har påstått, att jag borde stå i moraliskt ansvar för Koutokeino mordet; men denna förnufts Logik hafva redan de påfviska användt emot Luther; dock har icke historien kunnat bekräfta denna förnufts Logik; Ty om Luther står uti ett moraliskt ansvar för Bondekrigen, och för Vederdöparenas mordgerningar samt för de religions krig, hvilka i och för Luthers Reformation upplågade, så kan djefvulen använda förnufts Logik emot Christus: "I veten intet, sade öfverste Presten Caiphas; Ej heller besinnen I, att oss är bättre, att en man dör för folket, än allt folket skulle förgås." Detta är den infernaliska Logik, som

djefvulen och hans drabanter gilla: när djefvulen icke kan komma åt själen, så vill han komma åt skinnet; ty den kongl. horan kunde icke få samvetsfrid, förr än Döparens hufvud bars in på ett fat. Sådane människor, som anställa religions förföljelser, hafva ingen framtid; emedan otron, religions föraktet och sedeförderfvet tilltager ibland massan af folket ju mera de magtegende qväsa de religiösa rörelserna. När massan icke får svärma i religionen, användas sinnena mer och mer ifrån det himmelska till det jordiska, och när dess infernaliska passioner icke kunna tillfridsställas så söker den sin enda tröst i flaskan och i det politiska svärmeriet, som alltid faller tyngst på Presternas och de förnämas egna hufvuden.

När man jämför det framfarna med det tillkommande, kan man hämta upplysning af historien. Att tidens tecken äro olycksdiga, kan man finna af otron, fritänkeriet och religions föraktet bland de förnämsta och det allmänna sedeförderfvet ibland massan af folket; och dertill kommer Prestfanatismen, eller Presternas blinda nit emot alla religiösa rörelser ibland folket. Detta är det svåraste bland tidens tecken; ty just derigenom får de politiska svärmarena ingjuta sitt ormaetter ibland massan af folket; om t.ex. Sveriges Regering skulle låta förleda sig af den politiska fanatismens anhängare, att bryta neutraliteten; då skulle Kejsaren af Ryssland få en billig anledning, att hämnas; och hvart skulle då Sveriges krafter förslå, om ännu så olyckligt skulle hända, att en helvetes machin förkortade Kejsarens i Frankrike lif, då blefve förhållandet sådant, som vi här ofvanföre visat; Frankrike revolutioneradt, Italien och Ungern i uppror: Österrike måste draga sina trupper ifrån Moldau och Wallachiet; Turken måste göra fred med Ryssen; Preussen försöker, att qväfva revolutionen i Frankrike, men blir slagen; revolutionen sprider sig emellertid i Europa, och thronerna ramla.

Detta thronernas fall har redan för två år sedan, en af de väckta i nordens syn. Sverige blir genom kriget utarmadt, och slutligen ett lydrike under Ryssland. De svåra utlagor, som genom kriget drabba folket, tvingar många af allmogen, att utvandra.

Sådana äro de tidens tecken som nu förebåda staternas undergång. Men en Republikansk statsförfattning kan icke bära sig i Europa; emedan alla moralens och Religionens band hafva brustit; om också de gamla regeringarne störtas, så finns det alltid någon äregirig kanalje, som genom Folkgunsten svingar sig opp till magten, och sålunda blir det ingen brist på Tyranner. Men ju mera folket sålunda utarmas och förtryckas, desto större måste längtan blifva efter en andelig förlossning; och vi hoppas då, att Herren uppväcker någon mächtig ande, som har kraft att verka på folkets öfvertygelse; ty ifrån det hållet måste hjälpen komma. Af politiken är ingen hjälp att vänta. Men en

andelig reformation är af nöden. Dertill förhjelpe Herren. Amen.
Skrifvet den 29 October 1854.

CLERI COMITIALIS CIRKULÄR 1851

Detta Cirkulär skall förmodligen vara summan af Ståndets Politiska och Religiösa öfvertygelse. Der är derföre af mycken vigt att lära känna denna det heliga Ståndets öfvertygelse, både i Politiskt och Religiöst hänseende. Att numera afledne Erke biskop Wingård är författaren till detta Cirkulär, kan synas af orden, pag.13 "Bröder! den stämman, som från detta rum nu talar till Eder, den Svenska kyrkans Representanter, är bruten af ålderdomen och ansträngningen i det hvärf, hvilka det behagat Församlingens öfverherde, att lägga på dessa alltid svaga, nu svigtande skuldror." "I trons Läror, uppfattade i Svenska kyrkan, har jag varit och är uthållig in i döden."

Visserligen är den döda tron stark, men som denna Erkebiskopens tro alldrig varit uti något eldprof, så borde den lärda egaren icke hafva talat så stora och stolta ord. Han borde hafva tagit en liten varning af Petri fall, i synnerhet då såsom Völdike påstår, två tredjedelar af nu varande Lutheraners tro sitter i förståndet, och en tredjedel i viljan. Petrus försäkrade äfven före fallet, att han skulle vara trofast intill döden; men när hans starka tro skulle sättas på prof, då var han färdig att uttala en stor lögn; det blef då uppenbart, att hans starka tro var ett sjelfbedrägeri.

Man vet att Erkebiskop Wingård var en slags politikus. Ingalunda var Religionen hans hufvudsak: han var mera fast i verlden än någon andans man bör vara. Hans hufvud passion var ett sträfvande att befästa Presteståndets anseende och politiska magt. Han kunde således icke vara Rationalismen tillgifven, hvars bekännare vilja utesluta Presterna från Representationen, för att få regera sjelfva. Men äfven Läseriet och Pietismen var förhatlig, hvilket kan synas af andan och tendensen i Cirkuläret. Må hända syfta äfven följande ord på Läsarena: "Jag aktar icke en tro, som kallar sig beständig, med modificationer." Det synes af dessa ord, att Erkebiskopens tro ingen förändring har undergått. Han har hållit allt detta ifrån sin ungdom. Han har alldrig behöft ångra sitt eget verk, eller undergå någon sinnesförändring, eller födas på nytt. Detta kan synas af det yttrande, som han lät undfalla sig i Presteståndet, då han var på vägen att blifva stenad af folket. "Jag har gjort räkning med mitt samvete, men kan icke finna något förhållande i min lefnad, som skulle berättiga Folket till ett sådant beteende."

Erkebiskopen hade således gjort räkning med sitt samvete, men han kunde icke finna en enda svart fläck derpå: hans samvete var rent som guld. Han kunde icke erindra sig huru,

när och på hvad sätt han hade försyndat sig emot folket. Icke en gång den omständigheten, att folkmassan kunde blifva så förvillad, att den, för en sup eller par, kunde förmås att begå de största excesser, kunde väcka Erkebiskopen ur hans dvala, eller föra honom till besinning, huruledes han, såsom kyrkans första man, hade låtit folket uppväxa i sin naturliga råhet och moraliska förblindelse.

Man kan icke vänta, att en man, som grubblar mest på det verldsliga, (hans egentliga diktan och traktan var en lömsk politik) skulle omfatta en tro med "modificationer". När hjernan är fullproppad med Theologisk lärdom och hjertat ligger insvept i den döda trons bomull, kan man icke gerna undergå någon sinnes förändring eller få någon annan öfvertygelse än den, som blifvit från barndomen inpuddrad i peruken. Uti inledningen af Cirkuläret, säger sig Ståndet "uppfylla en stor pligt, då det i skillsmässans stund samlar sig för att akta på tidens tecken". Föremålet för denna artikel må således blifva, att betrakta: Huru Presteståndet aktar på tidens tecken.

Preste Ståndet borde framföre andra Stånd emottaga varningar och lärdomar af tiden; men af föreskrifna Cirkulär finner den opartiske granskaren, att Ståndet blifvit förgäfves varnadt af tidens tecken. Ståndet har icke lust att följa med sin tid, emedan den allmänna tids andan är revolutionär och afvogt stämd emot Prester i allmänhet. Icke heller har Ståndet förmåga att höja sig öfver tiden eller sätta sig öfver den mörka och oroliga ande, som flyger genom tiden med örningar: (der åteln är, dit församla sig ock örnarne). Icke har Ståndet förmåga att gå före sin tid och blifva tids andans ledare.

Ståndet är icke älskadt af Folket, emedan Folket icke har fått något andeligt godt af Presterna, för sina stora uppoffringar. Ståndet är icke omtyckt af de bildade klasserna, emedan dessa äro merendels fritänkare och Presthatare. Presteståndet är nu mera än någonsin tillbakasatt i den allmänna opinionen. Det har ingen aktning af de bildade, intet förtroende af Folket. Endast Regeringen måste hålla god min i magert spel med Presterna, emedan de behöfva hvarandras hjälp. Presteståndet måste sluta sig till Regeringen, emedan det af den revolutionära tids andan icke har någonting godt att vänta.

Regeringen måste å sin sida taga Ståndet under sina vingars skugga, för att få någon hjälp i bevillnings väg. Men huru länge tror Ståndet sig kunna försvara sin politiska Existens?

Uti förenämnde Cirkulär, pag. 11, finnes följande bevis på ståndets medvetande af sitt förhållande till tidsandan: "Tidsandan", yttrar Ståndet, "hatar allt tvång, äfven det Religiösa och moraliska". Men hvarföre hatar Tidsandan allt tvång? Hvarföre vill Tidsandan afskudda sig alla band? Tidsandan hatar icke blott det Politiska tvånget, som Regeringarne lägga på Folket, utan äfven det Religiösa och moraliska tvånget,

som Presterna vill lägga på Folket. Monne icke Ståndet sjelf vara anledningen till detta tvångshat? En af Ståndets ryktbaraste medlemmar har yttrat: "vi äro kallade till frihet, säger Apostelen, det vill säga: till tankens frihet, till lefvernets frihet, lagbunden endast genom Gud och vårt samvete." (Tegnér's kyrkotal).

Om denna Bibeltolkning är riktig, så får icke Presteståndet lägga band på den moraliska och Religiösa friheten. Tidsandan hatar allt tvång, emedan den vill tänka fritt. Ståndet har vid flera tillfällen velat lägga band på tankens frihet. Således får icke förnuftet tänka fritt. Huru skall man förstå Tegnér's ord: "vi äro kallade till tankens frihet." Tidsandan hatar allt tvång och säger: "låt oss sönderslita deras bojar och kasta deras band långt ifrån oss"" Ps.2:3.

Detta frihets rop är Tidehvarfvets lösen. Mån icke Ståndet sjelf hafva gifvit första anledningen till Tidsandans hedniska rop? Om vi icke allt för mycket bedraga oss, så finnas inom Ståndets egen klubb icke så få medlemmar, som vilja tolka Apostelens ord på samma sätt som Tegnér. Åtminstone har Aftonbladet försäkrat, att större delen af den bildade allmänheten håller med Ignell, och icke så få Prester heller. "Vi äro kallade till frihet, så säger Apostelen, men Tegnér säger: "till tankens frihet och till lefvernets frihet, lagbunden endast genom Gud och vårt samvete." Dessa Fritänkareord klinga förträffligt i Tidsandans öron, "som hatar allt tvång, äfven det moraliska och Religiösa."

Vidare heter det i Cirkuläret pag. 11: "Presteståndet anses som uttrycket af detta (det moraliska och Religiösa tvånget) och derföre såsom ett hinder, hvilket bör borttagas, när människorna hunnit till det fullkomliga sjelfmedvetandet." Dessa ord visa, att Ståndet kommit till det fullkomliga sjelfmedvetandet af sin ställning till Tidsandan. Men huru har nu Ståndet försökt att motverka den hedniska Tidsandan, som hatar allt tvång, som vill afskudda sig alla band? Ståndet har visserligen försökt att lägga band på tankens frihet, när denna urartat till fritänkeri. Men genom hvilka medel har ståndet velat taga förnuftet till fånga under trons lydno? Har Ståndet på öfvertygelsens väg försökt att vederlägga Rationalismens sträfvanden, att afskudda sig alla Religionens band? Har Ståndet på deduktionens väg visat de slutliga följderna af det uppenbara Religions föraktet, som nu är rådande öfver allt ibland de bildade klasserna? Uti Cirkuläret talas om otron och vantron, om indifferentismen och Läseriet; men genom hvilka medel har ståndet försökt att motverka indifferentismen? Historien skall gifva oss den upplysningen, att då Presterskapet saknat den moraliska kraften att på öfvertygelsens väg vederlägga Rationalismens försök att göra den Lutherska Läroformen misstänkt, så har Ståndet velat sätta den verldsliga Lagens handkläfvar på förnuftet, lika som Ståndet vill qväsa

Pietismen med bojor och handklåfvar. Det vill säga: Länsman och Fiskalen måste nu försvara den lära, som Presterna predika. Länsman och Fiskalen skall nu taga förnuftet till fånga under trons lydno, enär Presterna icke mägta fjettra förnuftet. Länsman och Fiskalen skall äfven lägga band och bojor på hjertats känslor, som vilja yttra sig fritt uti Läseriet och Pietismen. Länsman och Fiskalen skall nu taga fast förnuftet och hämma hjertats rörelser, enär Presterna icke orka hålla fast någotdera. Alltså skall både förnuftet och hjertat fjettras med lagens jernkedjor.

Huru länge tror Ståndet, att detta Påfviska sätt att predika Evangelium skall bära sig? Christendomen har ifrån början gjort sig gällande på öfvertygelsens väg, men nu vill det Påfviska Presterskapet predika Evangelium med eld och svärd, med den verldsliga lagens magt.

Att Tidsandan hatar detta yttre tvång, hvaraf Presterskapet är ett lefvande uttryck, det kan man icke undra på; men att denna anda äfven hatar det inre tvånget, den moraliska nödvändigheten, det Religiösa bandet eller det jernris, hvarmed Christus regerar hedningarne, det har sin grund uti den absoluta frihetsanda, som Filosoferna först predika från kathedern, och de hedniska eller köttsliga Frihetstänkarne sedan utminutera i Tidningarne.

Ståndet säger vidare pag. 11: "När derföre detta Stånd med ovilja ses i Representationen, när det ofta får uppbära smälek för dess ståndaktighet i visdom om kyrkans och samhällets bestånd." Det ser ut som skulle Ståndet hafva blifvit en martyr för sin ståndaktighet i Trona. Men hvad vården om kyrkans bestånd beträffar, så tyckes Ståndets egna intressen hafva blifvit bättre vårdade, än kyrkans och Statens bestånd. Presteståndets privilegier äro ett bevis på Ståndets omtanke om sin lekamliga bergning.

Vidare heter det på samma ställe: "När dess verksamhet och anseende nedsattes i flygblad, och sådant upprepas i sällskaps kretsar." (Presterskapets anseende nedsattes icke för Christendomens skull, utan för dess envishet, att fortfarande vilja deltaga i den verldsliga magtens utöfning, Hvarföre vill icke Presteståndet gifva ifrån sig den Kongl. Skattkammarens Spann nycklar, och åtnöja sig med Himmelrikets nycklar? om Presteståndet råkat i missaktning uti den allmänna opinionen, så är detta en följd af Presternas egennyttiga sträfvanden, att försvara sitt Stånds jordiska förmåner. Det är ingenting annat än ambition och egennytta, som drifver Ståndet att vilja deltaga uti den verldsliga lagstiftningen, och för dessa nedriga passioners tillfredsställande, hvilka det icke kan dölja för verlden, får det nu lida smälek. Men huru har Presteståndet utöfvat sitt Evangeliska Predikare kall, när Tidsandan vill afskudda sig alla moraliska och Religiösa band? måste icke deraf följa, att Guds

ord är kallt och dödt i Presternas mun. Det har ingen kraft att utdrifva den djefvulska tidsandan ur Folkets hjertan. Nu är tids andan sådan, att den hatar allt tvång, äfven det moraliska och Religiösa: huru hafva Presterna predikat Evangelium, när Tidsandan är sådan, att den vill afskudda sig alla moraliska och Religiösa band? Det ser ut, som skulle Guds ord hafva förloradt all kraft, att omvända, förbättra och pånyttföda menisko hjertat. Hvilken är skulden dertill, att den djefvulska Tidsandan fått ett sådant insteg i verlden? Om Ståndet nu ville akta på Tidens tecken, borde det inse, att det icke står rätt till hvarken med Kyrkan eller Staten. Den djefvulska tids andan hotar med omstörtning och förstöring. Och borde icke Presterna nu lägga sina hufvuden i blöt, för att motverka denna förstörande mordengel, som flyger genom tiden?

Men det uppenbarar sig snart af Cirkulärets inquisitors anda, att Ståndet mindre fruktar för den Tidsanda som hatar allt tvång än för Läseriet och Pietismen, hvilket Ståndet hatar af hjertans grund. Den Tidsanda som hatar allt tvång, hotar nu att afskudda sig alla moraliska och Religiösa band: den hotar att bryta ut i Revolutioner och blodbad; men Presteståndet har icke tagit varningar af historien. Det kommer icke ihåg, huru det gick med Presterna i Förnuftets Herradöme. Det besinnar icke, att en Förnufts Religion kan stiftas ännu en gång i Europa; att så väl den Catholska som Lutherska Lärans kan blifva afskaffad, så snart Revolutionerna komma riktigt i gång; och då kan det gälla Presternas egen nacke, om de våga låta upp munnen till den Evangeliska Lärans försvar. Men Presteståndet har genom sina inquisitoriska åtgärder bidragit till den olycksbringande Tidsandans utveckling. Det har nu ådragit sig de bildade Ståndens missaktning, för sina inquisitoriska åtgärder emot Rationalismens anhängare. Det har å andra sidan bjudit till att kväsa alla Pietistiska rörelser, hvarigenom massan af Folket blifvit lemnad i sin naturliga råhet, uti andeligt mörker och moralisk förblindelse.

Folkets hjertan och sinnen hafva derigenom blifvit bortvända ifrån det andeliga till det verldsliga, från andeligt svärmeri till politiskt svärmeri. Det kan när som häldst uppretas till Politisk fanatism. Och då kan det lätteligen hända, att Presternas hufvuden bäras på pikar genom hufvudsstadens gator; men så förblindadt är Ståndet af sin Egoistiska Passion, att det icke kan ana ett sådant utbrott af Tidsandan. Det ogudaktiga folket, hvars sedeförderf i hufvudsstaden blifvit anmärkt af Riksens Ständer, har ingen aktning, kärlek eller förtroende till sina Själasörjare. Men är det endast i hufvudsstaden, som sedeförderfvet är rådande?

HURU AKTAR PRESTESTÅNDET PÅ TIDENS TECKEN?

Uti N:o 12 af denna Tidskrift för 1852, har en artikel blifvit

införd i anledning af Cleri Comitialis Cirkulär 1851. Uti denna artikel hade vi föresatt oss att undersöka, huru Presteståndet aktar på Tidens tecken. Vi få nu tillfälle att gifva en fortsättning af den påbörjade artikeln, och fråga med fullt alfvar: huru aktar Presteståndet på Tidens tecken, när det ser sedeförderfvet taga öfver hand icke allenast i hufvudstaden, utan äfven i landsorterna. När det ser utsväfningar taga öfver hand ibland de bildade; när det ser laster och brott taga öfverhand ibland massan af Folket: icke blott dryckenskapslasten; som äfven den blinde kan se och den döfve höra, utan äfven andra utsväfningar, som förnedra människans förnuftiga natur och sätta henne i jämbredd med de oskälige djuren.

Hvad är det som hindrar Ståndet, att i massa arbeta på Nykterheten. Är det icke Ståndets pligt, att taga vara på sin broder? kanske ståndet hyser samma förnuftiga tankar om förnuftets Gudomliga natur, som Rationalisten; när jag uppfyller mina pligter med iakttagande af mina rättigheter, så angår det ingen huru jag lefver; Jag skall sjelf svara för mina gärningar.

Måne det icke vara den kära Aptitsupen och punsch glaset, som hindrar de flesta Prester, att med alfvar angripa den stora brännvins Draken, som hotar att sluka Folkets både fysiska och moraliska krafter. Eller är det ambitionen, som tillstoppar munnen på dessa stumma hundar, som skälla intet, ehuru kyrkan är full af tjufvar. Kanske är det fruktan för världen, som hindrar dem att skälla på de nyktra fyllhundarne. Presten vill icke stöta sig med Församlingen, som består af barmhertiga krögare och nyktra fyllhundar. Han fruktar för världens hat emedan han snart kunde få sig ett föraktligt öknamn på nacken, antingen svärmare, Läsarpredikant eller Jesuit.

Det är allmänt bekant, att Docktor Wieselgren blef förbjuden af Dom Capitlet i Lund att hålla nykterhets Tal i andra Församlingar; och en del Pastorer nekade att låna kyrkans nycklar; kanske var det meningen, att stänga in de andeliga svinen inom kyrkans murar, så att världen icke skulle få höra deras grymtande, men hvarföre fick icke Wieselgren hålla Tal i andra Församlingar? Jo! Emedan de heliga Fäderna fruktade, att detta nykterhetsväsende kunde urarta till svärmeri! Och hvarföre fick han icke allestädes låna kyrkans nycklar? Jo! Emedan Gubbarne i Pastoraten fruktade, att Wieselgren kunde skämma bort Församlingen. Man har äfven sett af Tidningarne, att en dylik kyrkans pelare, som kyrkofäderne i Skåne vägrat lemna kyrkans Nycklar åt en resande Nykterhets Predikant, som dock var befullmäktigad af Nykterhets Föreningen i Stockholm att hålla Nykterhets Tal: Och detta har händt förleden sommar uti ett Pastorat i Ångermanland, hvarest Pastor i Församlingen tycktes vara svartsjuk eller afundsjuk om sina andeliga svin. Måhända tänkte han, som ägaren till Svinahjorden vid Gadara: En sådan trollkarl, som vill drifva ut brännvins djefvulen ur Församlingen,

kan förorsaka alla svina herdar en obotlig skada, emedan de kunna förlora sina andeliga svin.

Allt detta har skett på frihand; eller på stående fot, och skall framdeles uti kyrkans annaler blifva ett slående och stående bevis på Lutherska kyrkans Tolerans; det skall vara ett talande bevis på den liberala anda, som nu är rådande inom Lutherska kyrkan. När den rena, äkta i brännvinspannan och spritången förklarade Lutheranismen är i fara att kränkas af Nykterhets vännernas botpredikningar, då måste kyrkans pelare gripa sig an med nykterhets väsendets hämmande att det icke må urarta till svärmeri. När ormaettret fräser i alla deras ådror: då blir äfven nykterhets väsendet ett ohyggligt svärmeri; den Orthodoxa gallans intryck på hjernan verkar hos våra nyktra Fariséer den oförgripliga öfvertygelsen, att allt sammans är svärmeri och Fanatism, som icke luktar af den döda Trons as.

Presteståndet klagat öfver den dåliga Tidsandan, som hatar allt tvång; Men ståndet klagat icke öfver den orena spritanda, som luktar illa till och med inom ståndets egen klubb. Hvad har ståndet uträttat till brännvins flodens hämmande på Riksdagarne? Har det i massa yrkat brännvins brännings förbud? Har ståndet i massa gått in i nykterhets förening? Har det väckt en enda motion om brännvins skattens höjande? Nej! Ståndet har icke gjort någonting af det hela. Ty först och främst har egennyttan, hittills åtminstone, icke tillåtit Ståndet att afsäga sig all brännvins brännings rättighet. Och för det andra vill Ståndet tänka och handla fritt i brännvins saken. Det vill tänka fritt öfver vinsten af brännvins pannan; det vill tänka fritt öfver brännvins flaskan och punsch glaset. Ståndet hatar allt tvång, äfven det spirituösa tvånget; och kan således icke gifva sig till trälar under nykterhetsoket, hvilket vore ett stort intrång i människans oförrytterliga rättigheter.

Vi äro kallade till frihet, säger Apostelen, och Tegnér tillägger, till tankens frihet, till lefvernets frihet och hvarför icke till spritångans frihet, till brännvins pannans frihet, till drankens frihet. Ja! sägom rent ut: Vi äro kallade till frihet, att göda svinen med drank och efterlank. Sedan det söta vin, hvaraf Apostlarne voro fulla på Pingestdagen, förlorat sin must och kraft, att göra Menniskorna druckna af och sött vin; sedan kraften af detta andeliga vin bortdunstat; hafve vi fått den oförrytterliga friheten, att göda de andliga svinen med Christendomens drank och efterlank, emedan det andeliga vinets kraft bortdunstat.

Och hvad har Presteståndet åtgjort för att hämma den allmänna lösaktighet som nu är rådande i Lutherska kyrkan. Hafva Presterna från Predikstolen bestraffat denna last? Hafva de bemödat sig om en strängare kyrkotuckt? Hafva de med synnerligt nit åtagit sig det svagare könets själavård? En fallen qvinna har sagt: "när qvinnan faller; så faller hon djupt". Och

männe icke en djupare känsla låg till grund för detta omdöme? Qvinnans jordiska lycka beror helt och hållet af den man, hvilken hon är skapad att älska; och vid hvars person hon kan med fullt förtroende hänga sig fast. Men när hon råkar ut för bofvar; så faller hon djupt, då hon icke har någonting annat än sin egen lättsinnighet till värn. Borde icke själasörjaren verka på det ömmare och vekare qvinnohjertat så, att hon blefve angelägen att följa gråterskan till den spetälska Simons hus; kanske var det der, som Frälsarens ord första gången träffade Marias hjerta.

Har ståndet i allmänhet gjort hvad det kunnat, för att hämma den så förderfliga dansseden på landet? Kanske är Ståndet så förblindat att det icke kan begripa, att allas ögon lita på Läraren; att han bör taga första steget på bättringens väg. Om Presten låter sina döttrar gå på dans; så kan han icke neka allmogens döttrar att göra detsamma; Och om hedersdjefvulen kan bevara Prestens döttrar från sänglag; så kan han icke bevara allmogens döttrar från samma syndiga lag. Om Presten sitter och spelar kort ilag med knektar och skojare; så kan man icke förbjuda allmogens söner att göra det samma. Om Presten tar sig en sup på fisken; kan han icke förbjuda Bonden att göra detsamma. Häruti ligger just förbannelsen att Presten icke lefver efter den lära han predikar; han är i sitt lefverne verlden lik, och detta verlds väsende hos Läraren, kunna hans väckta åhörare icke tåla. Ja! till och med de sorglösa lägga noga märke till denna motsägelse. De säga vanligen: Presten lefver icke heller efter den lära, som han predikar; huru kan han då fordra oss, att vi skola lefva derefter.

Men saken är denna: Vår tids största Predikanter kunna icke slita sig lös ifrån verlden; de kunna icke umbära världshedern, och bära Christi smälek. Våra Prester måste också lefva efter sitt stånd. De måste representera kyrkans värdighet. De måste fira majdagar och namnsdagar; de måste hålla barnsöl och graföl; de måste se främmande och traktera dem efter sitt Stånd. Och för all denna världsheder, måste de taga ut sina Rättigheter med stränghet af det fattiga folket. Och detta eländiga prål måste de utveckla midt ibland trasiga horungar; midt ibland fyllhundar och trashankar, som supit opp den sista styfvern för hustru och barn. Jag tycker, att det skulle anstå en Prest bättre, att besöka Faderlösa och Enkor, än att gå på kalaser, och emottaga bjudningar. Rätteligen hafver profeten Hesekiel afmålat detta kyrkans usla tillstånd, då han säger i det 34: Capitlet: "ve Eder herdar, som föden eder sjelfve, skulle icke herdarne föda hjorden. Men I äten det feta och kläden Eder med ullen". Presten skickar Länsman att taga ut sista skärfven af den fattige. Och vidare säger Profeten: "de svage stärken I icke". Om de få väckta, som kunna finnas i en församling, begära skydd af Läraren, emot den sorglösa hopens öfverdåd, som stör deras andakt, genom oväsande i deras

samlingsrum: så säger den sorglösa Presten, som sjelf super och slåss: "det förbannade Läsarpacket vill störa samvetsfriden i Församlingen: det vill upprätta en särskild kyrka i kyrkan: det vill icke åtnöja sig med den Gudstjenst, som hålles i kyrkan. Och derpå ryter han som ett Lejon: "I ären separatister! I ären kättare och villoandar! Bort med Er I andeligen högfärdige: Jag vill ingenting hafva att skaffa med detta Läsarpack." Derpå uppäggas han Länsman eller Fiskalen att stämna dem, för olofliga sammankomster. Var nu detta sätt att behandla Läsarena klokt och förståndigt?

Då hela den öfriga delen af församlingen består af krögare och fyllhundar; af svärjare och slags kämpar, af horor och horbockar; då predikar Presten till dem: älskade Christne! Och dyraste Jesu vänner; men till Läsarena säger han: jag skall lära Er att veta hut, I andeligen högfärdige!

Ja! just i den Församling, hvarest sedeförderfvet är som störst, der visar Presten sina draketänder emot Läsarena, och säger: Det är min Embetspligt att angifva dessa villoandar för Länsman. Jag skall lära dem, att gå omkring byarna och predika. Likasom vore hans själ icke tillräckligt renad i Drakeblodet; så måste han nu rena sin själ i kättare blodet. Han kan icke få samvetsfrid innan han fått Läsarena att plikta. När han kommer upp på Predikstolen; så anställer han ett förfärligt Bombardement på Bondgubbarnas örhinnor det låter som rullande stenar på kyrktaget. Men af hela hans predikan följer icke ett enda ord till åhörarenas hem; det fastnar alltsammans i kyrkans murar. När Bonden kommer ut ur kyrkan; så är det första han tager sig före att gå på krogen, och taga sig en kyrksup; derpå går han hem och sofver den öfriga delen af Söndagen. Ungdomen roar sig och dansar, eller spelar kort om Söndagen; om Presten sjelf icke är bjuden på något ställe; så bjuder han någon Träkarls eller Brädspels kamrat till sig; der taga Gubbarne en sexa, eller ett Toddy glas, och dermed hafva också de firat Sabbathen.

Är det nu på detta vis, som Presterna skola föda hjorden? Uti predikan göres ingen skillnad emellan väckta och sorglösa, ingen skillnad emellan benådade och nådatjufvar; ingen skillnad emellan krögare och botpredikanter; ingen skillnad emellan fyllhundar och dem, som äro druckne af andeligt vin; ingen skillnad emellan Maria Magdalena, och obotfärdiga horor, utan allt är öfver en bank; dyraste Christne, och älskade Jesu vänner! Rätteligen hafver Herren genom Profeten Hesekiel afmålat dessa svinaherdar: "De förvillade hämtaden I icke igen, och det förtappade uppsökten I icke. Ve Eder I herdor! I som så förderfven och förskingren min fosterhjord, säger Herren."

Doctor Thomander har nästan haft en aning om svenska kyrkans usla tillstånd; då han uti sina Predikningar, sednare delen sidan 509, afmålar detta ljumhetens tillstånd sålunda:

först beskriver han, sidan 508 huruledes den döda Tron blifvit inpuddrad i Peruken. Han säger, att en del af det svenska folket kunde våga lif och blod för sina fäders tro; (t.ex. i 30. åra kriget.) Men säger han: de som kämpat för sina Fäders tro, hafva icke alltid vetat hvarom de stridt." Det har således varit ett blindt nit. Ett sådant blindt nit för Fädernas tro, kunde man äfven finna hos Judarna, som icke allenast förföljde de Christna uti sin blinda ifver att utrota det JesuNazareniska kätteriet, utan äfven blottade sina nackar, för den Romerska Landshöfdingens svärd, när han ville införa, som de trodde, afguda styggelser i Templet. Så långt kunde äfven nu den blinda och döda trons nitälskan hos somliga gå, att de å ena sidan kunde våga lif och blod för sina fäders tro, om det komme an på, att slåss mot en fiende, som ville påtruga dem en annan Religion; (men af Petri Exempel se vi, att den döda tron icke har något mod att uppoffra sitt lif, för sin kärleks skull till Jesum, ehuru han har mod att hugga till med sitt svärd, der han tror sig med yttre våld kunna försvara sin tro). Så ungefärligen kan man betrakta Protestanternas Religions krig. Det är nämligen en rasande stor skillnad att försvara sin tro med svärdet, och att uppoffra sitt lif för sin öfvertygelse. Det förra kan också den döda tron åstadkomma; men till det sednare fordras ovillkorligen en lefvande tro, en fullkomlig förvisning om barnskapet.

Men å andra sidan kunna också nu tidens äkta Lutheraner uppretas till hämnd och blodtörstighet, emot alla dem, som understå sig att störa den säkra hopens samvetsfrid; ty så långt kan den andeliga blindheten gå uti vårt land, att hvar och en, som dräper Christi rätta Lärjungar, han tror sig göra Gudi en tienst dermed. Se t.ex. historien om Läseriet och Pietismen i Sverige: berättelser om Tollstadius, Ruthström, Grubb m.fl. Sednast har Svenska kyrkan visat sina Draketänder emot Pastor Scott.

Och troligen kommer den stora brännvins Draken att fordra ännu flera offer, innan han spricker af de hårbollar och Tjärbollar, som Daniel bereder och kastar honom i gapet. Men lika som hedningarne i Babel hämnades den stora drakens död på Daniel; så måste väl äfven brännvins Gudens dyrkare hämnas grymt på hvar och en; som vågar kasta hårbollar i gapet på deras Gud, så att han spricker. Ty egennyttan hos brännvins Patronerna är så långt kommen, att sjelfva Riksens ständer knappast våga röra uti brännvins Guden.

Vi införa här ett stycke af Doctor Thomanders Predikan på första Böndagen.

"Alla våra rättfärdigheter, äro som ett orent kläde." På något afstånd ser det klädet helt hvitt och skinande ut, och ganska stort är det tillika, så, att man tycker att det skulle kunna skyla många öfverträdelser. Många Främlingar, som icke hafva

sett oss närmare, tycka ock att det är helt godt och står helt väl till i våra bygder, och visst hafva de rätt till en del; det kunde vara ännu mycket värre; men granska vi det fagra klädet något närmare, så finna vi, att det är illa nog, som det är; det fagra klädet är ett orent kläde, det är fläck på fläck; allt hvad vi kunde hafva att berömma oss utaf, väl icke inför Gud, men inför menniskor är nedsmutsadt ifrån den första tråden till den yttersta. Det som den ytlige betraktaren tager för Guds fruktan är hos en stor mängd, intet annat än vidskepelse; en sådan Gudsfruktan, som man kan finna hos hedningar, och som man rikligen anträffar hos Folkslag, som föra ett stilla, enkelt och afsöndrat lefnads sätt. Betrakte vi de medlemmar i vårt samhälle, hvilka genom sin yttre ställning, och sina timliga tillgångar, borde ega de största insigterna; så är en stor del af dem förunderligt obekant med Guds ord, och med allt hvad Christendom heter, och förråder i sanning en ganska ringa åstundan att dermed inträda i en närmare bekantskap. Deras tänkesätt och deras lefverne är ingenting annat än en skärskildt art af hedendom; vi kunna icke ens kalla det en förfinad hedendom; ty Grekers och Romares hedendom var vida ädlare; de satte åtminstone lågheten ganska lågt; de hade dock ett sinne för stora tankar och ett stort handlings sätt; de ansågo det menniskan ovärdigt att lefva för sin djuriska natur, och sin egennytta, de kunde åtminstone blifva varma inom refbenen vid tanken på ett fosterland eller en trohet och försakelse in i döden; och sjelfva våra hedniska Fäder, som gingo till de stumma afgudar, viste dock, att det var ett ädlare värf, att mannen offrade sig, än han segt sparade hvart sankorn i timglasets, eller kastade dem alla ut i orenligheten. Såsom en olycklig följd af våra inrättningsars bristfällighet, och vår egen vårdslöshet afsätter sig på botten af vårt samhälle, en oren massa af krälände varelser, hvilka de stolte icke vilja erkänna såsom kött af sitt kött, och ben af sitt ben; skole vi tala ett ord om dessa förtappades Guds fruktan? (Här beklagar talaren den råa massans sedeslöshet, men hvilken är skulden dertill, att massan af folket försjunkit i råhet och ett groft sedeförderf? Männe icke massans elände och brott, skola slutligen falla tungt på de bildade samhälls klassernas hufvuden?)

“De födas i elände, och ingen åtager sig dem; ingen är, som känner något för dem; stundom icke ens ett modershjerta”. (Kanske är det orättvist, att beskylla de bättre lottade öfver en bank för obarmhärthighet emot de fattiga; jag tror visst, att vårt tidehvarf i det afseendet är vida bättre, än de föregående. Men hvad vill hjälpsamheten förslå i bland så många tusende dagdrifvare, lättingar och utsupna trashankar, samt trasiga horungar, som stryka efter gatorna. Felet består icke uti de bättre lottades ohjelpsamhet, utan i lyxen, flärden och fåfängan hos de förnäma som den fattige apar efter, och derigenom blir han utfattig. Detta kunde hjälpas genom en bättre själavård, hvarigenom Folkets hjertan och sinnen kunde vända sig ifrån

det jordiska till det himmelska. Men för ernående af en bättre själavård, bör icke hvarje gnista till en sann väckelse ibland folket, betraktas som svärmeri och fanatism. Huru har Lutherska kyrkan hittills betett sig emot Läsare och pietister? Har den icke af alla krafter arbetat på folkets andeliga undergång. Har den icke satt en hård och obillig Lag emot Conventiklarna? Har den icke alltid, och vid hvarje Riksdag dels skärpt denna barbariska Lag, dels och uppmanat sina hemmavarande Embets bröder till att utöfva den inquisitoriska strängheten emot Läsare och Separatister.

Ifrån detta de förnämas Religions förakt, och prelaternas inquisitoriska åtgärder emot Läsare och pietister; kan man härleda massans nu i ögonen fallande råhet och sedeförderf, hvaraf fattigdom, laster och brott äro en naturlig följd).

Thomanders ord lyda vidare: "Skall mot denna sjukdom, denna samhällets kräfte något tillgöras eller icke? Derom dela sig de bildade hedningarne (?) i två stora meningar: somliga vilja åtminstone hafva ett hjerta och en mennisko kärlek, och tänka och tala om de förlorade, och gå några steg dem till mötes; men de andre, det vida största till antalet, vilja bevisa sitt förstånds öfverlägsenhet, och välja den beqvämare utvägen att begabba sina stallbröders bristfälliga bemödanden." (Mången af våra äkta Lutheraner kunde snart finna någon smula Jesuitism och andelig högfärd uti dessa så oförtäckta ord och hårda meningar, om de hade kommit från någon annans penna än Thomanders. Detta dömande är likväl ett hårdt tal; då han ställer vår tids Filanthroper på samma rad med de bildade hedningarne. Månne icke ändock den goda vilja hos våra Filanthroper, må få gälla för hvad den kan i menisktligt afseende, så vida de icke bygga sin salighet derpå?) Talaren fortfar:

"Den största delen af folket är högst obenägen att göra något för de fallna, och tycker stundom ganska illa vara, att någon vill inleda ett första försök, till att bibringa dem Guds ord och menskliga känslor. Snarare kan man spåra ett bemödande att tillskapa ett nytt slags trældom som skulle göra hedendomen fullständig och utvidga den stora klyftan emellan dem, som ega denna jordens goda, och dem, som nödgas umbära det. De som förmena sig vara bättre efter kläderna och åthäfvorna att döma, skilja sig mer och mer derigenom ifrån mängden, att de förakta och försumma Guds ord och sakrament. Guds ord blifver icke brukadt i husen, utan förvisas inom Templets murar, och de murarna lemna man obesökta så länge man vet sig någon behagligare förströelse eller sysselsättning. Den magten man har öfver andra menniskor, använder man icke sällan till att kränka eller hindra dem ifrån Gudstjensten, liksom kunde de arma icke blifva djur tillräckligt, derest man icke tage deras Söndag ifrån dem. Så ser det ut på närmare håll med Gudaktigheten ibland vårt folk. Huru skall det se ut med

allt det öfriga, om detta får så fortfara? Ett slägte skall uppväxa utan lyftning i själen, utan ett hjerta i bröstet, utan en enda salig tanke att vederquicka sig med i nöden, utan sinne för annat än vällusten eller vinningen för dagen. Deraf blifver ett trälaktigt folk, utan frimodighet, utan kraft, utan hopp och utan frihet."

Här sammanblandar talaren moral Religion och politik om hvart annat; men utsigten för framtiden är mörk och dyster, dock likväl sann. I sjelfva verket har lättsinnigheten redan öppnat portarne för sinliga njutningar af alla slag; alla 5 sinnena skola kittlas; synen skola förnjöjas af allehanda horbilder; öronen skola förnjöjas med en porlande och sorlande hormusik; lukten skall förnjöjas af allehanda dofter och välluktande rökelse; smaken skall förnjöjas med allehanda kräsligheter; känslan skall förnjöjas genom allehanda sinliga njutningar; man lefver nu i stora världen i sus och dus. Spektakler, baler, kalaser, höra till ordningen för dagen. Konstmakare, lindansare, taskspelare, sångerskor, dansöser, äro hjeltarne för dagen; alldeles som man läser om den råa hedningen Antonius när han for världen omkring med sin horkona: just så lefver man nu i den civiliserade världen, och detta begär efter sinliga njutningar, kommer allt af brist på moralisk eller andelig lycksalighet. Det finns hos de bildade och halfbildade en obegriplig tomhet i själen, som icke kan fyllas hvarken med dans eller spel, hvarken med baler eller spektakler, hvarken med musik eller kalaser. Man äter, dricker, sofver, horar, spelar kort, dansar, går på spektakler och kalaser, dricker punsch och Toddy, sjunger allehanda horvisor och supvisor, och ändå är själen tom, ledsen, nedslagen; hvaraf kommer det? dels deraf, att man icke har någon Gud, hvarken i lifvet eller i döden på hvilken man kan förtrösta, dels ock deraf, att de sinliga begärens äro alldeles omätteliga, de kunna icke tillfridsställas.

Dessutom påskyndas döden genom detta ochristliga och oförnuftiga och onaturliga lefverne, så att satan dräper dem allesamman i förtid. Girigheten dräper somliga förr än tiden är; emedan den girige sitter och gräfver hela natten i sina reverser och räkenskaper, och har många sömnlösa nätter; Fattigdomen dräper somliga i

förtid, genom den onödiga buksorgen; verlds bekymret trycker den fattige till jorden, och gör honom gulblek i ansigtet. Detta kommer deraf att den fattige har ingen Gud, och den rike har penningen till Gud. Denna världens sorg kommer döden åstad säger Paulus. Men hvilken har gjort den ena fattig och den andra rik? alla säga "Gud har icke gjort alla menniskor rika." Alltså har den fattige den tron, att det är Gud, som gjort honom fattig; men huru stämmer den tron öfverens med Frälsarens ord? Han säger ju tydligen: Söker först efter Guds rike och dess rättfärdighet så falle Eder allt detta (timliga goda) till. Om den fattige börjar besinna, huru han har lefvat allt ifrån

sin ungdom, så skall han snart finna, att det är djefvulen, som gjort honom fattig.

En del dräper heders djefvulen i förtid. Mången förarbetar sig i ungdomen och detta på skryt; han förderfvar sin hälsa genom att visa sin styrka, sin färdighet och vighet och deraf blir han sjuklig i medelåldern och dör i förtid. Somliga dräpas i förtid af brännvins djefvulen, som grasserar ibland hög och låg.

Somliga dräper hordoms djefvulen i förtid; icke allenast sådana, som snöra sig och ådraga sig förkylningar på baler och spektakler, utan äfven sådana som springa efter konor blifva i förtid enerverade och ådraga sig obotliga sjukdomar. Jag vill nu icke tala om sådana, som öfva Sodomiteri, eller smittas af veneriska, och mista näsan. Icke vill jag nu tala om sådana, som dö ganska hastigt af vrede, sorg, svartsjuka, chagrin, obesvarad kärlek, der dräper djefvulen en stor del af människoslägtet. Och detta allt kommer deraf att den naturliga människan icke har någon Gud att förtrösta på i lifvet och i döden.

Slutligen heter det i Thomanders predikningar: "Allt detta tilldrager sig rundt omkring oss; och vi; hvad göre vi? Vi stå och se derpå med korslagda händer, till dess vi äro alle bortfalnade såsom löf och våra synder föra oss bort som ett väder."

"Och vi". Vi Prester? Ja! Vi Prester stå och se derpå med korslagda händer. Det är dock en aning, som Författaren känner inom sitt bröst, det är en aning om det usla tillståndet i Lutherska kyrkan. Men huru många äro de, som hafva denna dunkla aning om Christendomens usla tillstånd i vårt land? Icke en ibland hundrade; icke en ibland tusende som ana att det står så uselt till i Lutherska kyrkan som här utmålas; och de, som hafva en dunkel aning om Christendomens förfall, stå som sagdt var, med korslagda händer och se på eländet utan att kunna göra något deråt.

Men säga nu vår Tids Prelater: det är endast skrymtare, Jesuiter och Läsar predikanter, som beklaga Christendomens förfall; det är en andelig sjukdom, en Jesuitisk fanatism, som gör, att dessa skrymtare se allting i svart; det är en andelig högfärd, en nedrig egenkärlek, som tvingar dessa skrymtare och Läsar predikanter att, på bekostnad af det ordinarie presterskapet, upphöja sig sjelfva till andeliga domare, och nersmutsa andra. Det är en odräglig andelig högfärd uti detta Läsar predikanternas dömande. Ty ingen af de öfversta hafver trott på dem, men detta folket, som icke känner lagen, är förbannadt.

Alla dessa inkast från den döda trons anhängare, måste vi upptaga till besvarande. Då t.ex. Thomander, som varit så mycket med i verlden, som redan lemnat efter sig ett aktadt namn och ett oklanderligt rykte om sin moraliska karakter, då äfven han, som ingen kan misstänka för svärmeri eller

Jesuitism, uppträder med sådan bestämdhet, som här visar sig, såsom sin tids anklagare för Gudlöshet och Religions förakt; så kan ingen säga: sådant härrör af tadelsjuka. Att han ser allting i svart, kan icke hafva sin grund i egenkärlek, inbilskhet eller andelig högfärd; utan det måste hafva sin grund uti en djupare känsla, uti en dunkel aning om ett ondt, som numera icke kan förnekas af någon; ja! icke ens den gröfsta fritänkare, kan nu mera blunda för det allmänna sedeförderf, som tagit öfver hand inom Lutherska kyrkan. Ty hörom vidare Thomanders ord:

“De som låtsa vara betänkta på mensklighetens väl, och icke kunna förneka, att ju ett förderf griper omkring sig; de vänta sin hjälp i den borgerliga ordningen. Huru står det då till med den borgerliga ordningen? Har den magten så förkofrat sig på sednare tider, och blifvit så fullvuxen, att han kan bära på sina skulldror huru stora bördor man pålägger? Förr var det ett tal, att der Gudstjenst kommer i vanrykte, der gick den borgerliga ordningen under. Har då den meningen blifvit vederlagd i dessa tider? Och är det nu mera den menskliga Lagen, som skall åstadkomma på egen hand, hvad han gemensamt med Gudomliga Lagar hittills icke förmådde? Den fräcka hädelse, som ej haft försyn att bruka Gudaktigheten till en vinning att använda heliga ord och heliga saker såsom medel för världsliga ändamål, den skrymtaktiga Gudlösheten, har redan hämnat sig sjelf mer än tillräckligt, på mer än ett ställe i verlden; och när masken blifvit afdragen, har huden stundom följt med ifrån blodiga ansigten.”

Här målar talaren den verkliga Jesuitismen, som på flera ställen i Europa blifvit straffad för sin förmätenhet, att sträfva efter magt, ära och rikedom, under larfven af en sann Christendom. Men hvad har Jesuitismen för sammanhang med pietismen? De, som hafva samma tro och samma ord, som Judarna, säga vanligen: vi hafve ingens trälar varit; vi äro frie födde. Sådana äkta Lutheraner kalla hvarje tillstymmelse till en bättre själavård för Jesuitism, eller mysticism och svärmeri. En prest säga de har ingen rättighet att blanda sig i andra människors husliga lif; han får icke undersöka sina åhörarens hjertan och samveten. Det angår honom icke huru hans åhörare lefva; hans pligt är genom lag bestämd att predika Evangelium, utdela sakramenterna, hålla husförhör och Socknestämmor. Börjar han att undersöka sina åhörarens verkliga öfvertygelse i Religions ämnen; så är han en Jesuit och bör förvisas ur landet. Ty vi hafve ingens trälar varit hvarken i lekamligt eller andeligt afseende; vi äro frie födde; och ingen vare sig Prest, Biskop, Läsar predikant eller Jesuit, må understå sig att undersöka våra hjertan eller besvära våra samveten med frågor om vårt förflutna lefverne, om vårt själa tillstånd, om vår verkliga öfvertygelse o.s.v. sådant är bara Jesuitism o.s.v.

Vidare: “Vi hafve sett borgerliga inrättningar så konstigt

sammansatta, som den fyndigaste konstsmidares verk, i en handvändning söndergå i alla sina fogningar, (Uti Frankrike). Vi hafve sett det på afstånd; oss har det icke gällt tillsvidare. Vi hafva alltså äfven här ett företräde, som visst icke bör lågt uppskattas; vårt verk synes det dock icke vara; ty den beskyllningen är icke ny, som fann oss bo i en samhällsbyggnad af förunderlig fasthet, och slöt till denna fasthet af det förhållande att vi länge hafva arbetat på vår undergång, utan att kunna komma den åstad."

Talaren inblandar, som vi tycka, allt för mycken politik i sin predikan. Politiken höre, som man vet, till det lekamliga lifvet, och der till är människan af naturen mest böjd; det andeliga lifvet hörer egentligen icke till politiken. Men i anseende till de slutsatser, som Talaren gör af våra samfunds inrättningar låta vi orden stå qvar i denna uppsats. Vidare säger Thomander: "Vårt land har ännu i dag sitt skick och sina Lagar, och när konstigare väfnad söndergått, hafva våra grofva trådar hållit till det mesta. De bud, som gifvas, blifva någorlunda åtlydda; den som vill, kan för det mesta få dyrka sin Gud i frid och med ärligt arbete förtjena sitt bröd."

Här har Talaren glömt huru det förhåller sig med Religions friheten i vårt land. Att "dyrka sin Gud i frid" kan få gå an i Sverige, så länge det sker inom lyckta dörrar; men kommer någon ut i fria luften och vill göra proselyter; då säga Presterna: nej! Du får icke hålla någon predikan på gator och gränder. Men horvisor och supvisor kan du nog få sjunga för hela världen; du kan få skrika, stoja, svärja, galnas och tala otäckheter midt på gatan, dermed blir ingen förargad; men börjar du predika om bot och bättring på gatan; så blir du satt i kurrän och lagförd; det är ett brott emot samhällets lagar, och betraktas som kyrkoförargelse!

Thomander säger: "Orätt och våld komma sällan oblygt fram, och ännu mera sällan, utan att brännmärkas. Visar sig icke äfven här en mängd af rättfärdigheter? Men äro också dessa rättfärdigheter annat än ett orent kläde? Under fredliga förhållanden går det icke utöfver den naturliga människans förmåga att vara ostrafflig i utvärtes måtto inför den menckliga Lagen. Det hafva hedningar förmått, det förmå de ännu i dag, och för detta ändamål behöfver ännu ej en färg af Christendom sättas såsom ett falskt glitter på de menckliga inrättningarne. Men huru är det härutinnan ställt i vårt land? Gifves det inga lagar, som vi sjelfva hafva stiftat, och sjelfva kunna upphäfva om vi vilja? Men som vi hvarken upphäfva eller efterlefva dem; hvad visar ett sådant förhållande annat än det, att vårt folk anser samvetet för en ringa sak? Det vore dock i yttersta måtto angeläget, att menckorna lärde sig, hvilken stor, rörande och helig sak lydningen för lagarne är; detta milda, ödmjuka uttryck af kärlek och välvilja. Derföre är det en sådan svår synd att fordra lydning, der den icke bör fordras; ty det är att

kränka det heligaste en människa har ifrån sin skapelse; det är ett kränka hennes samvete."

Om vi icke alltför mycket misstaga oss, syftar talaren här på sådana lagar, som upphäfvat samvetsfriheten; ehuru han icke vågar öppet förklara, hvilka lagar han här menar. Om Svenska kyrkans tolerans eller rättare sagt intolerans hafva till och med utlänningar skrivit. Och sanningen att säga: vi lefva i detta fall midt i Påfvedömet. Men detta Capitel går den svenska kyrkan så alldeles in på lifvet att hon icke kan, utan häpenhet och fasa, betrakta dem som yrka tolerans. Icke fruktar hon för det verkliga Påfvedömet, som nu mera har öfverlevvat sig sjelft. Icke fruktar hon för CryptoCalvinismen, som nu alldrig gör något intrång på den Lutherska renligheten. Ja! till och med rationalismen fruktar hon icke, ehuru både kyrkan och Staten har stor anledning att frukta för denna arffiende till all lefvande sann Religiositet; emedan den närmast öfverensstämmer med den naturliga människans åsigter, känslor, begär och önsknings. Men för Pietismen fruktar hon värre, än för pesten. Och hvarföre fruktar hon för Pietismen? Emedan hon hatar den af hjertans grund. Och hvarföre hatar hon Pietismen? Emedan den går den döda tron inpå lifvet; den låter icke kyrkans tjenare sofva i frid. Den gamle ormen får icke vara i fred i sitt näste, der hvarest Läsare och Pietister finnas. Der finner man nu rätta anledningen till Conventikel plakatets uppkomst nemligen: uti Svenska kyrkans andeliga hat till all lefvande Christendom. Icke är det mycket i Läran, som skiljer Pietismen från Statskyrkan, om man undantager de nya böckerna, hvarom vidare framdeles; men så mycket mera skiljer sig Pietismen från Stats kyrkan i Lärans tillämpning på människohjertat. Pietismen fordrar nemligen en merkelig väckelse, omvändelse och pånyttfödelse; men Statskyrkan fordrar ingenting annat än en död kunskap i förståndet, och der detta är inskränkt, der fordrar hon endast ett godt minne och detta kallas för god Christendoms kunskap. Ifrån det simplaste husförhör, till den benigaste Licentiat Examen fordrar Examinator ingenting annat än minne och förstånd. Hvad Examinandus annars går för, om han har ett godt eller ondt hjerta, om han har en ond eller god vilja, om han har ett väckt eller sofvande samvete, om han blifvit omvänd och pånyttfödd, om han blifvit benådad eller icke, om han hör Gud eller djefvulen till, derom blir ingen efterfrågan. Bara han har godt minne och godt förstånd; så blir han väl salig om också hjertat vore fullt af djeflar.

Doctor Thomander har haft en aning om den motsägelse, som ligger i Conventikel Plakatet, och Statskyrkans beprisade tolerans; och derfor säger han: Det är en sådan svår synd att fordra lydnad, der den icke bör fordras; ty det är att kränka det heligaste en människa har från sin skapelse; det är att kränka hennes samvete." Hvad bryr sig inquisitionen om andra

menniskors samveten? Inquisitionen måste hafva samvetsfrid till hvad pris som häldst, om det också gällde den heligaste mans lif. Man såg det på den kongl. horan; hon kunde icke få någon samvets frid innan Döparens hufvud bars in på ett fat.

Thomander säger: "Ve den, som ställer det så i ett land, att lydnad måste vägras; ty dermed går kärlekens band sönder." Men hvilken är det, som har ställt det så, att lydnad måste vägras? är det icke förnämligast Presterna, som envist strida emot Conventikel Plakatets upphäfvande?

Nu går talaren öfver till en annan form af laglydnad, hvarest icke samvetet, utan egennyttan kommer i strid med lagen; "Är det väl oss obekant (säger han), huru det förhåller sig med lydnaden för lagarna bland detta folk? Är det icke uppenbarligen uttrönt och erkändt, att brott och laster dagligen tilltaga bland oss? Den vård, den uppsigt, den undervisning, de anstalter, som borde framkalla och befrämja medborgerlighet och laglydnad, huru äro de beskaffade? Huru understödde, huru begagna vi dem? Och vi, som blifvit utrustade med insigter, och, som dagligen hafva tillfällen oss erbjudna att bevisa denna allmänneliga kärlek, huru begagne vi oss derutaf."

Härvid tillåta vi oss den anmärkningen, att det vore orättvist att påstå, att orsaken till de tilltagande brotten hafva sin yttersta grund i den ofullständiga lagstiftningen, ehuru också åtskilligt, och detta med mer och mindre bindande skäl, blifvit af de liberala Tidningarne laggt lagstiftningen till last. Man kunde dervid i synnerhet anmärka lagstiftningens ovaraktighet i det den ena lagen efter den andra utfärdas och efter en kort tid befinnes den vara oduglig; den måste då åter igen förklaras, eller omarbetas, eller upphävas, och en ny lag i stället utfärdas. Solon var en hedning; men hans lagar hafva egt den största varaktighet.

Det kan vara ett bevis på den hedningens rena rättskänsla, mennisko kännedom och fosterlands kärlek. Hvilken af våra Lagstiftare skulle nu vilja gå i frivillig landsflyckt, för att få en nyttig lag gällande? Men rätta grunden till de öfverhand tagande brotten består deruti, att lagen icke är inskrifven i Folkets hjertan, icke heller i Folkets samveten; den finns endast på papperet. Hvarje lag kan missbrukas och eluderas af djefvulen och hans anhang; den kan missbrukas så att människans heliga rättigheter, t.ex. samvetsfriheten trampas under fötterna; den kan kringgås och eluderas så, att den största spetsbof undgår lagens näpst.

Men hörom vidare Thomanders ord; "Vi beklaga oss med skäl öfver tilltagande laster. Vi hafva sett för oss upptäckas den rikaste källan för detta olycksaliga utflöde, hvad hafve vi gjort för att tillstoppa henne? Hafve vi icke gjort denna lasternas källa, till ett slags lefvande källa i våra hus? Hafve vi icke

inrättat en fullständig köpslagen med frestelser?

Här menar Talaren troligen brännvins Lagen. Vidare säger han: "Det borgerliga samfundet behöfver en obetydlig del af våra egodelar för sitt bestånd; huru mycket lögn och bedrägeri; huru många falska vittnesbörd; huru mycken undansnillning; huru mycken samvetslöshet af olika slag uppfinnes icke och användes, endast för att undkomma denna ringa uppoffring. När man betänker huru många de äro, som, utan minsta förebråelse, göra sig skyldiga till sådana stöder och huru de nästan uteslutande tillhöra deras antal, som innehafva egendomen, anseendet, insigterna; hvad skola vi då säga om den borgerliga ordningen? vi äro alla bortfalnade såsom löf, och våra synder föra oss bort, såsom ett väder." Här har Talaren visat, huru många krontjufvar finnas i vårt land, och hvilka de äro.

Talaren går nu in uti en undersökning om det husliga och äktenskapliga lifvet, och visar, att det icke står bättre till inom hus, än utom hus. Dock tyckes han förmoda, att äktenskapsbrott icke äro så allmänna som utom lands. Måne Talaren har kommit öfver någon Tabell, som kan bestyrka detta? Jag skulle förmoda, att de, som begå hordoms synd, icke hafva skrivit under sitt namn. Det är dock allmänt bekant, att de bildade männen förakta äktenskapet, och föra ett ungarlslif i skörlefnad. Endast den flicka, som har pengar, kan bli gift. Anledningen härtill finnes i den förvända uppfostran, som de unga damerna få. De kunna icke koka en gröt, mycket mindre förestå ett hushåll. Hvilken förnuftig ungarl vill befatta sig med sådana grannlåts dockor?

Slutligen säger Talaren: "Der ogudaktighet har tärt sig in, der är sjelfva hemmet besmittadt, och utom denna, för alla Folkslag gemensamma anledning, hafve vi en särskildt, som troligen endast på få ställen i verlden gör så mycken skada, som hos oss. Dryckenskapen är den last, som förderfvar, och förföljer oss i alla riktningar, och som har blifvit den rätte äktenskapsdjefvulen bland detta olyckliga folk. Den välbesutne inbyggaren på Sveriges jord, frågar i sin maklighet och i sin vinningslystnad föga derefter; huru många äktenskap han upplöser, huru många hustrur och barn han utsvälter; huru mycken lefnads glädje och huru många lif han mördar, genom det sätt hvarpå han hushållar med den frukt på jorden, hvaröfver han menar sig vara enväldig herre, utan ansvar inför Gud och menniskor. Den förste brodermördaren ursäktade sig inför Gud: skall jag taga vara på min broder? Och den sista bland hans stallbröder, lærer svårligen finna bättre ursäkt än den. Han menar också han, att den det gäller må se sig för; man kan ju varna honom, sedan råder han sig sjelf. Man kan ju äfven, såsom en from Lärare en gång sade, lägga halm och eld bredvid hvarandra, och säga till dem hvardera: brinn icke."

“Men ve oss; der brinner i många hus; der brinner helvetets eld; der brinner hatets, förbannelsens, lustans mordets outsläckliga eld. De högt uppsatte, de rike och mäktige, de äro sig på det närmaste lika i alla länder; de igenkännas på samma afgudar och samma Baals dyrkan öfver allt.”

Dessa hårda meningar, af en sådan man som Thomander, borde dock gälla något mera inför de mäktiga, än en stackars Läsarpredikants ord, som förklinga i den qualmiga luften. Men både fattiga och rika äro nu för tiden så lomhörda, att det borde vara en Stefanus, som skulle komma dem att stoppa igen öronen. Ehuru Thomanders predikan på första Bönedagen innehåller Gudomliga sanningar; kan dock troligen ingen väckas deraf; för Bönder duger den icke dertill är den för höglärd; och för de bildade åter, duger ingenting annat än slisk och sötsaker; sanningen är det sista ord, som de skulle höra. Men hvarföre vi här gjort ett utdrag af denna Predikan, var egenteligen i den akt och mening, att vi funnit den sanningsenlig och uppbygglig; äfven som den afsigten låg till grund för vår betraktelse: Huru aktar Presteståndet på Tidens tecken? Då det inom Ståndets egen klubb finnes en Thomander, en Sandberg, en Wieselgren, som hafva en dunkel aning om Christendomens förfall i vårt land, som verkligen se, hvad tiden lider; då är det underligt, att ståndet ännu envist och krampaktigt håller sig fast vid de döda formerna, och låter sin vrede utbryta emot Läsare och pietister genom bibehållandet af en barbarisk lag, som har det andeliga hatet eller Prestfanatismen att tacka för sitt upphof, under det att Rationalismen får en lindrig skrapa i ståndet.

Det visar sig tydligen, att ståndet icke vill veta af någon bristfällighet hvarken i Lära eller lefverne; och ehuru det öfverhandtagande sedeförderfvet ibland massan af Folket borde öfvertyga ståndet derom, att det står icke rätt till, hvarken med kyrka eller stat; envisas likväl ståndet att försvara de nya böckerna, liksom vore de gamla böckerna icke renlärige. Ståndet låtsar vara okunnig om rätta anledningen till de nya Böckernas upphof, det låtsar icke veta att Neologien eller Rationalismen, under sednare hälften af föregående århundrade hade utbredt sig ifrån Tyskland till Akademien i Upsala; så att till och med Doctor Ödman, som tros vara rätta författaren till nya Catechesen, var smittad af Rationalism, ehuru han, mera än de andra Theologiska Lärarena, bemödade sig om den Lutherska renlärligheten. Docktor Ödman hade i sina yngre år en dunkel aning om en högre verld; detta kan synas af hans beryktade aftonsång i Delsbo, hvarest han kom i beröring med Läsarena; men ambitionen, verldshedern kom honom snart att glömma hela aftonsången; han ville visa sin beläsenhet och sin Lärdom för verlden; och denna fåfängliga ära, skämde bort allt sammans, hvad han annars hade fått lära af sin långvariga sjukdom. Han blef till slut narraktig för sin

egenkärlek; när man frågade honom, hvad han tyckte om nya Psalmboken, svarade han laconiskt: "den har så fin stil, jag ser icke att läsa den".

Detta korta svar bevisar väl, att han icke tyckte om nya Psalmboken; men hans missnöje med nya Psalmboken, kom icke deraf, att han tyckte, att den icke var renlärig, utan derföre var han missnöjd att så få af hans profpsalmer blifvit begagnade. Annars var Doctor Ödman på sitt vis en föraktare af världens prål och prakt. Doctors hatten, som han alldrig kunde begagna tänkte han skänka åt klockaren i Gamla Upsala. När man presenterade honom Nordstjernan, sade han: "lägg på kakelugn". Oborstad och orakad var han nästan alltid; sällan tvättade han sig; naglarna hade han låtit växa; den gamla kaftanen glänste af lort; och nästan alltid låg han till sängs; med ett ord: han såg ut som en skägg Rysse. Men under allt detta skenbara verldsförakt låg dock mycken högfärd och fåfänga; så till ex. frågade han ibland sin hushållerska: "Hvad säga de om mig i stan?"

Sådan var den man, som man tror vara rätta författaren till nya Catechesen. Hvad nya Psalmboken beträffar; så är det väl allmänt bekant, att Erkebiskop Wallin författat och omarbetat de flesta Psalmerna. Om den mannens lefnadsöden i andeligt afseende känna vi så litet, att vi icke tilltro oss förmågan, att kunna fälla ett omdöme om hans insigt i andeliga ting. Vi taga här för gifvit, att en lärd hedning kan skriva mycket som verlden prisar och beundrar. Verlden prisar det makalösa snillet, som mycket väl förenas med ett elakt hjerta.

Vi erinra oss härvid, huru verlden prisade Woltaire, som likväl var en Guds ords bespottare och Christendomens förnekare. Det är allmänt bekant, huru begärligt verlden läste denna Guds föraktares skrifter, och huruledes han med sin lekande penna ingjöt det finaste orma etter i de bildades och halfbildades hjertan. Vi säga icke, att Wallin var en sådan Gudsföraktare som Woltaire; vi säga blott, att Wallin var en mycket lärd och from hedning, som hade dygden till salighets grund, hvilket kan synas af hans Psalmer: t.ex."men för ett dygdigt bröst har hvar dag sin tröst". Om Förnuftet hade han samma begrepp, som andra hedningar, till ex. "Förnuftet lag och gräns åt mina nöjen gifve"; Och följande mening visar huru nära han var beslågadt med de hedniska Filosoferna: Psalm 38: 4 "I en kraft, att ondt och godt. Med förnuftets domar pröfva, Mig du ensam gaf den lott, Att med frihet dygden öfva; Ty Du håller dygden kär, Då den hjertats offer är."

Denna Psalm skall vara skriven af Ödman. Men hvad bevisar det? Att Wallin och alla, som skulle pröfva Psalmboken, gillade Ödmans dygdelära. Här antages nu både Förnuftets förmåga att råda öfver böjelserna, och att vara en domare i andeliga ting. På andra ställen förnekar denna förnuftets förmåga att

råda öfver böjelserna; t.ex. Ps.43 versen 6: "Fruktlöst nu förnuftet strider mot det mörker som oss höljt." Och på ett annat ställe heter det: Ps.328.v.2 "Vårt Förnuft förblindadt är, Mörker all vår själ betäcker, Om Din ande ej är när" o.s.v. Här upphäfves nu både Förnuftets förmåga att råda öfver böjelserna och dess förmåga att rätt bedöma andeliga ting. Friheten i viljan som antages i Ps.38:4 upphäfves i Ps.44:5. "Ack! af menskans vilja Föds det onda blott." Och i Ps.45:2: "Viljan vacklande försmäktar, i den vanmakt, som mig följer." Huru stämmer detta öfverens med orden i Ps.38:6. "Mig Du ensam gaf den lott, att med frihet dygden öfva."

Denna motsägelse i Läran om själsförmögenheternas inbördes förhållanden, som vidlåder de nya Böckerna öfver allt, bevisar, att de nya Böckernas Författare, ingen klar insigt haft i människans andeliga natur. Lika oklar och vacklande har deras insigt varit i nådens ordning, som är full af motsägelser. Det är ett vacklande emellan hedendom och Christendom; t.ex. Ps.44:5 "Ack! af menskans vilja föds det onda blott." Och likväl antages dygden, i Ps.38:6 och Ps.294:2 "Menskan för att himlen vinna måste blifva Englars like";

Huru kan hon blifva Englars like om af "hennes vilja föds det onda blott." Den sednare satsen är öfverensstämmande med människans förderfvade natur; men att blifva Englars like det står tyvärr icke i människans förmåga, men egenrättfärdighetens fordringar på helgelse gå så långt, att människan bör blifva Engel, innan hon kan himlen vinna. Vore nu en sådan lära af Gudi; så vore det bäst, att alla botfärdiga och ångerfulla syndare vända sig till egenrättfärdighetens djefvul, som uti nya Psalmboken omskapat sig till en ljusens Engel, och sade: Kära egenrättfärdighets djefvul! Du har sagt, att menskan, för att himlen vinna, måste blifva Englars like; gör mig nu till en Engel; och om du icke gör mig till Engel; så måste jag, som är en botfärdig djefvul, resa med dig till afgrunden.

Men Gud ske lof; Den ångerfulle och botfärdige har en annan väg att vandra till himmelen, än egenrättfärdigheten; egenrättfärdighetens djefvul tål icke, att någon botfärdig djefvul suckar och gråter i helvetet. Egenrättfärdigheten kör ut alla botfärdiga djeflar ifrån helvetet och säger: jag tål inga skrymtare i helvetet: vill du sucka och gråta; så kan du fara till himmelriket, och gråta der; men här i helvetet får ingen botfärdig djefvul lipa.

Vi skola en annan gång se efter huru långt i helgelse egenrättfärdigheten går; Här kan det till en början vara tillräckligt att visa, huru egenrättfärdigheten motsäger sig sjelf i nådens ordning.

Det var en mägta stor fyllhund, som sade till Presten: "Presten och hunn förtjena föda med munn." Det kunde fyllhunden icke hafva så orätt uti; ty om man får tro hvad Profeten Esajas säger om de stumma hundar, som skälla intet, så synes det verkligen vara såsom fyllhunden yttrade sig, att "Presten och hunn förtjena födan med munn." Men om hunden skall förtjena föda med munnen, så måste han skälla antingen på villebråd eller på tjufvar. Om han icke duger att skälla, så blir han snart hängd.

Nu finns det verkligen mycket vildt i skogen, som jägaren kunde fånga, om han hade goda jagthundar, men thy värr! Herren måste klaga öfver Lärarena i Israel, att de äro stumma hundar, de skälla intet; i synnerhet menas här sådane hundar, som skälla på tjufvar: jag menar nådatjufvar. Lutherska kyrkan är nu full af nådatjufvar; men de stumma hundar skälla intet, emedan de anse för beqvämare, att sitta för brasan och söla sig i eldskenet eller ligga under bänken och hvila sig i all maklighet.

En god fähund bör icke få för mycket mat, ty då blir han lat och skäller icke; han följer icke herden till skogen för att valla hjorden, utan kryper hellre under sängen för att smyga sig undan eller undandraga sig besväret. Vanligen pläga hundarne, sedan de fått mat om qvällen, köras ut för att skälla på tjufvar, som smyga sig i mörkret, och nalkas gården, när alla menniskor sofva; men stumma hundar skälla intet, utan lägga sig hopkrumpna i förstugan. Dessa stumma hundar förtjena ingen föda med mun, och derföre måste de hängas. Det är visserligen bedröfligt, att Herrans hundar äro för det mesta, stumma hundar; de skälla intet, ehuru kyrkan är full med nådatjufvar; de duga hvarken till jagthundar eller vallhundar, emedan de äro stumma. Om de ändå skulle skälla på det villebråd, som nu finnes öfver allt i denna verdens vilda skogar, så skulle Herren hafva någon nytta af dem; men när de äro stumma, så göra de icke rätt för maten.

En Prest frågade en viss Embetsman, hvarföre han sällan eller alldrig gick i kyrkan? "Hvad skall jag der göra?" svarade Embetsmannen: skall jag sitta der och höra på hundskall? Embetsmannen kom då icke ihåg hvad Carl den XI svarade en viss hofman, som tyckte att hundskallet i kyrkan gick allt för långt: sålänge Presten predikar utur Petri och Pauli skrifter, måste vi tiga och höra på. Det finnes verkligen ett förfärligt hundskall inom Bibelns permar; men lika litet som Profeternas och Apostlarnes samtida ville höra på hundskall, lika litet vilja nutidens dygdiga menniskor höra på hundskall. Vi äro inga horor, röfvere eller råbockar, som skola jagas af galna hundar till helvete. Vi äro ett upplyst och dygdesamt slägte: ibland oss finnas inga tjufvar och skälmar, inga horor eller menedare, inga krögare eller fyllhundar, som behöfva jagas till helvetet genom ett infernaliskt hundskall. Vi äro äkta Lutheraner och

behöfva icke bigta oss för någon. Alldra minst behöfver någon Lapphund komma och skälla på hederligt folk, och vi mena, att Regeringen borde sätta sina Christna hundar i band. Det var icke så länge sedan hundsjukan grasserade i Stockholm, och alla galna hundar måste hängas — men — huru står det till med hjertat på dessa horor, som frukta för hundskall? hela världen undrar och jag undrar alldramest, om icke alla, som frukta för hundskall, äro stora pultroner. Åtminstone äro de inga hjeltar i trona, det skall Gud veta.

Att de flesta, som nu för tiden kalla sig äkta Lutheraner, lefva värre än hedningar, det kan historien om de särskilda folkslagens seder bevisa. Uti det gamla Grekland, uti det gamla Rom, funnos långt renare och enklare seder, än nu uti Christenheten. Sedeförderfvvet uti Europa har stigit till en förvånande höjd, så väl i städerna som på landsbygden. Uti Stockholm födes hvart tredje barn oäkta, samt i proportion derefter uti de mindre städerna. Fylleri lasten har tagit öfverhand uti alla Sveriges Provincer. Hordoms väsendet följer dernäst, hvilket numera ibland de bildade och halfbildade icke anses för vanhedrande. En bildad man anses icke hafva förlorat sitt mennisko värde eller sin aktning ibland hederligt folk, ehuru han lefver i samlag med konor. Utom alla andra lagbrott, som tilltaga med hvarje år, såsom stölder, mord och sjelfmord, röfverier, slagsmål, svordomar, Guds namns missbruk, sabbatens vanhelgande och uppenbart Religions förakt, hvaraf slutligen måste följa både fysisk och moralisk, både lekamlig och andlig förslappning, ifrån individen eller den enskilte till familjen och staten. Våra förnämsta Herrar likna mera björnar och lejon, än förnuftiga djur: våra bildade damer likna mera markattor än förnuftiga hundjur: våra bönder likna buffeloxar och svin. För sådane menniskor, som uti moraliskt (andligt) afseende likna björnar och lejon, markattor och svin, borde verkligen ett hundskall anställas.

Men Herrans hundar äro stumma hundar, de skälla intet: de frukta för björnar och lejon; på markattor vilja de icke skälla, och svinen förakta de. Och om några af dessa stumma hundar se ulfven komma, så krypa de under sängen och draga rumpan mellan benen, som skamliga hundar. Sannerligen, dessa stumma hundar, de göra icke rätt för maten; de måste hängas och skinnet afdragas. Den tid skall komma, att alla stumma hundar skola dingla i galgen; ty när massan af folket, genom deras lättja och försumlighet, sjunkit ner uti andeligt mörker och moraliskt förblindelse, skall det icke dröja länge innan denna råa massa, uppretad till Politisk fanatism, börjar ropa: Hurra för mej och dig! alla man i repet och tjufven i ändan: hängen den sista kungen i den sista Prestens tarmar: hurra för mig och dig! den dag förglömmes alldrig.

EN ROPANDES RÖST I ÖKNEN

Johannes var egentligen den förste, som ropade i öknen. Åtskilliga röster före honom hade visserligen ropat, men deras röst var antingen för låg, för att höras till afgrunden eller också voro människorna ännu döfvare än de voro på den tid, då Johannes ropade. Profeterna ropade visserligen med hög röst, men deras samtida hörde dem intet. Vår Herres och Frälsares egen röst var högre och starkare än alla röster, som ropat före och efter honom, men hans röst hördes icke af andra än dem, som voro på nära håll; de som voro på långt håll, hörde icke den himmelska rösten, emedan de voro döfva. Han klagar sjelf på några ställen öfver sina samtidas döfhet, hvar om Profeten talar (Med hörande öron skola de höra, men icke förstå.)

Efter Frälsarens död och himmelsfärd började Apostlarne ropa, och då först öppnades någras öron, att deras röst hördes längre än någon annans röst, som ropat före och efter dem. Men denna hörsel förvandlades åter till döfhet, sedan förföljelserna upphörde; Apostlarnes röst hördes ända till afgrunden, men denna röst kunde djefvulen och hans drabanter icke tåla; han måste anställa grufliga förföljelser både mot dem, som ropade och dem som hörde ropet. Sedan den tiden, då förföljelserna emot de Christna upphörde, blef de ropandes röster svagare, och till slut tystnade ropet alldeles. Om någon vågade höja sin röst i Påfvedömet, såsom Valdus, Wicklef och Huss, så blef en sådan röst genast nedtystad med eld och svärd; ty djefvulen kan icke tåla, att någon ropar i öknen; icke blir han stört deröfver, att verlden ropar hans namn i öknen, men om någon understår sig att ropa i Jesu namn, då blir han utom sig af vrede.

Slutligen började Luther att ropa i öknen, och hans rop hördes temmeligen vidt och bredt; men de, som skulle ropa efter Luthers död, plågades af heshet, så, att ropet i öknen upphörde; ty Speners rop hördes icke långt, vare sig, att han hade fel i luftröret, eller också blefvo människorna mer och mer döfva och lomhörde, så, att de icke kunde höra ett enda ord af den ropandes röst. Nu i våra dagar är mennisko slägtet döfvare än någonsin förut och vi kunna icke hoppas att vårt rop skall höras längre än till helvetets port. Och, gifve Gud, att det kunde höras till himmelens port.

När någon ropar i öknen uti lugnt väder, så får han svar af berg och högar, om luften är qualmig och tung; men dessa berg och dessa högar svara icke på alla stafvelser i den ropandes röst; ty roparen hör endast de sista stafvelserna af sina egna ord, som upprepas af berget och högarne. Detta genljud är icke något svar på tal, utan det är endast ett återstudsande ljud, hvilket bergen och högarne kasta ifrån sig; det vill säga: bergen och högarne annamma icke ljudet af

den ropande rösten, utan de kasta det ifrån sig. Denna egenskap att kasta ljudet ifrån sig, hade bergen och högarne, redan i Döparens tid; och samma egenskap hafva de ännu, dessa berg, som skulle förnedrade varda, säger Profeten Esaias uti Epistelen på midsommars dagen. Vi kunna således icke vänta, att bergen och högarne skola emottaga ljudet af den ropande rösten; men luften är, qualmig och tung både i kyrka och stat; sjelfva bergen och högarne äro tryckte af tidens förskämnda luftmassa; de äro i fara att qvamna af satans lukt och stank, som stiger opp ifrån afgrunden. De skola således återkasta ljudet i flerfaldiga stafvelser; de skola upprepa stafvelserna i flera omgångar af den ropande rösten och säga: "han hafver djefvulen, han hafver djefvulen". Så svarade bergen och högarne på den ropande rösten uti Döparens tid, uti Frälsarens tid, uti Apostlarnes tid, uti Luthers tid, uti Speners tid: "han hafver djefvulen, han hafver djefvulen", och så svara de ännu: han hafver djefvulen.

Annars plägar hvar och en, som är af den fadren djefvulen, blifva förtörnad, när någon understår sig att kalla deras fader för djefvul; han får icke kallas för djefvul eller satan, utan "Ijusens Engel" och "Lucifer". Annars är det ett gammalt ordspråk, att "krokan ropar sitt eget namn". När nu Judarne fråga af den ropande rösten i öknen: ho äst du; äst du Christus? äst du Elias, eller någon af Profeterna? så svarar han: nej. Om Judarne fråga: hvad säger du om dig sjelf? så svarar han: jag är en ropandes röst i öknen m.m. Men Judarnes slutliga omdöme om den ropande rösten i öknen blir, att han hafver djefvulen: han är antingen en svärmare eller Jesuit; men någon rätt andelig lärare är han icke. Detta är alla förnämre Judars inre öfvertygelse, men skulle någon fråga dem, om Johannes döpelse var af Gudi eller af menniskor, så svara de: Vi vete det icke.

Ehuru bergen och högarne stöta ifrån sig ljudet af Roparens röst, och svara i samma ton, som roparen; så har man likväl märkt, att Roparens röst utöfvar en egen verkan på den lefvande naturen i skogen; i vildöknen, der den ropande ropar, höres detta ljud i början såsom främmande och obehagligt för skogens innevånare; i Norden till exempel väckes nyfikenheten hos skogens innevånare; den främmande rösten uppväcker hos somliga nyfikenhet; hos andra fasa och förskräckelse; andra intagas af harm deröfver, att de blifva störda i sin sömn, till ex. björnen. Haren lyssnar en stund, men griper snart till flykten, om ljudet af den ropande rösten nalkas honom närmare. Hos andra djurslag retas nyfikenheten af det främmande ljudet; de komma roparen närmare, till ex. ripan kommer och skrattar åt roparen; kråkan kommer snart nära roparen, och ropar sitt eget namn. Kattugglan infinner sig äfven, och flaxar omkring roparen; uti södra länder säges markattorna komma fram när någon menniska ropar i skogen;

med ett ord: Roparens röst är för skogens invånare visserligen främmande, men den uppväcker tillika en viss nyfikenhet, ett begär att göra närmare bekantskap med det föremål, hvarifrån detta ljud kommer.

Deraf händer, att när en människa ropar i skogen, så komma en hel hop med kråkor och skator i rörelse; fjellripan slår ofta ner vid roparens fötter, och skrattar; haren lyssnar och flyr; hökar, som hafva sitt bo och sina ungar i grannskapet, infinna sig äfven med ett gällt skri; björnen mumlar i sitt ide, kattugglan flaxar omkring roparen, och Markattan har sina gester och gör grimacer. Allt detta oväsende åstadkommer roparens röst ibland skogens innevånare; rösten förefaller dem främmande, men den retar nyfikenheten hos dessa djur, den uppväcker hos dem ett begär att se och lära sig känna det föremål hvarifrån ljudet kommer. Och om ock roparen icke får något svar af någon människa i den vilda öknen, så får han åtminstone svar af bergen, som gifva sitt echo i samma ton, som roparen talar, det vill säga, om roparen säger: I huggormars afföda! så svara bergen: huggormars afföda? Om roparen säger: ho hafver föregifvit Eder? så svara bergen: föregifvit Eder? Om han säger: att I skolen undfly den tillkommande vreden; så svara bergen: den tillkommande vreden? Om roparen säger: redan är yxan satt till roten på träen: så svara bergen: till roten på träen? Om roparen säger: hvart och ett träd, som icke bär goda frukt, skall afhuggas och kastas i elden; så svara bergen: kastas i elden?

Ehuru nu alla dessa svar utmärkas med frågetecken, så må man derföre icke tro, att bergen frukta för "Elden"; men snarare de kräk, som flaxa, skratta och skrika omkring roparen; de kunna möjligtvis frukta för elden, om de komma den så nära, att de bränna sig om nosen och tassarne. Visserligen har flugan den egenskapen, att hon vill surra omkring ljuset, emedan hon förmodligen tycker om ljuset; men en del flugor äro så näsvisa, att de icke åtnöja sig med blåtta surrandet omkring ljuset, utan de flyga bums in i ljuslågan; men der får flugan afbrända vingar; hon faller ner på bordet; der ligger hon sedan och jämrar sig och sparkar på — rygg.

FÖRLIKNING MELLAN BIBELSTÄLLEN, SOM SYNAS MOT-SÄGA HVARANDRA.

Mellan 1.Petri 3.12 och Rom.3.10 (efter Löhe)

I 1. Petri 3.12 heter det: Herrans ögon äro öfver de rättfärdiga och i Rom 3.10 skrifver Paulus: den är icke till, som rättfärdig är, icke en.

Dessa bibelspråk synas i strid, i det Petrus talar om rättfärdiga, såsom de der finnas och Paulus åter ur David bevisar, att inga rättfärdiga finnas till. Och likväl hafva båda apostlarna rätt

och "hafva talat rörde af samma sanningens Anda." Gud kan icke motsäga sig sjelf. Då det likväl så synes i åtskilliga skriftrum, så äro språken, som synas stridiga, talade i olika afseenden, hvarom då dels sammanhanget, dels andans ljus kan gifva nöjaktig reda och förlikning för den andäktige, troende Bibelläsaren. I synnerhet visa sig dessa skenbart stridiga uttryck flerstädes, då Bibeln handlar om rättfärdighet; i det stundom blir fråga om en Gudomlig, stundom en mänsklig rättfärdighet, stundom om rättfärdighetens tillräknande och troslijf, stundom dess bevisning. De Bibelställen, som handla om rättfärdighet, äro onekligen af högsta vigt, emedan "de orättfärdige icke skola ärfva Guds rike," och emedan den "rättfärdighet som hör till Guds rike måste vara högre än de fariséers och emedan den "rättfärdighet, som kommer af tron" tydligt skiljes ifrån den, som kommer af lagens gerningar, och Paulus bedyrar att han sökte den förra ej den sednare. Ehuru nu dessa båda slags rättfärdighet äro förenade, såsom lag och evangelium i Guds ord och det kristeliga lifvet, så är dock en vigtig och grannlaga sak att rätt särskilja dem för den kristeliga uppfattningen och medvetandet.

Då Petrus i ofvan anförde språk talar om de rättfärdiga till hvilka Herren ser, så syftar han på ett rättfärdigt lefverne såsom en frukt och ett bevis på en rättfärdiggörande tro. De rättfärdiga skulle då betyda detsamma som de rättsinniga som äro "färdige till det rätta", eller villige och angelagne att troget vandra efter Herrans vilja och vägar. Detta rättfärdiga lefverne är dock icke fullkomligt för Gud och kan således ej skydda inför Hans heliga och rättfärdiga dom. Ändock att det redligt och ifrigt sträfvar till fullkomligheten. Men de som föra ett sådant rättfärdigt lefverne måste hafva trones ljus och kraft dertill. Och det är genom denna tro på Kristum, som en syndare varder inför Gud rättfärdig ansedd i rättfärdiggörelsen och skicklig till ett rättfärdigt lefverne i helgelsen genom tron. Både Paulus och Petrus lära, att inför Gud gäller ej någon annan rättfärdighet än den, som af Kristi tro kommer. Äfvenså äro dessa Apostlar deruti ense, att den rättfärdiggörande tron nödvändigt medför helgelse och ett rättfärdigt lefverne. Då således Paulus lär, att det ej finnes en enda rättfärdig, så nekar han ej att rättfärdiggjorda finnas, som äro rättfärdige vordne af trone, hvilket han tvärtom betygar om sig och alla rätttroende i Rom.5.1. Utan Paulus lär här, att ingen är fullkomligt rättfärdig i lefvernet inför Gud, icke ens de, som ega trones fullkomliga rättfärdighet och med största flit fara efter ett rättfärdigt lefverne.

Men att dessa för trons och Kristi skull likväl äro Gudi behaglige, derom lär Petrus i det anförda språket och derom är och Paulus fullt ense med honom så att då Petrus ser på de trognas bestämmelse att fara efter helgelse och efter full likhet med Kristo, så ser Paulus på Kristi fullkomliga rättfärdighet, hvarmed de trogna inför Gud bestå och hvarifrån deras sanna

lefvneshelgelse och rättfärdighet har sin lifskälla, sin lifskraft. Paulus ser ingen människa rättfärdig för Gud i henne sjelf, men lärer tydligt i Rom.3.24 att en människa varder för Gud rättfärdig utan egen värdighet allena genom Kristi förtjenst med tron omfattad.

Petrus ser på sådana rättfärdiggjorda, som bevara och bevisa trons rättfärdighet genom ett heligt och rättfärdigt helgelse sträfvande. Paulus talar om huru människor, ehuru alla utan rättfärdighet, kunna få den och blifva rättfärdige. Petrus åter, huru de, som blifvit rättfärdige och förblifva det, äro under Guds besynnerliga nådesomvårdnad.

Häraf blifver då så mycket tydligt, att någon egentelig motsägelse icke eger rum mellan dessa anförda Bibelställen. Måtte vi ock i vår andeliga lifsförfarenhet kunna förlika det, att i oss sjelfva se oss utan rättfärdighet för Gudi och dock i Kristo se oss ega den rättfärdighet, som för Gud gäller, och så vårda den, att Gud kan fortfarande anse oss med nåd och välbehag, och så framgent gifva oss sin helgelse starkhet med sin rättfärdighet!

FÖRLIKNING MELLAN ROM.3:28 OCH JAC.2:21

I Rom.3. och 28 betygar Apostelen Paulus: så hålle vi nu det, att människan varder rättfärdig af trone, utan lagsens gerningar. — Deremot heter det i Jac.2.21 vardt icke Abraham vår fader af gerningar rättfärdigad, då han sin son Isak offrade på altaret.

Dessa språk handla båda om ganska viktiga ting, ty de handla om huru man varder rättfärdig. Att varda det, är alldeles nödvändigt för att varda salig, så sannt som det är, att all salighet är i Gud och att Gud är rättfärdig. Rättfärdig är egenteligen den människa, som är sådan, som hon rätteligen bör vara och lefver, som hon rätt bör lefva, så att hon är efter Guds heliga och rättfärdiga lag full af renhet och kärlek och fri ifrån all ohelighet och all kallsinnighet, fri ifrån alla synder och prydd med alla dygder.

Men hvar finnes en sådan människa? Guds heliga lag vill öfvertyga oss fallne syndare, att hon icke finnes eller kan finnas. Ho kan säga: jag är ren i mitt hjerta och klar ifrån mina synder? (Ordspr.20: 9) Allesammans äro vi syndare och hafve intet att berömma oss af för Gudi. (Rom. 3:10) Med dessa ord och många andre skriftens språk, hvarmed en allmän erfarenhet öfverensstämmer, bevisas klart och rikeligen, att ingen människa är i sig sjelf rättfärdig för Gud. Det är således af nöden att varda rättfärdig. Och så oändeligt nödigt och viktigt är detta, att man måste vara mycket sofvande, om man kan lägga sig trygg någon qväll till den lekamliga sömnen, utan att med ömt bekymmer hafva börjat efterfråga, huru man

skall varda rättfärdig inför Gudi. Gud som faderligen sörjt för våra själar eviga frälsning har ock i sitt heliga ord på många ställen i den heliga skrift härom gifvit klara och dyrbara lärdomar, hvilka måste vara särdeles välkomna för de själar, som i en syndig och förgänglig verld sucka och hungra efter en evig rättfärdighet.

Men de lärdomar, som i de anförda språken härom meddelas, synas vid första påseendet strida emot hvarandra. Ty då Paulus lærer att människan varder rättfärdig af nåd genom tron allena utan gerningar, så synes Jacob lära, att icke tron allena gör rättfärdig, utan att gerningar också måste vara med och hjälpa till. Hvilkendera har rätt? Utan tvifvel hafva de båda rätt, då man rätt uppfattar dem, ty Guds ande kan ej motsäga sig sjelf.

För att korteligen upplösa denna skenbara motsägelse är nödigt att märka det olika sammanhang och afseende, som båda Apostlarna i de anförda språken hafva. Äfven en flygtigare och ytligare genomläsning af Romarebrevets första 3 kapitel bör visa äfven enfaldigare läsare, att Apostelen bevisar, huru alla människor, både Judar och hedningar, voro för Gud syndare och orättfärdige och på det högsta behöfde Kristi försoning och förtjenst, som allenast kan ställa oss rättfärdiga för Gudi, då vi denna försoning med en rätt tro anamme. Här sättes nu trones väg och nådens alldeles emot gerningarna och den egna förtjensten.

Apostelen Paulus lærer icke att en sann tro är utan goda gärningar. Men han lærer, att på dessa gerningar intet afseende göres och må ske vid vår rättfärdiggörelse för Gud.

Men då denna lära är så vigtig att hålla likasom med bägge händerna om vi icke skole fångas i egenrättfärdigheten hvartill vår förderfvade natur är så benägen, och så lunda vara fångne under lagens trældom och förbannelse, så kunde man fråga, huru då Apostelen Jacob kan drifva en lära, som synes så falsk och farlig, nemligen att människan skall (såsom Abraham) rättfärdiggöras ej blott af tron utan ock af gerningarna; så bör man märka, att Jacob skrifver emot den döda tron, som redan då började spöka i Kristna församlingen, fastän den icke var så allmän, som i våra dagar bland stora hopen af såkallade Kristna, som snarare må heta döpta hedningar.

Jacob lærer icke att gerningarna göra någon till Kristen och rättfärdig för Gudi. Goda gerningar visa blott för människor som kunna och vilja se det, att människan af Guds blotta nåd är vorden för Kristi skull genom tron rättfärdig ansedd och förklarad. Denna tro är ej blott en muntro och kunskapstro, som är sämre än djeflarnas, hvilka dock bäfva för den stora Guden, då deremot de ogudaktige människor ofta intet bäfva för Gud, fast de säga sig tro på honom.

En sann tro måste verka kärlek och goda uppsåt, tankar, ord

och gerningar. Eljest är tron blott en död och farlig inbillning i en sofvande och obotfärdig syndaresjäl. Abraham var rättfärdig hållen genom tron allena. Men genom lydaktighet visade han att hans tro och rättfärdighet var rättskaffens. Således lärer Paulus, att lefvernets rättfärdighet, den vare hos otrogna eller trogna, ej verkar eller bidrager till rättfärdiggörelse inför Gud. Jacob åter lärer att denna rättfärdiggörelse, ehuru den sker af nåd genom tron allena, dock måste följas af lefvernets rättfärdighet om den ej skall vara en tom och död inbildning.

L. L. L.

FÖRLIKNING MELLAN ROM. 3: 23 (och 27) OCH 2. COR. 1: 12 (och 14)

I Rom.3:23 skrifver sankt Paulus: Allesammans äro de (menniskorna) syndare och hafva ingen berömmelse för Gudi, och i 2.Cor. Kap. 12 skrifver samme Apostel: vår berömmelse är detta, nemliga vårt samvetes vittnesbörd, att vi uti enfaldighet och Guds renhet, icke uti köttslig vishet, utan i Guds kraft hafve vandrat på verlden, men all ramest när eder.

Den motsägelse, som kunde synas vara mellan dessa språk, skall lätt försvinna, om vi skåda dem i deras rätta ljus. Derföre må här anföras det som för detta ändamål till dessa språkens förklaring må kunna anses nödigast.

På förra stället (Rom.3) visar Apostelen, att Guds heliga lag framställer alla människor, såsom fallne och förnedrade syndare, som ingen berömmelse för Gudi hafva ändock ormasäden och Lucifersarten uti oss gör, att det smickrar vårt förderfvade kött, att söka och vinna pris och beröm. Den berömmelse, som vi skulle ha, men icke hafva för Gudi, betyder här detsamma som härligheten af Guds beläte och insegel och adel. Denna härlighet är förlorad och i grunden djupt förderfvad genom syndafallet, fastän stora hopen icke känner och tror djupet af detta förderf, huru mycket än Guds ord och upplysta lärare derom vittna.

Guds heliga lag, som är ett uttryck af Guds helighet, visar ej blott huru vi böra vara och lefva, utan och huru människan var, då hon egde Guds belätes härlighet före syndafallet.

Då Guds ande får sätta denna lagsens heliga spegel för våra ögon, så blifva äfven de bästa naturliga människorna nog brottsliga. De få erfara, att människan af naturen är djupt förnedrad och besmittad, huru mycket det blinda förnuftet skryter öfver sin Gudoms adel och hur mycket den döda tron på sin förmenta fromhet och godhet sätter en synnerlig förtröstan.

Men Guds lag visar, att det är en trasig adel och fromhet, som vi ha för Gudi, då vi för den Helige äro fulle med synd, otro,

andeligt mörker m.m. och arma vredenes barn, dödsfångar och satans trälar. Men om Guds lag sålunda nedslår all egen berömmelse för Gudi, mycket mera Guds Evangelium, som visar hvad vår återlösning kostat; ty just det, att en så mächtig Frälsare, härlighetens Herre, sjelf behöfde så djupt nedlåta sig och lida för att upprätta oss, bevisar bäst huru djupt fallne och eljest hjälplöse vi voro. Intet kan så klart visa, att vi uti oss och af oss sjelfva ingen berömmelse hafva, intet kan så nedslå och till intet göra all egen berömmelse för Gudi, som just vår härlige Frälsares djupa förnedring, hvarigenom Han åt oss återvann den förlorade härligheten eller Guds beläte, som han nu vill och kan genom Nådens medel och Anda oss ikläda. Der icke detta sker, så är det vår egen skuld.

Upprättelse har skett för alla. Den förlorade härligheten eller berömmelsen af Guds beläte kan af en hvar återvinnas genom tron på Kristus. Sålunda kunne vi få berömmelse för Gudi, fastän vi icke hafve den af oss sjelfva. Vi skola nu hafva den af nåden i Gudi vårom Frälsare. Derföre säger Herren i Jer. 9: 24. Den sig berömma vill, han berömme sig att han känner mig. Hvilket ock David gör, då han i Ps. 34: 3 säger: Min själ skall berömma sig af Herran, att de elende skola höra det.

Då således Apostelen skrifver, alle äro vi syndare och hafva ingen berömmelse för Gudi, så ser han uppå, hvad vi äro af naturen. Men härmed gynnar icke Apostelen den falska tröst, som den naturliga, oomvända människan tar sig af detta språk för att få sofva sött i syndasömnen under föregifvande att det ej är värre för henne än för andra, eftersom alla äro syndare och hafva ingen berömmelse för Gudi. Han besinnar ej, att fastän vi uti oss sjelfva och af naturen icke hafva någon berömmelse för Gudi (någon härlighet af Hans beläte), så kunna vi likväl få den åter genom tron på Honom, som uppenbarades i köttet och dock var Guds härlighets sken och Hans väsendes rätta beläte. Denna berömmelse få vi således åter genom rättfärdiggörelsen, då alla synder förlätas och Kristi fullkomliga rättfärdighet oss tillräknas, samt i nya födelsen och förnyelsen, då Kristi sinne och liknelse oss iklädas.

Deraf kan då en Kristen berömma sig att han fått igen Guds beläte genom föreningen med Guds Son. Ja han kan ock der så behöfves inför människor åberopa sig på sitt samvete, att han efter omvändelsen sökt redligen bevara sin tro i ett godt samvete och lyda det väckta och upplysta samvetets röst. Deri är väl icke en Kristen rättfärdig för Gud, för hvilken han alltid bekänner synd och brist, men mot satans och verdens ondska och anklagelser kan han dock ställa sitt samvetes goda vittnesbörd och vädja till Honom, som hjertan pröfvar och rätt dömer.

Så gjorde Paulus mot sina fiender i Korinth, och derpå syftar vårt språk 2. Cor. I: 12. Vår berömmelse är detta, nemligen vårt

samvetes vittnesbörd, att vi uti enfaldighet och Guds renhet, icke uti köttslig vishet utan i Guds nåd hafve vandrat på verdene, men aldramest (längst) när eder.

Han sätter sitt goda samvetes vittnesbörd (icke emot Guds dom i lagen) utan emot verdens och dess furstes vränga domar och anklagelser. Berömmelse betyder då på detta ställe detsamma, som tröst och hugnad deröfver att han vandrat redligt (eller renhårigt som det heter). Men detta tillskrev han icke sin egen klokhets och kraft, utan Guds nåd. Ty huru mycket en otrogen berömmar sig af ett godt samvete (der hans samvete söfves och förhärdas), så är det allenast genom Guds nåd i Kristo och genom Jesu blod, som en syndig människa kan få ett rent och godt samvete (Ebr.9:14). Således då en rätt Kristen berömmar sig af ett godt samvete, så berömmar han icke sig sjelf, utan prisar Guds väckande, omvändande och bevarande nåd, hvarförutan vi ej kunna spinna den minsta tråd till vår rättfärdighets klädnad.

L. L. L.

Till Ropandes Rösten. (Insändt)

HURU MAN GLÄDJAS MÅ ÖFVER KONUNGENS TILLFRISKNANDE.

Derom synas meningarna vara delade. Den förnämaste verlden synes anse, att denna glädje bäst uttalas genom lysande fester, klingande glas, dansande ben och mera sådant. Onekligen faller sig detta lättast för kött och blod, som söker tillfällen att roa sig. Ett par hurrarop kostar ingen försakelse, der kalaset muntrar.

Men andra stackare, som ej få vara med, hur vilja de hurra? Dem lemnas i stället rum i kyrkan, der de storas platser ofta äro tomma. Der få de tacka Gud för Kungens hälsa och höra, huru de skola bli goda medborgare derigenom, att de bli goda kristna.

Hvilketdera sättet är nu kristeligare, att offentligt i templet och tyst i hjertat tacka Gud för Landsfadrens hälsa eller att göra det genom yppiga gästabud, bålar och baler? —Bibelen må fälla utslag, Guds ord svare!

Men om man ej frågar efter, hvad Gud tycker om, så kunde frågas: Hvad såge Kungen helst? Månne han ej heldre såge, att man understödde goda stiftelser? Vore det icke mera fosterlandskärlek att besluta sig för enklare lefnadssätt; än uppmuntra den landssugande lyxen? — Vår Konung är nykterhetsvän.

Tänk om våra förnämaste hade uttryckt sin glädje öfver Kungens tillfrisknande sålunda: "Vi blifva alla Nykterhetsvänner och förena oss att med penningar, ord och exempel nedgöra

supsedens landsmördare.”

Ett sådant steg jemte bön till Gud hade väl varit hälsosammare sätt att fira Kungens tillfrisknande.

CHRISTINA HELENA LARSDOTTERS SYN

Christina Helena Lars dotter från Ponnojärvi i Gellivare församling, har haft en syn den 31 Dec. 1851, hvilken syn efter Ponnojärvis egen muntliga berättelse blifvit upptecknad af L. L. Laestadius den 1:sta Januari 1852.

Till upplysning för Läsaren bör nämnas, att Christina Helena Lars dotter, är af Lappske härkomst vid pass 25 år gammal af Cholerisk Temperament, och hysterisk natur, hon är något mörk lagd, hvilket tillkännagifver det svarta blodets öfvervigt, och dermed följande egenrättfärdigheten som är störst hos mörklagda menniskor. Under sina själs bekymmer hade hon vandrat långa vägar för att söka ljus i mörkret, och tröst i bedröfvelsen. Hon var egentligen icke i extas, när hon hade den märkliga synen, det var snarare en dröm, hvilken hon berättade på följande sätt.

“Jag såg i drömmen, ett stort hus framför mig som var utvändigt hvitmåladt eller hvitlimmadt med kalk, och taket på detta hus var som ett kyrktak. På detta hus var en liten dörr, så att jag måste buga mig innan jag kunde komma derin. När jag kom in i detta hus, märkte jag tre högar. Uti den första högen var endast damm, uti den andra högen voro agnar men den tredje högen bestod af korn. Jag steg opp ifrån damm högen hvarst jag först låg (det var utan tvifvel det sållade hvetet, hvarom Frälsaren säger: Simon! si Satan hafver begärat att sålla Eder som hvete; dammhögen som hon såg var således det sållade hvetet, en syndare, som djefvulen kan handtera som han vill; det vill säga en menniska som lefver efter sina onda lustar ehuru samvetet anklagar.) “Och der var en menniska, som sade, att mina ögon voro fulla af damm. Sedan satte jag mig vid agn högen och plockade derifrån några korn i min munn, (förmodligen var det lättkorn, som i andeligt afseende betyder nådatjufvar) som lågo i agnhögen; men man sade mig, att de (lättkornen) äro för min mors räkning. Jag invände att det vore bättre för henne, att vara i kornhögen, men den (kornhögen) sades vara bestämd för mig; jag svarade må så vara”

“Sedan gick jag ut från huset och såg en stor trädgård, och grönt gräs växte i denna trädgård. I denna Trädgård såg jag tolf dörrar, hvarigenom menniskorna kunde komma in, men den trettonde dörren var stängd. (Uti uppenbarelse Boken 21 Capitel, talas om de 12 portarna, hvilka bemärka dels de 12 Israels släkter, dels och de 12 Apostlar; men att den 13:de

porten var stängd, synes hänvisa derpå, att den 13:e Apostelen Pauli lära om Försoningen är ännu för de flesta i Christenheten en hemlighet.) "Midt i trädgården var ett ganska stort träd med många quistar, och detta träd var i toppen tregrenigt, (treenigheten). Men quistarne voro mångfärgade, och hade olika bär. På norr sidan hade trädet svarta bär och svarta blad, men på vestra sidan voro bären rosen röda och bladen hade samma färg. På somliga quistar voro endast blommor; på norra sidan voro blommorna mörka men på vestra sidan voro blommorna hvita; somliga blommor voro gula och glänsande." (Här tyckes väckelsen i Norden vara afbildad; Kautokeino ligger på norra sidan, Jukkasjärvi och Gellivare på vestra sidan om den punkt, hvarifrån väckelsen utgått. I Kautokeino har Christendomens träd burit svarta frukter och må hända har redan början till Christendomen, blommorna på trädet, varit mörk i Kautokeino.)

"Men de längre quistarne på trädet hade blommor, och de kortare quistarna hade bär." (Längre quistar äro utan tvifvel sådana, hvilkas Christendom lyser mera för världen.) "Detta trädets topp bar glänsande blommor: och jag hörde trädets namn: det var äpple träd; barken på trädet var grå, som aspträds bark."

"Uti trädgården var mycket folk, ståndande framför trädet: och jag var på norra sidan om trädet, (hvarest egenrättfärdighetens köld är rådande); men solen sken på trädet och på trädets frukt, och solen sken genom bären: och jag tog ett af de svarta bären, som voro på norra sidan och började smaka derpå; men en röst sade: äter du dessa bär? Då blef jag förfärad, och åt det icke." (Egenrättfärdighetens frukter äro svarta, och ingalunda smakliga, dock är det ingen i hela Christenheten, som icke har lust, att smaka på egenrättfärdighetens frukt: otro och förtviflan: Rom. 7:8-11.)

"Sedan såg jag att trädets blommor och blad vissnade och föllo ned på marken. (Den Christendom, som utvecklar endast blommor och blad, blir icke länge beståndande; det var också endast de långa quistarne, de för världen mest synliga, som hade blommor och blad; det var en sådan Christendom, som också världen ser och gillar; men Christendomen, som världen hatar och förföljer, är mera beståndande; det är de korta grenarne, som bära frukt. Joh.15:2). "Och det folket, som stod på norra sidan om trädet, plockade de svarta frukterna i sina kärl och började gå ut genom den trettonde porten, som förut syntes vara igenlåst. (Pauli Församlings lära är alltid igenlåst eller obegriplig för dem, som vilja upprätta sin egen rättfärdighet, emedan de icke förstå Guds rättfärdighet; dessa stå alltid äfven i det väckta tillståndet på norra sidan om det sanna vinträdet eller lifsens träd; deras Christendom är under väckelsen visserligen ett allvarligt sträfvande och derföre synas de vara fästade vid trädet; men deras hjertan äro icke lifvade

af den värma, som kommer från nådens sol, emedan de äro beständigt utsatta för den kalla nordanvinden, det är: egenrättfärdigheten trycker dem. Och då de icke kunna komma in genom den 13:e porten i Eden, så gå de ut genom denna port: (en blind dörr) det vill säga: sedan de blifvit utmattade af egenrättfärdigheten, så öfvergifva de hela Christendomen, genom den döda tron, som skiljer dem ifrån den lefvande Christendomens gebit. Det har verkligen händt mången, som en tid varit i väckelsen, att han öfvergifvit de Christnas sammankomster och sökt sig en annan väg till himmelen. "Men jag (säger Sierskan) /vet icke/ om de sluppo ut genom den porten; "äfven jag ämnade gå ut genom denna port, men den var stängd. (Den som en gång blifvit grundeligen väckt, kan icke så lätt anamma den döda tron).

"Men det folket, som var på vestra sidan, ville icke gå ut från trädgården; utan de plockade bären, som växte på trädets vestra sida, uti sina kärl: det var en hvit näsduk, hvaruti de plockade: men på vestra sidan voro färre människor och färre bär; och jag gick ut genom en dörr, som var på vestra gafveln, och stod på vestra sidan om trädgården."

"Sedan såg jag regnbågen, som sträckte sig ifrån norr till söder; och inom denna regnbåge såg jag solen och månen: solen var på vestra sidan, och månen på norra sidan. De på vestra sidan varande människorna dansade framför solen, men de människor, som voro på norra sidan dansade framför månen; de som voro på vestra kanten talade endast om ljuset; men de, som voro på den norra sidan talade om stöder: (Loths hustru förvandlades till en saltstod). Men solen och månen rörde sig och dansade; ibland närmade de sig till hvarandra; stundom gick månen framför solen, och åter en annan gång gick solen framför månen: så gingo solen och månen turvis framför hvarandra. En liten tid stodo de stilla på ett ställe, och åter gingo de ihop", (den ena framför den andra).

Här är förhållandet mellan förnuft och uppenbarelse, emellan nåd och egenrättfärdighet, emellan känsla och begrepp, emellan tro och vetande, emellan hjerta och förstånd, afbildade. Enligt alla Bibel tolkares mening, är solen i bibelspråket, den lefvande Christendomens ljus, hvaremot månen betyder i bibelspråket förnuftets ljus. Likasom klar insigt i nådens ordning och de höga känslorna sällan äro förenade: så har man också märkt, att den, som ofta har de höga känslorna, har mindre klar insigt; men den, som återigen har den klara insigten, saknar de höga känslorna; och just här vid lag uppkommer striden emellan förnuft och uppenbarelse, emellan tro och vetande: den, som har ett inskränkt begrepp, eller saknar förmågan att reflectera känslorna, famlar ofta i mörker och okunnighet om det rätta, emedan han icke har den urskiljnings förmåga, som fordras, för att pröfva andarna om de äro af Gudi; d.v.s. han kan icke alltid hafva klart för sig om den eller

den känslan, den eller den böjelsen, den eller den handlingen, har en god eller ond princip; han kan icke alltid göra skillnad emellan rätt och orätt uti det dagliga lifvet; deraf händer, att den, som har den klarare insigten, måste blifva en ledare för den, som hafva de höga känslorna, men sakna den klara insigten, eller urskiljnings förmågan.

Detta är ett förhållande emellan förnuft och uppenbarelse, eller emellan tro och vetande, som ofta förekommer hos de väckta. Men hvad är vetande utan tro? hvad är Månen utan Sol? eller hvar är förnuft utan uppenbarelse? Månen är i sig sjelf en mörk kropp, och har intet ljus att meddela åt andra: men när solen får skina på månen, då blir månen upplyst, och har ändock endast ett matt sken att meddela åt andra. Såvida månen utan sol är alldeles mörk, så är ock förnuft utan uppenbarelse förmörkadt, förblindadt och fördjefladt; och ett vetande utan tro, är ett falskt vetande. Derföre måste alltid en uppenbarelse föregå i hjertat, innan den klara insigten kan uppkomma i förståndet.

Men stundom händer, att känslorna försvinna, och endast vetandet, minnet af de fordna känslorna återstår, och en sådan får också snart erfara hvilken skillnad det är emellan ljus och mörker, emellan förnuft och uppenbarelse, emellan tro och vetande. Med sitt blotta vetande kan han icke blifva salig, om också hans vetande är ett rätt vetande; eller en sann kunskap om de andeliga erfarenheterna. Då han icke kan hafva någon salig känsla till motvigt mot de osaliga känslorna; så måste han antingen falla i förtviflan, eller också måste han uppgifva allt hopp om salighetens vinnande på den bana han under väckelsen böljade, och kasta sig in i de sinnliga nöjenas hvirfvel, derest han icke under tiden får den falska upplysningen af djefvulen, att alltsammans, som han hade erfarit under väckelsen, var bara en inbillning, ett sjukdoms tillstånd i själen, eller en nervsvaghet, kanska rättare hjertsvaghet, som kommer af ett onödigt grubbel.

De, som fallit på denna afväg, hafva fått igen sitt gamla förnuft, och betrakta nu sin förra väckelse såsom en galenskap. Uti deras själ har månen gått framför solen och en total förmörkelse har inträffat, så att alla små fåglar måste krypa in i sina nästen, och frukta för detta mörker. Emellertid gifves det många, som känna sin olycksaliga sinnesstämning, sedan de återgått, eller fallit af ifrån den rätta vägen: dessa hafva ett oroligt, ondt och anklagande samvete, men kunna icke slita sig lösa ifrån verlden: emedan djefvulen, den gamla syndalustan, har fått magt öfver dem: de kasta sig in i de verldsliga nöjenas hvirfvel, liksom för att ögonblickligen döfva det aggande samvetet med den sinliga berusningen.

Dessa äro de, som dansa framför månen. De hafva icke förlorat minnet af det framfarna, och fördöma sig sjelfva, när en

Christen frågar dem om deras själatillstånd. Men de hos hvilka känslan öfverflödar, ehuru insigten eller begreppet är inskränkt, betecknas i synen med solens gång framför månen: här skymmes månen bort af solen; det är en stark tro, och litet vetande: det är en uppenbarelse utan förnuft, som, i saknad af ledare, kan urarta till svärmeri. Det bästa förhållandet emellan solen och månen är, när de stå i bredd, eller dansa omkring hvarandra, så att båda äro synliga på samma gång. De, som icke se solen, kunna icke se den smala vägen i blotta månljuset, eller i det naturliga förnuftets ljus: de, som icke se månen utan endast solen, kunna också taga miste om vägen, emedan de icke hafva nog styrka i förståndet att i alla händelser skilja det sanna från det falska, det rätta från det orätta, det onda från det goda. De sakna förmåga att klart inse alla egenrättfärdighetens, ambitionens och egennyttans finare verkningar).

“Slutligen såg jag, att månen blef röd i kanten och till slut blef hela månen svart, och försvann”. (Ibland dem som dansa framför månen d.v.s följa det naturliga förnuftets ingifvelser, händer det icke sällan, att det andeliga hatet uppstiger, som en blodtörst, och då dröjer det icke länge innan den totala månförmörkelsen inträffar, eller ett fullkomligt mörker, hvarest djefvulen får sådan magt öfver förnuftet att Christendomen uppenbarar sig som ett ohyggligt svärmeri för den fräcka fritänkaren; och sådane rationalister saknas icke heller i nordn.)

“Men solen sken ännu, och de menniskor, som förut hade dansat framför solen, fortsatte sin dans, med klingande spel. De som dansade framför solen, hade en staf i handen, på hvars öfversta ända, var fästad en tregrenig tofs, som var förgylld. Men jag var icke ibland någondera skaran, dom dansade framför solen och månen. Jag frågade: är jag en menniska eller är jag en djefvul? men det svarades: Du den första. (Detta var ett mörkt tal). Men de, som dansade framför solen, ropade till solens ära. Slutligen började solen rulla om kring som ett rockhjul, och dermed vaknade jag; men jag kommer ännu ihåg, att omkring månen voro liksom greniga svans stjernor”. (Cometer?). (De sista meningarne äro något mörka och svåra att förstå. Med Cometer (irrstjernor) omkring månen förstås irrlärare, som famla i förnuftets ljus, och sprida villomeningar: det finns äfven några sådane i nordn, som hafva en lång svans efter sig d.v.s. de hafva ett anhang ehuru ännu obetydligt. De kunna icke komma öfverens med den sorglösa hopen, ej heller med de Christna.

Men hvad betyder det att “solen rullade omkring som ett rockhjul”? Man kan befara en sådan Christendomens vändning, om de väckta lemnas utan förnuftig ledning, liksom i Koutokeino, att den kan urarta till svärmeri; men det kan dock icke blifva värre, än det svärmeri som var före väckelsen i

Pajala, hvarest många människor supit ihjäl sig och icke mindre än sju personer inom mannaminne hafva afhändt sig lifvet genom sjelfmord. Ett sådant svärmeri väcker dock vanligen mindre uppseende än väckelsen, emedan det förra fyller svärmeriet, var så vanligt, det var ingen, som stötte sig derpå. Och det stora politiska svärmeriet, som nu hotar att utbryta uti hela Europa, hvarigenom flere hundrade tusende människor torde komma att sätta till lifvet, det anses icke för ett ohyggligt svärmeri, emedan det är så vanligt, det är som djefvulen och verlden vill hafva det. O! tempora; o! mores! måtte dock den store förbarmaren, förskona oss och vårt land från detta ohyggliga svärmeri!

VÄLMENT FÖRSLAG TILL FÖRBÄTTRINGAR I DE NYA BÖCKERNA

Vi hafva förut på några ställen i denna Tidskrift försökt att visa inconsequensen i systemet uti de s.k. nya Böckerna, d.v.s. en oförklarlig villervalla uti nådens ordning, en blandning af Lutheranism och Rationalism hvarmed hvarken Pietister eller Rationalister kunna vara belåtna. Rationalisterna antaga, som bekant är, förnuftet såsom en Gudomlig kunskaps källa i andeliga ting, ett andeligt ljus, som sprider ett klarare sken öfver alla menskliga förhållanden, än uppenbarelsen. I öfverensstämmande med Rationalisternas lära, är icke människan pliktig, att antaga allt, som står i Bibeln, på god tro, för sannt: tvärt om eger människan rättighet, att pröfva om och huruvida den gifna uppenbarelsen är af Gudi. Genom denna pröfnings rätt, står förnuftet öfver Bibeln, ty i och med det samma, som förnuftet eger rätt att pröfva, eger det också rätt att efter pröfningen antaga sådant, som öfverensstämmer med förnuftets fordringar, och förkasta sådant, som icke öfverensstämmer med förnuftet.

Denna lära drefs af Rationalisterna under sednare hälften af 18 år hundradet, ifrån 1760 ända till den första stora Revolutionens utbrott i Frankrike, då man fick skåda förnuftets storverk i Terrorismens rykande blodströmmar. Ifrån den tiden har Rationalismen, eller förnufts visdomen tagit en annan vändning, uti de nyare Theologernas skrifter, hvilka på ett finare sätt afvika från den Lutherska läroformen. Det är allmänt bekant, att den förstnämnde gröfre Rationalismen spridde sig hastigt ifrån Tyskland till universitetet i Upsala hvarest t.o.m. mest renlärige t.ex. Ödman, smittades af den samma. Det heter t.ex. i nya Catechesen: **“Fadren, som kallas den första Personen.”** Här ser det ut, som skulle Författaren hafva tviflat, huruvida Fadren var den första personen. De nämnde rationalisterna i Tyskland, ville skaffa bort Treenigheten, och finna ännu en eftersläng af detta fritänkeri, hos Gejer, som blef antastad, om jag minns rätt 1821 för sina mot den antagna

stats Religionen, stridande satser.

Äfven Doctor Knös i en bok, kallad samtal emellan Gud, människan och naturen, grubblade öfver Tre-enigheten, och fann deruti "**en enda Gud**", hvarunder likväl förstods hemligen "**en enda Person**" ungefärligen, som de Tyska fritänkarena, t.ex. Gresner, påstodo att Tre-enigheten ingenting annat var än: "Trenne actus aeterni uti subjectet Gud." Nu mera torde läran om Tre-enigheten vara i det närmaste utkämpad, sedan Psychologerne funnit en Tre-enighet uti människan sjelf. Se t.ex. Petrellis Psychologi för Prest och Pastoral Examina. Uti läran om Englarne hafva de nya Böckernas Författare icke så mycket uti sjelf va läran afvikit ifrån det Lutherska lärobegreppet som icke fast mera i tillämpningen, t.ex. i Döpelse acten hvarest endast synden, men icke satan eller djefvulen är nämnd. De Tyska fritänkarena af den äldre upplagan t.ex. Semler, Teller, Bahrdt m.fl. ville alldeles skaffa bort läran om satan och de onda andar, förmodligen på den grund, att de ingenting hade med satan att beställa; likasom ock de nyare Rationalisterna t.ex. Schleiermacher, Martensen m.fl. dels neka Englarnes och således äfven och framför allt djefvulens Personliga tillvarelse. Schleiermacher nekar alldeles Englarnes tillvaro enligt Martensen, och Martensen sjelf synes vilja antaga, att Englarne äro endast personifierade naturkrafter, utom det, att han uti sin moral genom en sofism, eller genom ett tjufknep i tankarne befriar sig sjelf ifrån djefvulens våld, då han säger, att människans onda egenvilja icke är människans egen vilja. Så hafva ock de nya böckernas författare alldeles missförstått Luthers lära om djefvulens magt i människan, hvilken magt de nya böckernas Författare alldeles icke hafva känt.

Om man också kunde medgifva, att Exorcismen och korstecknet i gamla Handboken, kunde gifva mången anledning, att omfatta en tro på ett **opus operatum**, likasom skulle denna yttre symboliska handling, utan afseende på Baptizandi inre sinnesstämning eller själs tillstånd, kunna befria Baptizandum, ifrån djefvulens våld; så bör dock Luthers, på egen erfarenhet grundade, lära om den personliga djefvulens (passionernas) magt i den opånyttfödde människan, icke utelemnas i döpelse acten, I synnerhet som alla naturliga d.v.s. opånyttfödde människor hafva den inbillningen i peruken, att de ingenting hafva att beställa med djefvulen. Ju mindre djefvulens magt framhålles i läran desto mindre blir den naturliga människan angelägen om sin själs frälsning ifrån djefvulens våld. Baptizandus bör således först vara öfvertygad derom, att han uti sitt naturliga, oomvända, opånyttfödda tillstånd är i djefvulens våld, samt, att han genom en sann ånger, bättring och lefvande tro, kan blifva frälst ifrån djefvulens våld, hvilket allt förutsattes hafva skett, och finnes hos Baptizandus, innan dopet förrättas. Dopet är icke något **opus operatum**, det är

icke en sådan handling, som, utan afseende på Baptizandi själattillstånd kan frälsa ifrån djefvulens våld. Om t.ex. en fullväxt hedning tror, att han utan ånger, utan bättring och utan lefvande tro är frälst ifrån döden och djefvulens våld genom döpelsen, så tror han på ett opus operatum; han tror att döpelsen i och för sig befriar honom ifrån djefvulens våld.

Men på en sådan död tro har ingen blifvit döpt i Apostlarnes tid, utan antingen döptes de, som bekände sina synder, med bättringens döpelse af Johannes döparen, hvilken döpelse dock icke var saliggörande, emedan Paulus lät döpa om dem, som voro döpte af Johannes; eller också fordrade apostlarne en lefvande tro af Baptizandus, innan han fick döpas; Filippus sade till kamererarn: **om du tror af allt hjerta**, och Petrus lät döpa Cornelius och hans husfolk när han såg, att de hade blifvit delaktige af den Helige Ande. Döpelsen var alltså en bekräftelse på de redan undfångna nådegåfvorna; Baptizandus hade före dopet den saliggörande tron, och så bör det vara ännu i denna dag, icke så, som de nya böckernas författare, som föreställa sig, att tron bör tillkomma först efter dopet: hvilket synes af frågan: "Barn vill du **till denna tro** varda döpt?" Det borde heta: Barn, vill du **på denna tro** varda döpt? alldenstund barnen, efter Frälsarens eget intygande, hafva tron. Och emedan barnen redan äro i det själattillstånd, som Apostlarne fordrade af Baptizandus, så bör icke dopet dem förmenas, häldst sedan Augustini tro blifvit en allmän folktro, att odöpta barn icke. varda salige.

Man måste likväl härvidlag akta sig för opus operatum eller den tron, att dopet, utan afseende på Baptizandi själa tillstånd, har någon öfvernaturlig kraft, att försätta Baptizanden i ett annat själattillstånd, än det redan förutsatte: Barnen höra redan himmelriket till före dopet, i kraft af deras tro, derföre att de icke hafva någon otro, de hafva icke sådana passioner, som hos den gamla människan ligger till grund för otron; de hafva ingen egenrättfärdighet, ingen verldsheder, ingen egennyttia, (utan endast begär efter mat) ingen afund, ingen vrede, intet hat, ingen hordomslusta, och derföre äro de redan i kraft af skapelse nåden befriade ifrån djefvulens våld i yttre måtto, d.v.s. de äro genom skapelse nåden befriade ifrån djefvulens våld, i tankar, begär och gerningar, men icke i det syndiga anlaget, eller arfsynden, som vidlåder dem, ifrån hvars skuld och straff de likväl äro befriade genom Försonings nåden i Christo, som varder dem tillräknad genom tron allena utan gerningar. Barnen hafva väl icke något klart medvetande hvarken af synden eller af tron; men man bör veta, att den tro, som sitter i medvetandet, i förståndet eller i peruken icke är den saliggörande tron, utan den tron, som sitter i hjertat; den tron, som kännes, eller med ett ord, de saliga, himmelska känslorna äro saliggörande, och dessa oskyldiga, ljufva känslorna saknar icke barnet; men den döda trons anhängare

sakna dem alldeles.

Barndopet är således mera för föräldrarnes skull och församlingens skull, hvilkas tro derigenom starkes, nemligen den tron, att genom dopet är detta barn nu försatt utom all tvifvel å Föräldrarnes och Församlingens sida, uti de benådades (de heligas) samfund, genom syndernas förlåtelse och den synliga bekräftelsen derpå. Men just för deras skull, som tvifla, att barnet kanske före dopet icke har den saliggörande tron, borde icke allenast exorcismen och korstecknet användas i dopacten, icke för att bekräfta Föräldrarnes, Fadrdarnes eller Församlingens döda tro på exorcismens och korstecknets saliggörande kraft, att utan afseende på Baptizandi tro och själa tillstånd, befria menniskan ifrån djefvulens våld, utan fast mera för Församlingens egen skull, som ännu tviflar, och just genom sitt tvifvel bevisar sin egen otro: så länge som föräldrarne, Fadrdarne eller Församlingen tviflar, att Barnet icke är frälst ifrån synden, döden och djefvulens våld, böra alla de nådemedel användas, som äro af Gud förordnade, att häfva detta tvifvel, hvilket lätt kan skada deras egen tro. Om föräldrarne och Församlingen tviflar, att barnet såsom odöpt, icke är befriadt ifrån djefvulens våld, så böra de, genom exorcismen, som användes på barnet, befrias ifrån detta tvifvel, hvilket är en synd, en djefvulens magt i dem sjelfva, då de icke kunna tro Frälsarens ord, att barnen höra himmelriket till antingen de äro döpta eller icke. Ty de barn, som Frälsaren tog i sin famn, och välsignade, voro visst icke döpta, och omskärelsen kunde lika litet, som dopet, vara ett opus operatum; den kunde lika litet som dopet, utan afseende på den omskornes själa tillstånd försätta den omskorne i himmelriket eller förändra hans verkliga själa tillstånd, utom den kraft och verkan, som den ingångna förbindelsen, eller trohetslöftet uti det ingångna nådaförbundet, kunde medföra. Gud har nemligen på ett rent menskligt sätt ingått ett förbund med Abraham, Isaac och Jacob, hvilket förbund skulle gälla äfven för deras efterkommande, så vidt de höllo förbundet.

Gud har genom detta förbund handlat med menniskan, såsom föräldrar pläga handla med sina barn. Barnen äro nemligen utan förbund, och utan löften om några särskilta förmåner, pligtige, skyldige och förbundne, att lyda sina föräldrar emedan barnen icke kunna uppehålla sitt lif utan föräldrarnes omvårdnad; likväl pläga föräldrarne "ingå ett förbund" med barnen eller uppmuntra dem till lydnad och flit genom vissa löften, som föräldrarne icke äro pligtige att gifva, men gifva dem dock under villkor: "om du är beskedlig, skall du få en smörgås; om du är flitig skall du få en slant, o.s.v.

Här göra nu föräldrarne ett förbund, som de icke äro pligtige att göra, men göra det dock under villkor, att barnet å sin sida också håller förbundet, eller uppfyller villkoret för de gifna löfterna. Så har också den himmelse Fadren, ingått ett förbund,

först med Noach, såsom stamfader för den nya världen, och sedan med Abraham, såsom stamfader för Israels folk, och slutligen har Herran ingått ett nytt nådes förbund med den Christna Församlingen genom hvilket förbund Baptizandus får en ny förbindelse utöfver den i skapelsen ålagda förbindelsen, att ovillkorligen lyda Skaparens vilja. Ty den frihet i viljan, som vissa egenrättfärdighetens tjenare åberopa är ingenting annat än den djefvulska böjelsen att vilja vara sjelf, och oberoende af all högre magt.

Om barnen säga till sina föräldrar: vi hafva en fri vilja, och äro icke pligtige att lyda er, om vi icke vilja, så betraktas denna sjelfviskhet som en hädelse emot föräldrarne; det är att håna föräldrahjertats ömmaste känslor. Om änskönt föräldrarne icke kunna bevisa, att barnen äro pligtige att lyda, om ock föräldrarne vore så fattiga, att barnen ingenting hade att vänta af föräldrarne, så säger dock den allmänna rättskänslan, att barnen äro pligtige att lyda föräldrarne uti allt, som icke strider emot Guds bud och samvetet. Lika så äro alla skapade varelser pligtige, att ovillkorligen lyda Skaparen, men emedan de det icke göra, måste den himmelske Fadren göra de mest uppstudsige arflösa, eller drifva dem bort ifrån sitt hus, och låta dem lefva efter sin egen onda vilja, som leder till förtappelse.

Men med somliga gör Han ett förbund, och lofvar dem särskilta förmåner, **utan all arfsrätt**, hvilken de genom sin visade olydnad förverkat; genom detta förbund, som efter vederdöparenas åsigter bör vara alldeles frivilligt, äfven å människans sida, får Baptizandus en ny förbindelse, utöfver den gamla, i skapelsen ålagda förbindelsen, att uppfylla vissa villkor, med löfte om vissa förmåner. Denna förbindelse bör dock vara möjlig för Baptizandus att uppfylla ty annars tjenar det till ingenting att lofva, hvad man omöjligt kan hålla. Menniskan är ovillkorligen förbunden, icke allenast att lyda sin skapare med **en god vilja**, utan äfven med ett **rent hjerta** d.v.s. syndfrihet, och detta på den grund, att hon i fysiskt, Psychiskt och metafysiskt afseende är helt och hållet beroende af en högre magt; hela hennes lif, själ och ande beror af en högre magt; utan äfven att älska Gud, såsom lagens summa utvisat; till allt detta är hon skyldig, pliktig och förbunden; men då hon nu icke kan uppfylla hvarken det ena eller det andra af de nämnda förbindelserna, så bör hon icke heller tvingas att lofva det omöjliga, utan i det stället åtaga sig sådana förbindelser, som äro möjliga att hålla. Om alltså Exorcismen, tages i sin fulla betydelse, så kan ingen människa hålla detta löfte; d.v.s.: om Baptizands lofvar att afsäga sig djefvulen icke allenast i handling och gerning utan äfven i tankar, begär, känslor och anlag, så är detta uti människans nu varande förderfvade tillstånd lika omöjligt, som kärlekslöftets hållande, men tager man Exorcismen i dess inskränktare bemärkelse,

såsom densamma utan tvifvel ifrån början varit tagen, så blir det för en Christen ingen omöjlighet, att hålla den. Att afsäga sig djefvulen och allt hans väsende, vill då säga att afhålla sig ifrån all uppsåtelig synd. Detta löfte är icke omöjligt all hålla, men lofvar han att älska Gud, såsom Guds Faderliga hjerta kräver, lofvar han att hafva ett rent hjerta, och en god vilja, så lofvar han mera än hvad som står i hans förmåga att hålla. Och hvartill skulle ett sådant löfte tjena?

Kärleks löftet är nästan som ett gyckel med heliga ting, emedan dess fullbordan förnekas hvarje gång syndabekännelsen läses. Der måste hvar och en bekänna, att han icke hafver älskat Gud öfver all ting, icke heller sin nästa, såsom sig sjelf.

Likasom menniskan i fysiskt, Psychiskt och metafysiskt hänseende är beroende af en högre magt, så är han det äfven i moraliskt hänseende; men nu blir det just frågan, hvilken högre magt det är, som regerar henne? att ett nyfödt barn skulle vara i djefvulens våld det låter alldeles förfärligt i det egenrättfärdiga förnuftets fina örhinnor. Men upplöser man begreppet **djefvulens magt** uti sina bestånds delar, så finner man I:mo att menniskan är **“positive ond”** ehuru alla Rationalister påstå, att menniskan är “positive god”, grunden för det förra påståendet, som är öfverensstämmande med det Lutherska Lärobegreppet, finnes allt i Bibeln; t.ex. **“menniskans hjertas uppsåt är ondt allt ifrån ungdomen; ett argt och illfundigt ting är hjertat, ho kan utransakat; af hjertat utgå onda tankar, hor, mord, försmädelse, och slutligen är ingen lefvande, (således icke barnet heller) rättfärdig inför Gud, emedan Gud har beslutit allt under synd.”**

Men grunden för det sednare påståendet, att menniskan är **positive god**, finner man ingenstädes uti Bibeln, men väl i de hedniska och egenrättfärdiga Filosofernas skrifter.

2:do Ehuru synden eller ondskan i barnet icke kommit till utbrott, finnes likväl hos det nyfödda barnet fröet, eller anlaget till den positiva ondska, som med tiden kan bryta ut; Och detta anlag, eller arfsynden är redan ett brott emot den obegränsade Rättfärdigheten, som har skapat menniskan, om icke positive god, (ingen är god utan Gud), dock likväl ren och syndfri. Barnet har således icke allenast icke förtjent någon belöning, emedan det ingenting godt har uträttat; men deremot har det, om också ingenting ondt gjort, dock likväl förtjent den eviga fördömsen för det positiva anlaget till det onda, och det hjälper icke att advocera för den lilla syndaren, under föregifvande, att barnet icke rår för sin arfsynd; ty inför Gud är hela släktet ett ondt och syndigt släkte hvars syndighet eller brottslighet härstammar från Adam. Man må nu uti Rom.5: 12 sätta öfver partikeln **Eph** ho med “in quo” eller “quia”. Adams synd behöfver icke tillräknas hans efterkommande, så

vida alla äro brottsliga hvar för sig. Förnuftet säger väl, att Gud icke kan döma Adams efterkommande för Adams brott, men här är icke heller fråga om det juridiska ansvaret, som drabbar hvarje individ skärskildt, utan här är fråga om det moraliska ansvaret, som drabbar hela släktet, betraktadt såsom en enda syndig massa.

Så vida barnen, igenom det syndiga anlaget äro brottsliga inför Gud; så äro äfven de af naturen vredenes barn, och förtjena intet annat än straff; men genom försoningen, rättfärdiggörelsen, eller den allmänna nåden i Christo, blifva de frälste ifrån syndens skuld och straff och höra himmelriket till, icke efter rätt eller förtjenst, utan af nåd. Först äro de genom skapelse nåden befriade ifrån det juridiska ansvaret, för den del af människans personlighet, som kallas nervlif eller förnufts själ, det vill säga: Förnuft, förstånd, vilja, Samvete, minne, inbillnings kraft. De hafva icke syndat med Förnuftet, som ännu ligger i sin linda, de hafva icke syndat med Förståndet, genom onda tankar; de hafva icke syndat med viljan genom onda begärelser; de hafva icke syndat med inbillningskraften, genom syndiga föreställningar; de hafva icke syndat emot Guds Lag i Samvetet, emedan deras samvete icke är döfvadt af några nedriga passioner.

Allt dittills eller ända till Samvetet sträcker sig det juridiska ansvaret, nemligen till alla de själsförmögenheter, som stå under viljan, men i och med Samvetet börjar den moraliska ansvarigheten, som sträcker sig till hela organlifvet, och innefattar den delen af Människans Personlighet, som i dagligt tal kallas för hjerta eller Passioner, instincter, drifter, Temperament, hvilket allt i sjelfva verket bestämmer människans moraliska karakter, ehuru den Egenrättfärdige Filosofen icke alls vill erkänna denna del af människans Personlighet såsom människans tillhörighet, emedan han sammanfattar alla Passioner, drifter, instincter och Temperament under en vilja, som icke är människans egen, emedan denna såkallade **Egenvilja**, eller den **subjectiva viljan** är ond; och ond eller ogudaktig vill den Egenrättfärdige Filosofen icke vara. Detta påstående, att människans onda egenvilja icke är människans egen vilja, är ingenting annat än ett tjufknep i tankarne, och ett sjelfbedrägeri, ett påfund af Egenrättfärdighetens svartande, som inbillar Filosofen, att han genom detta tjufknep i tankarne, blir i en handvändning befriad från djefvulens våld, genom **sin egen väsendtliga vilja**, som alltid vill det goda och förnuftiga. Men här hjälper inga filosofiska tjufknep i tankarne. Här hjälper ingen advocatur af egenrättfärdighets djefvulen, här hjälper icke, att egenrättfärdigheten vädjar till sitt fullkomliga sjelfmedvetande; utan Filosofen bör helt simpelt bevisa, att människans **Egenvilja** icke är människans **egen vilja**.

De nya Böckernas Författare hafva famlat i mörker och

okunnighet om Själsförmögenheternas inbördes förhållande. Egenrättfärdigheten hvälfver sig i deras hjerna, som en stor hvalfisk i hafsens djup. Derföre är deras lära, i nådens ordning full af motsägelser. Det är blandning af Lutheranism och Rationalism; på ena stället antages Förnuftets förmåga att pröfva, hvad som rätt och orätt är, samt att råda öfver böjelserna; på andra stället är Förnuftet förmörkadt, förblindadt och vanmäktigt; på ena stället antages människans förmåga, "att med frihet dygden öfva," och att blifva "Englars like (?)" ; på det andra stället upphäfves denna viljans frihet alldeles: "Ack! af menskans vilja föds det onda blott." Huru kan människans vilja vara fri, om af henne föds det onda blott."

Uti Dopakten har kärlekslöftet inkommit af oförstånd. Man har tagit Frälsarens svar till den lagkloka alldeles efter orden, likasom skulle det hafva varit Frälsarens verkliga mening, att människan, efter syndafallet, kan hålla lagen genom kärleken då det likväl synes af hela sammanhanget, att Frälsaren ville sätta den Lagkloge mannen på prof, och visa honom omöjligheten att på den vägen vinna evinnerligt lif; kärlek är nämligen en passion, som hör till det organiska lifvet eller till den delen af människans personlighet, som icke kan bestämmas af människans vilja. Likväl har man sett Theologerna hänföra alla hjertats egenskaper till viljan, hvarigenom både kärlek och barmhertighet, äfven som Tron blifvit subordinerade under viljan, hvilket är en stor bock i Psychologien, och stridande emot Augsburgska Bekännelsens 18. paragraf. Genom Passionernas subordinerande under viljan, har man tillegnat viljan kraft, som hon icke eger, hvarken i fysiskt, Psychiskt, Metafysiskt eller moraliskt hänseende. Hvarken ångern eller Tron eller kärleken beror af människans vilja, utan snarare är viljan beroende af dessa i hjertat verkande krafter, emedan viljan, enligt våra symboliska böcker, förhåller sig "pure passive" i omvändelsen, och kan således icke åstadkomma någon Tro eller kärlek, emedan allt sådant är den Helige andes verk i hjertat.

Skulle det hafva varit Frälsarens verkliga mening, att kärleken, som, före syndafallet möjligen kunde stegras till en moralisk passion, starkare och beständigare än andra passioner, äfven efter syndafallet, kan stegras till den grad, som Samvetet kräfver: så skulle icke Apostlarne hafva framställt Tron, såsom det enda medel å människans sida, hvarigenom hon kan fräslas från syndens skuld och straff, eller få Samvetsfrid. Apostelen Paulus svarade icke på samma fråga, som framställdes af Fångvaktaren i Philippi: "hvad skall jag göra, att jag må få evinnerligt lif?" han svarade icke: "du skall älska Herran din Gud af allt hjerta, af allo själ och af all håg"; Utan: "tro på Herran Jesum, så varder du och ditt hus saligt".

Deraf synes tydligen, att Apostlarne icke hade fattat Frälsarens ord så, som skulle kärleken, som visserligen före fallet har

varit den subjectiva salighets grunden, äfven efter fallet tjena till salighets grund, likasom skulle menniskan genom kärleken kunna förvärfva sig samvets frid. Luther kände ganska väl af egen erfarenhet, att kärleken uti menniskans nuvarande förderfvade tillstånd, kan på intet vis motsvara Samvetets fordringar, eller förskaffa menniskan samvets frid. Derföre satte han Tron såsom det högsta mål hvartill den förnedrade menniskan kunde sträfva. Tron blef den "källa, hvarifrån alla goda gerningar härflyta skola."

Hvarföre tordes han icke sätta kärleken till motiv för menniskans handlingar? Emedan han kände, att kärleken är så svag; han kände, att kärleken till det jordiska är större, än kärleken till Gud. Också har man sett kärleken hos benådade själar, endast tidtals, eller vissa Ögonblick vara kännbar i hjertat, men deraf följer icke, att den alltid är lika stark, som vid de tillfällen, då den är kännbar, ehuru Egenrättfärdigheten velat inbilla mången, att han har ett större mått eller en större grad af kärlek, än han verkligen har. Mången, har af brist på sjelfkänedom blifvit bedragen på sitt eget hjerta, liksom Petrus före fallet, och nådatjufvarne, som sakna sjelfkänedom, äro fullt och fast öfvertygade, att de älska Gud öfver allting ehuru deras gerningar visa att de "älska vällust mer än Gud."

Det sämsta af allt i de nya böckerna är, att de icke göra någon åtskillnad emellan Christna och ochristna, emellan verkligt benådade och hedningar, derföre heter det allestädes: älskade Christne! liksom alla munchristne och döpta hedningar voro verkliga Christna. Genom sådant munväder har också den säkra hopen blifvit insöfd i den ljuftva inbillningen, att alla äro Christne, alla bli saliga.

Vi vilja här framställa ett förslag till ändring i den nya Handboken, som närmast öfverensstämmer med det verkliga själa tillståndet i Christenheten; och då kyrkan är så nära förenad med staten, att någon ändring i formuläret icke får ega rum efter sig företeende omständigheter, så bör formuläret åtminstone vara så inrättadt, att det icke befordrar liknöjdheten, ljumheten, och Religions föraktet i stället för att motverka det onda. Vi börja här med Dopacten. Sedan Presten uttrönt, att barnet är odöpt, börjar han acten på följande sätt.

I Guds Faders och Sons och den Helige Andes namn. Amen!

I som här församlade ären, hafven hört af Guds ord, att alla menniskor födas i synd. David säger: I synd är jag född, och med synd hafver mig min moder aflat. Derföre är också detta barn, som nu framhafves till dopet, af naturen ett vredenes barn, för den inneboende arfsynden och kan icke på annat sätt frälst varda ifrån syndens skuld och straff, än genom den allmänna försonings nåden i Christo, som väl tillbjudes alla menniskor, men kan endast af de rätt trogna anammas: och då vår Frälsare har sagt: att barnen höra himmelriket till, icke

för deras egen syndfrihet utan derföre att de tro på Honom, som Fadren sändt hafver till en medlare och försonings offer för våra synder; allt derföre boren I icke tvifla, om detta barns salighet, ej heller tro, att det är onödigt, att föräldrarne bära sina barn till Jesum; utan fast heldre boren I vara öfvertygade derom, att barnavännen Jesus emottager de späda i sin famn, och välsignar dem, i synnerhet om föräldrarne med troende hjertan öfverantvarda sina barn i Herrans händer. Gud, som ej de spädas röst föraktar, har hört Ismaels röst ifrån marken, derföre att han var Abrahams säd; men hedningarnes huggorma afföda har han icke hört, när deras hedniska föräldrar offrade sina barn åt denna verdens afgudar.

Kommen ihåg föräldrar; och I Faddrar, som i föräldra stad och ställe ären, då I nu frambären detta barn till Jesum, att I boren frambära barnen med ett ödmjukt, förkrossadt och troende hjerta, emedan de otrogna, de obotfärdige, de verldsligt sinnade föräldrarne, göra sina barn till helvetets barn, värre än de sjelfve äro. Utan I omvänder Eder och varden såsom barn, skolen I icke ärfva Guds rike. Att barnvännen Jesus icke föraktar de späda, visar oss Evangelisten Marcus i sitt Evangelium, då han skrifver till de Christna sålunda: De båro fram barn till Jesum. o.s.v.

Sedan detta stycke är läst lägger Presten sin hand på barnets hufvud och läser Bönen Fader vår. Dernäst läsas de vanliga Bibel språken, som angå döpelsens Sakrament.

Dernäst läses Tron, hvarefter Presten frågar föräldrarne, Faddrarne, Församlingen: **Ären I nu öfvertygade derom, att detta barn har den saliggörande tron, och det hörer himmelriket till:**" (Ja).

Ären I öfvertygade derom, att arfsynden, som vidlåder detta barn, är förlåten i himmelen; då jag, såsom Christi tjenare, förkunnar denna syndaförlåtelse på jorden? (Ja)

Nu går Presten till barnet och säger: Barn! emottag det heliga korstecknet i ditt hjerta, till ett tecken att hvarje Christen måste bära Jesu kors i tålmod.

Vidare frågar Presten Faddrarne: viljen I, som i Föräldrars stad och ställe här tillstädes ären, genom Guds Nåd vaka öfver detta barn, att detsamma, som genom arfsynden är af naturen ett vredenes barn, och genom Föräldrarnes förvållande råkat i djefvulens våld, men nu genom nåden i Christo, genom tron anammad, har fått sina synders förlåtelse, hvilken jag, såsom Christi tjenare, förkunnar på jorden, att det icke får **tillfalle**, att åter genom uppsåtliga synder, falla i djefvulens våld, hvarifrån det nu blifvit frälst genom tron på Christum; och om så hända skulle, att detta barn, oaktadt all Eder vaksamhet och omvårdnad, dock icke kan undvika att falla i uppsåtlig synd, viljen I då genom Guds nåd förmana detta barn till en sann ånger, bättring och omvändelse, att det må sjelf kunna

af säga sig djefvulen, och alla hans gerningar och allt hans väsende, när det kommer till sitt fulla förstånd? (Ja).

Så hören då I föräldrar, och I Faddrar, som hafva trädt i föräldrars ställe. Barnavännen Jesus säger: ser till, att I icke förargen någon af dessa små, som tro på mig. Amen.

Sedan säger Presten till barnet: Barn! **vill du på denna din tro varda döpt, och genom dopet upptagas i de heligas samfund?** Faddrarne svara på barnets vägnar. (Ja). Derefter tager Presten barnet, och döper det i Fadrens, Sonens och den Helige Andes namn. Sedan säger Presten: Nu är detta barn, som genom tron och syndernas förlåtelse hörer himmelriket till, genom Dopet upptaget i de heligas samfund, och derföre bör ingen tvifla på dess salighet, så länge, som detta barn är i nådaståndet, är det ett Guds barn; och om Herran behagar kalla detta barn till sig i himmelen, medan det står i nådaståndet, så bör ingen missunna det den himmelska glädjen; men skulle det ock vara Herrans vilja, att detta barn skall lefva och växa opp i verlden, så visar oss den sorgliga erfarenhet, som vi haft af andra barn, allt ifrån verldens begynnelse, att detta barn, lika litet som andra barn lärer kunna hålla sitt döpelseförbund: derföre I föräldrar, besinnen i tid, hvad Eder frid tillhör; ty af Edert kött och blod, har detta barn blifvit förderfvadt, af Eder har detta barn fått synden och döden i arf; sen till att I icke genom Edert elaka efterdöme, eller genom flathet, och efterlåtenhet i barna uppfostran, förargen någon af dessa små, som tro på Jesum: ty många föräldrar göra nu för tiden sina barn till helvetets barn värre än de sjelfva äro.

Sist vänder sig Presten till barnet och säger: Herren välsigne dig barn, och bevarer dig, o.s.v.

Uti detta förslag, torde mången förarga sig deröfver, att föräldrarne anses vara skulden dertill, att barnet råkat komma i djefvulens våld.

Men om något tillräknande af Adams synder, skall rimligtvis kunna lämpas på de späda barnen, "peccatum Adami imputator posteris Ejus" så måste detta förstås sålunda, att barnen få lida för föräldrarnes synder, och detta de späda barnens oskyldiga lidande måste falla tyngst på föräldrarnes samvete om de hafva något samvete. Det är först och främst en lekamlig plåga, som föräldrarne hafva ådragit sina barn, och derföre föll denna synd tungt på Davids samvete, när första barnet af Bathzeba låg sjukt, ty David hade ett ömt samvete. Han kände tydligen, att det var för hans skull, som det oskyldiga barnet fick lida; men då barnet vardt befriadt ifrån det kroppsliga lidandet genom döden, gick sorgen öfver hos David, emedan barnet nu var i en bättre faders vård. Vanliga förhållandet är likväl sådant att föräldrarnes sorg ökas efter barnets död, i stället för att minskas; om man undantager några fattiga, som

glädja sig deröfver, att de blefvo befriade från allt besvär genom barnets död. De lekamliga plågorna äro redan ett svårt syndastraff, som barnen måste lida, för föräldrarnes synder allt ifrån Adam; men den eviga döden, som föräldrarne led ifrån led, ja! ända från Adam, ådragit sina barn är ett ännu svårare syndastraff; ehuru det strider alldeles emot Förnuftet, att Gud straffar så barnen för föräldrarnes synder: **“Jag är en stark nämnare, mächtig att straffa föräldrarnes missgerningar inpå barnen, allt intill tredje och fjerde led på dem, som mig hata.”**

Här menas i synnerhet ett Psychiskt lidande, eller temperaments lyten, som gå i arf ifrån föräldrar till barn och de många lidanden och olyckor, som följa af ett olycksaligt temperament. Temperaments lyten och temperaments dygder, framstå tydligast hos Kains och Seths efterkommande. Det var sannerligen icke någon sådan dygd, som Filosoferna kalla för dygd, som fanns inom släkten Seth och hans efterkommande; icke heller var det en sådan Christendom, som vi nu kalla för Christendom, som fanns inom Seths släkt; ehuru Seths efterkommande kallades för Guds söner. Utan det var en temperaments dygd, som herrskade inom släkten.

Denna dygd var icke en produkt af den moraliska viljan, som är nedlagd i förnuftet, hvilken dygd Filosofen erkänner för dygd; emedan en sådan dygd är människans eget verk; det är jaget eller sjelfvet, som frambringa en sådan dygd; icke heller var det en sådan Christendom hos Seths efterkommande, som vi nu kalla för Christendom; utan det var helt simpelt en temperaments dygd; det var med ett ord den naturliga fromheten, hvilken moralisterna icke anse för någon dygd, emedan den icke beror af människans egen vilja. Den naturliga fromheten kan snarast anses som en medskapad nådegåfva, som människan icke bör förakta, ehuru människan ingenting dermed förtjenar. Med ett ord “Peccatum adami imputator posteris ejus” d.ä. uttydt: Adams synd tillräknas hans efterkommande sålunda, att barnen måste lida oskyldigt för föräldrarnes synder, både andeligen och lekamligen, och för denna orättvisa kunna vi icke egentligen anklaga skaparen, som icke vill någon syndares död; utan snarare är det djefvulen, som rå för denna orättvisa, och de naturliga föräldrarne, som låta passionerne herrska; de låta djefvulen regera i det syndiga köttet, och derföre böra de äfven påminnas om sin syndaskuld; så ofta deras barn döpas.

Såsom förut nämnt är, bör barndopet ske mera för föräldrarnes och församlingens skull, än för barnens egen skull; likasom och barndopet är en bekräftelse på det inre benådade tillståndet, till styrka för föräldrarnes och församlingens tro, att barnet är Guds barn, då det blifvit genom Dopet upptagit uti de heligas samfund, som också har magt att förlåta synder på jorden. Det är visst i sin ordning, att vederdöparen vilja

skaffa bort barndopet, såsom opus operatum; men det är också i sin ordning att bibehålla barndopet, för att derigenom häfva föräldrarnes och församlingens tvifvel om barnets verkliga själatillstånd; ty ända sedan Augustini tid har Christna församlingen tviflat, huruvida odöpta barn blifva saliga. Det har allt sedan den tiden blifvit för föräldrarne en samvets sak att bära sina barn till Jesum.

Och om vederdöparena icke sjelfva hafva ett sådant samvete, som fordrar ett sådant barnens offentliga frambärande till Jesum; så böra de åtminstone hafva så mycken ömtålighet för andras samveten, att de icke, liksom Lärjungarne "näpsa" dem, som barnen frambära; ty Lärjungarne mente, att det var onödigt att bära barn till Jesum; de föreställde sig, att Jesus hade annat att göra än att pyssla och leka med barn; men vi hafva nu efteråt förnummit, att barnens frambärande till Jesum hade sin grund i en djupare känsla hos mödrarne; det var ett heligt kraf, en moralisk passion, som borde tillfridsställas; det är för en moder någonting högt och heligt, ja! t.o.m. för hennes hjerta oändeligen ljuft och tillfridsställande, att se sina barn i Skaparens knä, att se dem i Frälsarens famn, att se honom lägga sina händer på barnen och välsigna dem.

Denna syn är i en moders hjerta lika mycket, som halfva himmelriket. Ty om hon också sjelf känner sig ovärdig att komma Frälsarens Person så nära; måste hon dock lifvas af det saliga hoppet, att om hon också sjelf blefve ett barn, om hon kunde bli så liten, att hon rymdes i Frälsarens famn, visst finge hon då den nåden att luta sitt hufvud mot Frälsarens bröst. Detta för de mödrar, som bära sina barn till Jesum.

Uti konfirmations acten hafva de nya Böckernas Författare gått lika långt som Korah, Dathan och Abiram uti sitt omdöme om folkets helighet. Desse hedersmän påstodo, att "hela folket är heligt", ehuru Herren var förtörnad öfver folkets olydnad. Om stats Religionens grundsattser voro så beskaffade, att Presten ansåges vara en Competent andelig domare; så kunde det vara sannolikt, att Prestens omdöme om Nattvardsbarnens inre tillstånd, vore öfverensstämmande med sanna förhållandet, då han skall säga "**Dessa barn äro Dina**". Men nu anses icke presten ej heller någon annan vara Competent att döma i andeliga ting. Och om någon upphäfver sig till en andelig domare anses han vara en Jesuit, en andeligen högfärdig bängel, som icke bör tålas i ett fritt samhälle; ty hela folket är heligt. Och i Catechesen heter det om sanna Christna, att endast Gud ser och känner dem.

Huru kan då Presten tillägna sig förmågan att döma, då han uti Confirmations Acten försäkrar hela församlingen: **att dessa barn äro Dina**; det vill säga: att dessa Barn äro Guds Barn och sanna Christna. Hvarifrån har nu Presten fått den magten

att förkunna en sådan dom öfver skriftebarnen, då han annars icke är värdig eller Competent att döma en hora, som vill kyrkotagas om hon är i det tillstånd, att hon kan upptagas i de heligas samfund; Presten är ju i detta fall så bunden af den verldsliga lagen, att hans samvets dom gäller ingenting. Men när det är frågan om en sjuk, som skall skriftas, då anses presten vara competent att döma om den sjukes själatillstånd; och här i confirmationsacten anses presten vara så säker i sitt andeliga domare säte att han får förkunna en ovillkorlig dom öfver Skriftebarnen, då han säger: dessa Barn äro dina; de äro allesammans Guds barn och sanna Christna. Vore det icke mera öfverensstämmande med tids anden och den allmänna folktron, att Presten suspenderade sitt Eget omdöme, såsom varande inkompetent att döma i andeliga ting, och sade helt simpelt: Gud allena ser och känner, hvilka, af dessa barn äro Guds barn och sanna Christna; oss tillkommer icke att döma öfver deras hjertan; och derpå kunde Presten ställa till Barnen den frågan: Tron I nu sjelfva, att I ären Guds barn och Jesu Christi medarfvingar?

Dervid kunde visst hända, att mången svarade Ja, som dock hade en död Tro; och mången, som är verkligen väckt, kunde svara Nej, enär han icke ännu fått Guds andes vittnesbörd om sitt nådastånd; men Läraren kunde just derigenom få tillfälle att närmare pröfva deras Tro, som föregifva sig hafva Trona, och dervid kunde han visst icke undgå, att gå in i specialiteter eller låta Barnen hvar för sig omtala omständigheterna vid väckelsen, omvändelsen, pånyttfödelsen; barnen måste då framhafva sina erfarenheter i nådens ordning: vid denna pröfning kunde också lätteligen hända, att många, som tillegnat sig Barnarätten i Guds rike, blefve alldeles svarslös, emedan han hade ingen ting att andraga såsom grund för sin tro. Hvar och en, som icke har subjectiva grunder för sin öfvertygelse, måste blifva mållös, när frågan ställes directe till hjertat.

Men så stor är djefvulens magt i vårt land, att en sådan pröfning skulle förefalla de flesta stånds personer, som Jesuitism och fanatism ty dessa Rationalister, hafva ingen annan religion, än den naturliga, den hedniska, som är grundad på Egenrättfärdighet och andeligt högmod. Så talar den stolta Rationalisten: När jag uppfyller Mina pligter; så behöfver jag icke frukta hvarken för Gud eller menniskor. Och för djefvulen fruktar en sådan hjelte alldeles icke, ty han tror icke, att det finnes någon djefvul. Men i sjelfva verket drifver han ut sina djeflar med Beelzebub, som är djeflarnas öfverste: han kufvar sina passioner med Egenrättfärdighetens svartande.

Annars veta vi nog huru det nu står till med Skrift skolan. Dit församlar sig en ungdom, som ingenting annat lärt i föräldra huset än odygder och sjelfsväld; ofta har denna ungdom ingenting annat sett än ett ogudaktigt lefverne; fylleri, slagsmål, otukt, små skälmstycken m.m. sådant har ungdomen

lärt sig hemma. När denna ungdom kommer på Skrift Scholan, så är det ingenting annat än världen, som leker i hågen; de flesta skulle alldeles icke bevista skrift scholan om dermed icke vore förknippade vissa världsliga afsigter och förmåner, såsom rättigheten att träda i äktenskap, rättigheten att vittna, o.s.v. Den allmänna folktron har och under tiden blifvit sådan, att barnen icke lefva på föräldrarnes ansvar, sedan de gått till Nattvarden; de anse sig nästan för myndiga, så snart de blifvit admitterade till nattvarden. De flesta komma till skrift Skolan, liksom för att ju förr dess häldre hafva gått igenom denna besvärliga kurs, för att sedan kunna lefva så mycket friare på egen hand. Under sjelfva Skrift Skol tiden fortsätta pojkarne sina skälmstycken, ofta midt för Lärarens ögon. Också äro sådane Lärare rätt sällsynta, som hafva sådant väsende, att de kunna ingifva respect, och ännu färre de, som hafva andan hvar med de kunde verka på hjertat.

Det hela af Nattvards undervisningen blir oftast, en utanläxa, och deraf händer, att Nattvardsungdomen, blifver efter nattvards läsningen sämre, men icke bättre: de flesta kasta boken under bänken emedan de nu ingenting vidare hafva att frukta af Presten emedan äfven de vanliga husförhören ske mera pro forma. Huru kan man då vänta, att någon väckelse skall ske, då Läraren sjelf deltagar i världens nöjen, dansar, går på kalaser, spelar kort och pratar allehanda världsligt med sina åhörare. Om han just icke sjelf är begifven på starka drycker, fordrar dock hedern, att han skall traktera sina tionde gifvare med en sup brännvin, och genom detta Lärarens efterdöme, varder den djefvulska drycken helgad till sitt rätta bruk. Sådant är nu allmänna lefvernet i svenska kyrkan.

Föreställom oss nu, att en Prest, som tar sig en sup på fisken när han reser på husförhör och kanske äfven en half på gröten, om så skulle behövas, och dess emellan pratar med Bönderna, om hästar och andra fäkreatur, men predikar också stundom Evangelium med knytnäfvar, när någon full bonde kommer och retas med honom måste, sitt Embete tillmätigt först förklara för skriftebarnen, läran om dygden och visa dem, att dygden belönar sig sjelf, och varder ytterligare belönad, dernäst han äfven visa för ungdomen, att dygdens utöfning icke vore möjlig, om menniskan icke hade en fri vilja, samt att menniskan med förnuftet kan pröfva hvad henne sundt och nyttigt är både i denna och den tillkommande ande världen; slutligen frågar han barnen: erkännen I nu, att denna är den rätta vägen till saligheten och barnen svara: Ja.

Då frågas: är denna lära verkligen rätta vägen till saligheten? och fanns det icke någon annan väg till saligheten, än den som hedningarne vandra, genom friheten i viljan till dygden, genom hvilken de tro sig ernå samvetsfrid i evigheten? Dygden har ju alltid varit det högsta mål, hvartill de visaste ibland hedningarne sträfvat; och likväl är det nu ganska osäkert om

någon enda själ uppnått dygdens höga Ideal. Dygden är också den enda vägen till saligheten, på hvilken Egenrättfärdigheten förer menniskan då hon icke känner Frälsaren och försonings verket.

Sedan Presten sålunda förklarar för skrifte barnen, läran om friheten i viljan och dygden, kommer han till slut med kärleken, som är på sätt och vis en öfverloppsgerning för den, som har dygden i peruken; ty den, som icke bryter emot Guds Lag och Samvets lagen, hvarken med tankar, begär eller gerningar har redan uppfyllt allan rättfärdighet, och behöfver icke, för att vinna samvets frid, lägga kärleken dertill; också har ingen hedning uti sin dygdelära talt om kärleken till Gud, såsom någonting nödvändigt, för vinnande af samvetsfrid i evigheten; Ingen af hedningarnes dygde Lärare har någonsin sagt, att menniskan bör älska Gud Personligen; men det goda bör menniskan eftersträfva och älska, så hafva de lärt, och må detta nu vara i sig sjelf oklanderligt så vidt menniskan kunde realisera det godas Idé, det är: om menniskan älskar och eftersträfvar det goda och kan dock icke göra det goda; så är hon lika när som fjär.

Menniskan kan dock icke genom den så högt beprisade dygden blifva **“positive god”** och vi kunna nu icke erinra oss om någon ibland Grekelands visa påstått, att menniskan kan blifva “positive god”; såsom en del af sednare tidens Egenrättfärdige dygdelärare påstått; icke allenast att menniskan kan **blifva** positive god genom “fri kärlek” till det goda, utan att hon **är** positive god (af naturen?) genom den goda viljan. Så långt i fullkomlighet, eller rättare sagdt i Egenrättfärdighet tror jag icke, att forntidens vise hade kommit: det högsta mål, hvartill forntidens vise kunde upparbeta sig var **“kärleken till goda”**. Det var en sträfvan efter fullkomligheten sjelf.

Ehuru det nu visar sig af Erfarenheten, att ingen Prest kan så förklara dessa saker för skrifte barnen, att de kunna sjelfve inse och begripa att menniskan **har en fri vilja**, på samma sätt, som Presten tror sig begripa det, likasom och läran om dygden, såsom den nu förekommer i Catechesen icke lärar kunna så förklaras af Presten att Skriftebarnen kunna begripa lika klart, som Presten tror sig begripa, **“att dygden lönar sig sjelf, och varder ytterligare belönad,”** likväl kan en Lärare, som sjelf har dygden eller Egenrättfärdigheten till salighets grund, gifva skriftebarnens vilja en falsk rigtning, så att de, i stället för att söka sin salighet i **“Tron allena utan gerningar”**, det vill säga i **“Christi rättfärdighet”**, upprätta sin egenrättfärdighet, hvartill tyvärr menniskan är af naturen ganska benägen, så vida egenrättfärdigheten är djupt inrotad i menniskonaturen, och är så mycket farligare, som den samma Egenrättfärdigheten, kan omskapa sig till en ljusens Engel; den uppenbarar sig i den naturliga menniskans medvetande som det högsta goda, som menniskan bör eftersträfva och

älska, i synnerhet då, när denna svarta ande uppenbarar sig som en sanningens tolk, som ger människan mod och kraft att strida emot de "orena andar", som icke kunna omskapa sig till Ijusens Englar.

Således var det ingenting annat än Egenrättfärdigheten, som hade bevarat den dygdiga Fariseen, ifrån gröfre laster och brott; och ännu i denna dag bevarar Egenrättfärdigheten och hedersdjefvulen mången dygdig hora från hordomssynd; den ärlige tjufven bevarar Egenrättfärdigheten ifrån Stöld och tjufveri; och ehuru väl allmogen i allmänhet icke kan komma så långt i Egenrättfärdighet, som Filosofen och de bildade Fariséerna, träffar man dock en och annan ibland allmogen, som väl medgifver, att han är en stor syndare, men blir ock desperat om man påstår, att läran om dygden, som står i vår nya Cateches, är en falsk lära.

Allmogen har så vida Egenrättfärdigheten till salighets grund, som den icke kan komma till någon rätt syndakänedom, icke heller till någon rätt syndaånger så länge som presterna i allmänhet drifva på Läran om Helgelsen, innan syndaren blifvit väckt och benådad. De predika Lagen, icke till väckelse, utan till helgelse, och detta för den sorglösa hopen, som ännu lefver i ett slags oskyldighets tillstånd; de "göra drickes karet rent utvärtes" innan det blifvit renadt invärtes. **"Af Lagen kommer syndens kännedom"**, men af Lagen predikad till helgelse blott och icke till väckelse, kan ingen sann syndakänedom uppkomma.

Sådane äro de "Laglärare", som Luther bestraffar; de bestraffa icke de hedniska laster, som gå i svang i församlingen, såsom krögeri, fylleri, otukt, slagsmål, svordomar, högfärd i klädsel o.s.v. utan de predika läran om dygden och helgelsen för döpta hedningar, som ännu icke veta annat än, att de lefvat ärligt, redligt, dygdigt och Gudfruktigt inför Gud och människor.

Ty frågar man hvilken som häldst bland den sorglösa hopen, har du stulit? nej! Gud vare lof. Har du gjort hor? nej. Gud vare lof. Har du varit full? nej; Gud vare lof, alldrig så, att jag mistat förståndet. Har du bedragit din nästa i handel och vandel? nej, alldrig. Du har således ingen synd på ditt samvete, som du behöfver ångra? "nej intet, som jag vet." nå! Du harju ändå sagt, att du är en stor syndare, men huru kan du vara en stor syndare, när du icke har någon synd på ditt samvete? Svar. Man kan ju synda med tankarna. Fråga: har du haft någon ond tanke idag? Svar: Ja hvilken människa kan just komma ihåg allt? Fråga: när har ditt samvete blifvit väckt? Ja det vet jag icke. Fråga: tror du, att du kan blifva salig, när du dör? Svar: Ja det tror jag visst; det vore väl synd, att tänka annat. Fråga: när har du blifvit en Christen? Svar: En Christen? det har jag väl blifvit i dopet. Fråga: har du någonsin brutit ditt döpelse förbund? Svar: hvilken människa är det som icke

har brutit sitt döpelseförbund? Fråga: Men Guds ord visar ju, att hvar och en menniska som brutit sitt döpelse förbund, bör genom sann ånger, bättring och lefvande Tro förnya sitt döpelse förbund; när har du nu varit i syndaångern? Svar: Jag ångrar mina synder hvar dag: **den gamle adam skall genom daglig ånger och bättring fördränkas och dödas.**

Här börjar redan Egenrättfärdigheten och hedersdjefvulen att göra ormens krumbugter, och tager Guds ord till skydd för sin lögn. Fråga: när har du gjort den sanna bättringen? Svar: Bättring gör jag hvar dag. Fråga: när har du blifvit omvänd och pånyttfödd? Svar: i dopet. Ja men du har ju brutit ditt döpelse förbund, och således fallit ur det nådastånd, hvaruti du blef upptagen i dopet; när har du nu fått förlåtelse för de synder, som du begått efteråt? och när har den lefvande Tron blifvit upptänd i ditt hjerta? Svar: Ja, det är en sak, som icke angår Er. Ni måtte visst vara en Läsare efter ni på detta sätt vill utransaka en hemlighet som Gud allena vet och känner.

Just på denna punkt ungefärligen står nu den säkra hopen i Lutherska kyrkan; Det är ingenting annat, än Egenrättfärdigheten, som ligger i botten såsom salighets grund; ty när den säkra hopen säger: icke har jag stulit, Gud vare lof, icke har jag horat, Gud vare lof, icke har jag bedragit någon, Gud vare lof; så är detta ingenting annat än den Fariseiska Egenrättfärdigheten som säger: Jag tackar dig Gud, att jag icke är som andra menniskor, orättfärdig, röfvare, horkarl, eller ock som denna Publiken; det vill säga: jag är icke en sådan skrymtare, som det fördömda Läsarpaket. Och till denna Egenrättfärdighet hos allmogen halv Nikodemus. Presten predikar för den blinda hopen: "utan helgelse, kan ingen se Herran" och "menniskan för att himlen vinna, måste blifva Englars like." Allt detta tillegnar sig nu Egenrättfärdigheten, som gerna vill vara en "Engel" och tror (inbillar) sig vara en Engel, ehuru han är en djefvul, och säger: "Allt detta hafver jag hållit ifrån min ungdom;"

En ny påminnelse om dygden, finner han i Catechesen "dygden belönar sig sjelf och varder ytterligare belönad," och i nya Psalmboken: "mig du ensam gaf den lott att med frihet dygden öfva, ty du håller dygden kär, då den hjertats offer är." Ps.38: 4 i nya Psalmboken. Och i Psalmen 296: vers 3 "men för ett dygdigt bröst, En Gudi helgad själ har ock hvar dag sin tröst!" Och versen 4: "Förnuftet lag och gräns åt mina nöjen gifve." — Då skall ett oskuldsfullt (?) ett måttligt tids fördrif, förnya håg och kraft till verksamt dygdelif: Det är förmodligen, dans, kortspel och andra sinliga nöjen som här kallas för "oskuldsfullt tidsfördrif"; och sådant skall nu befordra "ett verksamt dygdelif." Till och med "Guds Son var glädjens vän," enligt samma Psalm.

Kan man höra huru behändigt och listigt Förnuftet här talar

för sin sjuka mor. Hvar har man hört, att Guds Son tar del i verdens nöjen och syndiga tidsfördrif? Månne på bröllopet i Cana? men der var han just icke särdeles belåten med sin egen moder hvilket kan höras af hans svar: qvinna hvad hafver jag med dig? och för öfrigt vet man icke om det fanns någon dans på bröllopet. Ibland Judarnes tidsfördrif omtalas icke dans, och ännu mindre har man hört talas om dans, spel och Comedier ibland de första Christna. De alfvarsamme Romarena dansade icke, det föreföll dem som barnsliga upptager. Man kan taga för afgjordt, att Guds Son aldrig har deltagit i några syndiga nöjen och tidsfördrif. Man har sett honom gråta, men aldrig har man sett honom le. Davids dans framför arken var någonting helt annat än de hordansar, som nu för tiden recommenderas; och Luther säger: "blif först ett barn och dansa sedan."

Men sådana dansar som Davids och Luthers andeliga barndans betraktas nu af våra skenheliga skrymtare, och egenrättfärdiga dygdemönster i Tidningarne, som en hädelse emot Gud och helgedomen. Så alldeles bakvändt kan verlds hopens omdöme om dans blifva, att den andeliga dansen betraktas som en hädelse emot Gud och helgedomen, men verdens hordans, som är animerad af sjelfva hordoms djefvulen, betraktas som ett "oskuldsfullt tidsfördrif," som skall befordra ett "verksamt dygdelif". Ett sådant lättsinnigt omdöme, kunde hafva passat en Epicuré, men alldeles icke en Christilig Psalmboks författare.

Om presten i stället för att göra drickeskaret utvärtes rent, genom sin dygdelära, genom Lagens predikande till helgelse, hvarigenom endast Egenrättfärdigheten stegras till salighetsgrund, ville göra "drickeskaret rent invärtes" genom lagens predikande till väckelse, genom Evangeli predikan till försoning med Gud (rättfärdiggörelse) så kunde han sedan få predika lagen till helgelse för benådade själar; då ginge det efter Frälsarens ord: görer först drickeskaret rent innan till. Men i sådant fall finge han icke för en sorglös församling predika **om dygden**, utan om "**odygden**", icke om **helgelsen** utan om "**ohelgelsen**"; han kunde icke säga: "**dygden belönar sig sjelf och varder ytterligare belönad**" utan snarare: dygden (egenrättfärdigheten) måste bort ifrån peruken, emedan den utestänger syndare ifrån nåden: det ginge icke ann predika så: "menskan, för att himlen vinna, måste blifva Englars like", utan snarare tvärt om "menskan för att himlen vinna måste blifva djeflars like"; och ehuru detta låter så tvärt emot hvart annat, att Förnuftet hisnar af fasa och förvåning, är det likväl en evig sanning i nådens ordning, att menskan för att himlen vinna, måste blifva en "**botfärdig djefvul**"; ty en "**botfärdig Engel**" behöfver ingen nåd. Menniskan måste känna sin djefvulska natur, innan hon kan blifva rätt angelägen om frälsning genom nåden. Härpå syfta Apostelens ord: **hvarest synden öfverflödar, der öfverflödar nåden ännu**

mer.

Om nu Presten har egenrättfärdigheten till salighets grund, så förklarar han nådens ordning för skriftebarnen så, som han blifvit lärd i Gymnasium och i högskolan: *"menniskan är positive god"* (Petrelli). *"Ingenting är godt utom den goda viljan"* (Martensen). *"menniskans väsendtliga vilja, vill alltid det goda och förnuftiga."* (Martensen). *"När människan fullgör sin egen väsendtliga vilja, så fullgör hon Guds vilja"* (Martensen). *"Menniskans onda egen vilja är icke människans egen vilja"* (Martensen). *"Menniskan har en vilja, som icke är hennes egen."* (**Petrelli**). *"Menniskan måste hafva en fri vilja, för att kunna födas på nytt."* (Petrelli). Och så resten av **nya Catechesen**: *"dygden belönar sig sjelf, och varder ytterligare belönad."* o.s.v. ur nya Psalmboken: *"I en kraft att ondt och godt med förnuftets domar pröfva, mig du ensam gaf den lott, att med frihet dygden öfva."* *"Menskan för att himlen vinna, måste blifva Englars like."* **Och i Gudaläran**: *"Fadren som kallas den första Personen; o.s.v. "Christi Gudom förringas icke derigenom, då man antager, att Christus s. t. v. kan kallas för en Gud, som han hade större förstånd än andra människor"* (Ignell). I läran om **Englarne**: *"djefvulen, som förledde människan till affall, var den skapade anden"*, (menniskans egen ande, som var viljans organ. Martensen i moral Filosofiens system, men uti Christeliga dogmatiken, tyckes han dock antaga en personlig djefvul, som icke är människans egen ande; dock äro en del Englar endast personifierade naturkrafter.) *Synden är icke något brott emot Gud personligen, utan endast emot lagen* (**Bruhn**). *"In effictis vero fidei criteriis numerandae sunt sensationes internae"* (Bruhn) d. v. s. de inre känslorna (syndakänslan, nådakänslan, eller den kännbara ångern, och den kännbara nåden, (andans verkningar) äro att räkna ibland tillgjorda eller inbillade kännemärken på tron.

Allt sådant och ännu mycket annat, kan den rationalistiske Presten plugga in i Skriftebarnen, och sluteligen frågar han: *"erkännen I, att denna lära, är en Gudomlig sanning, och den rätta vägen till saligheten?"* Ja.?! Det förstås, att Skriftebarnen måste svara ja på alla frågor, som Presten läser opp ur handboken ty i vidrigt fall måste de för den gången gå miste om alla de jordiska förmåner, som Lärjungarne hade påräknat genom sin Scholgång.

Den ena hade ernat begifva sig i tjenst, så snart han gjort ifrån sig Skrift Scholan; den andra hade tänkt gifta sig o.s.v.

Vi hafva uti ofvan anförde prof på den rationalism, som finnes i våra antagna Christendoms böcker, afskummat endast den finare gräddan af förnuftets bröstmjölk, hvilken både Justitiae Canzlern och Biskopen lemna orörd, emedan de icke uti sådana satser, som de nu anförde, funnit någon "falsk lära", alldenstund de äro antagne, som läroböcker i Scholorne, ehuru nu mera

utnämnde Biskop Martensens lära om människans vilja, ovillkorligen vänder opp och ner på hela Lutherska läran; men det får passera orördt genom den döda trons orthodoxa vinpress, emedan det är en Professor, som har funnit en sådan lära vara öfverensstämmande med den rena Evangeliska Läran. Deremot får en annan stackars Läsar predikant, icke allenast emottaga feta slängar af den förnuftiga piskan i Tidningarne, utan äfven knuffas af den döda trons vakthafvande Inqvisitorer, som icke kunna tåla annat än den dödande bokstafven; de kunna icke tåla den Lutherska lärans renhet i hjertat, utan endast i förståndet. Det kan icke vara så oäfvat, att Presten vädjar till skriftebarnens egen erfarenhet uti Confirmations acten; ty det kan hända en och annan gång, att något Skriftebarn har en verkelig erfarenhet i nådens ordning; men då bör Presten också respectera den Heliga Andas verk, icke fara fram som en ulf i fåra kläder emot de väckta; utan häldre slipa sitt rostade svärd emot draken, som regerar i den sorglösa hopen: förhålla dem deras ogudaktiga väsende, uppräknat alla deras skötesynder; visa dem, att förnuftet är förmörkadt och förblindadt, att det icke duger till domare i andeliga ting; att det icke har någon kraft, att råda öfver böjelserna; och vidare bör Presten i läran om viljan så vidt möjligt är förklara för Skriftebarnen, att viljan icke har "**liberum arbitrium**" i andeliga ting, att hon i omvändelsen förhåller sig "**pure passive**" d.v.s. har ingen kraft, att göra sig sjelf god; att människans vilja alldrig af egen kraft kan blifva god; och om någon före omvändelsen skulle inbilla sig, att han har en god vilja, så är detta ett sjelfbedrägeri; om och en omvänd Christen kan säga med Apostelen: **viljan hafver jag**: så är det likväl en falsk lära, som insmugit sig uti somliga andeliga böcker att "Gud ser på den goda **viljan**." Det står nemligen i Skriften att "Gud ser till **hjertat**", icke till viljan; och vidare bör Presten visa för Skriftebarnen, att människan är "**positive ond**", och att människans onda natur, är just den djefvul, som fått magt öfver henne; att människan sjelf icke kan af egna krafter slita sig lös ifrån sin onda natur, eller befria sig ifrån djefvulens våld, utan dertill fordras ovillkorligen den Helige Andes nåd och bistånd, som först genom Lagen uppväcker hennes samvete, och visar henne syndens skuld och straff, eller Lagens förbannelse. Guds vrede och den eviga fördömmelsen, hvilken hos en väckt människa bör vara kännbar och förnimbar, i samvetsqual och hjerteångest, icke blott en på skriftens utsago grundad öfvertygelse i förståndet, att människan är af naturen ett vredenes barn, och att hon har förtjent den eviga fördömmelsen, ty af denna "**förstånds tro**", eller muntro, varder ingen människa väckt, ångerfull, botfärdig eller förkrossad; utan Lagens förbannelse och Guds vrede måste kännas i samvetet och i hjertat.

Men just då inträder den af syndasömnen uppväckte människan i ett tillstånd, som verlden omöjlig kan tåla; ty nu visar sig

en verkelig förändring i människans moraliska karakter; den väckta människans uppförande blir redan under ruelsen och syndångern helt annorlunda än förut: världens syndiga nöjen blifva för en sådan människa en styggelse.

Deremot börjar en sådan människa att älska Guds ord; hon börjar att känna djefvulens frestelser och anfäktningar, liksom Luther; hon är ofta ängslig, sorgsen, bedröfvad, tankspridd, det vill säga hon har då **“en sorg som är efter Guds sinne som verkar bättring till salighet, den man icke ångrar.”** Men just ett sådant tillstånd kan djefvulen och världen icke tåla, det betraktas nemligen som svärmeri och fanatism. Den ångerfulla anses som tokig; den sorglösa hopen säger: “han grubblar; han läser så att han blir tokig.” Och skulle de väckta till på köpet börja utöfva den Hel. andes straff Embete, och förkunna Guds vrede och dom öfver alla förhärdade, obotfärdiga, ogudaktiga, som tro sig utan synbar ånger, utan bättring, utan omvändelse, utan pånyttfödelse, blifva salige; då blir Egenrättfärdighets djefvulen i den otrogna hopen full af hat, och nit och bitterhet; han reser sig opp som en Björn på två ben, och säger: “skall du komma och fördöma hederligt folk? Jag har hittills lefvat dygdigt och ärligt inför hvar man; och tror med Guds hjälp, att jag har ett rent, obesmittadt samvete; och har jag i någor motto brutit emot Gud, så hoppas jag, att det är förlåtet; men det förbannade Läsarpacket, ger ingen människa samvetsfrid; men jag skall lära dessa andeligen högfärdiga bänglar, att veta hut: Jag skall ange dem för Länsman, (eller Presten) att de hålla olofliga sammankomster.”

Och Presten, som väl borde veta, att Luthert har grubblat, att han har varit lika sträng som Läsarena att fördöma hederligt folk, kan dock icke finna sig i detta “ohyggliga svärmeri”, utan säger: “mitt Samvete ålägger mig och min Embets pligt fordrar, att jag i tid försöker att stäfja detta ofog: jag måste rapportera till Consistorium och begära Biskops visitation”. Just så har det nu gått till i Sverige; den svenska kyrkan ger ingenting efter Påfvedömet i förföljelse anda och ehuru Inqvisions väsendet i Sverige väckt ett stort uppseende utomlands, hvarest alla Evangeliska Församlingar ogillat detta förföljelse nit fortfar dock Presteståndet, att försvara och bibehålla conventikel Plakatet, och andra oförnuftiga Lagar, som tillkommit under inflytelse af Prest fanatismens blinda nit; på hvilket man med rätta kan tillämpa Apostelens ord: de hafva nit om Gud dock icke visliga. I stället för att Presten borde blifva en Läsarpredikant, och ställa sig i spetsen för den andeliga rörelsen, och sålunda blifva dess ledare, uppträder han merändels såsom en fiende till all lifaktighet i Religionen och när han icke på annat sätt kan vederlägga Läsarens satser, måste han gripa till den världsliga lagens svärd, och anlita Länsman att predika lagen, med bojor och handklåfvar, med påstående af böter och landsflygt.

Är detta Christeligt? är det nu Länsman och Fiskalen, som skall försvara Christendomen? I den första Christna Församlingen var det likväl brukligt, att Presten försvarade den Christna läran, med fara för sitt eget lif, men nu är det Länsman och Fiskalen, som skall försvara den Lutherska renlärigheten, med den verldsliga lagens magt: **O! tempora O! mores.**

Om vi nu föreställa oss en Nattvardsungdom, som består af **sorglösa, väckta och benådade**, så borde uti Confirmations acten finnas för Presten att välja olika formulär, passande efter hvars och ens själa tillstånd; han borde hafva ett särskildt formulär för "**katechumeni**" som i den första Christna Församlingen icke ansågos värdige, att blifva delaktiga af den heliga Nattvarden, hvilken sed troligen hade sin grund dertill, att den tidens Lärare hade fått den öfvertygelsen, "att Judas såsom ovärdig icke har blifvit delaktig af Herrans heliga Nattvard." Vi kunna dock icke föreställa oss annat än att grunden för detta omdöme ligger förborgad uti en fin Egenrättfärdighet, som också ligger till grund för kyrkolagens stadgande, att Presten eger att utesluta vissa för brott anklagade och uti uppenbara synder och laster stadde personer, ehuru de kunna ega kunskap om vigten af Sakramentets missbruk. Men vi hafva den öfvertygelsen, att Judas verkligen blifvit delaktig af Nattvarden, ehuru motsatsen påstås af många. Den tidsföljd som Evangelisterna följa, visar tydligen att fottvagningen skett efter Nattvarden och Evangelisten Johannes, som var ett ögonvittne, berättar, att Jesu bedröfvelse öfver Judas, och det öfriga talet om honom skedde efter fottvagningen, äfven som den doppade betan gafs efter fottvagningen. Vi hafva äfven andra moraliska skäl som här böra tagas i betraktande. Judas och hans trosförvanter måste få åtnjuta alla de nådemedel som Gud oss, till helgelse förlänar. Ty ehuru väl, Judas kan komma med den förebråelsen i Evigheten, att hans syndaskuld blifvit större genom Nattvardens ovärdiga begående, så kan han äfven å andra sidan komma med den förebråelsen, att han icke kunde komma till Nådens åtnjutande då han icke fick åtnjuta Nådemedlen. Han kan å ena sidan säga: hade jag blifvit utesluten ifrån Nattvardens begående; så hade jag icke haft den synden på mitt samvete, att jag gått ovärdig till Nattvarden, men å andra sidan kan han ock säga: huru kunde jag komma till väckelse och besinning, då jag icke fick begagna Nådemedlen?

Här har Egenrättfärdigheten uti Judas många kryphål; men betraktar man saken från dess rätta och alfvarsamma sida, så är det lättare att vederlägga den förra förebråelsen, än den sednare, ty då Judas blifver varnad, såsom han blifvit varnad antingen före eller straxt efter Nattvardens begående, så faller ansvaret på honom sjelf; men blifver han utesluten ifrån

Nattvarden, så blir han endast mera förhärdad, såsom Erfarenhet visar, och tycker sig då hafva laga skäl, att hämnas, han tycker sig hafva laga skäl att förråda den sak som Läraren söker befrämja. Alltså bör ingen för sin ogudaktighet uteslutas från Nattvarden, så snart han har den rätta insigten i nådens ordning; så snart han vet, hvad han bör göra, för att varda salig; ty ingalunda voro Lärjungarne rätta medlemmar af Guds församling eller sanna och rätta Christna när de första gången admitterades till Herrans Heliga Nattvard; de hade ingen sann Christendoms kunskap, såsom vi nu hafva den; icke heller voro de då omvända och pånyttfödda.

OM SKRAPAN

som prosten Laestadius erhöll af dom capitlet i hernösand meddelad genom contracts prosten Sal. Antman, den 20: emars 1851

Som denna skrapa genom några insända artiklar i Norrbottens Tidning blifvit omnämnd, synes det icke vara ur vägen, att underrätta denna månads skrifts läsare, om anledningen dertill och förloppet dervid. Anledningen var följande:

Om vintern 1848, hade en Länsman vid namn Bucht, hemma från Luleå, ankommit till Muonioniska, hvarest han uppehöll sig någon tid i afsikt att sedermera begifva sig till Norrige, för att hålla sig undan vederbörandes efterspaningar, emedan han i Luleå begått någon slags ekonomisk Statskupp, som här icke kan så noga specificeras; allt nog: Länsman Bucht var på rymmare stat. Denne man lærer hafva fått något horn i sidan till Läsarena. Och som han fått hum om, att en gammal Förgångsman, vid namn Adam Muodos Lompolo hade varit ihop med Läsarena, så lät Länsman Bucht efterskicka honom (så berättar Adam sjelf). Tit. Bucht författade då en lång klagoskrift i Adam Muodos Lompolos namn, hvaruti han låter den gamle Adam tala för sin sjuka mor, uti jemmerliga klagomål öfver Läsarens framfart. Läsarena hade nemligen stört den gamle Adams samvets frid, men i stället för "samvets frid", skref Concepisten "hemfrid", väl vetande att hemfriden är dyrbarare än samvetsfriden. NB efter verldslig lag. Läsarena hade skuffat Adam till helvetet; men i stället för helvetet skref Concepisten "i hans eget hus", väl vetande att den, som skuffat gammel Adam till helvetet, kan icke anklagas för hemfrids brott, emedan gammel Adam, då han vistas utom helvetet icke är uti sitt rätta hem.

Vidare klagade den gamle Adam deröfver, att Prosten Laestadius vore rätta upphofsmanen till detta Läsarens skuffande emedan Prosten Laestadii predikningar andades "eld och svavel", som luktade illa i gammel Adams näsa. Ibland annat hade Laestadius föregående Juhlhelg, incasserat silfver, penningar, renstekar m.m. Och detta allt hade Laest.

naturligtvis stoppat i sin egen pose. Författaren anklagar i samma skrift Prester i allmänhet, och frågar när dessa uppfyllde sin pligt; hvaraf kan synas, att Författaren icke lär vara någon Prestvän.

Den klagoskrift, försedd med den gamle Adams underskrift och bomärke, skickades till Landshöfdinge Embetet; och som skriften, utom angifvelsen emot tre stycken namngifne Läsare, äfven innehöll förenämnde klagomål emot Prosten Laestadius, blef den af Landshöfdinge Embetet uti afskrift communicerat Consistorium i Hernösand, och derifrån remitterad till förklarings afgifvande. När denna smädeskrift kom Prosten Lastadius till handa, ansåg han sig böra töfva något med förklarings afgifvande, för att under tiden kunna inhämta några upplysningar om rätta förhållandet med Adam Muodos Lompolo, som bor i Pajala församling, men på 1 mils afstånd från kyrkan.

Emellertid hände det, att klockaren i Pajala församling, efter slutad Gudstjenst, anmälde sin egen stjuftdotter, som önskade kyrkotagas, eller undergå hemlig skrift, efter begånget lönska läge. Denna qvinna var för Pr. Laestadius alldeles obekant; och ehuru kongl. Förordningarne af den 17. October 1778, samt af den 11 Februari 1780 innehålla att lägrad qvinna bör kyrkotagas af den

Prest, som derom anmodas, så föreskrifver likväl ingendera af dessa förordningar, att en obotfärdig och fräck hora bör utan ånger och föresats till bättring få sina synders förlåtelse, och upptagas uti den Christna församlingens gemenskap. Tvärt om innehåller den sistnämnda Författningen: **”att tå en som är anklagad för lönska läge visar sanskyldig ånger öfver sina begångna synder, och med sådant sinne anmälar sig”** m.m. hvilket äfven öfverensstämmer med kyrko Lagens 9. Cap och 3.8 sålydande: **”när en sådan syndare visar en alfvarlig ånger och ruelse öfver sin begångna synd, och utlofvar bättring, då skall skrifte Fadren honom offentligen aflösa, och i församlingen intaga på sätt och vis, som handboken innehåller,”** så hafva likväl Presterna, för att, som det synes, slippa ifrån allt besvär med själavården, fattat dessa föreskrifter så, att en Prest icke behöfver undersöka en sådan syndares själa tillstånd, eller göra sig underrättad derom, huruvida den föreställde personen verkligen ångrar sitt brott och har en allvarlig föresatts till bättring; utan vanligen går det så till, att Presten utan att hafva talt med syndaren, genast är färdig att aflösa honom eller henne så snart densamme svarar så tyst som möjligt: Ja! på de framställda frågorna i handboken.

Tror då Presten verkligen, att en hora, som svarar ja på de framställda frågorna i handboken, är ångerfull och botfärdig? kyrkoplikten anses nu för ett stort syndastraff, ehuru den

ursprungligen ansågs som en stor nåd, och är också i sjelfva verket en stor nåd, bevisad af den Christna församlingen, som upptager en ångerfull och botfärdig syndare uti sin gemenskap, och erkänner honom för en Christen broder. Men huru kan församlingen upptaga en syndare uti sin gemenskap, innan han blifvit förvissad derom, att en sådan verkligen ångrar sitt brott? Ehuru hela denna nådeakt blifvit förvandlad till ett afskyvärdt gyckelspel, förnämligast genom Presternas oerfarenhet i nådens ordning, så borde åtminstone den yttre formen iakttagas, emedan kyrkolagen och de ofvan åberopade Kongl. Författningarne hafva velat bevara detta sken af det ursprungliga bruket.

I det stället drar nu Presten åstad, som en blindbock, och aflöser en syndare, om hvars själatillstånd här icke kommer det ringaste i fråga; han begagnar således himmelrikets nycklar ungefärligen som afgrunds fursten begagnar sina innehafvande nycklar till helvetets port; han släpper nog in alla bockar och skorpioner i sitt rike, utan att undersöka om de äro ångerfulla eller icke. A andra sidan är det verkligen ett syndastraff att vara medlem af en församling, som består af döpta hedningar.

Uti en sådan församlings gemenskap skulle en ångerfull syndare icke vilja intagas; ty ånger innebär redan en motsats till säkerhet.

Emellertid lät Pr. Laestadius tillsäga qvinnan genom klockaren, att hon icke kunde kyrkotagas förr än presten fått tala med henne. Följande söndags morgon infann hon sig verkligen hos presten, men visade en sådan ånger, som konung Antiochus, när han fick höra att Israels folk hade vunnit seger öfver hedningarne. Han blef sjuk af sorg och grämlse deröfver, att hans grymhet icke kunde tillfridsställas. Så hade äfven denna qvinna fått den upplysningen, **”att en okyrkotagen hora icke är pliktig att tala med Presten;”** och för öfrigt mente hon, finner hon nog en annan Prest, som kyrkotager henne, derest icke Prostern vill kyrkotaga henne. Emedan hon visade både sturskhet och fräckhet, tillsades hon, att komma oftare till Presten, så att han kunde få **tillfälle** att tala vidare med henne om de stycken som till Christendomen höra. Men hon kom icke. I det stället gick hennes moder till en krögare, som är den förnämsta Herremannen i Socknen, och har såsom krögar Patron ett stort anseende ibland dem, som brännvinet kärt hafva, ehuru dessa nu mera bestå af några trashankar som suppa finkel, samt af några halfherrar eller Bondskojare, som hålla krögar Patronen sällskap och dricka punsch med honom, när samvetet så fordrar.

Denne Herreman författade en skrift, som innehöll ett klagomål deröfver, att ibland andra oordningar, som uppkommit i församlingen genom Prostens (mot krögar intresset) stridande åtgärder, äfven den oordningen uppkommit, att qvinnan N.N.

icke blifvit kyrkotagen, ehuru hon flere gånger anmält sig till undergående af hemlig Skrift. Till yttermera visso blef den förenämnde qvinnans förmyndare, genom hotelser och föreställningar om ansvar till hälften, som han sjelf tillstått, tvungen att låta skrifva under sitt namn och rita sitt bomärke. Denna klagoskrift skickades genast till Contracts Prosten och derifrån till Consistorium, beledsagad med hvarjehanda anmärkningar och Commentarier af Contracts Prosten. Som Författaren till denna klagoskrift talat om oordningar, som förelupit i församlingen genom Prosten Laestadii åtgärder, men underlåtit att nämna hvaruti dessa oordningar bestått, så måste vi, för bättre upplysnings vinnande, förklara, att stora oordningar verkligen förelupit inom djefvulens rike uti Pajala Församling efter Prosten Laestadii tillträdande. Ibland andra oordningar, som djefvulen har att beklaga sig öfver, och detta med rätta, är den oordningen icke den minsta, att de flesta krögare Patroner, med undantag af den Patron, som klagat öfver oordningarne, blifvit tvungne att nedlägga sitt hederliga och vällofliga krögaryrke, hvilket inbringat lika många fyrkar åt krögaren, som det inbringat fattiga fyllhundars själar uti djefvulens skattkammare.

Den andra oordningen bestod deruti, att 8/9 af alla nyktra fyllhundar börjat förbanna, hata och afsky brennvinet, såsom varande en källa till fattigdom, slagsmål, oenighet mellan äkta makar och till sjelfmord. Denna oordning, som uppkommit i Pajala församling genom Pr. Laestadii nykterhets Predikningar, har gått djefvulen och hans drabanter djupt till sinnes. De hafva mer än en gång förbannat upphofsmannen till dessa oordningar.

Den tredje oordningen har också förorsakat djefvulens intimaste vänner en hjertfrätande sorg. Alla dygdiga horor hafva på Arons framställning rifvit bort örringarne från sina öron och fingerringarne från sina fingrar och guldkeden från sina halsar, icke för att deraf gjuta guldkalfvar, utan för att befria sin skröpliga lekamen från sådan prydnad, som mera kyler än värmer hjertat. Af dessa klenoder hafva en del blifvit öfverlemnade till Scholan och en del till de fattige. Sedan det, som kunde ega något materiellt värde, blifvit förvandlade i penningar, hafva några fattiga barn åtnjutit fri kost och undervisning i Scholan för denna grannlåt. Detta användande af den röda metallen har blifvit en nagel i ögat på alla dem som ropa: stor är de Efesiers Diana! Men de hafva ingenting att klaga öfver, emedan Scholan och de fattige ingenting fått för sådane Pinsbach ked, som kostat köparen 12 till 15 Rdr. Allehanda machiner af siifver, som Lappar och Bönder fått betala dyrt, för att dermed hålla eldvattnet i sin strupe, såsom lappkosor, tumlare, små kalkar, brennvins bågare och dylikt hafva äfven blifvit gifna till Scholan och de fattige; äfven som silkes dukar och annan grannlåt, hvarmed venus utsirat sina

tjenstepigor, hafva blifvit dels förytttrade för egarens egen räkning, dels ock för Scholans och de fattigas räkning.

Men just sådana oordningar hafva förorsakat djefvulen och hans drabanter djupa samvets qual. De hafva mer än en gång måst beklaga det fattiga folket, som för en girigbuks, en egennyttig skrymtares skenhelighet, blifvit nakna och husvilla. Måste icke en Kronans man förleden sommare anföra klagomål i Dom Capitlet öfver Prosten Laestadii "Girighet" samt huruledes han **"under larfven af en sann Christendom vänder upp och ner på hela Församlingen?"** männe icke äfven denna kronans Trotjenare, som för läseriet i Pajala måste flytta bort ifrån församlingen, emedan der icke var någonting vidare att förtjena på Folkets dårskap; männe icke denne kronans Trotjenare hafva talat för sin sjuka mor då han uti förenämnde besvärs skrift uppbjöd all sin moraliska, fysiska och metafysiska skarpsinnighet för att bevisa, att Prosten Laestadius var en egennyttig skrymtare och bedragare? Men denna gången voro icke bevisen öfverbevisande; alldenstund hvarken Dom-Capitlet eller Landshöfdinge Embetet fästade något afseende å smäde skriften.

För öfrigt var det en följd af sakens natur, att hvar och en, som rör uti det infernaliska Getingboet, måste få hela Geting svärmen uppå sig.

Det var ock en stor oordning, att Folket i Pajala, Jukkasjärvi och Karesuando, upphörde att processa, såsom Läsaren kan finna af Kronofogden Hackzells rapporter till Landshöfdinge Embetet i Piteå. Männe icke detta förhållande vara ett brott emot öfverheten. Väl skrifver Apostelen Paulus till de Christne, att de borde heldre lida orätt, än gå till rätta; men huru många är det nu för tiden, som kan tåla oförrätter, när man kan få rättvisa? Emellertid har äfven denna oordning kommit in i förenämnde församlingar; och derigenom har många skicklig jurist gått miste om sina sportler. Var icke detta en orättvisa emot statens dåligt lönta tjenstemän? Och borde icke den, som har inbillat allmogen sådane galenskaper, få plikta? och hvarmed skola nu kyrkan och de fattiga underhållas, när ingen Andel af böterna tillfalla dem? det är ju alldeles förfärligt, huru en egennyttig läsarpredikant kunnat inbilla allmogen sådana galenskaper.

Alla dessa oordningar, hafva uppkommit i Pajala, sedan Prosten Laestad. tillträdde Pastoratet; och dessutom har han äfven tvungit flerahundrade tjufvar att återbära stulit gods, och af det sålunda återburna orättfångna godset, har han för egen del annammat tredje parten; han har under loppet af 2 och ett halft år på detta sätt insamlat omkring 900 Rdr. för de fattige i Pajala. Men huru har en egennyttig Läsarpredikant kunnat få sådan magt öfver menniskornas Samveten? han måtte visst stå i förbund med satan. Det kan ju icke på annat

sätt förklaras. Ty på annat sätt kunde icke heller Fariséerna och de Skriftlärda förklara den stora Läsarpredikantens Nazareni underverk eller trollkonster, än att det skedde genom tillhjälp af Beelzebub, som var djefvulens öfversta.

Och de Påfviska kunde icke heller förklara orsaken hvarföre Luther kunde förleda så många tusende till affall från den rena Catholska Läran; de måste antaga, att han var en trollkarl d.v.s. han stod i förbund med djefvulen.

Nu är det till märkandes, att den för nämsta oordningen, hvaröfver förenämnde krögar-Patron, måste på den dygdiga och sedesamma horans vägnar, anföra klagomål hos Contracts Prosten, var den omständigheten, att Prosten icke hade velat kyrkotaga henne, oaktadt hon såsom en ångerfull och botfärdig synderska, hade flere gånger anmält sig hos Prosten Laestadius, såsom en nådehungrande själ. Vi kunna icke precist erinra oss verba formalia uti denna klagoskrift; men vi föreställa oss, att krögar-Patronen, såsom en äkta Lutheran, föreställde sig, att den dygdiga horan var i verklig själanöd, och att Prosten Laestadius icke hade någon giltig orsak, att utesluta henne från kyrkans förmåner, i synnerhet, som hon var af dygdiga föräldrar född, och uti alla sina lefnads dagar dygden öfvat hade. Nu hade väl den egennyttige Läsarpredikanten, lyckats åstadkomma andra oordningar, hvaröfver krögar-Patronen hade skäl att klaga; men den oordningen, att få bort horungarne ur församlingen, hade han icke lyckats fullkomligen införa, emedan den rapport, som Doctor Wretholm ingifvit till Landshöfdinge Embetet, innehåller, att könsdriften stegras genom Läseriet, och följaktligen måste Läsarena hafva gemensamma samlag med hvarandras hustrur, såsom äfven Läkaren Celsus hade anmärkt om de Christna uti andra seklet. Läkaren Celsus hörde väl icke sjelf till den Christna secten, som var behäftad med ett ohyggligt svärmeri, men han hade för öfrigt ett sundt förstånd, och ett opartiskt omdöme uti andeliga saker, så att han icke kunde misstaga sig om de Christnas horbäddar, häldst han hade hört det berättas af trovärdiga personer.

Celsus kunde naturligt vis icke fästa något afseende på Pauli intygande, att denna verldenes Gud hade **förblindat de otrognas förstånd, så att de måste tro lögnen**. Sålunda hade äfven Doctor Wretholm hört berättas af trovärdiga personer, att en läsarpredikant hade haft samlag med annan mans hustru; och som denna qvinna hade varit gift i 10 år, utan att få barn; så kunde ingen annan än nämnde Läsarpredikant vara far för barnet. Detta och mycket annat, som icke angår någon annan än Läkarena, hade verkat den öfvertygelsen hos Prosten Laestadius, att alla horungar borde skaffas bort ifrån församlingen emedan dessa och deras mödrar merändels falla Fattig vården till last. Men huru skulle det gå till, att få bort horungarna, då deras fäder voro obekanta

vargungar, som icke ville erkänna sin egen afföda, och deras mödrar voro äkta Lutheraner, som pockade på sin rättighet att upptagas i den Christna församlingens gemenskap, utan ånger och bättring. Och såvida Presten var skyldig att kyrkotaga dem uti deras oförskämda tillstånd, så var också Gud skyldig att omfamna dem såsom sina oförskämda barn. Såsom varande utom Församlingens gemenskap, måste de svälja ner harmen, om någon Läsarpredikant kallade dem för dygdig hora; men för att få sin kränkta ära upprättad måste de ju förr dess heldre uttala en stor lögn på sakristians golf, för att sedan kunna fortsätta sin förra ärbara vandel med den falska äran, hvilken de nu förvärfvat sig genom knäböjandet på sakristians golf.

Nu tidens äkta Lutheraner anse vanligen köns driftens tillfridsställande för någonting så naturligt, att det icke, ibland de bildade klasserna åtminstone anses för någonting vanhederligt eller förnedrande för en herre man, att kränka en kvinnas ära, i synnerhet om kvinnan hör till det obildade ståndet; hon anses då nästan såsom skapad för att tillfridsställa den bildade mannens djuriska drifter. Detta djuriska lefnads sätt är nu så allmänt och vanligt i den civiliserade världen, att det icke anses för någon skam eller vanära, för en bildad man, att förföra och förnedra en enfaldig kvinna, och sedan förskjuta henne. Men detta är just ett bevis på den civiliserade världens moraliska förnedring; ty sjelfva förnuftet säger oss, att en man, som så handlar, har förlorat allt människovärde; men uti världens ögon är han lika hederlig som en Christen. Och fastän det i början var brukligt, att både man och kvinna skulle undergå uppenbar kyrkoplikt, när de hade besmittat sig med hor, så har likväl mannen nu, jag vet icke af hvilken anledning, blifvit befriad från all delaktighet uti den offentliga skammen, hvilken han väl förtjent, och den svagare kvinnan måste nu lida för alltsammans. Detta är icke någon rättvisa i lagstiftningen.

Det ser ut, som djefvulen varit president uti Lagstiftnings Comiteen, när en sådan lag stiftades. Ty äfven han är skulden till människans moraliska förnedring, liksom mannen är skulden till kvinnans förnedring uti det nu omtvistade fallet; och likväl undandraga sig bägge delaktighet i straffet. Djefvulen erkänner sig nemligen icke vara skyldig till något brott, och derföre kan han alldrig försonas med sin skapare men deremot uppträder han såsom Guds barnas anklagare, ungefärligen som Judarne uppträdde såsom anklagare emot Guds son. Och ännu idag anklagar han de Christna såsom svärmare, kättare och villoandar, som böra utrotas med eld och svärd.

Huruledes Lutherska kyrkan visat sina draketänder emot hvar och en, som vågat antasta hennes dygdiga bröst omtalas uti kyrkohistorien, eller rättare Läsare secternas historia. Uti den vanliga kyrkohistorien afmålas Läsare och Pietister som kättare, svärmare och villoandar, eller såsom affällingar ifrån den rena

Evangeliska Läran. Men den tid torde komma då Lutherska kyrkan sjelf kommer att framställas uti sin rätta dager, såsom en andelig hora, hvilken alldrig kunnat få samvets frid, innan Döparens hufvud blifvit inburet på ett fat.

Det var måhända icke den minsta oordningen, som förelupit i Pajala Församling, att alla onödiga kalaser afskaffades, såsom Bröllop, Barnsöl och Graföl, äfven som dans och kortspel, samt husförhörs kalas, som ännu äro brukliga uti andra Församlingar, hvarest äkta Lutheraner finnas. Der hållas, Gudi till ära stora kalaser; och allestädes, hvarest Presten förkunnar Evangelium, der förkunnar också djefvulen sitt Evangelium om lif och salighet för allom dem, som buken dyrka. Att alla krögare skola hafva sin vinst af dylika kalaser är gifvit; och derföre kunde det icke annat än göra dem ondt i hågen, när, genom en sådan der Lapphunds skällande, deras förnämsta Gudar kommo i vanrykte. Allmogen i Pajala var, genom alla dessa åtgärder, förledd till affall från den rena Evangeliska Läran, och den som allmänt ansågs vara skulden till dessa oordningar skulle, nu angripas från den sidan hvarest han kunde åtkommas. Men krögar Patronen hade underlåtit att sjelf underskrifa sitt namn. Detta var också en oordning, som hade bort undvikas, om Författaren hade för afsigt att yrka Laglydnad; ty den, som klagar öfver oordningar, begångna af andra, bör icke uppsåtligen sjelf sätta sig öfver kongl. Majt:s Förordningar.

Prosten Laestadius har allt ifrån ungdomen umgåtts med allmogen, och känner någorlunda allmogens tänkesätt och hemseder; han känner den öfvertro och vidskepelse, som vidlåder den döda trons anhängare. Ibland dessa vidskepelser är icke den tron den minsta, att en okyrkotagen qvinna icke kan blifva salig; men deraf följer äfven den motsatta öfvertygelsen, som är en stor vidskepelse, att en kyrkotagen qvinna måste blifva salig utan afseende på hennes tillstånd föröfrigt. När nu en qvinna som gjort sig skyldig till hordoms brott eller lönska läge, har fått den fördomen, att hon utan ånger och bättring kan blifva salig eller få sina synders förlåtelse, om Presten kyrkotager henne; så borde väl hvarje Prest söka motverka en sådan fördom, som icke har någon grund i den Heliga Skrift. Men nu för tiden bruka de flesta Prester, utan vidare undersökning, kyrkotaga hvilken fräck hora som häldst.

Han frågar icke, af hvilken anledning en sådan qvinna vill upptagas i den Christna Församlingens gemenskap; utan han rusar åstad, som en blindbock, och förkunnar en sådan hora syndernas förlåtelse, som både före och efter synda förlåtelsen, kan visa sitt pass åt hvilken som häldst, och säga: jag har utstått mitt straff; det angår Er icke, huru jag lefver: jag skall sjelf svara för mina gerningar. Till en annan kan hon säga: **“si libet, licet.”** jag är kyrkotagen: jag är icke **“ohelig”**. Fördomen

och vidskepelsen är så stor, att en hederlig karl icke vill hafva någonting, att beställa med en okyrkotagen hora. Med en kyrkotagen deremot tror han sig utan vanära kunna handla: ty hon har genom kyrkotagningen försonat sitt brott (?) och blifvit helgad till satans tjenst. Så har det gått til] med den horan, för hvilken skull Prosten Laestadius blifvit skrapad; hon har genom kyrkotagningen blifvit helgad till satans tjenst. Hon har nemligen under Prosten Laestadii visitations resor, blifvit kyrkotagen af en annan Prest, som under Lastadii frånvaro var förordnad att förestå tjensten i Pajala: **och efter den betan gick satan in i henne.** Ty hon har efter denna kyrkotagning återfallit i samma last; hon har icke allenast fått barn efteråt, utan äfven begått blodskam.

[fotnot: Uti N:o 10 af denna Tidskrift för 1852, pag 152 och nedersta raden hafva följande ord inlutit: "hon, nemligen Sofia Ulrika Henriks dotter, (som förut omtalas i samma skrift) har icke allenast fått ett barn efteråt, utan äfven begått blodskam: detta är nu mera ingen hemlighet." Ordet blodskam återtages, såvida detta ord i Juridisk mening innebär mera än den synd hvartill hon gjort sig skyldig, hvilket Förf. vid ordens nedskrifning icke kände. Det var icke heller Författarens mening, att påbörda henne större synd än hon begått. Ansvarige utgivaren.]

Detta är numera ingen hemlighet; men icke desto mindre har hon åter igen blifvit kyrkotagen andra gången, och sålunda blifvit helgad å nyå till satans tjenst. När en syndare, utan ånger öfver sina synder, utan alfvarlig föresats till bättring, förlitar sig på den syndaförlåtelse, som Presten meddelar, och af denna ceremoni får den öfvertygelsen, att hans synder äro förlåtna, att han nu är upptagen i den Christna Församlingens gemenskap och jämngod med andra Christna, som icke begått uppsåtliga synder; månne icke en sådan förlitar sig på ett opus operatum eller den yttre Ceremonien? Likasom en obotfärdig syndare annammar nattvarden, utan ånger, utan föresatts till bättring, så kan äfven en man, som älskar rikedom och hatar personen, för rikedomens skull lofva att älska sin maka, liksom kärleken vore bunden vid ett löfte, som icke har någon grund i hjertat; så kan äfven en tjuf och en hora lofva med munnen att bättra sitt lefverne, utan att derföre vara bunden vid detta löfte, enär hon har den fördomen, att hon (han) har utstått sitt straff och betalt plikten samt försonat sitt brott.

Kyrkotagningen innebär en stor nåd, det är för en botfärdig och ångerfull syndare en stor nåd, att den Christna församlingen upptager honom i sin gemenskap, eller erkänner honom för en Christen broder, som antingen redan blifvit benådad af Gud eller kan, genom de Christnas förböner, genom Frälsarens förböner och förtjenst, blifva benådad, och sålunda upptagas uti alla rätta Christnas Församling; men nu har, genom djefvulens konst, denna heliga nådeact blifvit förvänd, enär kyrkoplikten betraktas som ett stort syndastraff, hvilket borde alldeles afskaffas. I synnerhet har man sett Tidnings skrifvare af alla färger yrka på afskaffandet af så väl den uppenbara, som hemliga kyrkoplikten. Man kan icke heller

annat vänta af fritänkare och Rationalister, som äro fulle af egoism och ambition, och många äkta Lutheraner, till och med Prester, hafva längesedan hyst en hemlig afsky för kyrkoplikten. För sådana människor, som hafva ett stort människovärde, som hysa en stor aktning för sina egna älskvärda personer, måste vara mera påkostande att undergå den uppenbara kyrkoplikten, än att stå vid skampålen. En obotfärdig djefvul, som är full af egoism och ambition, måste stå och skämmas inför Guds församling. Det är ju alldeles förskräckligt. Förr vill han vara en hederlig djefvul ibland tjufvar och skälmar, än stå och skämmas inför Guds Församling. Men en botfärdig, en ångerfull och förkrossad syndare måste anse det för en stor Guds nåd, att blifva upptagen i Guds församling; hos en sådan har egoismen och ambitionen blifvit kufvad; genom den faderliga agan, ängslan och samvets qval, har storsinnet blifvit utpiskadt; den botfärdige syndarens höga människovärde har försvunnit ur medvetandet. En sådan känner sig vara höljd af skam och vanära; han kan icke hysa några höga tankar om sin egen älskvärda person, han måste fördöma sig sjelf. För en sådan är verkligen kyrkoplikten en stor Guds nåd.

Men för en obotfärdig djefvul är kyrkoplikten ett syndastraff, emedan han måste stå och skämmas inför Guds Församling, och ändå är heders djefvulen så stolt, att han icke kan erkänna sin vanära.

Om man betraktar frågan om lösaktiga qvinnors kyrkotagning från den politiska eller Stats Ekonomiska synpunkten, så borde väl Lagstiftaren hafva insett, att det allmänna sedeförderfvet alstrar fattigdom och elände, samt att hvarje dag, som lemnar sinnligheten friare tyglar, måste i längden blifva skadlig för Staten. Detta insåge till och med de visare hedningarne. Censors Embetet i Rom gick derpå ut att hafva uppsigt öfver folkets seder; och fastän den stränga Filosofen Cato säges hafva gynnat lösaktigheten, så har likväl historien lemnat det vitsord om kejsar Augustus, att han såsom Censor böd till att sätta bom för en allmän lösaktighet. Men det finnes en paragraf i moralen, som handlar om pligters kollision, och denna paragraf har föranlett Lagstiftaren att följa den regeln: **"man bör välja ett mindre ondt i stället för ett större, när man icke kan undvika båda delarne."** Denna sofism i moralen har utan tvifvel legat lagstiftaren i hågen, när den ursprungliga kyrkolagen om lösaktiga qvinnors kyrkotagning ändrades.

Carl XI hade sjelf stränga seder; han kunde icke tåla sedeslöshet hos sina undersåtare; derföre yrkade han äfven en sträng uppsigt öfver folkets seder. Och följden af dessa stränga grundsatser i moralen, som Konungen sjelf hyste, verkade äfven på Lagstiftaren. De män, som utarbetade Carl den XI:s kyrkolag, måste föreslå en sträng kyrkotukt; men under Gustaf den III jes tid hade strängheten i sederna försvunnit från hofvet och strängheten i Lagstiftningen måste

rätta sig derefter: man föreställde sig, att barnamordens antal ökades för den stränga kyrko tucktens skull: man inbillade sig, att barnamörderskan, af fruktan för den stora vanäran, som åtföljde den uppenbara kyrkoplikten, måste fördölja sitt hordomsbrott genom ett större brott, det vill säga: hon måste välja ett större ondt (döds straffet) i stället för ett mindre (den uppenbara kyrkoplikten), så vida nemligen barna mordet blefve upptäckt; deremot måste Lagstiftaren välja ett mindre ondt i stället för ett större: han måste välja det mindre onda (lösaktigheten och all den fattigdom, som deraf blifver en följd) och undvika det större onda (barnamord). Nu är det klart, att barnamord är, i moraliskt afseende, ett större brott än lösaktighet, så vida den allmänna Rättskänslan ryser för ett mord och endast ogillar lösaktigheten.

Men i stats ekonomiskt afseende är den allmänna lösaktigheten skadligare än barnamord; den är skadligare för det allmänna, alldenstund denna last förorsakar fattigdom, och fattigdom ger anledning till nya lag brott. En tjenstevvinna, som har ett eller flera oäkta barn, vill ingen hafva i sina tjenst; om och en sådan qvinna kan förtjena sitt uppehälle med arbete någon tid, så måste hon dock innan kort begära hjälp af andra och faller slutligen fattigvården till last. Ofta händer att barnens fader icke kan ens lagligen tillhållas att bidraga till barnens underhåll, då han icke kan öfverbevisas om sitt brott.

Uti Pajala församling finnas, på en folkmängd af 2.700 själar, icke mindre än 70 Personer, födde af oäkta säng; och som horungar vanligen, enligt en gammal anmärkning, äro qvickare än andra barn, men tillika odygdigare, emedan de få uppväxa utan Föräldravård, så blifva sådana merendels tjufvar och skälmar. Deraf händer, att staten eller Kommunen får icke allenast underhålla fattiga horor och horungar, utan den får äfven underhålla en hel hop med tjufvar och skälmar, som uppväxt af dessa horungar.

Måne icke Lagstiftaren hade bordt förutse detta, då den dagliga erfarenheten visar, att horor och horungar öka fattigpersonalens antal? Vi säga icke, att barnamord böra heldre befordras än en allmän lösaktighet; vi säga blott, att den strängare kyrkotukten icke skulle gifva någon anledning till barnamord, om Presterskapet, genom Lag, ålades att göra sin plikt, och söka verka på dessa brottslingars öfvertygelse, innan de upptagas i kyrkans sköte.

Nu går det vanligen så till, att en tjuf blir dragen af fjerdings karlen till kyrkan; der skall han, om han vill eller icke, svara på de frågor som Presten för honom uppläser ur handboken: der skall han, emot sin vilja, aflägga sin syndabekännelse med munnen, och der skall han slutligen stå på knä och ljuga inför Församlingen; ty själasörjaren vet icke det ringaste om hans uppsåt, om hans ånger, om hans tro, alldenstund han icke fått

tillfälle att undersöka hans själatillstånd förut, och deraf händer, att den förmente botfärdige syndaren går mera förhärdad ifrån kyrkan än han dit kom. Det borde åtminstone få bero af syndarens eget val, huruvida han vill undergå kyrkoplikten, eller lefva som en hedning utom kyrkans gemenskap.

Likaledes borde horan få undervisning först af själasörjaren om sin brottslighet, om sitt olycksaliga tillstånd, om sin djupa förnedring, äfvensom själasörjaren skulle så förmana henne till en sann bättring, till en uppriktig ånger och till erkänsla af sin djupa förnedring. Detta borde så mycket häldre vara själasörjarens plikt, som han uti ett annat fall hvarest en skyndsam aflösning tyckes vara af omständigheterna påkallad, jag menar vid sjukbesök, är befullmäktigad genom Lag (enl. nya Handboken) att icke brådska med aflösningen, om han finner den sjuke uti sin obotfärdighet.

Här kan ju Presten, som icke är Läkare, misstaga sig i afseende på den sjukes återstående lifstid; den sjuka kan aflida förr än presten förmodar; och ändå får icke presten brådska med aflösningen, innan han undersökt den sjukes själa tillstånd, och, märkvärdigt nog, här förutsattes, att Presten skall kunna känna den sjukes själa tillstånd, han skall kunna bedöma, om den sjuke är botfärdig eller förhärdad.

I andra fall åter skall Presten icke kunna bedöma om människans själa tillstånd, emedan det heter, att Gud allena känner hjertat, hvarifrån hafva den nya Handbokens Författare fått den upplysningen, att Presten skall genom undersökning kunna bedöma den sjukes själa tillstånd, men den friskes själatillstånd skall han icke kunna känna? om en hora kommer till kyrkan och låter anmäla sig genom klockaren eller kyrkovaktmästaren, att hon vill kyrkotagas, så får icke Presten undersöka hennes själatillstånd, utan genast meddela henne aflösningen, hon må nu vara botfärdig eller förhärdad.

Så går det till med lösaktiga qvinnors kyrkotagning; och hvad den der undersökningen angår, som här föreskrifves i Handboken vid sjukbesök, så skall Gud veta att den icke är så grundelig, alldenstund Presten kan vara bjuden till ett sällskap, hvarest gästerna vänta på honom; han måste således tillsäga den sjuke, att han har kort om tiden, att han icke har tid att resonera med honom; och således får den sjuke, som möjligen kan behöfva åtskilliga råd och upplysningar i afseende på sitt tillkommande öde, han får åtnöja sig med det magra skrifttalet och aflösningen, samt Sakramentets emottagande. Det kan i många fall icke vara alldeles utan grund hvad en Läsare en gång yttrade: att Presten meddelade den sjuke resepass till helvetet.

Och månne icke äfven Presten medde]ar en fräck och oförskämd hora resepass till helvetet, när han meddelar henne aflösningen utan föregående undersökning, huruvida hon är

uti ett sådant själa tillstånd, att hon kan emottaga syndernas förlåtelse? kan Presten vara utan allt ansvar, när han blott **pro forma** uppfyller sitt åliggande, men har för öfrigt intet bekymmer om själarne, utan låter dem ohejdadt rusa fram till sitt förderf? När en oförskäm d hora vill blifva kyrkotagen, så har hon för afsigt, att få igen sitt borgerliga anseende: det är ingenting annat än ambitionen, som drifver henne till en sådan handling. Hon har fått den öfvertygelsen, att ingen får, efter kyrkotagningen, kalla henne för hora; och denna heders djefvul (ambitionen) skall Presten nu hjälpa ur nöden. Någon hunger och törst efter nåden och Rättfärdigheten känner hon icke, men den förlorade äran (skammen) skall utplånas. Hon får nu igen sin ära genom kyrkotagningen, och derigenom blir hon verkligen helgad till satans tienst; ty förut kunde skammen påminna henne om hennes djupa förnedring, men efter kyrkotagningen förlorade hon all skam och fick igen äran. Hon kunde nu visa sitt pass åt dem, som kalla henne för hora, och säga: jag har undergått mitt straff, jag är nu lika ren och obefläckad, som en mö; jag är kyrkotagen och helgad; och nu angår det ingen, huru jag lefver, jag skall sjelfv svara för mina gerningar. Och nu börjar hon samma lefverne, som förr.

Så har det gått till med den horan, som i denna uppsats omtalas, och så går det vanligen med andra horor, som kyrkotagas på måfå. De blifva efter sitt första fall, mer eller mindre, måna om sin ära, emedan det är så lätt att få syndernas förlåtelse. Presten fordrar ingen ånger öfver synderna: det måtte icke heller vara så stor synd att hora: man kan ju ändå hafva samma menniskovärde som andra. Sålunda bidrager Presten, genom sin maklighet, till syndarens insöfvande i säkerhet; och dermed tror han sig hafva uppfyllt allan rättfärdighet. Han tror sig vara utan allt ansvar, ehuru han redan här i tiden står i ansvar hos staten och Kommunen för den likgiltighet och kallsinnighet hvarmed han handterar själavården.

Statens fordran af Presten är stor i det afseendet, att han bör hafva uppsigt öfver Folkets seder och sålunda motverka sedeförderfvet, som är roten till Fattigdomen. Staten och kommunen får nu underhålla en hel hop med horungar, hvilket kunnat undvikas, om Presterna gjort hvad de kunnat till sedeförderfvets hämmande.

Det är förut nämndt i denna Tidskrift, att den klagoskrift, som förutnämnde krögar Patron hade sammansatt, till förmån för sin egen sjuka mor, skickades skyndsammelingen till Contracts Prosten, hvilken, begärligt omfattade detta tillfälle att få utöfva den ljufva hämnden, beledsagde klagoskriften med åtskilliga Commentarier och skickade den derpå till Consistorium; och, ehuru klagoskriften icke var försedd med Författarens namnteckning, remitterades den likväl till Pr. Laestadius med förständigande, att genast inkomma med förklaring. Tillika

förständigades Pr. L. att inkomma med förklaring öfver Adam Muodos Lompolos klagoskrift. Men som ingendera af dessa klagoskrifter voro försedde med Författarens namnteckning; så hemställde Pr. L. till Consistorii upplysta pröfning, huru vida dessa anonyma klagoskrifter kunde upptagas till pröfning, då de icke voro försedde med Författarens namnteckning; Men Consistorium fästade intet afseende på denna invändning, utan förständigades Pr. L. att skyndsammeligen inkomma med förklaring, huruvida qvinnan N.N. blifvit förvägrad hemlig skrift eller icke. Pr. L. måste då ingifva till Consistorium följande förklaring:

Till maxime venerandum Consistorium!

Uti skrifvelse af den 12:e December 1849, har M.V. Consistorium ytterligare äskat undertecknads förklaring öfver en i Förgångsmannen Adam Johansson Muodos Lompolos namn författad, och till Kongl. Maj: ts respective befattningshafvande i Norrbottens Län, ställd klagoskrift, öfver Bonde sönerne Gustaf Johansson Muodos Lompolo, Johan Nilsson Muodos Lompolo, och Rajd Lappen Anders Jonsson, de der, enligt klagandens förmenande, skola hafva stört husfriden uti klagandens hemvist. Ehuru inledningen till denna klagoskrift innehåller åtskilliga gallblandade utgjutelser, icke allenast emot mig, utan äfven emot Prester i allmänhet, tyckes likväl klagoskriftens hufvudpunkter vara riktade emot förenämnde personer, hvilkas förklaring härmed bifogas.

Emellertid tyckes både min och de nämnde Personernas förklaring nu mera vara öfverflödig, enär Förgångsmannen Adam Johansson Muodos Lompolo, uti flere vittnens närvaro förklarar, att han hvarken anmodat någon att författa en sådan skrift, ej heller satt sitt bomärke derunder. Det är för mig omöjligt att bedöma, huruvida ifrågavarande klagoskrift, blifvit författad med Adam Johanssons samtycke, eller icke. Emedlertid förmodas, att en till Norrige förrymd Länsman, vid namn Bucht, skall vara skriftens Författare.

Jag hemställer alltså till M.V. Consistorii upplysta pröfning, huruvida dyliga anonyma smädeskrifter, författade af kringstrykande och förrymda brottslingar, hvarigenom allmogen kan förledas till oskäligen rättegångar, må kunna till pröfning upptagas, enär den, med Lagens former obekante, icke eger tillfälle att söka upprättelse af en förrymd brottsling. Skulle M.V. Consistorium anse författaren till denna smädeskrift, som härmed bifogas, förtjena större trovärdighet, än dessa af mig anförda skäl; då skall jag icke underlåta att förskaffa mig skrifteligt intyg af Adam Johansson Muodos Lompolo, att han, enligt sin egen mundtliga uppgift den 15:e December 1849, hvarken anmodat någon att författa en sådan skrift, ej heller satt sitt bomärke derunder. Jag kunde icke, vid det omförmälda tillfället, affordra honom detta intygande skrifteligen, emedan

mannens obestämda och vacklande karakter, icke kunde inge mig något förtroende till hans ord; och hoppas jag, att maxime venerandum Consistorium icke tvingar mig att affordra honom ett sådant vittnesbörd, emedan det, enligt min öfvertygelse, kunde lemna honom tillfälle, att, med sitt bomärkes undersättande, bestyrka en lögn till, utom den redan bestyrkta.

Jag misstänker nemligen, att klaganden, vid den tid, då klagoskriften skrefs, varit beherrskad af en infernalisk passion, som yttrar sig, såsom andeligt hat, hyllket varit rätta motivet till alla Religions förföljelser; ehuru denna passion blifvit af den opartiska historien brännmärkt med nedrighetens och den moraliska förblindelsens stämpel. Och af denna infernaliska passion, tyckes den oftanämnde smädeskriftens Författare hafva varit genomträngd, både till kropp och själ. Ehuru stadd på en rymning, för att undgå Lagens hämd måste han, såsom äkta Lutheran, och hänförd af den orthodoxa gallans intryck på hjernan, förfäkta Lutherska lärans renhet, hvilken han föreställde sig vara i fara att utrotas af Läsarens botpredikningar. Jag förmodar alltså, att klaganden, uti Februari månad 1849, var Författarens Trosförvandt, att han var beherrskad af samma Jesuitiska passion, som skriftens Författare; och att han sålunda icke allenast samtyckt till klagoskriftens innehåll, utan äfven egenhändigt densamma bestyrkt med sitt bomärke. Emellertid har mannens andeliga hat till Läsarena något gifvit sig, och hans naturliga hufvudpassion, egennyttan, har åter gjort sig gällande. Denna nedriga passion drifver honom nu, att, emot bättre vetande, förneka sin förra handling.

Kan nu skriftens Författare icke bevisa, att klaganden satt sitt bomärke under skriften, så kommer han att ansvara för missbruk af annor mans namn. Jag hemställer alltså ännu en gång till m.v. Consistorii pröfning, huruvida en sådan skrift förtjenar att upptagas till pröfning, hvars Författare är, som det berättas, en förrymd brottsling, och hvars underskrifvande part förnekar sitt eget namn. Så mycket försvar tror jag mig, såsom anklagad part, ega rättighet att vänta af landets Lagar, att jag, innan förklaring mig affordras, bör blifva underrättad om den person, som genom mitt förvållande skall hafva blifvit förolämpad.

Vidare, enär m.v. Consistorium, uti målet rörande Sofia Ulrika Henriks dotter, hvilken, enligt anfördt klagomål af vederbörande målsmän Maria Christina Tornberg och Johan Henriksson Wänkö, enskilt skrift skall hafva blifvit förvägrad, utan fästadt afseende å klagoskriftens olagliga form, alfvarligen förständigat mig, att med förklaring öfver skriftens hemliga innehåll skyndsammeligen inkomma; så vågar jag ödmjukast, med åberopande af ofvanstående Exempel, utvisande, huruledes en handling, ställd i olaglig form, kan ådraga antingen Författaren eller utgifvaren ett stort ansvar och oförskyld skada,

anhålla, att båda ifrågavarande klagoskrifter måtte återsändas till vederbörande, för att iklädas sin lagliga form, ifall klagande parterna vilja fullfölja sina klagomål. Men skulle m.v. Consistorium förvägra mig, såsom anklagad part, denna billiga och på grundade skäl förebragta anhållan; så finner jag mig föranlåten, att begära hänvisning till besvärs anförande.

Hvad särskildt anhängigt gjorda målet, rörande Sofia Ullrika Henriks dotter, vidkommer, så, enär bevisas kan, att Förmyndaren Wänkö, icke af fri vilja gifvit sitt samtycke till klagoskriftens författande, alldenstund han genom främmande personer blifvit lockad och tubbad, ja, till och med hotad, derest han icke förfogade sig efter deras önskan, hvilkas ömtåliga samvete finner sig högeligen besväradt af mina nykterhets predikningar, såsom varande, det gröfsta kätteri, hvarigenom allmogen förledes till affall från den rena äkta, i brännvins pannan och spritdrycken förklarade Lutheranismen, är min afsigt med föreskrefne anhållan, att tvinga hala och slingrande ormar, hvilka hälst smyga i mörkret, att skrypa fram i dagsljuset.

Det hörer till sakens natur, att alla till blodigelslägtet hörande personer, finna sig högeligen besvärade af sanningens bitter salt. **"Men om saltet mistar sin sälta hvarmed skall man då salta."** Hade icke saltet mistat sin sälta inom Lutherska kyrkan, skulle inga blodsugare hafva funnits till. Det är äfven klart, att alla blodiglar måste hysa ett dödligt hat till hvar och en, som på dem strör sanningens bittersalt. Och som jag har all anledning att förmoda, att m.v. Consistorium icke tager parti af krögare, så är min anhållan, att, om dessa, till igelslägtet hörande personer, ännu ytterligare vilja fortsätta sitt yrke, de må framträda under öppet visir, icke hemligen, under diktade namn utan såsom äkta Lutheraner, beifrande förmenta oordentligheter och missbruk, hvartill de sjelfve gifvit anledning.

Pajala och Kengis den 4:e Januari 1850. L. L. Laestadius."

Då en del af våra Läsare icke torde känna, hvad den allmänna Lagen stadgar, rörande besvärs skrifers författande, måste vi här göra några utdrag ur Lagsamlingen, för att visa huruledes vederbörande egenmäktigt sätta sig öfver kongl. Maj:ts Författningar, när gammel Adam sätter sig till domare.

"Det åligger en hvar, som någon besvärs- eller ansöknings skrift författat, der sakegaren ej finnes hafva förstått densamma uppsätta, att derunder sätta sitt namn och syssla, jemte orten, der han vistas, eftersom, vid åsidosättande deraf, en sådan skrift till pröfning icke får antagas; äfven som sakägaren eller sökande bör, vid efterfrågan, gifva anvisning på Författaren eller i annor händelse, sjelf stadna för den plikt, som kunde böra samma författare åläggas." Kongl. Kungörelsen den 29 Juni 1773.

"Vederbörande erinras, att vid besvärs skrifter och ansökningars ingifvande, så till Kongl. Maj: ts, som till Collegier samt Embetsmän, noga iakttaga, hvad allmänna Lagen och flere Författningar påbjuda, att, då sakegaren sjelf ej kan skrifva, och således icke egenhändigt underteckna besvärsskriften, eller ansökningen, dels Författaren deraf bör, enligt Kongl. Kung. den 29:e Juni 1773, utsätta dess namn och syssla, dels ock, att derjemte behörig fullmagt, till besvärens eller ansökningens ingifvande, skall vara dem bifogad, vid påföljd, att om sådant uraktlåtes, någon pröfning af målet icke eger rum." K. Kung. den 1. October 1812. Enligt Enbloms Lagsamling."

Att författarna till förenämnde klagoskrifter icke tecknade sina namn, kunde hafva sina lätt begripliga skäl, ehuru den ena åtminstone, icke kan hafva varit okunnig om Lagens föreskrift i det fallet; men, att både Landshöfdinge Embetet och Consistorium satte sig öfver Lagens stadganden i detta fall, det synes mera besynnerligt. Pr. L. begäran, att handlingarne måtte remitteras till vederbörande, för att erhålla laglig form, besvarades nu af Consistorium med ett så lydande utslag:

"Hernösands Consistorii utslag uti målet rörande Prosten och kyrkoherden, Riddaren af Franska Heders Legionen, Herr L.L.Laestadius, emot hvilken förekommit, dels, att sedan Konungens Befallningshafvande i Norrbottens Län, för den åtgärd, hvar till Consistorium kunde finna omständigheterna föranleda, till Consistorium öfverlämnat en vidimerad afskrift, att Inhysesmannen Adam Johansson Muodos Lompolo till bemälte Konungens Befallningshafvande ingifna skrift och klagomål, öfver åtskillige af några så kallade Läsare uti Pajala Församling, honom tillfogade förolämpning och våldsamheter; och då uti berörde skrift, Herr Prosten uti flere afseenden var påpekad, såsom hafvande dels föranledt dels befordrat den sinnesstämning hvaraf berörde våldsamheter ansågos vara en yttring; till följe hvaraf Consistorium funnit nödigt, att öfver nämnde skrift infordra Herr Prostens förklaring, så hade Herr Prosten, sedan han erhållit påminnelse, att med fördröjda förklaringen inkomma, uti Consistorium ingifven skrift, under bifogande af en förklaring af de personer, som af Adam Johansson angifvits, såsom deltagare i de öfverklagade våldsamheterna, sjelf undandragit sig att i ämnet någon förklaring afgifva, på de uppgifna skäl, att Adam Johansson skulle nu mera, hvad dock ej styrkt blifvit, förklarar, att han hvarken anmodat någon, att en sådan skrift författa, ej heller satt sitt bomärke derunder; att Författaren ansågs vara en förrymd Länsman, vid namn Bucht, hvilken beherrskad af, såsom orden lyda "en infernalisk Passion" som yttrat sig såsom andeligt hat, trott sig, såsom äkta Lutheran, och hänförd af den orthodoxa gallans inflytelse på hjernan, böra försäkra Lutherska Lärans renhet, hvilken han föreställt sig vara i fara

att kränkas genom Läsarens botpredikningar; anseende således Herr Prosten, att något afseende å denna skrift, icke hade bordt af Consistorium fästas; dels ock, att, sedan Contracts Prosten Herr Sal. Antman till Consistorii pröfning insändt en, till bemälte Contracts prost ställd skrift af Maria Christina Tornberg i Kengis och Johan Henriksson Wänkö i Pajala, med klagomål deröfver, att Herr Prosten Laestadius skall hafva oaktadt tvenne gånger gjord begäran, förvägrat deras dotter och myndling Sofia Ulrika Henriks dotter i Pajala undergående af enskild skrift, efter ett af henne framfödt oäkta gossebarn, hvarvid klaganderne till stöd för sin uppgift, åberopat 2:ne namngifna Personer såsom vittnen; och då Consistorium till Herr Prostens förklaring äfvenledes utställt nämnda klago skrift, hade Herr Prosten Laestadius blott först, utan att något svarsomål ingå, till Consistorium hemställt, huruvida berörde skrift kunde till pröfning upptagas, enär skriftens Författare icke, enligt Kongl. kungörelsen af den 29:de Juni 1773, samt den 1:a October 1812, sitt namn utsatt; utan ock, sedan Consistorium å nyå alfvarligen förständigadt honom, att med den äskade förklaringen skyndsammeligent inkomma, bestämt vägrat att nämnde förklaring afgifva, på dels nyss omförmälde grund, dels och med förment stöd deraf, att han ansåge sig kunna bevisa, hvad dock ej skett, att Johan Henriksson Wänkö, hvarken egenhändigt tecknat sitt bomärke under skriften eller af fri vilja sitt samtycke till dess författande gifvit, alldenstund han skulle dertill vara tubbad och lockad af främmande Personer, hvilkas samveten funnit sig högeligen besvärade af Herr Prostens Nykterhets predikningar, såsom varande, enligt orda lydelsen, det gröfsta kätteriet, hvarigenom allmogen förleddes från den äkta i brännvinspannan och spritdrycken förklarade Lutheranismen; yrkande Herr Prosten, som förmälte sig förmoda, att Consistorium ej lärer taga parti af krögare att, så väl Adam Johanssons, som Johan Henrikssons och Maria Christina Tornbergs klagoskrifter, måtte återsändas till vederbörande för att erhålla sin lagliga form, då han vore villig, att öppet bemöta ett öppet anfall; gifvit i Hernösands Dom Capitel den 7:e Juni 1850.

Hvad sålunda förekommit har Consistorium i öfvervägande tagit, och med anledning deraf rättvist pröfvat det må Herr Prosten Laestadius, så väl, för sin mot Consistorium visade ohörsamhet, genom vägran, att de äskade förklaringarne till Consistorii upplysning meddela, som ock, för de ohöfviska och opassande uttryck, han enligt, hvad ofvan visadt är, i sin sednare skrift uti ämnet sig tillåtut, på grund af Kongl. Cirkulär Brevvet den 21. Augusti 1786, paragraf 1, erhålla lämplig föreställning, och förmaning, hvilken, sedan detta Beslut vunnit laga kraft, kommer att skrifteligen uppsättas och honom genom vederbörande Contracts Prost, sedan han blifvit till denna inkallad, meddelas; jämte förständigande, att, derest Prosten Laestadius ytterligare framhärdar i sin tredska, Consistorium

då kommer att vidtaga strängare åtgärd.

Är Herr Prosten Laestadius med detta Consistorii Beslut missnöjd, må han deri söka ändring genom besvär, hvilka böra till Kongl. Maj:ts och Rikets Höglöflige Svea Hofrätt ingifvas före kl. 12 å 30:e dagen efter detta utslag bevisligen erhållen del, hvarom bevis äfven bör Besvären tilläggas, och inom samma tid Consistorio skrifteligen eller vid något dess sammanträde till Protocollet mundtligen tillkännagifva, om ändring derutinnan sökes samt i fall af sådan anmälan, åter inom andra 30 dagar ifrån sista inrättelse dagen i kongl. Hof-Rätten med bevis ifrån Högbemälte Hof Rätt inför Consistorium styrka, att Besvären fullföljde blifvit, så kärt honom vara vill, att vid sin talan bibehållen varda.

År och dag som ofvan.

Isr. Bergman, Joh. Norman, C.J. af Nordin, Er. Almquist, P. Engman, I. Östling, And. Sidner

Motiverna till detta utslag äro icke tvetydiga; men de skäl, som blifvit framhafda till P.L. fällande, äro endast svepskäl, såsom till Ex. att det icke blifvit bestyrkt, att Adam Muodos Lompolo återtagit sin angivelse, eller förnekat sitt bomärke. Huru skall detta kunna bestyrkas på annat sätt än genom ett skrifteligt intygande af Adam sjelf, hvilken bodde på Elfva mils afstånd från Kengis och kunde således icke i en hast anträffas för att så skyndsammeligen, som Consistorium fordrade, bifogas förklaringen. Likaledes tager Consistorium den omständigheten till svepskäl, att det icke blifvit bevist, att Johan Wänkö blifvit lockad och tubbad att gifva sitt samtycke till den omförmälte skriftens författande. Dertill skulle fordras att gå till rätta med dem, som honom lockat och tubbat; men dertill har Consistorium i sin hetta icke velat lemna Pr. L. någon tid; ty Consistorium hade kort om tiden. Nog kan hvar och en inse, att det fordras tid, för att leda sådant i bevis på en ort, hvarest Ting hålles en gång om året. Men Consistorium ville i sjelfva verket icke hafva några bevis, som kunnat lägga hinder i vägen för den tillverkade skrapan.

Om Prosten L. fått tid på sig, hade han, utan tvifvel, kunnat leda i bevis, att Muodos Lompolo återtagit sin angivelse, samt, att Wänkö blifvit lockad och tubbad, samt hotad att gifva sitt samtycke till klagoskriften. Wänkös bomärke i klagoskriften stämmer icke öfverens med hans egenhändiga Bomärken uti Socknestämmo Protocollerna. Om Wänkö sjelf tecknat sitt Bomärke uti klagoskriften, hvilket icke har kunnat utrönas, så blir det en annan fråga, huru vida han har rättighet att nyttja två slags Bomärken.

Hvad åter den omständigheten angår, att Pr. L. visat ohörsamhet emot Consistorium, så vida förklaring i hufvudsaken icke genast blifvit meddelad, så är det redan ofvanföre visadt, att Pr. Laestadii mening icke var att

undandraga sig förklarings afgifvande, hvilket var ganska lätt, alldenstund Consistorium ingenting haft att anmärka vid den förklaring, som sedermera blifvit ingifven. Men Pr.Laestadii afsigt var, att de Personer, som genom sina namns förhemligande, ville smyga i mörkret, och försåtligen komma åt Personen, borde dragas fram i dagsljuset. Detta tyckes också vara afsigten med de ofvan åberopade Lagrummen, att ingen må försåtligen, och under fördöljande af sitt namn angripa en annan, såsom nu skett. Af hvilken skulle nu den anklagande parten söka upprättelse, då han icke vet hvilken Person det är, som anfallit honom med ohemula tillvitelser? Om Pr. L. nu ville söka upprättelse för den ohemula beskyllningen, till hvilken skulle han vända sig? Den Gamle Adam förnekar sitt eget namn och säger: "Jag har icke anmodat någon att författa en sådan skrift, ej heller har jag satt mitt Bomärke derunder." Hvilken skulle kunna öfverbevisa honom att han verkligen satt sitt Bomärke under skriften? Det var derföre ett egenmäktigt tilltag både af Landshöfdinge Embetet och Consistorium att upptaga klagoskriften till pröfning, innan densamma erhållit sin Lagliga form.

Consistorium, som meddelat skrapan för olydnad emot öfverheten, har sjelf satt sig öfver Kongl. Maj:ts Författningar, och sålunda visat, att rätta motivet till den meddelade skrapan, icke varit föranledt af en sann nitälskan för Lagarnes helgd. Den, som verkligen vill, att alla underhafvande skola efterlefva öfverhetens Bud, bör icke sjelfva vara Lagbrytare. Men det ser ut, som skulle Consistorium anse sig vara "**öfver Lagen**", och endast dess underhafvande äro pliktige att stå "**under Lagen.**"

Hvad som angår det "**ohöfviska skrifsättet**" så är det visserligen ett fel i Lagstiftningen, att den auctoritet, som sjelf blir uppretad af ohöfviska ord, riktade emot andra, skall vara sin egen hämmare. Lagstiftaren har visserligen förutsett, att en domare icke kan döma utan våld, när han befinner sig i ett uppretadt tillstånd. Man har likväl sett många Exempel på domare, som af hat, egennyttan eller medömkan, kunnat vränga lagen; ehuru en Domare bör vara fri från Passioner, när han dömer.

Förenämnde utslag visar, att Consistorium icke varit så fri från Passioner, när domen fälldes; emedan de citerade orden ur P. L. Förklarings skrift, synas hafva verkat en viss bitterhet, som denna andliga domstol icke kunnat undertrycka.

För öfrigt orden ohöfviskt skrifsätt, tolkas på mångahanda sätt, efter den sinnes stämning hvaruti Domaren befinner sig. Om Domaren är vid dåligt lynne, kan han betrakta en "bitter sanning", såsom "ohöfviskt". Nu är det svårt att säga emot hvilken det ohöfviska skrifsättet var riktadt, enär de egentliga parterna voro anonyma; men det ser ut, som skulle

Consistorium hafva tillegnat sig sjelf största andelen af bittersaltet, deraf det elaka lynnet uppkommit, som uppenbarar sig i utslaget.

För öfrigt är det nu en inconsequens i Lagstiftningen, att, då till Ex. Kammar Collegium lemnar fyra månaders tid till Besvärs ingifvande i högre instanser, och en Domare i Norrbotten lemnar 45 dagar till besvärs ingifvande i Hof-Rätten; så lemnar Consistorium endast 30 dagars anstånd till Besvärs ingifvande i Hof-Rätten, utan afseende på ortens aflägsenhet och postgången. Posten från Pajala går 2 gånger i månaden, och ifrån Karesuando endast en gång i månaden om sommaren; alltså kan en sakegare, genom Postgångens tröghet och den korta besvärs tiden, förlora sina fatalier. Prosten L. hade ingifvit sina besvär till Hofrätten, men genom ett misstag af hans Commissionär i Stockholm, skickades Beviset till Pajala och icke directe till Hernösand, hvarigenom fatalierna förlorades, och deröfver gladde sig alla krögare och fyllhundar i Haparanda, och Contracts Prosten gladde sig allra mest; ty derigenom fick han det nöjet, att uppläsa den af Consistorium meddelade skrapan, hvilken härmed öfverlämnas till alla rättsinniga Läsares pröfning.

Vi veta ganska väl, hvad denna skrapa hade att innebära i Apostlarnes tid; den skrapa som Apostlarne Petrus och Johannes fingo af Consistorium i Jerusalem, var ett förebud till den kort derpå utbrytande Religions förföljelsen; det var draken, som visade sina tänder åt den i barns nöd ropande quinnan. Denna den gamle ormen lefver ännu; han har icke bytt om natur, ehuru han bytt om skinn.

I Påfvedömet kom han, som en gammal Christen, i afsigt att försvara den rena Catholska Läran emot det Lutherska kätteriet; det blef för djefvulens drabanter en helig pligt att utrota kättare. I Lutherdömet kommer han som äkta Lutheran, för att försvara den rena Evangeliska Läran emot Pietister, Läsare och svärmare; och det fattas honom icke tjenare, som troget utföra hans afsigter.

Den Consistoriella skrapan är af följande lydelse:

"Välärevördige och högvällärde Herr Prost och Kyrkoherde samt Riddare af Franska Heders Legionen!

Consistorium har härigenom, och på grund af dess genom Kongl. Svea Hof Rätts utslag den 2 sistl. December stadfästade Beslut, skolat förklara Eders välärevördighet sitt synnerliga missnöje öfver Eders Ärevördighets mot Consistorium visade ohörsamhet, i afseende på afgifvande af äskad förklaring, uti målet rörande Sofia Ulrika Henriks dotters klagomål öfver henne förvägrad enskild skrift, samt Adam Johansson Muodos Lompolos angifvelse, rörande mot honom föröfvade våldsamheter, samt det ohöfviska och opassande skrifsätt Eders välärevördighet dervid begagnat. Consistorium hade med skäl

väntat, att en man med det upplysta omdöme, som hos Eders välärvördighet bör förutsättas, skulle inse nödvändigheten för hvarje statens tjensteman, att ovillkorligt hörsamma Embetsmyndighetens föreskrifter, äfven om de samma af den underordnade ej kunna gillas, i hvilket fall denne alltid har utväg sig öppnad, att föreskriften i laga ordning öfverklaga. Till följe deraf torde Eders välärvördighet vid närmare besinning äfven hafva funnit, att det af Eders välärvördighet valda sätt, att bemöta Förmäns befallningar, är så mycket mer klandervärdt, som det kommit en man till last, hvilken genom sitt Embete är förbunden, att både i lära och lefverne verkliggöra bland andra, äfven det budet att vara all mensklig ordning undergifven för Herrans skull.

Under förhoppning, att hädanefter ej komma i nödvändighet att hos Eders välärvördighet beifra flere dyliga förseelser öfverlemnar Consistorium nu, genom Contracts Prosten herr S. Antman till Eders ärvördighet, å nyå handlingarne uti ofvannämnde 2:ne mål, med föreläggande för Eders välärvördighet, att med bestämd förklaring i ämnet till Consistorium inkomma inom sex veckor efter delfåendet, och vid äfventyr att utom ytterligare ansvar för ny ohörsamhet, Eders välärvördighet, genom uraktlåtande af förklaring, anses hafva vidgått sanningen af de i klagoskrifterna gjorda angifvelser.

Consistorium tillönskar Eders välärvördighet den Högstes nåd och välsignelse.

Hernösands Dom Capitel den 8:e Februarii 1851.

Joh. Norrman, C. J. af Nordin, P. Engman, C. J. Östling, A. H. Wimmercrantz, And. Sidner

Vid uppläsandet af denna skrapa hade Contracts Prosten tillkallat 2:e kyrkoherdar såsom åhörare, af hvilka den ena i synnerhet betraktade Pr. L. med spänd uppmärksamhet. Förmodligen tänkte han: "Skall du icke bli förskräckt? Skall du icke skifta färg? Men Pr. Laestadius har varit i vida farligare omständigheter, utan att skifta färg. Att emottaga orättvisa förebråelser för en rättvis sak, är just icke någonting ovanligt här i verlden. Den visade ohörsamheten emot Consistorium bestod deruti, att Pr. L. anhållit, att klagoskrifterna skulle åter remitteras till de vederbörande, för att erhålla sin lagliga form, då han vore beredd att bemöta dem. Men Consistorium fordrar ovillkorlig hörsamhet, äfven om Embets myndighetens åtgärder äro olagliga. Vi föreställa oss, att en underordnad är mera bunden vid Kongl. Maj:ts Författningar än vid en underordnad Embets myndighets olagliga föreskrifter. Och hvad det opassande skrifsättet angår, så var det en oemotsäglich sanning, **"att den orthodoxa gallans inflytelse på hjernan"** var den rätta anledningen till anklagelserna, kanske äfven till den meddelade skrapan.

Prosten Laestadius inlemnade inom den föreskrifna tiden sin Förklaring till Consistorium, hvaruti visades, att Sofia Ulrika Henriks dotter blifvit länge sedan kyrkotagen, samt, att de medel, som blifvit emottagne för missions Scholans och de fattigas räkning, blifvit till en del redovisade för Consistorium, och kunna ytterligare redovisas, om så påfordras. På denna Förklaring följde från Consistorium en så lydande skrifvelse:

”Välärevärdige och högvällärde herr Prost och Kyrkoherde samt Riddare af Franska Heders Legion!

Sedan Eders välärevärdighet, till behörig åttlydnad af Consistorii förnyade föreskrift, inkommit med infordrad förklaring, i anledning af dels Adam Johansson Muodos Lompolos, uti dess till Konungens Befallningshafvande i Norrbottens Län ingifna klagoskrift, öfver några mot honom föröfvade våldsamheter, framkastade beskyllningar mot Eders välärevärdighets Predikosätt, och förfarande i Presta Embetets utöfning; dels och Sofia Ulrika Henriks dotters, genom dess målsmän anmälda klagomål, deröfver att Eders välärevärdighet skall hafva förvägrat henne undergående af enskildt skrift efter begånget lägersmål; så har Consistorium i behörigt öfvervägande tagit, hvad så väl klagoskriften, som Eders välärevärdighets förklaring innehåller; och som, hvad angår det förstnämnde af ifrågavarande mål, den undersökning vid vederbörlig domstol, som Konungens Befallningshafvande förmått sig hafva förordnat, torde lemna nöjaktig upplysning, huruvida Eders värdighet, till de af Adam Johansson anmaldte förhållanden, kan anses vara mer eller mindre vållande; alltså har Consistorium ej ansett sig med ifrågavarande ärende böra, för det närvarande, taga vidare befattning, under afvaktan på hvad den anbefalldes undersökningen, kan komma att gifva vid handen.

Hvad åter beträffar klagomålet öfver Eders välärevärdighets vägran att tillåta Sofia Ulrika Henriks dotter undergående af enskildt skrift, har Consistorium ej kunnat ungdå att finna det Eders välärevärdighet i sitt förfarande härutinnan ej ådagalagdt den hofsamhet och mildhet i bedömande, jemte kärleksfull ömhet vid behandlingen, som säkrare än skoningslösa kraft åtgärder bidra, att föra syndaren på bättringens väg, enär denne väl heldre bör lockas än skrämmas till bättring. Då Consistorium således gifver Eders välärevärdighet sitt ogillande i denna sak till känna, förväntar Consistorium, att Eders välärevärdighet låter detsamma lända sig till varning för framtiden, och tillönskar Eders välärevärdighet den

Högstes nåd och välsignelse.

Hernösands Dom Capitel den 23 :e Juli

Joh. Norrmann, C. J. af Nordin, Eric Almquist, P. Engman, J. Östling, A. F. Wimmercrantz, And. Sidner

Härvid bör anmärkas, att om Konungens Befallningshafvande verkligen har anbefallt någon undersökning vid Domstol, rörande den gamle Adams klagomål, så har åtminstone ännu ingen undersökning derom förevarit vid Tinget; och vi förmode, att den gamle Adam nog aktar sig för en sådan undersökning, ty han har sjelf varit våldsamt emot de anklagade ynglingarne. Han har till ex. fattat en af dem i bältet, samt slitit af bältet och kastat det på golfvet. Dels denna omständighet och fruktan för den kostnad, som skulle drabba honom, genom den långa resan till Tinget, förmådde honom att återtaga sin angifvelse, och förneka sin egen underskrift. Ty vi kunna icke föreställa oss, att Förf. till klagoskriften vågat underteckna en annans Bomärke, utan dess vetskap.

Hvad angår den hårda behandling, som Consistorium på må få, och utan all skälig anledning förmodar hafva vederfarits Sofia Henriks dotter, så innehåller icke klagoskriften någonting annat än, att hon blifvit förvägrad att undergå hemlig skrift, och Läsaren vet redan, huru det förhåller sig med den saken. Det är annars besynnerligt, huruledes Consistorium kan yrka, att syndaren bör heldre "**lockas**" än "**skrämmas**" till bättring, enär Consistorium icke sjelf har lockat dem af sina underhafvande till bättring, som Consistorium anser för syndare, utan heldre ansett nödigt att "skrämma" dem med skrapor, med hotelse tillika att vidtaga strängare åtgärder, derest icke bättring följer. Huruvida

Consistorii ådagalagda barmhertighet emot fräcka och oförskämda horor, kan åstadkomma någon bättring i deras lefverne, det lär icke erfarenheten hafva ådagalagt, alldenstund i sjelfva Hernösands Stad hvarest de andeliga Fäderne hafva sin boning, icke mindre än 40 horor hade fått oäkta barn 1843, hvilka samt och synnerligen uppkallades på Canzliet, och ålades att skaffa sig försvar. En af dessa var så pass vig i truten, att hon frågade: hvilken försvarar herr Landssekreterarens Jungfru?

Vi förmode, att det finnes ännu många sådana Jungfrur i Hernösand, hvilka för lockelsens skull fortsätta sin dygdiga vandel, emedan de förmodligen blifvit lockade till bättring, och icke skrämde, genom några "**skoningslösa kraftåtgärder**" hvilka Consistorium förbehållit sig att använda emot sådane själasörjare, som göra allt, hvad de kunna för att motarbeta sedeförderfvet. Nu hafva genom Pr. Laestadii skoningslösa kraftåtgärder, många faderlösa barn, blifvit dels hemligen dels uppenbarligen försörjde af sådana fäder, som förut icke kunnat förmås att erkänna sin egen afföda; de oäkta barnens antal har äfven blifvit förminskadt så tillvida, att endast 2 blifvit födde oäkta 1851, och 2 1852, medan 9 sådane föddes 1847; 6 1848; 5 1849; 4 1850. Otidiga sänglag hafva blifvit sällsyntare, så tillvida, att 1847 inträffade 6; 1848 4; 1849 4; 1850 4; 1851 2; 1852 2. Dock återstår ännu mycket att uträtta

i afseende på sedeförbättringen, emedan allt kan icke genomdrivas på en gång. Men det fordras någorlunda stark Constitution, för att kunna emottaga å ena sidan örffilar af råa ohyffsade bönder, och å andra sidan skrapor af Consistorium; och dessutom hat och motspänstighet samt ovett af krögare och fyllhundar. För öfrigt visar kyrkohistorien, att ingen Profet, ingen rättskaffens Lärare, har blifvit ansedd för en rätt Lärare af sina samtida; de fleste hafva blifvit hatade och förföljde för sitt välmenande nit; och likväl har efterverlden gifvit dem rättvisa; så har det gått till i andra Länder, och samma har förhållandet varit i Sverige.

Judarne uppbyggde profeternas grafvar; men Johannes Döparen hade djefvulen; Jesus af Nazaret hade djefvulen och stod i förbund med satan; hans Lärjungar blefvo hatade och förföljde ty de voro ju allesamman kättare och villoandar. I Påfvedömet tillbådos Helgonen, men Valdenser, Wiklefiter, Hussiter och Protestanter förföljdes. I Lutherdömet prisas Luther, men de, som nu träda i hans fotspår, blifva hatade och förföljde såsom kättare och villoandar, till ex. Tollstadius, Ruthström, Grubb m.fl. rättskaffens Lärare, som velat befordra den lefvande Christendomen. Huru hafva Lutherska kyrkans pelare betett sig emot Pastor Scott, som ville befordra Christendomen i Sveriges hufvudstad? Historien skall framdeles gifva honom rättvisa, och så hoppas vi skola alla rättsinnige Lärare få rättvisa i en framtid, sedan alla nedriga Passioner blifvit framställda i sin rätta dager; då skall till och med det sunnda förnuftet, som nu blifvit förmörkadt af den **"orthodoxa gallans intryck på hjernan"** fälla det omdöme om Scott, att han ville befordra en sann Christendom i Sveriges hufvudstad; men Stockholms Presterskap, med Erkebiskopen i spetsen, arbetade med händer och fötter för att få bort honom, och till belöning för denna falska nitälskan, var den vilda pöbelmassan på vägen att stena Erkebiskopen några år efteråt.

TILL HERR KRONOFOGDEN HACKZELL.

Som Tit. väl vet, att den publik, som läser dessa Tidningar har helt annat att grubbla på än Gud och Religionen; så tyckes det för oss mindre passande, att uppträda med vårt Religions nit inför en allmänhet, som har helt annat att tänka på än det, som komma skall efter döden. Vi böra således icke besvära denna allmänhet med disputationer i andeliga ting, häldst denna allmänhet vill hafva samvets frid — i tiden — och hvad derefter kommer, lemnar den åt framtiden. För att icke besvära denna allmänhet, anhåller jag, att Tit. täckes icke illa upptaga några korta invändningar, emot de anmärkningar, som blifvit införde i Norrbottens-Posten¹ N:o 32 och 33. [<fotnot> 1. I hvilken äfven denna artikel var begärd att införas, men blef af Red. vägrad.]

I:mo Hvad oljudet i kyrkorna angår, så är det verkligen sannt

att Läsarena störa herrarnes andakt, och derpå är Tit. sjelf ett lefvande exempel; men Tit. har icke ännu svarat på den frågan, huruvida Tit. infinner sig i dessa kyrkor för andaktens skull, eller för att observera Läsarens Gester.

2:o Hvad Tingssaken med Läsarena i Kittilä angår; så har jag lika väl som Tit. gjort mig af trovärdiga Personer underrättad derom, att då Domaren af skäl, som jag förut anfört, icke kunde pliktfälla dem för kyrkoförargelse, måste han "utom protocollet" hålla ett alfvarsamt tal, hvartill han af sitt orthodoxa nit fann sig uppmanad. Likaledes har jag af trovärdiga Personer gjort mig underrättad derom, att Domaren i vår ort "utom Protocollet" hållit ett alfvarsamt tal till några äkta

Lutheraner i Öfver-Torne, som uti sitt orthodoxa nit misshandlade Läsarena, och hade han ibland annat yttrat till dessa äkta Lutheraner, att de icke borde befatta sig med saker, som de icke begripa.

3:tio Hvad Engelmars "opasslighet" angår; så har Tit. sjelf på flera ställen utspridt det ryktet, att Engelmars vid omtvistade tillfälle varit —"mosiger", eller som finnarne säga "sammalsi kieli". Kan nu detta icke bevisas; så har Tit. utspridt osannfärdiga uppgifter.

4:to Den hederliga Gästgifvaren i Juhonpieti har vid förr omförmälta tillfälle icke haft tid; att be Läsaren gå ut, utan hade han, lifvad af samma orthodoxa nit, som Tit. hoppat opp ur sängen som en loppa och börjat ge på den krabbaten med yxskaftet; dervid hade Läsaren yttrat: nog skall jag gå ut utan slag. Läsaren talte icke heller med gästgifvaren, utan med andra personer. Att så verkligen varit förhållandet, fick jag sedermera erfara, då jag kom i hans rum, för att tala med hans sjuka moder, hvilken han nu hindrat från Nattvarden i tre år. Jag stod just vid dörren och var i begrepp att gå; i det samma hoppade han upp ur sin säng, icke för att påskynda mitt aflägsnande, utan för att få tillfridsställa sin djefvulska drift; men som den orthodoxa gallan hos denna man flödar öfver, så darrade han på manchetten, och hade således ingen kraft att slåss. Att Tit. som är lifvad af samma orthodoxa nit, som Gästgifvaren i Juhonpieti, måste ursäkta denna sin trosfrände, är alldeles i sin ordning; men att Tit. såsom kunnig jurist vill tadla mitt opåkallade besök hos den sjuke, det var mera oväntadt; åtminstone bjuder kyrkolagen, att Presterna **"skola ofta okallade besöka de sjuke"**. "Om någon ligger länge sjuk och icke fordrar sin själa sörjare till sig; ej heller låter påskina någon sannskyldig bot och bättring, skall Presten likväl låta sig om honom vårda, tala honom till om samma försummelse, och påminna honom om sin salighet." osv. K.L. Cap. 17. paragraf 5.

5.to Hvad sluteligen vidkommer våra Psychologiska disputationer, så har Tit. efter vanligheten tagit en del af sina

anmärkningar ur luften. Jag har neml. alldrig påstått att de som hafva någon verldsbildning, nödvändigt måste studera Psychologi; men då dessa vanligen tro sig blifva saliga genom sin verldsbildning, så har jag försökt, att på ett förnuftigt sätt förklara för dem de Psychologiska fenomenen, som uppenbara sig bland Läsarena; men emedan de, som hafva någon verldsbildning, vanligen äro fritänkare eller Rationalister; så kan läran om viljans ofrihet i andeliga ting, icke annat än stöta dem för hufvudet. Ty dessa måste alltid finna Luthers lära "**de libero arbitrio**" orimlig. De måste således stryka ett kors öfver 18. paragrafen af Augsburgska bekännelsen. För öfrigt måste jag uppriktigt tillstå, att dessa herrar icke hafva några **fixa idéer** emedan (såsom Witalis målar dem) "håret fladdrar för vinden liksom den lärda Egarens egna tankar" fladdra för verldsvinden. Huru kunna de då hafva sina tankar fästade på ett visst föremål, som borde vara för dem lika kärt och dyrbart, som för mig.

Tit. har på ett ställe uti sina lärda afhandling velat öfversätta "**fix idé**" med svenska ordet "**fast öfvertygelse**"; om nu denna öfversättning är riktig, så kan jag verkligen vara smickrad af Tit. omdöme, att jag har en fast öfvertygelse; men jag måste derjemte beklaga, att Tit. egen religiösa öfvertygelse är vacklande och byggd på svekfulla grunder, ehuru den

tron är för närvarande fast som berg, att Läsarena äro svärmare andar uppblåste af egenkärlek och andelig högfärd. Huruvida denna tro är för Tit. saliggörande, det kommer väl att prövas i en framtid. Att Tit. icke kan med säkerhet afgöra, om motivet till mina "beriktiganden" härrör af **ilska** eller af den slags galenskap, som Tit. behagar kalla en "**fix Idé**", det bevisar dålig mennisko kännedom; men om Tit. sjelf ignorerar rätta motivet till sina anmärkningar, så lär det icke vara så lätt, att bedöma, om mina "beriktiganden" härröra af "ilska", eller af "galenskap". Det orthodoxa nit, som förmått Tit. att rapportera om Läseriet i Lappmarken och Pajala, kan lätteligen gå derhän att Tit. måste yrka ansvar och Landsförvisning mot Läsarena; och en sådan juridisk handling, skall utan tvifvel blifva ett bevis på den orthodoxa, för Lutherska Lärans renhet, nitälskande mannens Tolerans.

Pajala och Kengis den 11 :e September 1851

L. L. Laestadius

NÅGRA ORD TILL SJELFFÖRSVAR

Som Norrbottens Posten icke intager någon artikel af mig skrifven till försvar emot de bittra anfall, som i anledning af händelserna i Koutokeino blifvit dels af Redaktionen, dels och

af åtskilliga insändare, riktade emot min Person, är jag nödsakad, att i denna tidskrift införa några ord till sjelfförsvar, på det att allmänheten icke må genom min tystnad bekräftas i den öfvertygelsen, att "den som tiger, han samtycker." Redaktionen af Norrbottens Posten har dock visat mig den artigheten, att i sin Tidning intaga några insända artiklar, som af andra blifvit skrifna till mitt urskuldande; hvarföre jag får betyga Redaktionen min förbindliga tacksägelse. Ty hvarje strimma af Ljus är välkommen, för den, som af verlden är dömd till det yttersta mörkret, och hvarje skynt af rättvisa, som mina fiender bevisa mig, erkännes af mig med tacksamhet.

Jag har icke vågat mig ut på det stormande världshafvet med något försök till sjelfförsvar, så länge som Passionernas skummande vågor rasade, och ehuru svallvågorna ännu framvältra sig med hotande gestalt; måste jag dock försöka, att med det lilla skeppet, hvarest Jesus sofver, arbeta mig fram mellan vågorna i den förhoppning, att Jesus kan uppväckas med ett nödrop, och komma sina nödställda Lärjungar till hjälp.

Hvad nu först angår de ohyggliga händelserna i Koutokeino, så hafva de förorsakat mig och den lefvande Christendomens vänner en hjertfrätande sorg. Men Christendomens fiender hafva deraf fått en länge önskad anledning, att utgjuta sin galla öfver mig, och den sak jag genom Guds nåd söker befrämja. De obestämda och hvarandra motsägande rykten, som först cirkulerade upptogos begärligt af Christendomens fiender, och uttyddes till det värsta. Commercerådinnan Fru "**Mercatura sordida**" hade längesedan hyst ett dödligt hat till min Person, för den nykterhet, ibland allmogen hvartill jag troddes vara upphöfvet. Nu trodde hon sig få en önskad anledning att hämnas; redan i första underrättelsen om mordet i Koutokeino, trodde sig en insändare i Norrbottens Posten hafva tillräcklig anledning, att beskylla mig för detta mord. Och då Redaktionen af Norrbottens Posten talade om "Laestadius och hans gemena parti", i anledning af Länsman Lidströms rapport, om mordet i Koutokeino, ansåg sig en Insändare i Norrbottens Posten (Bihang till N:o 52) berättigad att såsom en sanningens tolk öfverfalla mig med de gröfsta beskyllningar för girighet, skrymteri, fatalism och Jesuitism, och detta endast på grund af de lögner, som mina fiender utspridt om min Person. Det synes tydligen, att denna Insändare varit genomträngd af samma andeliga hat, som Judarne, emedan han nödgats låna uttrycken af dem: "**säge vi icke rätt, att du är en Samarit, och hafver djefvulen.**"

Dessa och dylika gallblandade utgjutelser hafva hos Christendomens fiender, väckt en innerlig glädje; men så hafva äfven å andra sidan många beklagat den andeliga blindhet, som kan vidlåda en så lärd man som Bihangets Författare, hvilken vill bestraffa det plumpa skrifsättet i Ropande Rösten,

men faller sjelf i samma last.

Här kan nu icke vara tillfälle, att vederlägga de beskyllningar, hvarmed denna insändare på lösa rykten och med anledning af mina fienders utspridda lögner, öfverfallit mig; jag vill här endast framdraga några facta, som skola visa, huruvida jag med något sken af rättvisa kan beskyllas för någon delaktighet i de vilda Koutokeino Lapparnes mordgerningar. Först och främst har jag ingen personlig bekantskap haft, hvarken med de mördade eller med de vildar, som utöfvat mordet. För det andra vet jag icke ännu, hvilken ibland de förvildade Lapparne, varit upphofvet till den grufliga förvillelsen i begreppet. Dock skall Biskop Juel och Länsman Lidström kunna intyga, att jag uti ett bref till den förstnämnde, erkändt, att jag ansåg Kouto Lapparnes svärmeri för villfarelse, innan jag fått tillfälle, att tala med någon, som hörde till det förvildade partiet.

Och då jag ändteligen fick tillfälle, att tala med några få som infunno sig i Karesuando förleden vinter, fann jag dem vara så förvirrade och vridne att jag icke kunde tala med dem ett förnuftigt ord. Men något uppsåt, att med våld omvända andra till sin tro, hörde jag icke talas om, ehuru rummet, hvarest samtalet skedde med dem, nemligen Karesuando Prestgård, var fullt med folk, hvaribland många, som kände dessa Koutokeino Lappar personligen. Och så vida dessa få, som jag fick tillfälle att tala med, icke visade något tekn till vildhet emedan de tystnade, när jag bad dem tåga, och gingo ut när jag bad dem gå ut, så kunde jag icke finna någon mordisk uppsåt hos dem; de voro också endast några få till antalet, nemligen en gammal man, en ung quinna och en yngling, hvilka voro för mig till Personen obekanta. Dessutom träffades en ung Lappman hörande till samma parti, hvilken var sedan gammalt bekant och hade förut hört till de slags Läsare, som finnas i Karesuando, men befanns nu vara så vriden att jag icke kunde komma tillrätta med honom; ej heller hafva andra förnuftiga Läsare kunnat komma öfverens med de förvillade Koutokeino Lapparne.

Huru en sådan förvillelse eller förvirring i förståndet kunnat uppstå, är icke så lätt att utreda. Man måste först taga i betraktande, huru en sorglös människa med vanlig Christendoms kunskap kan begå uppsåtliga synder och anse dem för lofliga, såsom t. ex. fylleri, slagsmål, otukt, svordomar m.m. Männe icke uti sådana människors hjerna, vara en förvirring i begreppet om rätt och orätt? Hvilken är det, som uppväcker en sådan förvirring i begreppet? Männe det icke vara en eller flere passioner, som verka på förståndet, och bibringa den brottslige en falsk öfvertygelse — ty icke kan man antaga, att alla syndare äro så förhärdade, att de handla tvärt emot sin öfvertygelse — utan de handla enligt sin öfvertygelse, när de handla tvärt emot Christendomens fordringar, hvilka de icke anse för något nödvändigt villkor för

sin tillvaro i världen. Alltså kan en människa, förvillad af sina passioner, få den öfvertygelsen, att det är rätt att hora måttligt, supa måttligt, ljuga måttligt till husbehof, och öfva svordom till husbehof: åtminstone kan icke den, som öfvar en eller annan af dessa kära hemsynder, finna att det är någon synd, att så handla; så följer, att Passioner kunna förvilla begreppet om rätt och orätt. Om sådant kan hända med personer, som hafva en god underbyggnad i Christendoms kunskapen: så måste det kunna hända ännu lättare med sådana människor, som sakna all Christendoms kunskap.

Sådant har varit förhållandet med de vilda Lapparne i Koutokeino. Jag har icke haft tillfälle, att undersöka deras Christendoms kunskap, men jag är öfvertygad att så måtte vara förhållandet, enär dessa Lappar från barndomen blifvit undervisade i Norska, hvilket språk de icke förstå; och då Pastor Stockfleths Lappska Böcker ändteligen hunno till Koutokeino, voro dock de Prester, som der vistades några månader, sjelfva okunnige i språket, så att Predikan måste ske genom Tolk. När väckelsen kom till Koutokeino genom Karesuando Lappar, vistades Pastor Zettlits efter vanligheten några månader i Koutokeino, och han var okunnig i språket. Han kunde dessutom för ingen del, komma öfverens med de väckte, emedan de fordrade, att äfven Presten borde bättra sitt lefverne, och icke hålla sällskap med krögare. Var denna begäran obillig? De väckte önska, att Läraren åtminstone bör afhålla sig ifrån världens syndiga nöjen.

Men Zettlits ville vara herre i Församlingen och bemötte de väckta med högdragenhet och hårdhet. Detta skedde allt, förr än något tekn till villfarelse förspordes.

Pastor Stockfleth vistades den tiden i Christiania, men när han fick kunskap om den religiösa rörelsen i Koutokeino, beslöt han att komma dit, för att undersöka förhållandet, och ställa allting tillrätta efter sin smak. Men han underrättade ingen om sin ankomst, utan kom till Koutokeino som en tjuf om natten. En vacker morgon stiger han in hos en af de fastboende i Koutokeino och hälsar; husbonden yrvaken, känner igen Stockfleth; men emedan han hade hört, att Stockfleth vistades i Christiania; så trodde han, att den onde spökade i Stockfleths gestalt. Mannen började till följe af denna inbillning, att välsigna sig, men Stockfleth, som är af naturen het, började att banka på mannen; förmodligen trodde Stockfleth, att mannen öfvade signeri, eller gäckades med heliga ting. Här var således ett dubbelt missförstånd; men uppträdet beröfvade Stockfleth förtroendet, ty de väckta kunde omöjligen föreställa sig, att en rätt Lärare öfverfaller sina åhörare med hugg och slag. Stockfleth var annars förut omtyckt af Lapparne, och hade lätt kunnat vinna deras förtroende om han icke hade skämt bort sin egen sak genom sin öfvervilning. Dessa underrättelser har jag af en Person, som sjelf talt med den fast boende, som

blef bankad af Stockfleth.

Sedan hände det en Söndag, att en man från Alten, kom under påstående Gudstjenst, med jernkedjor, handklåfvar och allehanda fångredskap, som han medförde, och kastade ner på marken midt framför kyrkodörren. Om detta skedde af oförstånd, eller för att injaga skrämsel känner jag icke. Men åsynen af dessa fångredskap, hade en motsatt verkan på Församlingen. En man, som kom till kyrkan, och såg dessa fångredskap, föreställde sig, att en allmän arrestering var för handen. Hans inbillningskraft stegrades, och han gick in i kyrkan under utrop: **"nu kommer Stefani tro att pröfvas."**

Härigenom blef naturligtvis Församlingens inbillnings kraft uppjagad till det yttersta. Och det kan icke vara underligt, om en del af Församlingen genom sådana oförståndiga mått och steg blef vriden; Lapparne trodde, att detta allt hade skett på Pastor Stockfleths begäran.

Lapparne äro annars, såsom skogsmenniskor, lätt skrämnda, till följe af de vidunderliga sagor, som de fått i arf af sina förfäder, om fiender, som förföljt dem, till ex. Karelare och Birkarlar, bland hvilka somliga berättas hafva innebrännt hel församling i en kyrka under Katholska tidehvarfvvet. Dessa sagor, jämte den oförsigtigheten, att kasta handklåfvar och jernkedjor midt för kyrkodörren under pågående Gudstjenst, kunde lätt åstadkomma en sinnes förvirring hos ett folk, som har af naturen en liflig inbillningskraft, och ett lättretligt lynne. En annan omständighet, som också bidrog hvad den kunde att öka förvirringen, var den hårdhet och gensträfvighet, hvarmed de redan förvillade bemöttes af de Personer, som skulle föreställa deras öfverhet. Det berättas nemligen, att den mördade Länsman Bucht, skulle hafva gått handgripligen till väga, med sina tillrätta visningar; han har, så berättas de sansade och förnuftiga Läsarena som äfven varit med i striden mot mördarena — de berättas, att afledne länsman Bucht skall hafva predikat lagen för dem med knytnäfvar, genast efter sin ankomst till Koutokeino, hvarigenom desse hvilkas sinnen redan genom de föregående åtgärderna blifvit förvirrade, uppretades till hämnd; och detta hat har utan tvifvel legat till grund för mordgerningen, ehuru hatet uti deras medvetande uppenbarade sig som en helig pligt, att utrota kättare och affällingar ifrån den rena Läran, hvilken de trodde sig vara kallade att utbreda med eld och svärd.

Just deruti består djefvulens list, att hatet kan uppenbara sig i människans medvetande, som en helig pligt och om denna förvirring i begreppet har kunnat komma de lärdaste män till last, såsom Religions förföljelserna utvisa; så kan det icke vara underligt, att en sådan inquisitions anda kunde falla på de olärda Lapparne i Koutokeino; hela skillnaden emellan de lärda inquisitorerna och de olärda består deruti att de förre kunna

utöfva sin hämnd under sken af Lag och rätt, men de sednare utöfva sin hämnd med knifvar och klubbor.

Emedan de sansade och förnuftiga Läsarena i Koutokeino genast skillde sig ifrån secten, så snart det blef för dem tydligt och klart, att den fanatiska secten hade råkat på villovägar; så uppstod också mellan de förnuftiga och oförnuftiga Läsarne en ordstrid, så ofta de träffades; men emedan de förnuftiga Läsarena ofta åberopade sig på Prosten Laestadii auctoritet; så uppkom hos de fanatiska Läsarena ett hemligt hat till den man, som tog de förnuftiga Läsarens lärosatser i försvar ehuru jag var till Kengis afflyttad, långt förr än den fanatiska secten uppkom. Detta hemliga hat till mig hade den verkan, att den fanatiska secten hade för afsigt att fortsätta sina ströftåg ända till Kengis; men denna uppgift, som jag fått af trovärdiga personer, finnes icke nämnd i Tidnings artiklarne, emedan dessa artiklars författare, intagne af ett andeligt hat till min person, hafva helt oförsynt velat påbörda mig skulden till det skedda mordet. Monne icke detta vrånga omdöme vara en lika stor förvirring i begreppet, som de fanatiska Koutokeino Lapparnes omdöme?

Men säger man: de fanatiska hafva ju enligt biskop Juels skrifvelse, intagen i Fogden Hackzells Rapport, åberopat Prosten Laestadii auctoritet. — Huru hafva de sedan kunnat intagas af hat till honom? Svar: Nu varande auctoriteter i Norrige kunna icke göra någon skillnad emellan förnuftiga och oförnuftiga Läsare, emedan de likasom på svenska sidan, äfven som i norra Finland, anses af vederbörande, såsom kättare och villoandar allesammans. Om således någon af de förnuftiga Läsarena under Biskop Juels vistelse i Koutokeino förliden vinter har åberopat Prosten Laestadii auctoritet, så har man tagit för gifvit, att Prosten Laestadius är rätta upphofsmannen till den fanatiska sectens förvillelser; derom äro åtminstone Norrbottens Postens skribenter fullkomligen öfvertygade. Och hvaraf hafva dessa lärda män fått den öfvertygelsen?

Jo; af den föregående kunskapen om Laestadii person, att han är en skrymtare, en Jesuit, en girigbuk, som under sken af en sann Christendom, drager åt sig andras egendom. Männ tro om dessa herrar skribenter kunna bevisa, sina djerfva och skamlösa påståenden? Jag tror mig kunna bevisa, att hvarje skilling af de emottagne gifvo medlen till Skolan och de fattige samt till nykterhetens befrämjande, blifvit återigen utgifne till sitt ändamål.

Men säga andra, som icke äro intagne af samma passion som krögare och fyllhundar: vi äro öfvertygade, att Laestadius icke veterligen med vett och vilja uppeggat Koutokeino Lapparne till mord och mordbrand, men de kunna hafva missförstått Laestadii predikningar; de kunna hafva fått dessa galna idéer af de tvetydiga liknelser, som förekomma i dessa predikningar.

Detta påstående kan låta höra sig, likväl med den betydliga afprutning, att de fleste bland mördarena i Koutokeino, aldrig hört Laestadii predikningar och lärdomar, åtminstone icke omedelbarligen. Men såsom ett bevis på huru en rätt lära kan missförstås, anföra vi här ett af mången missförstått ord ur Luther: Han säger på ett ställe "**Jag är Christus**". Och denna andeliga högfärd måste mången af nu tidens ödmjuka Lutheraner klandra, emedan det låter som ett sjelfförgudande. Enär Luthers Postilla nu är öfversatt på finska, och funnes äfven i Koutokeino, så hafva äfven de oförnuftiga Läsarena fått höra dessa Luthers ord; och emedan egenrättfärdigheten, jämte andra passioner, är i stor verksamhet hos de väckta — enligt Apostelens ord: utan Lag var synden död, men när Budordet kom fick synden lif, och uppväckte i mig all begärelse; så kunde lätteligen dessa ord af Luther: Jag är Christus, gifva de oförståndige Koutokeino Lapparne en anledning till sjelf förgudning, hvilken höghet jag tyckte mig finna hos de få, som jag talte med i Karesuando förleden vinter 1852, ehuru desse icke hörde till hufvudmännen i secten.

Dessa påstodo icke allenast att de voro lika med Christus, utan de föregåfvo äfven, att de voro rena andar, och således syndfrie. De sade sig hafva genomgått 10 grader af Christi förnedring och upphöjelse.

Anledningen till dessa galna idéer hade de tagit ur Catechesen, hvarest talas om Christi förnedrings och upphöjelse tillstånd. Och som de nu voro Gudar, så ansågo de sig vara öfver Bibeln, hvilken de kallade för de sorglösas Bibel; deraf kom, att de förnuftige Läsarena icke hade någon magt med de fanatiska; ty när desse anförde något ställe ur Bibeln, för att dermed kullslå deras villomeningar, så svarade de fanatiska: vi stå högre än Bibeln; vi kunna skrifva en bättre Bibel sjelfve. Nu återstod för dem sista acten af Christi upphöjelse, nemligen att döma lefvande och döda. Denna dom var det troligen, som skulle verkställas, när de tågade till Koutokeino.

Men huru kan en människa få så galna idéer? ja det är just deruti som det obegripliga består, att man icke kan begripa, huru en syndig människa kan få så galna idéer. —Emellertid visar oss historien, att Kouto-Lapparne icke voro de förste, som hunnit till denna grad af Gudomlig fullkomlighet. Konung Nebukadnezar, hvilket namn betyder: ingen Gud utan kungen, trodde sig hafva hunnit till samma fullkomlighet; Romerska Kejsarena upphöjdes äfven till Gudomlig fullkomlighet, och Påfven, som utgaf sig för Christi ståthållare på jorden, var icke den minsta Guden på jorden. Och när Filosoferna påstå, att deras Förnuft är Gudomligt, så komma äfven de nog nära Påfvens och Kouto-Lapparnes sjelf förgudning. När t.ex. Hegel påstår att "**Christus är menskligheten**" så har han ju dermed bevisat, att menskligheten är Christus. Huru kan den store tänkaren få så höga idéer om menskligheten. Männe icke

samma egenrättfärdighet som upphöjde Lapparne i Koutokeino, hafva upphöjt Nebukadnezar, Påfven och den stora Filosofen till Gudomlig rang, heder och värdighet?

Men huru nära ligger icke här den gudomliga sanningen, som kan så öfverdådigt missbrukas af djefvulen. När Frälsaren sade till Judarne samma ord som David hade förut skrivit, nemligen **"I ären Gudar"**, hvarmed här tydligen förstås menniskor: när Christus sade till Petrus: **jag gifver dig himmelrikets nycklar**; när Han sade till Apostlarna: **I skolen sitta på stolar, och döma tolf Israels slägter**; När Apostelen skrifer till de Christna: **"veten I icke, att I skolen döma verlden?"** så antyda dessa Bibel språk, att den Gudomliga sanningen ligger till grund för den sanna och rätta upphöjelsen ur syndens förnedring till ett högre och ädlare tillstånd, som närmar sig Gudomligheten; och detta benådade tillstånd, kallas lefvande Christendom. Men just detta tillstånd kan genom djefvulens list förvandlas till ett Påfvedöme.

Och emedan den lefvande Christendomen har kunnat förvandlas till ett Påfvedöme, så hafva också många Rationalister påstått, att verlden skulle hafva varit långt lyckligare, om det Christna svärmeriet aldrig hade kommit i verlden. Ty svärmeri var det, så skrifer Tacitus. De Christnas syner och uppenbarelser, hvad kunde det vara annat än svärmeri? Deras trofasthet intill döden, hvad kunde det vara annat än halsstarrighet och uppstudsighet emot Landets Lagar? Deras envishet att tro på en dödad Jude och att anse honom för en Gud, hvad kunde det vara annat än förakt för Landets Gudar? Just derföre säga somliga Rationalister, hade det Christna svärmeriet aldrig bort komma i verlden, ty med Christendomen följer verkligen både invertes och utvertes lidanden, förakt och förföljelse af verlden, äfven som villfarelser af många slag. Om verlden hade förblifvit i Påfvedömet, skulle inga Religions krig hafva kommit till. Men genom det Lutherska kätteriet uppkommo Bondekrig och Religions krig. Måne icke Luther vara skulden till allt detta elände? och hvilken var orsaken dertill att Judas hängde sig? var det icke Christus? Sådana falska slutsatser kan man göra, om man följer det naturliga förnuftets ingifvelser.

Så vida Luther var första upphofvet till den Religiösa rörelsen i Tyskland, så underlät icke heller hans fiender, att göra Luther ansvarig för alla villfarelser och blods utgjutelser, som man inbillade sig stå i sammanhang med det Lutherska kätteriet; Luther fick bära hundhufvudet för alltsammans. Men var slutsatsen sann? Var Luther skulden till allt det onda, som skedde i och för reformationen?

En del Rationalister påstå, att synden icke innebär någonting ondt i och för sig, men att det onda nödvändigt måste vara med i den moraliska utvecklings Cykeln, emedan det goda

endast genom sin motsats kan blifva någonting godt. Således skulle icke dygden vara någon dygd, om icke dess motsats lasten funnes till. Om alltså Lutherska Reformationen innebar någonting godt, så måste äfven motsatsen till detta goda, påfvedömet och andra villfarelser finnas till. Ehuru denna Rationalistiska Lära grundar sig på egenrättfärdigheten, som icke vill göra någonting godt för intet, emedan dess diktan och traktan alltid går ut på förtjenst; våga vi dock framställa den frågan till Insändaren i Bihangen N:o 52, af Norrbottens Posten, om han verkligen tror, att det onda, som skedde i Koutokeino, var en följd af väckelseen i Karesuando, hvilken alla nykterhets vänner i hela verlden anse för någonting godt? vi framställa denna fråga i en mildare form, emedan vi icke kunna tro, att Insändaren är så förblindad af krögar intresset, och spritångan, att han på fullt alfvare kan påstå, att Prosten Laestadius uppeggat Lapparne i Koutokeino att mörda Ruht och Bucht. Då ingen annan än den af andeligt hat förblindade kan hafva en sådan öfvertygelse, så återstår den mildare tydningen, att Pr. L. kan vara en ofrivillig orsak till mordet i Koutokeino, så vida vissa uttryck i hans predikningar kunna vara missförstådda af de okunnige Lapparne, som i anledning af dessa missförstådda uttryck blifvit galna, och förvirrade till sina sinnen; ehuru det ofvanföre är visadt, att det var Luther, som haft dessa missförstådda uttryck: "**jag är Christus,**" och att dessa ord varit första anledningen till Koutokeino Lapparnes sjelfförgudning. Jag erinrar mig, att dessa Luthers uttryck, varit föremål för disputer bland de väckta, men jag har sällan begagnat dem i mina predikningar, och då någon frågat mig, huru dessa ord rätteligen borde förstås, har jag sökt förklara dem sålunda, att Luther uti den förskräckliga kampen med djefvulen och verlden, måste tillegna sig Christi rättfärdighet, och ställa denna kraft emot djefvulens och verldens frestelser och anfäktningar.

Men Insändaren har säkert ingenting att beställa med djefvulen, ehuru han säger sig hafva "mycket att begråta och mycket att förbättra"; kan han dock icke klaga öfver satans anfäktningar såsom Luther, och derföre kan han icke behöfva någon Frälsare, ej heller behöfver han uti anfäktningens stund tillegna sig Christi rättfärdighet; och säga: Jag är Christus. Huru man än vill uttyda och tillämpa dessa Luthers ord; så är dock temmeligen säkert; att dessa ord gifvit Koutokeino Lapparne första anledningen till sin sjelfförgudning, hvilket troligen icke skolat hända, om de blifvit bättre undervisade af sina Lärare. Men huru skulle de undervisas, då Presterne afvisade dem med hårdhet och hat. De kunde alldeles icke förvärfva sig något förtroende af dem. Huru var det med Läsarena i Arvidsjaur? medan Presterna voro hårda och ogena emot Läsarena, hörde klagomål öfver Läsarens ofog till ordningen för dagen, men då de fingo en Lärare (Pastor Westerlund) som visste att tillvinna sig deras förtroende, blefvo Läsarena belåtna, så att

till och med de nya böckerna blefvo drägliga, ehuru deri förekomma många mot Lutherska Lärobegreppet stridande sattser. Likaså var det en beständig strid mellan Prester och Läsarena i Sorsele, ända till dess Ferdinand Sundelin blef förordnad till v. Pastor; då upphörde striden mellan Läraren och åhörarena: men striden med krögare och fyllhundar fortfar ännu. Är icke detta ett slående bevis på den sattsen, att det kommer mest an på Läraren, huru han kan styra sina passioner, huru han kan tillvinna sig förtroendet bland de väckta?

Presterna klaga vanligen öfver Läsarens andeliga högfärd; men hvilken är mera högfärdig, den som talar om ånger, bättring och ny födelse, eller den, som predikar Evangelium med knytnäfvar; så har det vanligen gått till uti de Församlingar hvarest Läsare funnits, att när en Läsare kommit in till sin själasörjare, för att samtala med honom i andeliga ämnen, har Presten blifvit ond, och kört ut Läsaren, eller tillrätta visat honom med knytnäfvar, och så har det gått till i Koutokeino, när väckelsen först kom till Församlingen. Pastor Zettlits var mägta hätsk emot Läsarena; Pastor Stockfleth var het och kunde icke vinna förtroende, hvaraf kom missbelåtenhet, hat och hämndgirighet å båda sidor. Efter en sådan behandling, som nu ofvanföre anmärkt är, kunde det icke vara så underligt, om en del af Koutokeino Lapparne blefvo vridne; häldst de sakna förmåga, att kunna begagna de finska Religions böcker, som Lapparne i Torneå Lappmark begagnat.

Men att Prosten Laestadius likväl skall vara skulden till allt detta onda var ju alldeles påtagligt, emedan han har varit början till väckelsen i Torneå Lappmark, och följaktligen bör han ansvara för allt sammans, både för de mördades själar i Koutokeino, äfven som för deras själar, som stupade i striden, och slutligen äfven för deras själar, som nu komma att aflifvas för sina mordgerningar. Om denna slutsats är riktig, då måste också Frälsaren ansvara för Judas, som han icke kunde bevara för sjelfmord, ehuru han var allsmächtig. Luther måste också ansvara för vederdöparenas våldsgerningar, för de olycksaliga Bonde krigen, och för allt det elände, som drabbade Tyskland genom Religions krigen. Är icke slutsatsen riktig? Luther var ju början och upphofvet till de Religiösa rörelserna i Tyskland, således bör han äfven ansvara för alltsammans, som dermed stod i någon slags gemenskap. Prosten L. anses för början och upphofvet till de Religiösa rörelserna i Torneå Lappmark, han bör således ansvara för alla villfarelser, som derigenom kunna uppstå. Denna slutkonst kan visserligen krögare intresset gilla; Men huruvida historien kan kalla sådana slutsatser för riktiga Förnufts slut, derom blir en annan fråga. Alla Profeter, Apostlar och andeliga Lärare, som verkligen velat åstadkomma någon förbättring i andeligt afseende, de hafva blifvit hatade och förföljde af sina samtida; de hafva blifvit ansedde för falska Profeter; först efteråt, sedan Passionerna

lagt sig, hafva de fått en rätt dom af efterverlden. Deras skrifter hafva blifvit pröfvade och antagne, såsom Läroböcker och deras förföljare hafva blifvit ansedde såsom Guds fiender och djefvulens redskap. Men de Christnes förföljare bry sig icke om, hvarken efterverldens, eller Guds dom, emedan de äro genomträngde af ett andeligt hat till sanningen och **"deras ondska gör dem blinde"** såsom Salomo vittnar.

Jag har nu blifvit så van, att höra vidunderliga lögner utspridas om min person, att jag icke kan begära, att insändaren till Bihanget skall återtaga sina grofva beskyllningar; **och då denna verldens Gud har förblindat de otrognas sinnen, att de skola tro lögnen**, så kan jag icke heller förmoda, att Bihangets troende Läsare skola ändra sitt vrånga omdöme om min moraliska karakter. Ty då det var skrifvit om vår Frälsare: **ibland ogerningsmän vardt Han räknad**, så kan icke heller jag vänta något bättre omdöme af verlden.

Kengis den 25:e Februarii 1853.

L.L.Laestadius.

PÅFVEDÖMET I SVERIGE! (Insändt)

De som äro "äkta Lutheraner" på allfvar skola rysa vid den tanken, att Påfvedömet skulle inkomma i vårt kära fosterland, såsom det i många andra land visar vilddjurets tänder, der Kristi upplysande och förlossande ande och röst börjar att göra och visa "lif i de döda benen."

Alla kyrkans och själarnas upplysta vänner skola ock vid en sådan betraktelse finna rik anledning, att prisa Guds mot vårt land bevisade barmhertighet, som friat vårt land från Påfvedömets tjocka mörker och andeqväfvande fjettrar samt lösgifvit oss "Guds ord, som ej är bundet." Men är då allt Påfviskt mörker, tvång och afguderier fjerran ifrån oss? Det är långt ifrån. Hvarje upplyst finner, att ehuru mycket Bibeln, och andra andeliga skrifter i våra tider och bygder spridas och läsas, så är dock i vårt Sverige mycken Påfvisk besmittelse och villfarelse, dels till följe af vår naturs blindhet och förderf, dels genom tidens skick och omständigheter. Ännu gäller derföre mångenstädes, det Ol. Palmgren skrifer i företalet till Luthers härliga förklaring öfver Galaterbrevet eller om rättfärdiggörelsens lära, som är en vigtig lifsartikel, i hvars uppfattning vår kyrka så djupt och väsendteligt skiljer sig ifrån den Påfviska. Palmgrens ord lyda så: "Vi bo med själen i Påfvedömet."

Huruvida detta kan lämpas på vår tid, skall i några korta uppsatser v. G. beröras i denna tidskrift. Mätte det lända till väckelse för någon, som har Påfvedömet i sin själ, fast han

skall hetas vara Lutheran. Vi börja denna gång med några ord om tron på Påfvens supremati eller öfverherrska p i Kyrkan.

Vi tro väl icke, att Påfven i Rom är vår Herre. Men vi ha fått många påfvar ifrån Konungen till och med Länsman, hvilka dels tagit dels fått myndighet, att lagstifta i vår Herras Kristi andeliga rike, der Kristus allena vill och bör vara herre öfver samveten och hjertan. Om så t. ex. den enas samvete ej finner sig vid en lärobok i församlingen, den andras hjerta utbrister i någon ljudelig rörelse i Kyrkan eller manar att gå i en sammankomst till gudaktighetsöfningar, så kan från regeringen komma bud, att lagsöka, arrestera, samt i äkta Påfviskt manér förfölja de förmenta kättarena, som störa de dödas stadiga tro och falska säkerhet. — Är icke detta ett nesligt ok, mot hvilket protestanter må protestera. Dock äro så många, som hylla detta ok.

I vår svenska kyrkas symboliska böcker hafve vi Gudi lof en rätt lära enligt Guds ord om salighets grunden, att Kristus (det väsendtliga ordet) är den väsendtliga grunden för vår salighet och Bibeln (det skrifna ordet) är lärogrunden. Men granska vi tillämpningen af denna Kyrkans bekända lära i vår Svenska kyrka, huru mycket finare påfvedöme finns då ibland oss! Huru många af lärarne äfven af Presterna lägga icke åtminstone något bredevid denna grund!

Se vi på stora verldens och hopens vanliga tanke — och lefnadssätt, så framstår detta än tydligare. I Påfvedömet bygges mest på gerningar, ceremonier och deras kyrkas yttre glans och vidd framför andra kyrkors, utan att man der får eller vill forska och veta, hvarest Kristi rätta kyrka och sanning är, samma töcken rufvar och öfver vår Svenska kyrka fastän ej med det tjocka och tyngande tvång, som i de egenteligt påfviska landen. Stora hopen Svenskar går alldeles utan Luthers bättring, tro, anda och nit och menar sig dock vara "goda Lutheraner." (om ock brännvinet strömmar in och svordomar ut af deras läppar. På äkta påfviskt manér mena de sig vara goda kristna, derföre att de utvertes bo i den rätta kyrkan. De bygga i sjelfva verket mera på sina meningar och yttre religions ceremonier än på Kristum och Hans Heliga ord. Skriftenes tröst behöfva de just icke, ty de äro ju "äkta Lutheraner". Äfven de, som ligga i grofva lasters träck öfver öronen trösta på sig sjelfva, att de ej äro de värsta, att de dock hafva goda hjertan och någon god art och förtjenst och att de väl (sjelfva) skola bättra sig när de behaga och när så behöfs.

Ännu mera trösta de finare verldsbornen på sig sjelfva, att de äro kunniga, dugliga, religiösa, hyggliga, nyttiga, humana — (och ho vet allt?) Hvad behöfva så godt folk tro på någon annan Gud och Frälsare än sig sjelfva? Och detta sjelfförogudande är den antikristiska andan i alla land. Och

emedan denna sjelftro i hjertat och döda tro på Gud är mera omfattad af verlden ej minst af verldens vise, högädla och högmögende, så anser man denna falska döda tro vara den rätta, äkta, derföre att den synes vara mer allmän och mer i smaken äfven hos de stora. Och såsom den Påfviska kyrkan stolt anser den Lutherska för en förvillad sekt, så anser ock stora hopen s.k. Lutheraner i vår kyrka dem för en sekt som de kalla läsare, svärmare m.m **dem**, som efter Kristi (Skriftens och Luthers) ljus söka uppbyggas, såsom lefvande stenar på den grund som i Zion laggd är.

Vi erinrade oss i förra artikeln att den Heliga Skrift är salighetsgrund i afseende på läran och kallas derföre lärogrunden. Äfven i afseende deruppå finnes i vårt fosterland mycket och finare papism. Några vinkar och bevis derom skola i denna uppsats framställas med den korthet och enfald som tidskriftens utrymme och stil medgifva.

Bland anra villomeningar, som de påfviske drifva och föra med afseende på Guds ord, är den isynnerhet att märka, att de ej medgifva den Heliga Skrift vara den enda tillräckliga källan till salighetens kunskap och att de Heliga Guds män ej i allo varit inspirerade (eller haft Guds andas ingifvelse) i hvad de skrefvo. På sådana föregifvanden hafva de ock uppfört flera villomeningar och utgifvit dem för den Heliga andas förklaringar, ur det skäl, att kyrkan har den Helig anda och med den drömmen, att den yttre Påfviska kyrkan skall (må veta) vara den enda rätta, utom hvilken ingen salighet finnes. Det är lätt att finna huru den Heliga skrift här igenom ej skulle bli en fullsäker norm (eller grund) för lära och tro och huru de påfviske tro sig ha skäl vägra lekmän att lära den Heliga skrift, såvida den ej är försedd med åtskilliga så kallade förklaringar, hvarförutan ingen förständig kunde finna i den Heliga skrift flera grofva påfviska villfarelser, såsom om Jungfru Marias dyrkan, Påfvens ståthållerskap öfver kyrkan med flera villfarelser och dårskaper. I Sverige är väl Gudi lof fritt att läsa Bibeln för hvar man. Här sprides Bibel och andra goda derpå grundade kristeliga skrifter. Och många prester förmana flitigt bruka den heliga skrift.

Men för att nu icke låta om det förhatliga Konventikelplakatet, som ännu i vårt fosterland står qvar som ett Åkerspöke för att skrämma större hopar (som sägas svärma från att af Bibelordets säd hemta själaföda; så finnes i vårt land kanske en större hop, än man tror af sådana både bland lärda och olärda, som tycka sig genom egen klokhet kunna spekulera eller fundera ut salighetsvägen bättre eller lika bra, som Propheter och Apostlar framställa den och att man ej skulle ha nog salighets ljus i den Heliga skrift utan skulle behöfva hemta åtminstone endels ljus ur sitt mörka förnuft. Hvad således de sjelfkloga finna i Bibeln, som öfverensstämmer med deras naturliga förnuft, det kunna de antaga, men det öfriga förkasta

de ehuru förnuftet utan ordets och andans mönstrande och ljus är i andeligt mörker — ja sträfvar emot sanningens anda. Då således bespottare säga: "det står mycket galenskap i Bibeln", så skola ju de bekänna, att de ej tro Bibeln vara alldeles efter den heliga andas ingivelse och blifva således katolikker som tro mera på mötens beslut inom egna bröst, i sin egna falska andas tankar och uppsåt, som således skola fylla och ersätta, hvad de förmena fattas i Bibeln eller strider emot deras högvisa förnumstighet. De besinna ej, hvad Kristus sjelf säger, att "den himmelske fadren hafver detta fördolt för de förnumstige och hafver det uppenbarat för de enfaldige." De besinna ej, att om Bibeln målar några galenskaper, så är det deras egna och människornas i allmänhet och att om något synes dem galet kommer det af deras egen andeliga galenskap emedan såsom Paulus skrifver "Guds galenskap är bättre än människor med deras egna visdom."

Andra tro sig ha lof att på Påfviskt sätt inlägga i skriften flera meningar så att äfven de klaraste skrift språk i de viktigaste hufvudläror må kunna vridas såsom vaxnäsor. Och se vi på andans inre vittnesbörd, som i troende hjertan bestyrker skriftens gudomliga ursprung, sanning och kraft som dessutom så många inre och yttre bevis i alla tider och folk blifvit ådagalagda, hvad under att så många af vår svenska såkallade Lutheraner, lik som de påfviske bele och betvifla det inre andans vittnesbörd, som de ej kunna för sin del erfara? Huru många äro ej de som i vår Lutherska kyrka emotstrida eller åtminstone ej tro, hvad Luther lärt efter den Heliga skrift och sålunda papistiskt sätta skriftens textrenhet i fråga! Huru många de som ej låta skriften vara den enda domaren i trossaker, såsom de påfviske lära! De påfviske lära, att skriften ej är tydlig för allmogen och att menskofunder ha samma värde. Huru många lutheraner hos oss kunna ej mena detsamma och mera tro på verldsliga ordspråk, tidningar och romaner! Och då de påfviske lära, att lekmän ej behöfva läsa i den heliga skrift, ja förbjuda dem det, så tyckas våra svenska Lutheraner till stor del mena det samma hvarföre de nära förbjuda sig sjelfva att läsa i Bibeln såsom vore detta på långt när ej så nödigt som verldsliga tidningars inhemtande och jordiska ärenders skötsel, för att ej tala om dem som genom ord och exempel hindra andra, äfven sitt husfolk, att höra och läsa Guds ord, i stället att dertill uppmuntra dem.

BERIGTIGANDE

Alltsedan kronofogden Hackzell, uti dess till Länestyrelsen afgifna första Embets rapport rörande Lappmarks uppbörderna etc. omförmälde, de i Torneå Lappmarker, samt nästgränsande Landsförsamling pågående andeliga rörelser, deras uppenbara verkningar, samt befarande resultat, hafva tid efter

annan, uti Norrbottens Posten framstått Recensenter af, ej mindre sagde rörelser, än ock deras upphofsman L. L. Laestadius, samt de s.k. Läsarena, ända till dess uti bihanget till nämnde Tidning N:o 52, för år 1852, uppträder en författare, som uttalar en ovillkorlig förkastelsedom öfver Laestadius samt rörelsens af honom utgifna organ, den ropande rösten. Hade nu dessa Herrar auctorer, i likhet med kronofogden Hackzell uti rapporten, låtit rörelserna rättvisa vederfaras, erkänt deras verkningar hos Läsarena, till skapande af religiös sinnestämning, redlighet, sedlighet och i allmänhet medborgerlig dygd; hade emot dem såsom bekännare af den allherrska tidsreligionen, mindre varit att påminna.

Men då förhållandet är motsatsen, välden påtaglig, oviljan uppenbar; då man benämner rörelsen: fanatism; de väckta: "Laestadii gemena parti; fanatiska Läsare, mordbrännare, tillyssnare; så torde Herr Recensenten benäget låta en insändare sig yttra, "quia testis et pars aliqua fuit" (det är: har varit åsyna vittne och haft någon del i dessa rörelser.) Icke hoppas därför Insändaren kunna utverka mildring i Herr Recensentens dom. Domen torde nog blifva såsom af fordo: "Praeterea censeo, delenda est Carthago" (d.ä. jag anser, att svärmeriet bör utrotas) d.ä. uttydt: korsfäst! korsfäst"? Men den korsfäste har sjelf oåterkalleligen förklaradt, att **den som blyges vid mig och min ord, vid honom skall ock menniskones Son blygas, då han kommer i sin Faders härlighet.**

Att äfventyra detta är ursinnigt äfventyradt. Ej detta mindre, än ock insändarens enskilda öfvertygelse, för hvilken hon hoppas aktning såsom äfven mången sann Christen med namn af fanatism stämplade Religiosite, föranleder honom därför, att i sin mohn söka rädda de försmädade Lärarens ära inför verlden, så litet än Läsarena för sin tillfridsställelse behöfva värdera världens omdöme eller bifall. Är det ock sannt äfven som af erfarenheten bestyrkt, att den som vill lyda Guds vilja, han varder förnimmande om denna lärdom är af Gudi; må det likväl, för någon Gamaliels skull, medgifvas Insändaren utreda sammanhanget med de andeliga rörelserna, samt espriten hos de s.k. Läsarena; hvarföre erforderligt blifver att blicka tillbaka på de moraliska och religiösa förhållanden, inom ej mindre Torneå Lappmarker, än nästgränsande Lands församling, före perioden af det så kallade Läseriet.

Oupphörligt steg med förfärligt växande progression, och nådde slutligen höga nordnorden, den "Laehteus" flod, hvarutur den sinliga människan dricker glömska af förnuft och samvete, Gudomlig och menskelig lag och ordning, ja, äfven af hvad verldsmänniskan så högt, om icke högst, värderar, timligt välstånd och allmänna opinionen. Krögeriet samt dryckenskapen med dem åtföljande, förlamad verksamhet, försämradt hälsotillstånd, försvagad fysik, tilltagande fattig-

dom, äktenskaplig oenighet, huslig missämja, vanvårdad barnauppfostran, otuktigt umgänge, oägta barn, förkortad lefnads tid, dödsfall, mer än troligen förorsakade af starka dryckers omåttliga förtärande; förtroende man och man emellan undergräfd; allmänna säkerheten förstörd genom bedrägerier, tjufverier, våldsamheter, ogerningar under många former, brottmåls rannsakingar, samt Rättegångar om mitt och ditt, hade uppnått en ryslig höjd.

Menniskovännen hade sorgliga anledningar att betvifla mensklighetens framskridande till något bättre, då den tvärt om tycktes undergå den sista gäsningens processen. Insändaren känner tillförlitligt, att, åtminstone hvad Jukkasjärvi Lappmarks församling angår, kan Consumption af spirituosa, åtminstone under den tid, då Schiangeli Bruk anlades och drefs, beräknas till 6000 å 8000 kannor årligen; krögare funnos, hvilka afyttrade hvar sina 500 kannor under årets lopp. Allt krögade; allt söp; man och qvinna, gammal och ung. Krog nästan i hvarje gård, hvarje kyffe eller stuga, hållen hufvudsakligen för Lappmanna allmogen; ehuru äfven, hvilken annan som häldst, var välkommen; äfvensom krögaren sjelf nödsakades supa i sällskapet lifligare då, att animera sina kunder. Såsom supstyfver antogs allt, icke undantagande Lappens nödvändigaste klädes persedlar.

Lappmannen, öfverlastad, vårdade ej renhjorden; vargarne härjade den. Vaknad ur ruset var han ruinerad. Vore det än icke sannt, att han besupen vräktes utur krogrummet i snödrifvan, och förfrös sig, eller uti sina skogar uppspårades af sins emellan beslägtade, och förthy emot hvarandra, såsom vittnen, oanvändbare krögare, trakterades till dess han förlorat sansningen samt under dess medvetlösa belägenhet, undgick besväret med liqviden af sina skulder, dem krögaren qvittade, mot de rehnar han medtog, enligt det pris krögare samvetet dem åsatte. Lappqvinnan åter besupen, glömmet sitt späda barn, lemnar det utan vård, finner det dödt, då hon ändteligen återkommer från närings stället, eller förgiftar det med modersmjölken; i följd hvaraf de flesta Lappbarn dogo under och vid ett års ålder.

Ifrån 1832, till 1846, minskades Jukkasjärvi församlings Lappmanna befolkning, med 10 personer årligen, oaktadt den årliga propagationen, såsom styrkes af Tabellerna, hvilka Insändaren consulerat, så, att man kunde med visshet beräkna tidpunkt, då, under fortfarande likartade förhållande, den skulle upphöra att existera, den enda lefvande varelse, som kunde förvandla de öde ställen till en mennisko verld. Norrske kusterne koloniserades af de i mängd utvandrande, utarmade Lapparne. Äfven en del fattiga nybyggare sökte sig dit, framsläpande ett torftigt lif, dels fiskandes, mest bettländes; ty några gross krögare undantagandes, blefvo denna förderfliga näringsidkare ganska måttligt behållne, tillfölje så af eget supande, som den

öfver detta skamliga närings fång hvilande förbannelsen.

Fattigpersonalen ökades, fattigdomen undergräfdde allmänna säkerheten, då emot armodets frestelser till bedrägerier, tjufterier, röfverier, ingen motvigt fanns hos menniskor, hvilka superilasten och superi vanan, och superi behovvet gjort döfve för samvetets, förnuftets, opinionens och Religionens bud. Hvilodagen blef krögarnes och drinkarnes brådaste arbetsdag; Religiösa sammanträden, sammelpplatsen för dem. Från Läsförhöret till krogstugan; från Herrans bord till djeflarnas bord, ja! ty värr, tvärt om likaledes vandrade krögaren, vandrade drinkaren, utan fruktan för Gud, utan försyn för någon menniska.

Dånade så en ström genom Lappmarkens fjäll, att rensa den finkelsmittade luften. Den andeliga rörelsen, väckelsen inträdde såsom en välsignad uppenbarelse uti "Ellofte stunden" att hejda det ursinniga framrusandet på förderfvets stig. Men denna väckelse uppenbarade sig, icke såsom en matt, lifrädd, långtrådig nykterhets predikant, allenast gående lik katten kring heta gröten och metafysiskt läsande öfver fylleri lastens immoralité, samt förstörande inverkan på timligt välstånd och medborgerligt anseende; utan väckelsen visade sig i skepelsen af en Evangelisk predikare, som med liflig imagination, på sitt bildrika, ehuru för sliskvana socker mamma magar, stundom i dryganste laget skarpsaltade språk; predikade för krögande och supande åhörare öfver fylleri syndens andeliga styggelse, samt dess olyckliga följder, för den odödliga själen så i den närvarande, som tillkommande verlden.

Han resonerade så, och enligt Insändarens öfvertygelse, äfvensom de väcktas erfarenhet rätteligen så: utan genomgången mellan formation, kan icke den onaturliga menniskan ombildas till nytt kreatur. Hon måste först undergå förändring till naturlig menniska; sedan kan den naturliga menniskan omskapas till det nya kreaturet. Hon måste afstå njutningen af det opiat, hvarigenom själafienden neutraliserar själavännens Jesu Andes och ords verkningar. Derföre gisslade han brännvins patronerna, krögarena och drinkarena, med icke blott föraktets och satirens, utan äfven med Furiernas gissel. Han gaf lif åt den utlevade sanningen, att det finnes en himmel för den botfärdige, benådade, troende, pånyttfödde, fromme, såsom äfven ett helvete för den obotfärdige, obenådade, otrogne, ogudaktige.

Denna sanning lifvad till lefvande (känsla), verkade de andeliga rörelserna, väckte, såvidt mennisko öga kan se, pluraliteten af den säkra hopen. Handen börjar bäfva på så (väl) krögaren, som drinkaren. Nektarn luktade vidrigt, smakar vidrigt. Drinkaren förbannar den bort från sin mun; krögaren låter den förrinna på sin mark. Lustans slaf slapp bestens boja. Den onaturliga menniskan har genomgått mellanformationen;

Guds Andes verkningar neutraliseras icke mera. Hon kan blifva ett nytt kreatur, och jemförd icke blott med dess ursprungliga belägenhet 1: mo, utan ock 2: do med mellanformationen, har pluraliteten inom Torneå Lappmarker blifvit, om eljest man af frukten skall känna trädet, såsom Frälsaren vittnat (Ett nytt kreatur). Det måtte väl få anses såsom frukt och bevis på trädets — väckelsens — den andeliga rörelsens antaglighet och godhet, bevis derpå, att den onaturliga människan utdödt, att bland Torneå Lappmarks 2000 individer, betydligt öfver-gripande folkmängd, finnas blott 2: ne personer, hvilka skoftals nyttja spirituosa, och dertill en enda, som en enda gång om året, samt denna enda gång, icke ens inom socknen, förtärer starka drycker. Deras begagnande hafver upphört, ej mindre inom Torneå Lappmarker än ock (inom) nästgränsande Pajala Lands församling, hos de försmädade Läsarena upphört, vid Barndop, Bröllop, begrafningar, Religions förhör, Tings hållning, marknader, uppbörds stämmor med i öfrigt allmänna sammanträden, hvilka förr varit så oroliga.

Med hyllandet af den absoluta nykterhetens princip inträdde uti deras herravälde, förnuft, samvete (?), opinion (?), Religionen (?) äfven så mycket, som erfordras till utvärtes anständighet och medborgerlig dygd.

(Förnuft, förstånd, minne och andra objectiva själsförmögenheter äro uti sina operationer underkastade människans vilja, och kunna derföre med rätta sägas vara underkastade människans herravälde; men samvetet är icke underkastadt människans vilja, icke heller opinionen, som är en passion antingen dermed menas andra människors omdöme om människors moraliska karaktär, eller aktningen för sig sjelf, hvilken moralisterna omtala, men en Christen kan icke hysa någon aktning för sig sjelf, så vida han annars känner sin nedriga karaktär, eller sin onda natur, derest han icke blifvit förblindad af egenrättfärdighet och egenkärlek, som gifva honom ett falskt moraliskt värde. Religionen kan icke heller sägas vara underkastad människans herravälde; sådant påstående strider emot 18 paragrafen af Augsburgiska bekännelsen.

Den religion, som människan har i sin magt, är skrymteri; men den sanna religionen är ett verk af Guds Anda, som verkar fritt, och denna Religion kan icke inträda i människans herravälde. Redaktionens anmärkning.)

Vid denna den naturliga människans Culminations punkt, stannade dock ett jämförelsevis högst obetydlig minoritet. Men den ojemförligt större Läsare pluraliteten hos hvilken nykterheten egde hjertrotten, icke uti kallblodiga Resonement, öfvergående intryck och möjligen "la force des chosch" (att följa med strömmen), utan deremot uti djupa känslor, alfvarlig väckelse samt uppriktigt bekymmer om det enda nödvändiga, hos denna pluralitet alstrades mera, än utvärtes anständighet

och medborgerlig dygd. Det nya kreaturet begynte få lif, och dess lifsyttningar märktes uti sorg öfver synden, hat till synden, försakelse af verlden, längtan till himmelen, samvetets rening, och lif rädsla vid hvarje steg i lifvet.

Men om äfven den Evangeliska predikarens röst, icke verkar mer än nykterhet, så vore likväl dess ropande en välsignad uppenbarelse, samt ett afgörande bevis på möjligheten af ordets tjenare, att i detta afseende kunna åstadkomma mera, än lagar, domare och åklagare. — "Hvi uträttas då icke". Frälsaren svarar sjelf härpå: **I hafven icke velat.**

Men väckelsen verkade vida mera i den mån nya kreaturet tillväxte. Brotten in procento sexti hafva upphört. Oäkta barn, förförare, förförde, förförande, smutsa nu icke församlingens kyrkoböcker. (Häriifrån undantages likväl Pajala Församling, hvarest ännu finnas icke allenast oäkta Barnaföderskor, utan äfven sådana upplysta och barmhertiga krögare, som taga de värnlösa jungfrurna i försvar, och befordra dem till en snar förlossning. Redactionens anmärkning).

Trätobröder, bedragare, skälmar, tjufvar, ogerningsmän, i allmänhet försvunna, icke förgätandes, att lättsinnigheten, falskheten, egoismen lemnat rum för rättsinnigt, uppriktigt, kärleksfullt väsende. Ej nödgas kronobetjeningen lagfora, domaren af döma, profossen af straff a; ty brott emot person eller egendom förekomma icke. Vägfarande anlända, men deras medhafvande gods, kan gerna lemnas under himmelens tak, hvilket äfven allmänneligen sker, och stor blifve icke risken, vid borgen för ersättning af en Läsares tillgrepp. (Här menar Insändaren sådane Läsare, som göra alfvar af sin salighets sak. Men den blinda hopen tror, att alla Läsare äro rätta Läsare. Och uti de nedre Församlingarna tror allmogen och de handlande, att alla, som komma från Jukkasjärvi och Pajala äro Läsare; detta har sjelfva djefvulen inbillat dem. Redactionens anmärkning.) Insändaren har sjelf sett de handlande aflägsna sig från försäljningsrummen, lemna kistan och gods utan lås och vård i den omgifvande Folkmängden; intet förkommer. Deremot tillkomma gamla kunder, hvilka i årtal, bedragit, försnillat, de komma, bjuda, bedja, knäfalla, att de måtte få godtgöra hvad de illa hafva gjort, så att det är just intressant att se, hos Läsaaren det ömtåliga samvetets verkningar, och på den stolte, spotske penninge mannen, huru han svarslös och förlägen, måste skämmas inför den han i sitt inre kallar verldens afskrap.

Mångårige tvister biläggas, hemliga förbrytelser, begångna orättvisor yppas, afbedjas, försonas. Oeniga makar tillgifva, glömma, förlikas, allt derföre, att den påflugna, vildsinta, envisa hunden, samvetet, gifva eljest ingen frid. Detta inom Torneå Lappmarker, äfven som nästgränsande Pajala Församling glädjande förhållande, har likaledes inom Gellivare pastorat

begynt inträda. För 3 år sedan herrskade mörkret och dryckenskapen; knappt nog ficks rum för missions scholan, än mindre bidrag till dess underhåll. Anständigt bevistades Gudstjensten af iskalla åhörare med öron, som intet hörde, ögon, som intet sade, hjertan, som intet kände; lefverne, som icke bättrades. Presterskapet i Gellivare har vid flere visitationer fört en jämmerlig klagan deröfver, att den till kyrkoplatsen ankommande allmogen emottogs af krögarena med öppna armar, trakterades och undfägnades och beskänktes så på Bördags morgonen, att allmogen icke orkade gå till kyrkan, utan tillbragte sin helgedag i krögarens rum. Knappt en tredjedel af den till kyrkan, för Bördagens firande ankomna allmogen slapp in i kyrkan emedan den öfriga delen var ankommen af starka drycker. Den gamla pastorn på stället lät sådant passera, den gamla Länsman på stället, lät sådant passera. Endast de yngre Presterne Henric och Johan Laestadius, samt Westerlund, hvilka tid efter annan förestått Pastoralvården i Gellivare, beklagade förhållandet; men nu, då Läseriet kommit in i socknen, och folket försättas uti en andelig berusning vid Herrans altare, då heter det: att fanatismen utbreder sig, förnämligast genom Laestadii Concepter, som läsas i missions scholan. Var icke det förra lefvernet fanatism? (Nej; det var äkta Lutheranism: så mena krögarena och deras patroner och gynnare. — Red. anm.)

Nu är 2/3 af Församlingen nykter, en stor mängd väckt; ganska många lefvande Christna; nu erbjudes rum för scholan samt understöd till fattige scholbarns kosthållning och beklädning.

Förmädades Christendomen (af hedningarne?) den var ej annat än svärmeri. (Så mena hedningarne). Nära nog begicks våld emot väckte, som der (i scholan) aflade besök. Nu senteras (uppmärksamt höres) Lärares ord; ordets verkan visar sig i rörd sinnes författning och Christeligt lefverne. Låt vara, att icke hos alla s.k. Läsare ("den inre omskapningen har föregått den yttre") har från denna inre omskapning den yttre formation utgått; må ske, att en del af dem har strömmens våldsamt med sig fört. (Om denna ström är Jordans flod; så blifva alla döpte deruti med Johannes döpelse, till bättring; ty jag, säger Johannes, döper med vatten, men efter mig kommer den, som för mig varit hafver; han skall döpa eder med den Helige Ande och Eld. Johannis döpelse med bättringen, måste föregå den lefvande Christendomen. Red. anm.)

Flere hafva, för skammens skull, för de ifriga Läsarens eviga kältandes skull, nödsakats blifva nyktre, fridsamme, redlige, ordentlige. Det är ju likväl något godt: (så mena icke motståndarena). Det är allt, hvad verldsmenniskan eger att fordra, förstå och pröfva, (eller) bevärdigas med pröfning. Afräkne från summan af de väckte, deras antagonist, så många, att resten nedsjunkit till det minsta belopp, Evangelium på Sexagesima kan föranleda: likväl; ja! Om af de så många

kallade endast få vore utvalde som med afseende å trofasthet intill döden, utväljas, att erhålla lifsens krona; så återstår ändock, om äfven liten, likväl, enligt insändarens öfvertygelse, vid närvarande förhållanden, öfrige Församlingars, bland tjocka ogräset, osynliga hvetestrån, vida vägnar till antalet öfvervägande hop, rättskaffens själar, sanne Christne väl under det försmädade Läsarenamnet, men ock under Läseriets, för verdens bestraffning svårligen åtkomlige, för verdens tankeförmåga, enda fattiga, yttre skepelse. (Ljuset kom i verlden, men mörkret kunde det icke begripa. Red. anm). Ty på denna djupa, af otaliga lysande punkters sammanblandade ljus, upplysta himmel, finnas likväl några stjernor af första storleken, hvilka väl kunde vara värde, att en blick dem egnades af verlden, om dess svaga ögon kunde fördraga deras bländande glans. De heta: samvetsfrid, för hvad mig oroat, benådning för hvad jag brutit: Troskraft till seger öfver mina passioner, synden och verlden, förtroende till den osynliga hand, som leder mig efter sitt råd: timmar som förflyga under umgänge och samtal med Frälsaren, och förnöjsamt sinne i lifvet, huru än mina öden svepa (?) mig in: försmak af den tillkommande verdens kraft, då den benådade får i hjertat känna, huru tröstlösheten, samvets masken, dödsfruktan och mörkret på djupet af evigheten flydt, för den osägeliga känsla af klarhet och fröjd, som ofvanefter utgjuter sig i hjertat, genomströmmar, fyller och genomeldar hjertat, att älska och prisa Frälsaren, så att den benådade själen, af nådens sötma och Christi kärlek och all de saligas lust betagen, ej vet sig annat, än skola dö, vid den oförklarade Lekamens vanmakt, att så mycken himmelsk vällust njuta, samt nödgas bedja Frälsaren draga sin hand litet tillbaka, att ej stofthyddan må upplösas och förintas. Ville väckelsens antagonisterna egna dessa glanspunkter en blick; finge de en gång se en benådad Christen, uti dess öfverjordiska sinnesstämning, eller i det ögonblick, då dess ande, öfvergifvande kedars hyddor, sväfvade upp till de nya himlar och den nya jord, ville de låta Guds ande leda sig till nådens brunn, att smaka Frälsarens förljufvande kärlek, som är den lefvande Christendomens rätta lifskraft, och en springande källa till evinnerligt lif redan här i dödligheten, skulle de måhända fatta tycke för Christendomen, och såsom alla väckta af hjertans grund, beklaga deras följö ovilja emot den. (Hvar och en Farisee, som anser Christendomens verkningar för Fanatism, kan icke annat än afsky och förbanna detsamma. Se Epistelen på annandag Jul. Red. anm.)

Men det blef Christendomens sorgliga öde att af menniskan i lifvet misskännas, förskjutas, hyllas de än så gerna af henne dess lugnande tröstande sanningar i döden, då sig för henne öppnas den mörka evigheten, med dess förfärande aningar, dem lättsinnigheten nedslagen ej kan bortgyckla, de allectiken förstummad ej kan bortresonera, ingen utvärtes ärbarhet eller Fariseisk rättfärdighet tysta (Tegnér säger väl när döden nalkas: "hur annorlunda då än förr"; 283) ingen ges dock menniskor, som

icke frukta för döden, emedan deras såfvande samvete anklagar dem icke och deras döda tro styrker dem. Red.anm.) ty dessa aningar tystna endast för fast tro, och genom trängande känslans tillfridsställande delaktighet uti återlösningens nåd, genom omfattande af Försoningen, för hvars ovillkorliga nödvändighet, till själens lugn, vid inträdet uti evigheten äfven hedningen böjer sig i stoftet, och den arme hindus, som ej känner Israels tröst söker uti frivilligt lidande, till sina skulders afplanande, kastande sig att krossas under Juggvagn.

Men i lifvet heter det i verldsmänniskans mun, som om Christo, så om Christendomen: **den rinner opp såsom en vidja och såsom en rö utur torr jord, den hafver ingen skapnad eller dägelighet; vi sågo honom, men der var ingen skapnad, som oss kunde behaga.** Huru kan Christendomen behaga, som bjuder försaka verlden, och blicka på det hemman, som ofvantill är: förkasta all egenrättfärdighet, och besluta allt under synd; (som) yrkar ett botfärdigt, (och) förkrossadt hjerta, med brännande syndasorg, rentvaget samvete, och brinnande syndahat; benådning, som icke är tagen, utan fången; tro, som först i benådningen af den samma framkallas, men i nåda ståndet sjelf medför nåda känsla, som fordrar hjertats nyfödelse, lefvernets helgelse, bön och vaksamhet, strid och trohet: denna Christendom huru behaga? som straffar verlden för synd, rik och hög, såsom arm och låg, predikaren såsom åhöraren; straffar för verldskärlek, kallsinnighet, obotfärdighet, bedräglig samvetsfrid och inbilladt nådastånd, under påtaglig otro och ogudaktigt lefverne, samt Läraren särskildt för den bedräfliga lättsinnighet, att föreställa sig själavården hufvudsakligen bestå uti granlaga handhafvande af den rent menskliga ordningen, och mekaniskt förrättande af utvärtens Gudstjenst. Denna Christendom huru behaga? — Och likväl varda de dagar kommande, då hvarje icke helt och hållet känslolös försoffad och andeligen borttagen själ, gerna önskade, att Christendomen behagat, samt hörsammat dess bud, då han måste låta sig behaga, att säga farväl åt allt verldens behag, och anträda öfvergången till andra verlden.

I detta alfvarliga ögonblick, borde verldsmänniskan se en benådad Christen, ehuru uti den försmädade Läsare skepelsen. Icke med en munchristens mörka, hemska uppsyn, tröstlösa, hopplösa öga, och nödställda, förtviflande blick, utan med lugnt samvete, benådadt hjerta, leende min och förklarar anlete, som föryngradt, som förskönadt ännu i döden afspeglar klarheten i den benådades hjerta, än prisande Frälsaren, för dess osägeliga nåd, än manande efterlevande, att vandra himlavägen, samlas han till sitt folk, insomnande så lätt, som barnet mot modrens bröst, våldsamt aftvingande den icke alldeles förhårdade åskådaren, denna suck: **min själ dö den**

rättfärdiges död, och min ända vare såsom deras ände.

Men — invänder Herr Recensenten — Men medlen till åstadkommande af denna väckelse, och det skällande predikosättet, öfverdriften vid medlens användande, eller det ursinniga fördömandet, oförsyntheten vid medlens väljande, eller grofkorniga föredraget, slappheten vid verkningarnes hejdande, eller det högljudda skränet vid sammankomsterna. Må vi en stund uppehålla oss äfven vid dem.

Medlen hafver Guds ande sjelf anvisat uti Es.58: 1. der Herrans mun talar: **ropa trösteliga; spar icke, upphäf din röst såsom en Basun, och förkunna mina folke deras öfverträdelser, och Jacobs hus deras synder.** Detta medel använde Johannes Döparen, och dess giltighet stadfäste Frälsaren sjelf; sägande ibland annat: ve Eder I Fariséer och skriftlärd; I skrymtare, som uppäten Enkors hus, förebärande långa böner, för den skull skolen I få dess hårdare fördömmelse. På detta språk skall den säkra hopen väckas och skrämmas upp, den sorglösa syndarn, som trygg livilar i djupa syndasömnen, med bedräglig samvetsfrid, under ogudaktig vandel, och inbilladt nådastånd, under öfverhängande fördömmelse. Detta medel har Herren påbjudit, att begagnas vid stadgadt ansvar uti Hesekiels 3: 17, 18. Ehuru han ändock nödgas klaga genom Es.56: 10. **deras väktare äro blinde, de veta alle samman intet, tyste hundar äro de och kunna intet straffa.** Detta derföre, att öfverträdelser i samvetet, måtte kännas fördömlig, såsom Herren yrkar i Jerem.3: 13; och David kände enligt Ps.51: 5 äfven som öfverträdelser sjelf kände sig dömd och fördömd, såsom han är enligt Joh. 3: 18, samt Marci 16: 16; fastän den botfärdige dock icke i sitt samvete känner. Det heter ju: I voren döde genom öfverträdelser och synder, och det måtte väl säga sig sjelft, att den andeligen döde måste utur (den) andeliga döden väckas, genom predikan om den stora själavåda hvori han sväfvat, och den oboteliga själa skada han tager, om i den naturliga dödens namn, honom den eviga döden öfverraskar. (Genom detta i sig riktiga resonemang, och de ofvan Citerade Bibel språken, har insänd, tagit sig före att hålla vatten på Gåsen. Bihangets förf. är ju krypskytt, som smyger i mörkret, och riktar sina lömska pilar emot en trött vandringsman, som sitter vid **den eld, som Jesus kom att upptända på jorden.** Ser icke krypskytten sigta i mörkret så skjuter han dock på måfå, väl vetandes, att mörkret skyler honom för den eld som han spjernar emot; hvad bryr han sig om bibelspråk, hvilkas andeliga betydelse han tror sig kunna mycket bättre än insändaren. Red. anm.) Derföre ropas det: vak upp du som soffer! utan denna väckelse har aldrig skett, skall aldrig ske Reformation i Församlingen, men dymedelst sker, såsom Torneå Lappmarker, och Pajala Församling bevisa — utan den aldrig. — Må Lärarne med Bihangs författaren aldrig så mycket tala om en nådig och

Barmhertig Gud, som icke vill någon syndares död —NB. Inom parenthesi må anmärkas, att Bihangs författaren undangömmar sin kännedom derom, att mycket sker, som Gud icke vill; må Läraren förkunna Försoningens Lära till uppbyggelse för nådahungrande själar, och kalla till Lamsens bröllop — Alldrig! — Läraren skall detta göra, men det andra icke underlåta; icke underlåta, att tala till den obotfärdige: Efter dina hårdhet och obotfärdiga hjerta samkar du dig sjelfvan vrede på vredenes dag, då Guds rättvisa dom varder uppenbar; — icke underlåta, att förkunna nådaföraktaren, huru den som icke tror Sonenom, han skall icke få se lifvet, utan Guds vrede blifver öfver honom; — icke underlåta, att kalla bort från Gellernas bröllopsbord, de olydige gäster, hvilka ovetandes der sitta, äta och dricka sig sjelfvan domen; — han skall tydligen och uppenbarligen uti andeliga föredrag tala särskilt till de väckta, botfärdige, beängslade samveten: till nådehungriga benådade — trogne själar; — taga utur sitt hjertas fatabur, om han eger, att gifva känslan och erfarenheten, hvilka de igenkänna och deraf förnimma, att Läraren talar just till dem. (Men om nu Läraren fördömer de väckta, kallar dem för andeligen högfärdige, och vil loandar, och dessutom sparkar ut dem, när de komma till Läraren i hans hus, huru skall insändaren då bära sig åt? En sådan man är Bihangets Förf. Red. anm.) Han skall tala särskildt till de sofvande, obotfärdige, obenådade, bekymmerslöse, nådaföraktare, eller illistiga nådatjufvar; — taga utur egen (föregående) sorglös lefnad intryck och minnen, hvilka, ty värr, ej torde fattas någon (?). (Insänd. bedrager sig. Bihangets Förf. har alldrig lefvat i obotfärdighet; huru kan han då hafva minnen deraf? Red.anm.) hvilka de igenkänna, samt deraf finna att Talaren menar just dem: då är till förhoppandes, att väckelse, och med den reformation inträdes enligt Herrans löfte; ordet, som af min mun utgår, det skall icke återkomma till mig fåfängt, utan göra det mig tackes, och det skall framgång hafva, uti thy jag utsänder det. Men dertill fordras, att Läraren sjelf hafver på eget hjerta erfarit hvad det innebär: väckelse, samvets rening, syndasorg, benådning, Christi kärlek, tro, och Trons djerfhet (?) (d.v.s. frimodighet.), med hvilken hon vågar angripa djefvulen och verlden.

Hafver han åter icke vandrat denna väg, då måste han väl gå den lättare vägen, som bihangs Författaren utstakar. Förbigå den oomvända syndares vådeliga själattillstånd, samt i allmänhet tala om Guds kärlek, predika Försoningens lära för (icke) nådahungrande själar, till uppbyggelse, samt kalla till Lamsens Bröllop (stumma gäster). Men olycklig den andelige döde, för hvilken den andeliga undangömmes, och beklagans värd Läraren sjelf; ty enligt Hes.3: 18 blifver hans ansvar stort, derföre, att han med sina nådapredikningar, Försonings Lärans förkunnande samt Bröllops kallelsen, ingifver de obotfärdige,

oomvända, det opiat, hvarigenom de insöfvas i den eviga döden.

Emot de väckta har blifvit anmärkt, att de stundom gå allt för hårdhändt till väga vid väckelsen. Vore det så underligt, om den själ, som sjelf uppskrämts vid anblicken af sin själavåda, under intrycket deraf, uppskrämmer en annan bekymmerlöst såfvande. Till äfventyrs med ett eller annat sällsynt undantag, gör man dock de väckte orätt, om man påstår dem vara så hårdhändte utan urskiljning; de begynna väckelsen icke med fördömande utan med granskning af den andres själatillstånd; finna de något det ringaste tecken till salighets bekymmer, sänka de rösten; men då den sofvande icke vill vakna, kanske dem missfirma, misshandla; så hafva de ock detta rätteligen, tagit till Herrans straffdomar i likhet med Herrans eget efterdöme, som med sin godhet lockar syndaren till bättring, men emot den motspänstige tager till tuktans ris, att straffet måtte lära gifva akt på orden. (Om Insändaren tror att Bihangets Förf. gillar denna lära: så är han visst enfaldig; ty han ryter i vredens mode: "Ho hafver satt dig till domare öfver oss? Vets du icke att jag hafver magt att korsfästa dig, jag hafver ock magt att släppa dig? Red. anm.)

Läseriet får äfven uppbära den förebräelsen, att hafva infört Krassa bilder, och grofkorniga liknelser uti det andeliga föredraget. Huru till vida detta påstående må vara grundadt beror väl af åhörarnes bildning, eller rectius anständighet, som thyvärr i många fall icke är annat än smyckad osedlighet. (hos de bildade, och grof hos allmogen i det naturliga tillståndet), om det annars eger grund, att anständigheten kom, och sedermera försvunne (bland de bildade). Men äfven den bildade kunde mindre förgrymmas öfver imitation af Hesec. 16: 25, 25, 32, 33. Innaturligare framställningar i Liknelserna tager ingen Läsare i försvar.

Yttermera beskyllas de väckta, att de icke hejda sig. Deras skrän i kyrkan förtager Prestens röst. Det medgifves väl att så kan förhållandet vara för något ögonblick till äfventyrs också för någon kortare stund, då den outhärdeliga känslan af den Rättfärdige Gudens grymma vrede öfver synden, vill under osägelig hjerteängslan spränga den ångerfullas bröst, så att han måste gifva sin känsla lust, om han ej skall förgås såsom David uti Ps. 39: 8 betygar: "**Jag ryter för mitt hjertas oro skull.**" Men dessa svårare utbrott äro likväl ej så långvarige, att de betaga åhöraren predikans sammanhang, om eljest Talarens röst, är för kyrkan och folkmängden tillräckelig, och molföret redigt. Men låt så vara, såsom klagas, skulle åhöraren äfven för en längre stund detta tåla, om han inträder uti kyrkan med hjertat, såsom predikanten måste med hjertat uppträda, s.v. han eljest godkänner Leopolds föreskrift vid predikningars Concepterande. Hjertan skola röras: de stå all annan kraft emot. Skulle han icke, vare han moralist Lärare,

uppfostrare, fader, heldre tåla de väcktas rörelser, och ångerfullas jämranden uti kyrkan, än krögeriet, fylleriet, tjufteriet, bedrägerierna, otuckten, med brottet och lasten uti så mången form uti det medborgerliga lifvet och husliga lifvet, utom kyrkan. (Insänd. bedrager sig uti sitt omdöme. Allt hvad som sker utom kyrkan är lofligt, fylleri, dryckenskap, otuckt, svordomar, horvisor, supvisor, baler, spektakler, upptåger, krögeri, horhus m.m. ty deraf blifver ingen förargad, icke ens af Lapparnes djuriska läten under fyllan; men af andans drifter i kyrkan, blifva alla fina örhinnor förargade, emedan de låta som kattmusik i den fina världens öron. Red. anm.) — Otvifvelaktigt (?). Om icke den ångerfulles tårar brände den obotfärdiges samvete, så att det stolta sinnet förbittras; om icke ormens säd hatade qvinnones säd, och mörkrets furste retades (af andans drifter), att angripa ljusets verkningar; om sluteligen och hufvudsakligen, om icke tålamodet törnade, mot den klippan: Christikors!

Bihangs författarens tillvitelser emot L.L.Laestadius, lemnar insändaren i det värde, såsom obestyrkta förtjena, det är osanningens värde; beklagande att en Författare, som tyckes med lätthet tänka, och vore van att föra pennan, samt kunde sjelf, om han vore Christen, vara hos de bildade klasserna ett (för) Christendomen behöfligt och yppeligt stöd, skall nedlåta sig att uti allmänt tryck, angripa upphofsmannen till en reformation, hvilken Författaren likväl tvifvelsutän i sitt hjerta gillar (?) icke påminnande sig den gamla regeln: Ubi plurima nitent paucis non offendar maculis. Etiamsi omnes Ego non.

Så vida Insändaren. Redaktionen tror dock icke, att Bihangets Förf. gillar, hvarken Reformator, Reformationen eller dess försvarare, ty uti sitt ogillande har Bih. Förf. hela världen på sin sida; men Insändaren har uti Reformationens försvar, endast några Fanatiska Lappar och bönder på sin sida. Och må Insändaren i tid besinna, om det icke var för mycket vågadt, att uppträda till försvar af en sak, som luktar värre än satans lukt och stank i världens fina luftorganer.

Anm. Alla inom Parenthes stående ord äro af Redactionen.

Kyrkoherden Jakob Dahlbergs o.a. uti "Ropandes Rösten" offentliggjorda uppsatser.

VAK UPP DU SOM SOVER

Vak upp du som sover och stätt upp ifrån de döda, så varder Kristus dig upplysandes (Efes.5: 14v.)

Om morgonen är tid att stå upp af sömnen, dödens broder, för att begagna ljuset af den allt högre stigande solen. Tillämpning härpå på det andeliga är lätt. Kristus är i den andeliga världen

rättferdighetens sol med salighet under sina vingar. Skall nu människan få denna salighet, så är det nödigt att se denna solen. Men dertill behöfves öppnade förståndsögon och lifsens ljus. Dessa förståndsögon börja öppnas genom andans uppväckande nåd, som rörer den slumrande och likasom medvetlös syndaren till någon begynt sjelfkännedom. Och lifsens ljus börjar uppgå genom trons hjerteliga hänvändande till Frälsaren, som sade: den mig följer, han skall icke vandra i mörker, utan han skall få se lifsens ljus. Detta lifsens ljus har lyst in i alla trogna bröst i alla tider så i Gamla förbundets som det nya, Jesus Kristus är densamme i går och i dag och desslikes i evighet.

Men genom Hans välsignade uppenbarelse i människonatur och hans fullbordade återlösning har en klarare, ymnigare och nåderikare ljus uppgått öfver dem, som sutto i mörker och i dödsens skugga. Detta underliga ljus väcker själar till lifs, der det får verka, är en domare öfver hjertans tankar och uppsåt och fördömer allt mörker och alla mörkrets gerningar, all otro och otrosfrukter. Och då dessa frukter börja uppenbaras, så är det redan en strimma af nådaljuset, som predikar: Nu är tid att uppstå af sömnen. —

En sådan andelig uppväckelses och uppståndelses tid, en sådan välsignad gryning af den behagliga tiden af salighetens dag förkunnar Apostelen i de anförda orden, jemte nödvändigheten att begagna sig af detta ljus genom att vakna upp ifrån sömn och död i synden. Sedan dess hafva många dagar, år och århundraden försvunnit. Och alltid var det nödigt, att Guds anda genom ordet lät sådana väckelseröster skalla öfver jorden, för att söka frälsa så många som möjligt af mörka, sofvande och döda människosjälar och skaror ifrån mörkret till ljuset och ifrån satans magt till Gud.

Länge och långt har Kristus, salighetens sol, framgått öfver tider och folk. Öfver tusende år har Han lyst öfver detta vårt kära fosterland. Man skulle tycka, att största delen i vårt rike borde vara vaket och lefvande folk. Men de som det äro, se dock med bekymmer, att ej så är, och att det andeligt vakna och lefvande folket dock utgör den lilla hopen, ändock att Herren söker väcka oss genom mångahanda medel, särdeles genom det Guds ord, som rikeliga bör predikas och sprides ibland oss. Det ser dock ännu mycket mörkt och sofvande ut i våra bygder, oaktadt vi sport många väckelser och nådabesök. Och som det lider till aftonen och en allmänare aftondvala och större förargelser, trångmål och otrosaffall ske och hota, och stora skaror sålunda hasta mot förtappeisen, är det hög tid att väktarena börja i tidens dödsyrsel att med mera kraft och alfvar tillropa en hvar: Vaka upp, du som sofver och statt upp ifrån de döda, så varder Kristus dig upplysandes.

Att sofva är i andelig mening att vara trygg och ej anse det

vara någon fara, och ej kunna den besinna, ändock man är i ett farligt själattillstånd. En sofvande har ögon, men ser intet, öron, men hör intet och kan ej umgås med vaket folk och är känslolös för hvad som sker omkring honom och kan drömma, att allt är godt, till och med, att han är vaken. Något dylikt är ock i andelig måtto händelsen med de andeligt sofvande. De hafva förstånd att se, höra och känna hvad Gudi och deras frid tillhör. Men emedan Guds ande ej fått väcka deras slumrande själ heter det: med seende ögon se de intet. Mitt folk besinnar intet (Es.1). Denna verdens Gud hafver förblindat deras ögon, att dem icke skall lysa Evangelii ljus af Kristi klarhet, hvilket Guds beläte är. (2 Cor.4.4.) Fridsens väg veta de icke. Guds räddhåga är icke för deras ögon. (Rom. 3. kap. 17, 18v).

De äro såsom druckne och förvirrade, inbilla sig hafva nog af det andeliga och behöfva intet, mena sig vara tämmeligen kloka och goda, tro och akta ej sin andeliga fara, öfva synden utan försyn och ånger inför Gud, allenast de slippa verldslig skam och skada, grunda sitt goda hopp ej på Guds ord, utan på egna drömmar eller inbillning, så att de mena sig vara Kristna, fast de icke äro det, mena sig ega Guds nåd, fast de ej ens sökt den, mena sig blifva saliga efter döden, fast de ej börjat se sig efter vägen till himmelen, ja drömma, att de gå i tron och spisa himlabröd på denna väg, fast de vandra på en väg som icke god är och hvars ände är förtappelse.

Att härom öfvertyga och sätta människan i ett hjerteligt bekymmer derpå arbetar sanningens anda och säges då väcka. Och då lyder syndaren och vaknar, när han genom Guds ord låter öfvertyga sig om sitt verkliga tillstånd, så att han framför allt söker frälsning. Så verkar Guds ande i hjerta och samvete den väckelse och det vaknande, som han påropar, såvida han eljest får öfvertyga och verka.

Detta sökande efter frälsning hörer dertill att uppstå ifrån de döda. Så länge menskan ej fått trones ljus och öga på Kristum, så är hon bortkommen från det lif som af Gudi är och död i öfverträdelser och synder. Men då hon begynner sträcka väckta begär efter den sanning och nåd, som kommen är genom Jesum Kristum (Joh.1), så börjar hon med detsamma uppstå ifrån de döda, lemna syndalägret, vända sig ifrån syndatj ensten, åtminstone med en ny bättre håg, och i bättringen bortkasta mörkrets gerningar och med nådens kraft och bättringstuktan söka lif och frälsning.

Herren Kristus, som härtill klappat på hennes hjerta och kallat henne, fortfar nu att alltmer ge henne det ljus, hvarefter hon med väckt begär spanar. Dem Han först fått väcka ur andelig sömn och död fortfar Han att med sitt nådaljus upplysa, draga till sig, lifva, leda och helga. Nu få de i detta ljus klarare se på hvad väg de varit och hvilken den rätta vägen är. Nu kunna de bättre se, hurudana de varit och äro i själ och hjerta, i sin

egen slemma rättfärdighet och orättfärdighet. Nu kunna de börja att se Herrans klarhet och deraf förklaras. Nu se de, att i Kristo allena är salighet och rättfärdighet, och att de sjelfva ej kunnat spinna en enda tråd till sin salighetskjortel och sina rättfärdighetskläder. De kunna nu i salighetsvägen känna den gode Herdens röst och den goda vägen och det goda Guds ord och den tillkommande verlden, samt skilja Guds sanning från lögn, och salighets vägarna ifrån villospåren, och ljusets rike från mörkrets, och herdens röst från ulfvens och Jesu ok ifrån de garn, som satan för oss ställer.

Korteligen: det andeliga dagsljuset, rättfärdighetenes sol Kristus har börjat att visa dem de andeliga föremålen på sitt rätta rum och i sin sanna gestalt. Skulle du icke hafva lust att vara ett sådant ljusets barn, hvartill du kallad är? Eller är det då så bra, att i syndasömn och andelig död famla i mörkret mot det eviga mörkret, der du, sedan du en tid här varit satans narr och blindbock, får med gråt och tandagnisslan beklaga med alla fördömda: vi hafve felat om rätta vägen och rättvisones ljus hafver icke lyst oss och förståndens sol är oss icke uppgången. O! vill du detta undvika, så låt det i Jesu namn vara dig ett ömt och alfvarsamt ord innan nådasolen för dig evigt går neder, detta ord af den store Israels väktaren: vaka upp, du som såfver och statt upp från de döda, så varder Kristus dig upply sandes.

SATANS GARN

"Gud låt mig, som ett ljusets barn, se och undvika alla garn, som satan för mig ställer".

En viktig och välkänd bönesång, som torde vara mera lätt och okänd för dem, som ej börjat se djefvulens bild uti sig, ej börjat omvända sig "af satans snaro", ej börjat "frukta ett ögnablick för helfvetet." Hvad behöfver sådant folk bedja denna bön, hvilka knappt tro att en satan finnes, åtminstone förakta honom såsom en mygga eller en fiende, som är tusen mil borta? Mellertid finnes dock en stark mörksens makt, som är all jordisk magt vida öfverlägsen. Och då Guds ord kallar satan **denna verldens Gud**, för att beteckna den stora magt, som satan har i verlden, så vore åtminstone skäl att vi begynte stryka någon syndasömn ur ögonen och i tid besinna oss.

Somliga (särdeles de tappra svärjarena) synas knappt tro, att någon satan är till. Och visserligen är detta det vigaste sättet att blifva af med satan. Men olyckan är den, att han ändå är qvar och är dem närmare än deras egen skjorta (såsom Luther skrifvit). Männe finnes väl, fast en blindfödd förnekar det. Farligast är den fiende, som man knappt tror finnas eller anser vara långt borta. Och att många ogudaktiga anse såsom en tom fabel hvad den Heliga skrift tydligen lär om satans stora list och magt, detta är just ett ibland bevisen på satans stora

list och magt. Läran om satan är väl icke tröstelig, utan fastmer förskräckelig. Men vore den läran icke sann, huru vill man då förklara flera de viktigaste Bibelläror, såsom syndafallet, återlösningen, bättringen, vaksamheten, anfäktningar och helfvetet? Huru skulle så många menskor i Kristenheten kunna vara i så mycket andeligt mörker och elende, om icke "satan går omkring, sökande hvem han uppsluka må!!"? Men han är en gammal och slug ande att kunna fånga själar i sina nät. De obotfärdige, ogudaktige och skrymtare har han allaredan fångat, så att med dem behöfver han ej göra sig mycket besvär. Men då en menniska vill slita hans snaror, så söker han väl på allt sätt att hindra det. Och äfven de, som kommit till tron och på ljusets väg, särdeles de blifva af satans listiga anlopp frestade att falla, eller på någon af de mångahanda afvägarna förvillas.

Dessa satans garn kunna allenast ljusens barn se och undvika. Och ljusens barn äro de, som i trones ljus vandra med de öppnade ögonen, lyste och väpnade af Guds heliga ord, sedan de deraf börjat föras till lifvet i Gudi.

Till ett sådant ljusens barn kan ej menniskan sjelf bilda sig. Dertill kan hon bildas allenast i andans skola. Densamme anden är och den, som allena kan leda oss att vandra såsom ljusens barn. Då allena är ock möjligt att se och undvika alla garn, som mörkrets väldige furste utsätter. Hur oändeligt viktigt är ej då, att alla sofvande vakna, att alla väckta vaka, att alla, som kommit till sanningen, vandra i den himmelska sanningens ljus, om ej satan skall behålla och tillbakahålla eller på fall och afvägar till förderf och fördömelse leda våra fattiga själar, som dock äro kallade till ett så högt och härligt mål! Huru viktigt för enhvar att af hjertans grund bedja den bönen: "Gud lär mig, som ett ljusens barn, se och undvika alla garn, som satan för mig ställer!

D.

NÅGRA VÄCKEORD TILL DE SLUMRANDE, SÄRDELES IBLAND UNGDOMEN (i P.) (Af en ungdomsvän.)

Likasom den grönskande vårbrodden gläder med hoppet om en blifvande god skörd, så är det ock för den Kristna kärlekens hopp en glädjande syn, att se en människoskara och särdeles ungdomen börja blomstra igenom andans väckande och lifgifvande vårvind. Det är en högst rörande och hugnerik hälsning, som vår dyre Frälsare frambär med dessa orden: **Det varder glädje i himlom för Guds änglar öfver en syndare som sig omvänder och bättrar.** Men då en enda syndares omvändelse således är ett änglaglädjeämne, o! huru hugnerik och upplyftande syn måste det då vara för Guds vänner i himmelen och på jorden, att se större eller mindre folkskaror, helst ibland den kära ungdomen, börja fattas af

själa brudgummens nådeshand, röras af Hans muns anda, lyda Hans kallelse, "gå ut på vägarna, för att fråga efter den goda vägen" och "följa Guds folk till strids genom öckn och bölja" till det himmelska fäderneslandet. Der större andeliga rörelser förspörjas, särdeles ibland den öppnare, varmare, böjligare ungdomen, i den ålder, då man ej ännu hunnit blifva så hårdt bebunden i vrånghet, skrymteri, mammonsträldom, laster och förhärdelse, så glädja sig Kristi vänner deröfver och med goda förhoppningar säga de i sina hjertan: Gud vare lof, att något lifsljus skrider fram i tidens dödsörken, att några synas vilja blifva Kristna och saliga, att Gud ej ännu är alldeles utledsen med detta släkte, att Han ännu bland oss bor och verkar och sin kyrka uppehåller och förökar, ännu låter ljusastakan lysa och dermed låter väckta och nådehungliga själar under vandringen genom tidens dunkla dal, börja i sina hjertan se morgonrodnaden af det eviga lifvet uppgå. (Joh.17: 3; 2. Pet.1: 19).

Men deremot, hvilken sorglig syn, att se en stor hop unga och gamla stå såsom en förvissnad åker, stadna och famla uti Egyptiskt mörker och knappt ett ögonblick frukta för helvetets röda haf, som hotar att uppsluka alla otrones barn, alla köttens trälar! Hvilken sorglig syn, att så många, äfven af dem, som i ungdomstiden med djup rörelse hörde den gode Herdens kallande röst och begynte följa dess dragande kraft, sedan vända tillbaka eller stanna på fåfänglighetens marknad, der de sälja Kristum för några lustar och glitterverk, som ej ens äro värda 30 silfverpenningar! — Ack! många vackra blommor föllo af om våren och blefvo således ej mogna höstfrukter. Många förnyade vid altaret nådens saliga förbund och voro åtminstone närmare Guds rike, men bortkommo sedan alltmer derifrån. Många började, helst vid sin första Nattvardsgång, att med några hjertrötter rotas på salighetens klippa, men det dröjde ej länge, innan de förtorkade. Många stodo såsom Petrus och Magdalena med botfärdighetens tårar kring nådens källa, men efter en tid var hjertat intaget af verlden och kallt för Gud och förbundet brutet och blodet trampadt.

Arma själar! Om I vissten, hvad I misst, då I mist Kristum och ären fallne från nådene: sannerligen, I skullen i denna eder dag börja återsöka Honom, som ännu beder för det vissnade trädet, att det ännu en tid måtte få stå, till dess Han gräfver om kring det och göder det, om det så kunde bära frukt.

Då själabrudgummen Jesus framställer liknelsen om den stora Nattvarden, till hvilken så många bjudna försummade att komma, slutar Han denna framställning med dessa alfvarliga orden: **många äro kallade, men få äro utvalde**. Ja — många höra och akta knappt på någon himlakallelse. Många åter, som deraf en tid äro intagne vakna icke upp rätteliga.

Många af dem, som vakna, hitta ej fram till nådastolen och på lifsens väg. Ja och flera af dem, som en tid vandrat på denna väg, afvika, somna affalla... Så bestyrker och erfarenheten, att få äro utvalde. Hvilken varnande, väckande sanning för alla dem, som sig till himlen ärna. Hvilken anledning, att vandra visliga, så att det glada hoppet är förenadt med helig räddhåga!

Derföre gifver och Guds anda åt Guds folk i 2. Psalmen denna maning: Fröjder eder med bäfvande. Och samma maning må ock kunna ställas till eder, som börjat röras af den förekommande nåden, Fröjder eder, att Gud så nådeligen tänkt på eder och bjudit eder till sig. Detta är begynnelsen, hvarmed I kunnen komma en gång derhän, att med alla änglar och utvalde skina såsom solen i himlafadrens rike. Men bäfven att förskjuta och försumma en sådan kallelse och nåd. I gingen då bort, att blifva eldbränder i det eviga pinorummet.

En försummad kallelse kan visserligen förnyas, men det är ovisst, huru snart och huru ofta en kännbarare kallelse och väckelse återkommer. Och den, som försummar den ena, kan ju likaså försumma den andra, såsom det af många sker. En sen bättring är väl och möjlig; men den är sällan vanlig, sällan god och varaktig. Lycklig derföre den ungdom, som tidigt lyder bjudningen, att vända om till Gud, tidigt börjar såsom den unge Jesus, att växa till i visdom, ålder och nåd för Gud och människor, tidigt planteras, varda planterade vid ordets lefvande vattubäckar. (Ps. 1) Väl dem, som rätt tänka på sin skapare i sin ungdom. Väl dem, som då blifva införlifvade med sin bästa Fader, sin ende Frälsare och Hugsvalare! I ungdomen är dertill mera tillfälle och mindre hinder. Nu är bästa lärotiden och såningstiden. Nu är hjertat böjligare äfven för goda intryck. Nu är vägen till hjertat lättare beredt för Honom, som lofvat att församla lamben i sin famn och bära dem i sitt sköte. (Esaias 40.K.) Ännu äro vanligen ej de unge så hårdt omskansade af skrymteri och last, af jordabekymmer, trångsmål och förbannelser.

En tidigare omvändelse åtföljes af många företräden och välsignelser. Vi få mycket godt, helst om vi tidigt väckas och läras, att frukta Gud, fly synden och göra det godt är. Likasom många lekamliga och andeliga straffdomar förr eller sednare drabba uppå dem, som offra sin ungdomsblomma åt själamördaren och hans sköka verlden, så skänkas af Guds nåd många förmåner åt dem, som tidigt och troget vända sig till Gud i Kristo och helga Honom i sitt hjerta och sitt lif. Har Gud i 4. Budet gifvit ett skönt nådalöfte åt dem, som hedra Fader och moder, mycket större och härligare nådalöften har Han gifvit dem som hedra sin himmelske Fader.

I som känt eder af andanom väckte till det sanna lifvet; följer dragningen, söken fatta Honom, som fattat eder (Fil. 3:12, 13, 14) och gören alfvar af eder salighetssak, så skolen I blifva

mer visa, mer starka och friska till kropp och själ och således mer skickelige, att genomgå de förlagda prof och frestelser, att väl fullborda edert kall och lopp samt hinna det höga mål, som eder ofvanifrån förhållas af Guds kallelse i Kristo Jesu.

Gån in i bibelns rika skattkammare. Der finnas skatter, som äro sötare än honung (Ps. 19: 11, Syr. 24:27) och dyrare, än mång tusen stycke guld och silfver (Se 119. Ps.). Der är ett läkemedel, som styrker trötta händer, ett tal, som upreser dem som fallne äro och de bäfvande knän förstärker (Job. 4: 3, 4). Der i den Heliga skrift finnen I ock många exempel på dem, som tidigt och alfarligt sökte sann vishet, gudaktighet och helgelse och derföre blefvo så rikeligen välsignade både i timlig och andelig måtto. Der möter eder en stor mängd Patriarker, profeter, vise och fromme, som troget vände sina hjertan till Gud och troget vandrade uppå Hans vägar. Följer deras exempel och fotspår, så skola samma eviga härliga nådalöften fullbordas äfven på eder. Han sviker ingen, Han den trofasta, allsmägtiga kärleken, som med uträckt famn ropar: vänden eder till mig, så varden I salige alla världens ändar. Så varden I redan här saliga i hoppet (Rom. 8: 24), visa (Col. 2: 3), fria (Joh. 8: 36) och härlige (1. Petr. 4. 14). Så fån I uti Gud eder Frälsare det bästa sällskap och stöd genom lifvet och döden. Så ären I redan här komne till lefvandes Guds stad, till det himmelska Jerusalem och till den otaliga änglaskaran och till de förstföddas församling, som i himmelen beskrifne äro (Ebr. 12:22). O! veten I väl något bättre?

I, som af Guds stora barmhertighet redan i dopet härtill komne ären, I, som ehuru affällige och ovärdige härtill känt eder återkallade, I, som begynt väckas ur eder barndoms slummer till att söka något bättre, än hvad den arma jorden erbjuder, I hafven börjat i andanom, viljen I ock lykta i köttet? (Gal. 3). Viljen I somna, falla, fångas och förspilla all den rika nåd och salighet, som Gud så dyrt kostat på eder, så rikeligen tillbjuder eder? Vetten I icke, att den, som sätter sin hand till plogen och ser tillbaka, han är icke beqväm för Guds rike? (Luce 9: 62) Det är godt och väl börja, bättre att väl fortsätta och allrabäst och nödigast, att vara trofasta intill ändan. Låten derföre Jesu brinnande kärlek och blodiga dödskamp muntra, väcka, lifva och styrka eder, till att i Hans förening och fotspår kämpa en god tronens kamp och fatta evinnerligt lif, hvartill I kallade ären. 2. Tim. 2. Sen upp till honom, som med blodsvett i sitt anlete ser ömkande neder på slumrande Lärjungar och säger: O! förmådden I icke vaka en stund med mig? Slumren då icke, att I ej misten Kristum och ljuset, tron och helgelsekraften, nåd lifvet och nåd gåfvorna. Ofvergifven ej den första kärleken. (Upp. 2.4) Sen till, att I ej slumren, tills I sömnen och sofven, tills lampan slocknar och syndamolnen öfver själen tjocknar och I så kunden blifva förvillade, afväpnade, bundne, döda och åter bortförde under mörksens väldighet.

Sen till, att I ej gån tillbaka hvilken sig undandraget, säger Herren, han skall icke behaga mine själ. Varen då icke de som eder undandrage till förtappelse, utan af dem som tro och frälsa själena (Ebr. 10: 38, 39). Eller är det icke bättre att vara delaktige af Guds natur, än af världens fåfängliga lustar (2. Petr. 44)? Viljen I icke heldre smaka Guds kalk än djeflarnas, heldre andans fröjdevin, än Belzazars? viljen I icke häldre med David andeligen dansa kring Guds ark, än med Herodis dotter i skököhuset? Skullen I heldre vilja söka världens tomma spel, lek, löje och ras, som är likt törnets sprakande under grytone (Pred. 7: 7) än spela och sjunga Herranom i edra hjertan? (Efes. 5: 19)? Skolen I heldre såsom Simson vilja förvekligas i Delilas knä, än få himlakraft med den synderskan, som med sitt hufvudhår torkade Jesu fötter, dem hon fuktat med sina tårar?

I som börjat slumra, — hvad ämnen I? Ämnen I åter till Egyptens köttgrytor, sedan I stått vid röda hafvet och besjungit frälsningen och hört lagens Sinai dunder och smakat Evangelii manna? Eller ämnen I lägga eder på vägen för att varda dräpne af ormar och förderfvaren? Hafven I hjerta till att vända eder från eder ende, store, bäste Fader, förlossare och Tröstare, som kallat eder vid namn såsom sina, som bjuder och vill ledsaga eder till sig och på eder hvarje stund bevisat sin godhets och långmodighets rikedomar? Blifva icke edra samveten brända med den djupaste blygd, då han säger: Israel! förgät mig icke (Es. 44.21). Kunnen I hafva lust att återgå till svinadrafven, sedan I smakat brödet i det bästa faderhuset? Viljen I bola med verlden, sedan I suttit vid den himmelske brudgummens bröst? Viljen I uti träck nedlägga eder med den salighetskjortel, som Han eder utiklädt? Skullen I vilja taga vilddjurets vedertecken på edert anlete, sedan I med Guds insegl tecknade ären?

Ack! tänker på Felix, på Demas, på Loths hustru. Tänken på de många väckta, som ej kommit på trones väg, på de många som en tid voro på denna väg, men likväl ej hunno väl fram. Låtom oss icke sofva bort "den korta och ofattbara nådenes tid". Låtom oss vara nycktre till kropp och själ, så att vi icke må såsom i yrsel och töcken famla mot evigheten. Låtom oss jaga efter målet och tränga oss fara fast derefter, såsom Paulus (Fil. 3: 13, 14) och alla trogna, som väl fulländat loppet. Då vi hafve för oss en så stor hop tros vittnen, så låt oss aflägga syndena, som alltid lådar vid oss och gör oss tröge och låt oss med tålmod löpa i den kamp, oss förelagd är, och se på Jesum, som trona begynt och fullkomnat hafver (Ebr. 12: 1).

Kära vänner! tröttens ej, gifvandes eder utöfver. Släppen ej Herran. Tänker på de heligas samfund och hvilken härlig lott det är att dertill få höra. Tänker på de heliga änglar och själar, som på härlighetens Zion vänta eder efter. Blifver icke tillbaka. Blifven ej slummeraktige. Bruken träget Guds ord under varsamhet och bön, öfning och lydaktighet. Vandren i räddhåga.

Vänten, trängten, trängen efter Herran. Käre barn! Vakter eder för afgudarne, för falska profeter, för söfvande sällskaper, ställningar och förehafvanden. Si! brudgummen kommer: går ut emot Honom. Han klappar på edert hjerta; bedjen att i mån kunna upplåta att han må ingå och hålla nattvard med eder (Upp. 3) och bo i eder och vandra med eder. Si! evigheten stundar — domaren står för dörren... varen redo... Låten edra länder vara omgj ordade och edra lampor brinnande och varen I dem like, som vänta brudgummen... salige äro de tjenare, som Han finner vakande då Han kommer. Ja! salige de tjenare, hvilka Han så finner!

—D.

UTDRAG AF DOCTOR RUTHSTRÖMS SÄNDEBREF TILL STOCKHOLMS PRESTER

1. Huru sen I ut i predikstolen? I hafven icke predikat Guds sanning och råd till det fallna menskoslägtets salighet. — — I hafven namngifvit för villfarelser, att ofta nämna Jesum, Hans blod, död, sår, uppståndelse —

I hafven grundat nåden på bättringen. — På predikstolen prediken I döden för de lefvande, och i biktstolen lifvet för de döda — Gifs bland eder någon Elias, hvars offer af den Heliga andas eld blifver antändt?

2. Huru förrätten I hus- och Nattvardsförhören? Den som bäst kan läsa utantill, han kan sin kristendom, sägen I. Den admitteren I till Herrans Nattvard, så död han är. De äldre passera för kristne uppå sitt borgarebref, sina fullmakter, ålderdom, sitt utvärtes anseende. —

3. Huru gören I sjukbesöken? — I hafven förr smekat edra åhörare och varit lösa bistrykare, åtnöjt eder med deras utvärtes Kyrko- och Nattvardsgång och tagit deras lekamliga goda till godo. I hafven en annan salighetsordning i biktstolen — Här öppnen I alla dörrar och fönster (till himmelen) för Naturalister, Epikureer och Fariséer m.m.

4. Huru hafven I granskat böcker? mörkt och oredigt hafven I blandat nådens förvärfvande med dess tillämpning — infört helgelsen i rättfärdiggörelsens verk.

5. Huru hafven I haft tillsyn öfver lägre prester? — — herrar i embete — — blinde ledare — — egennyttige — — afundsjuke — — högdragne — — oförfarne — — verldsligt sinnade — ovisse — — svage — Kättarmakare hafven I varit. I misstänken unga presternas alfvarligare omsorg om sin och andras salighet. — —

6. Huru hafven I fullgjort edert konsistoriella embete? Hafven I sökt utröna edra åhörars själattillstånd och orsaken till den

ogudaktighet, kall sinnighet och oenighet, som så allmänt — öfverklagas? — — Hafven I sett till, huru kriget med satan föras skall, Guds tempel byggas, Evangelium predikas, andans verk i syndarens hjertan begynnas, utföras och fullbordas intill Jesu Kristi dag? —

Dessa 6 punkter, hvarut detta fragment är utdraget, blifve till usus för clerus hodiernus, som detta läser!

NÅGRA ORD I ANLEDNING AF SISTA ILLUMINATIONEN I STOCKHOLM. (Insändt)

Illumination betyder upplysning. Detta vare anfördt för de enfaldiga.

När vår älskade Konung efter en lång sjukdom tillfrisknat, så var glädjen i Riket tillbörlig, tacksamheten till Gud väl föranledd. Men att denna glädje och tacksamhet skulle uttryckas med stora middagar och baler, hafva vi derföre icke gillat, såsom ett kristeligt sätt. Vår Herre sjelf torde af dessa tackoffer hafva haft föga söt lukt, hafva varit föga trakterad.

Nåh! men illuminationen i Stockholm då? Den har väl lyst allt upp i himla? —Då tusentals ljus brunno i fönster och på transparonger det måtte väl ändå ha varit någon ting, "som änglomen och lyster se"? — Så torde många Stockholmsbor ha tyckt. — Men ack! hvad betyda alla jordiska dankar emot ett enda himlaljus? Hvad betyder allt utvärtes skimmer emot andans ljus och bön i en troende själ?

Men då Stockholm och landet är så fullt med timligt och andeligt mörker, måste det icke varit kristligare, att söka afhjelpa något deraf, än att prunka med en kostsam flärd, som samma qväll förbleknade?

Vi vilja ej tala om den stora kostnaden, ehuru vårt utfattiga land, där fattigdomen immerfort "kommer öfver oss såsom en väpnad man" och krigshär, ej har råd till onödiga omkostnader; och ehuru vi ock skola vara trogna i att hushålla så med det jordiska, att nöden i ande lig och lekamlig måtto ej ökas i landet, utan afhjelpas. Vi vilje ej som Judas klaga öfver kostnaden af Nardusoljan då Kristi fötter smörjas och kärlekens rena offer göras. Men hvad har Kristi rike vunnit på Illuminationen i Stockholm?

— Den himmelska Konungens ögon ser efter trona, ej efter glimmar. Så ock vår ädla jordiska Konung. Han ser ock säkert helst, att han har trogna undersåtare, som hafva troheten i hjertat, om ej i fönster (vid illuminationer) eller strupen (vid stora middagar) eller i benen (på balerna). Bästa Illumination är den andeliga. Derföre synes bättre, att med böner, sånger och Guds ord och sparsamhet och fattigas hjälpande skaffa ljus i själar och boningar, än att för nyfikna och fåfänga gapare

åstadkomma ett talgljusskimmer i skumrasket.

R.

OM AFGUDAFESTER (insändt)

Afgudafester äro de ståtliga högtider, som firas till afgudars ära.

Sådana sägas blott förekomma i hednaland. Ja väl. Bara inte vårt land då blir mer ett hedniskt. Bara vi inte göra våra högtider mer afgudiskt, än hedningarna, som dock ofta med ett djupt alfvar och stor försakelse fira sina afgudafester. Men huru går det ofta till hos oss? Ack! hvilken tröghet, ljumhet och andelöshet röjer ej stora hopen af så kallade Lutheraner, då det blir fråga att höra Guds ord, lofva Guds namn och gå till Guds bord. Men bjud dem till spelbordet eller rusdryckskalaset, så kan du få se deras ögon klarna och deras tungos band lossna. Bjud dem på bal, Der finnes god tid för dem, som sällan ha tid att gå i kyrkan; Då öppnas stora salar, när för andaktsöfningar blott upplåtes den trånga fattigkojan, enär Kristus ej får rum i de stora härbergen; Der brinna hundratals ljus, då hundratals fattige ej ega en ljusstump för att sätta vid sin Bibel; der finnes rik musik, som spelar allt utom "psalmer och andeliga visor i nådene" — —

Ack! vi lefve i en afgudisk och flärdfull tid. Våra studenter äro nu de alrafinaste herrar, liksom de skulle borttaga jordens mörker med sina kläder och svajande fanor och kostsamma tillställningar — Vi ha nyss sett den ståt, som utvecklades i Lund, då Tegnér's bildstod aftäcktes. Var der intet afguderi, då gamla och unga med blottade hufvud tågade förbi bildstoden och Tegnér's anhöliga upphöjdes och skålar druckos? Hvad vann härmed Kristi rike? Månne härvid Gud allena prisades — ej snillet, ej skalden, som har sin bästa bildstod i sina skrifter och kan säga med Horaz: Monumentum exegi aere perennius?

— Huru ofta har ej världens påfviska anda kanonicerat sanningens bittraste förföljare, men brändt eller förföljt sanningens varmaste vänner! Men världens anda var sig alltid lik. Den böjer sig ej för storheten, som blöder på Golgatha, för Lambet och Blodet, men för skalder, skådespelare, sångerskor och dansöser, bugar och kryper och offerar den.

Ack! världen är full — full — full med

afguderi. — —

TVÄNNE MISSBRUK AF ORDET: FÖRÄDLA

(insändt)

"Ord gälla som mynt" säger ordspråket och således blir det falskt mynt af falskeligen använda ord. Men Myntförfalskare pläga ju anses med största afsky och straff (40 par spö och hängning). Låt oss därför ej förfalska orden.

Ibland de ord, som blifvit förfalskade, är det vakra ordet förädla, hvilket satan sig till tjenst i vårt språkbruk illa misshandlat. Vi vilje nu anföra 2 framstående missbruk af detta ord.

Det första missbruket är det, då det hetat, att spannmål varit förädlad, då den blifvit förvandlad i brännvin. Spannmål är en ädel Guds gåfva. Men förvandlad till brännvin, som så länge blef kristenhetens dvalakalk, blef denna ädla gåfva till den största landsplåga och en falsk salighetskälla, så att och hit kan lämpas hvad Paulus skrifver i Romarbrevets 1.kap. "De hafva förvandlat Guds sanning i lögn". Guds ädla gåfva (såden), i en lögneandens traktering. — Men de ädla brännvins patronerna och "hederlige krögaren" ville gerna gälla, såsom hulda menniskovänner. Derföre ville de ej ha pilten nämnd med sitt eget namn, utan brännvin skulle heta en Guds gåfva, ja den bästa, således bättre än spannmål, hvarföre man och sades "gifva någon till bästa", när man gaf någon en sup. I sednare tider har väl brännvinet blifvit bättre undersökt och af många kunninga och opartiske läkare äfvensom af en bitter erfarenhet utdömt såsom den svåraste landsplåga. Derföre tror väl ingen numera, att säd och potatis förädlas, då de kastas i brännvinsdrakens käftar. Mellertid spökar ännu det talesättet, att brännerierna förädla spannmålen. Men numera brukas detta uttryck mest af nykterhetsvännerna, då de vilja göra narr af de brännvinister, som numer begynt skämmas, att säga, det sådens dyra Gudslån förädlas i brännvinspannan.

Det andra missbruket af ordet förädla grasserar ännu och torde ännu längre fortfara. Man säger nemligen om menniskonaturen, att den förädlas genom religion (man menar väl kristendomen, såvida man ej såsom en hedning är nöjd med den naturliga religionen, skraddad efter egen behagelig snitt). Att naturen eller (den naturliga) menniskan förädlas genom religionen är ett uttryck, påfunnet af andeliga krögare, som funnit för godt, att uppblanda Guds ord med menniskofunder. De hafva utgått ifrån det antagandet, att menniskan och hennes natur allaredan är ädel i det skick, den befinnes utan Kristi och andans nåd. Blindheten, som ej känner och erfår Guds helighet, har velat och vill så gerna inbilla menniskorna, att de äro skäligen goda och ädla och att det allenast behöfves, att de stöka till sig för att småningom blifva allt ädlare. Detta är ju smickrande för det naturliga högmodet och en lätt väg, att med stöflor och sporrar rida in i himmelen uppå sina egna höga hästar. Men det har den olyckan, att vara grundfalskt. Guds ord bedyrar öfverallt, (hvad ock alla rätt vakna erfara) att menniskan är i grunden förvänd, förderfvad och död i synd och oförmögen till allt godt och behöfde såsom alldeles förtappad en så stor

frälsares så djupa förnedring och lidande och andans nyfödelse för att bli upprättad, med Gud försonad och till något godt dugelig. Fastän man ej vill förstå det, så står det fast hvad Herren säger: "Mig förutan kunnen I intet (godt) göra."

FRANSYSK VIDSKEPELSE OCH OTRO

I en fransysk tidskrift läsa vi följande bref:

Paris den 19 juni 1852.

Kära broder!

Huru många gånger hafva vi icke tillsammans sagt, att vidskepelse och otro, dessa två sår som fräta på vårt Frankrike, äro förbundne lika nära som orsak och verkan! Hvarje dag lemna nya bevis derpå. —"Trons dagar återkomma!" ropa de Påfviske. "Se huru många menniskor i våra kyrkor; det var längesedan vår Kristi lekamens fest firades så!" —"Sällhetens och nöjets dagar skänkas oss åter" säga de verldslige, —"se hvilka skaror ila till balerna, sexorna och teatrarna!" —och den evangeliske christne ropar med ångest i sin själ: "fattige barn af denna verlden! I dansen och fröjden eder på brädden af en afgrund! Fattige bröder, romerske katoliker! I byggen på sanden!"

Under det att mängden fyller templen, för att åtskåda processionernas bedröfliga och helt verldsliga glans; medan barnen lära sig att leka religion, byggande sina små kapeller i hvarje vrå af våra gator och blanda den eviges namn i sina skrattsalfvor omkring sitt lilla kalas; hvad göra de otrogne verldens barn? De draga sina slutsatser af hvad som sker uti templen i Paris och på gatorna i provinserna, och tagande på ordet dem, som af religionen göra en helig lek, tro de sig kunna taga ett steg till och föra religionen sålunda in äfven i de äldres förlustelser. Skall jag tala om skådespelet "den kristne martyren" som lockar i dessa dagar flera gånger i veckan folkskaran till hippodromen, och i hvilken man ser en lejonämjare, som låter smeka sig af de vilda djur, som Romerska Kejsaren anvisat honom till bödlar? —Skall jag berätta er om den theatern, der man föreställer "verldens slut" under åskådarnes högljudda bifall? Edra läsare torde dock hafva läst annonsen derom i alla våra tidningar.

Men se här någonting nytt, något otroligt för hvar och en, som icke lefvat i vårt stackars otrogna och lättsinniga Paris. Just denna morgon har ett cirkulär (rundskrifvelse) i stentryck blifvit utdeladt i alla hus af det kvarter der jag bor; jag afskriver det här för eder räkning ord för ord; det är ställdt till våra fruntimmer:

”Min nådiga!

Jag har den äran att underrätta eder att genom ett slag af min trollstaf har jag ur jorden framkallat det Palats som jag har att bebo under hela sommartiden, och som är beläget vid elyseiska fälten, kvarteret Marigny, framför Circus och vid sidan af Presidentens trädgårdar; hvilket allt bör kunna öfvertyga om, att ehuru jag är en invånare från helfvete, jag likväl har en fin och utsökt smak för godt sällskap. På det mitt slott hvarje afton må varda försedt med en lysande societé (sällskap) får jag bedja er hafva godheten hedra mig med er närvaro liksom med hela er familjs, och det ju förr dess heldre, öfvertygad att Ni icke skall behöfva ångra att hafva tillbringat en afton hos mig hvilket också skall bevisa er, att man kan blifva väl emottagen öfverallt, skratta och roa sig till och med i djefvulens slott, hvarest beqvämlighet förenas med prakt för att göra detta förtjusande ställe till damernas innerligaste glädje, männernas nöjen och barnens förlustelse. Blommor, sockerbakelser och förfriskningar skola bjudas med en utsökt artighet och med ett pyramidaliskt och verkligen djefvulskt öfverflöd. I det hopp att snart få räkna eder bland antalet af mina troende och glade kunder, värdes, min nådiga, mottaga försäkran om min högaktning. Djefvulen i högst egen person skall hafva den äran mottaga Er och söka förljufva Ert besök.

P.S. Djefvulen, som önskar gagna publiken i det allra yttersta, har äran tillkännagifva, att han ger privatlektioner dels hemma, dels uti staden.

Lacaze

(Förstån I denna invit I noble uti Sverige? Guterar den icke äfven Eder gammel-Adam?) Den Parisiska tidskriften tillägger vidare.

Dylika cirkulärer väcka icke hos vår Parisiska publik någon känsla af obehag, och mängden löper glad och lättsinnig till skådespelet Yttersta domen; klappar händerna vid den christne martyrens kroppstyrka och vighet och förlustar sig af hjertans grund i djefvulens slott; går sedan derifrån ännu mera lättsinnig, ännu mera yr och otrogen än någonsin tillföre! Är detta icke något utsägligt förfärligt med ett dylikt lättsinne? Men är det icke också den helt naturliga följderna af den christnade hedendom, som utbjudas åt folket genom alla upptågen vid Christi lekamens fest, under Marie månaden och vid alla andra ceremonier, som man hängt på christendomen? Man har velat göra religionen angenäm för människohjertat, och man har dermed endast lyckats att förnedra christendomen i stället för att lyfta människan upp till Herren Christus. Religionen, eller rättare de tomma ceremonierna, som man satt i hennes ställe, mottagas med nöje. Presterskapet fortfar att locka skarorna till sina utbudna herrligheter, — men tro finnes icke mera.

Kära broder! När jag sålunda tid efter annan söker lyfta en flik af det täckelse som skulle dölja för oss de djupa sår hvaraf vårt sköna Frankrike lider, så är ändamålet att inbördes mana oss att skyndsamt använda botemedlet. Det gifves icke mer än ett sådant nemligen Christi kunskap, Christus sådan Bibeln framställer Honom för oss. Det är han, som är den Eviges högra hand, verdens ljus, sanningen. När Guds Anda fått vittna om Christus i en själ, då är denna själ pånyttfödd, men då också allfvarligt sinnad; evigheten med sin vikt är då allt för omätelig för ögat; det christeliga lifvet för betydelsefullt, våra själars fiende allt för mycket farlig för att kunna betraktas med likgiltighet och lättsinne. Då uppväcker också blotta inbillningskraftens religiositet, all den yttre ståten, endast afsmak och förakt. Och ödmjukhet, barmhertighet, redlighet, de visa då också i lefvernet att det gamla är förgånget och för den själen allting ny vordna.

Hvad göra vi då, käre bröder, för att utbreda denna dyrbara Christi kunskap omkring oss? O att jag förmådde ropa i alla fromma människors öron Pauli ord: "Ve mig, ve dig, om vi icke predika evangelium."

Helige ande! uppfyll oss med nitälskan, med barmhertighet och kärlek för de som omkomma, ja som omkomma af brist på denna kunskap. (Hos.4)

S. Perne

Ev. Kyrkovän

ETT ENFALDIGT ÖGA OCH ETT ARGT ÖGA. (Matth 6: 22, 23)

Det förstås att här af Frälsaren syftas på det andeliga, fast Han tager liknelse af det lekamliga.

Kroppens öga är den enda kroppslem, som uppfattar ljuset. Är nu kroppens öga enfalldigt d.ä. friskt och brukas det och ser för sig, så kan det lysa och vägleda hela kroppen. Är åter ögat argt (sjukt, skeft, förderfvadt) så har hela kroppen intet godt ljus. Lika så i det andeliga och himmelska. Här står det så till, att "mörker all vår själ betäcker" om vi ej få nytt lif och friska, öppnade förståndsögon, att i trones ljus se rätt fram mot rätta vägen och rätta målet. Är ögat argt, är förståndet i andeligt mörker, (såsom del är, "der Guds ande ej är när, som nytt lif i själen väcker") har ej människan af Guds ord och anda fått öppnade förståndsögon, eller låter hon sin andeliga syn skadas t.ex. genom sjelfklokhet eller förblindas t.ex. af menniskoafgudereri, så blir hennes hela själ (äfvén om hon har högre verldslig lärdom) dock i andeligt mörker eller dunkel, hennes hela åsigt af lifvet, hennes hela rigtning blir falsk, hon vandrar efter köttet, efter den gamla människan, fiende till Kristi kors, mest aktande det jordene tillhör. Såsom skeppet

rättar sig efter rodret, så rättar sig människans vandel efter hennes förstånd och vilja. Det är således omöjligt att föra en kristelig och helig vandel, der förstånd och vilja ej kristnas (smörjas) af den Heliga anda. — Äfven en andeligen upplyst kan varda skefögd, villad och förblindad. Huru viktigt derfore för alla upplyste, att städse vandra i trones ljus och enfald!

Enfaldens öga och tro är bäst, ser och leder bäst.

Det ser på Lambet med förtroende. Det håller sig vid ordets tydliga lära, begär ej tecken och under, begär ej kunna utransaka hemligheter, grälar ej med förnuft, kött och blod, håller sig vid Guds klara vilja och hand och går rakt fram till det himmelska Zion.

Andra (särdeles de verldskloka hafva ofta likasom starr på ögonen, så att de taga skal för kärna, lögn för sanning, synd för loflig, och dödsens väg för god eller ju utan fara. Det värsta är, att de stöta emot förtörnelsestenen i Zion, fast de ej se det. "Deremot, der enfald råder, ser man genom tjocka skyn," hänger vid salighetsklippan, ser rättfärdighetens sol, tränger med tro, bön och hopp genom molnen och blir i barnasinne, tro och kärlek på rätta vägen — och grundtonen uti själen är: "Jag går till himlen, hvart jag går." m.m. N:o 452:2. O! du sälla trones barnaenfald, hvar finnes du i våra sjelfkloka otrogna tider?

Menska! om du ej får denna enfald och "varder såsom barn, så kan du ej komma i himmelen." Vakna då. Tag Bibeln. Akta på, der Jesus framgår. Ropa och bed att du måtte få din syn och få behålla den intill ändan. Då skola fjällen falla från dina ögon, såsom af Saulus i Damasco, då skola mörkrets fästen falla såsom Jerickos murar för Israels basunaröst, då skall himmelriket upplåtas, upplarna, intagas, egas och behållas.